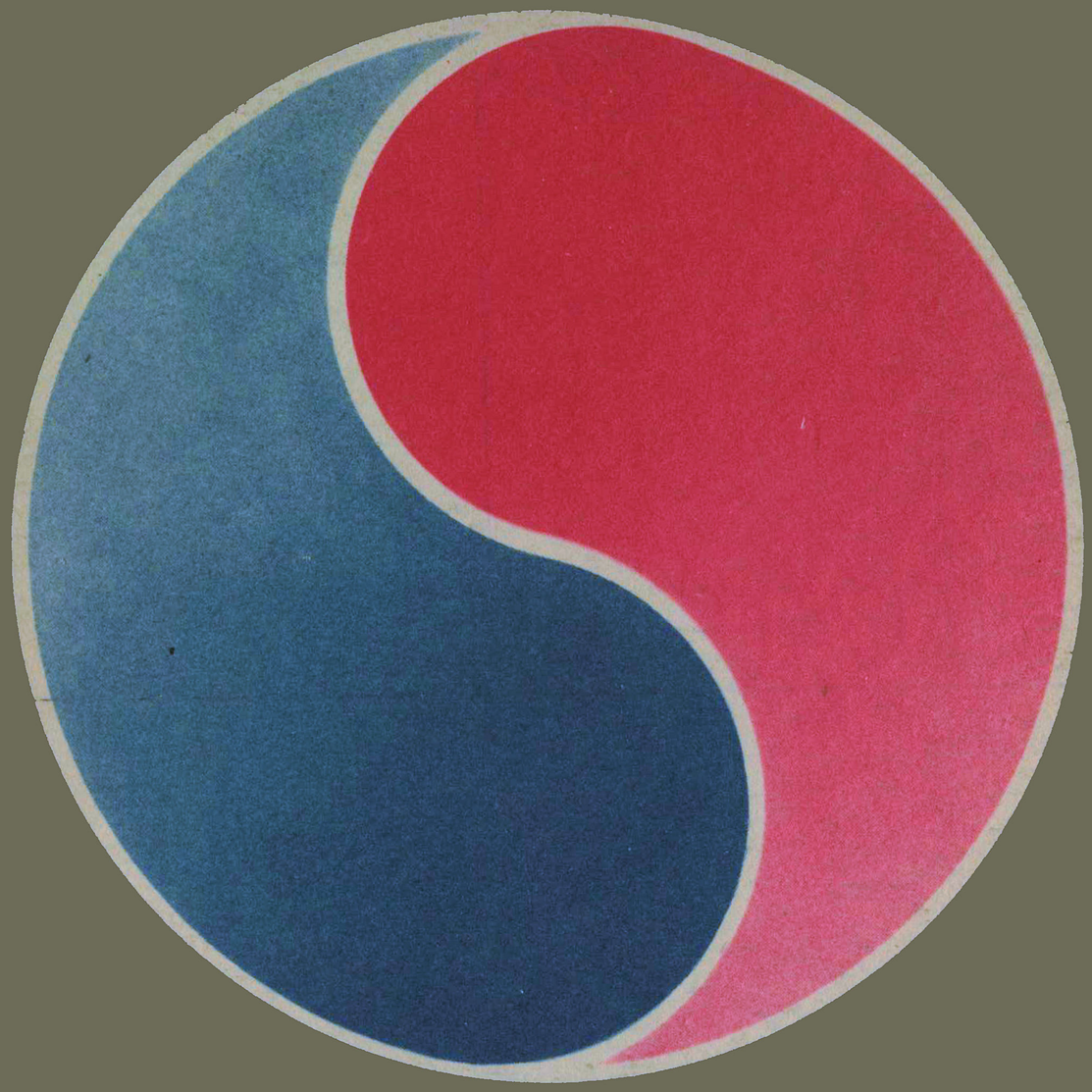

Lei 20

EDITURA POLITICĂ

CIFRURI STRICT SECRETE V.P.BOROVÍČKA

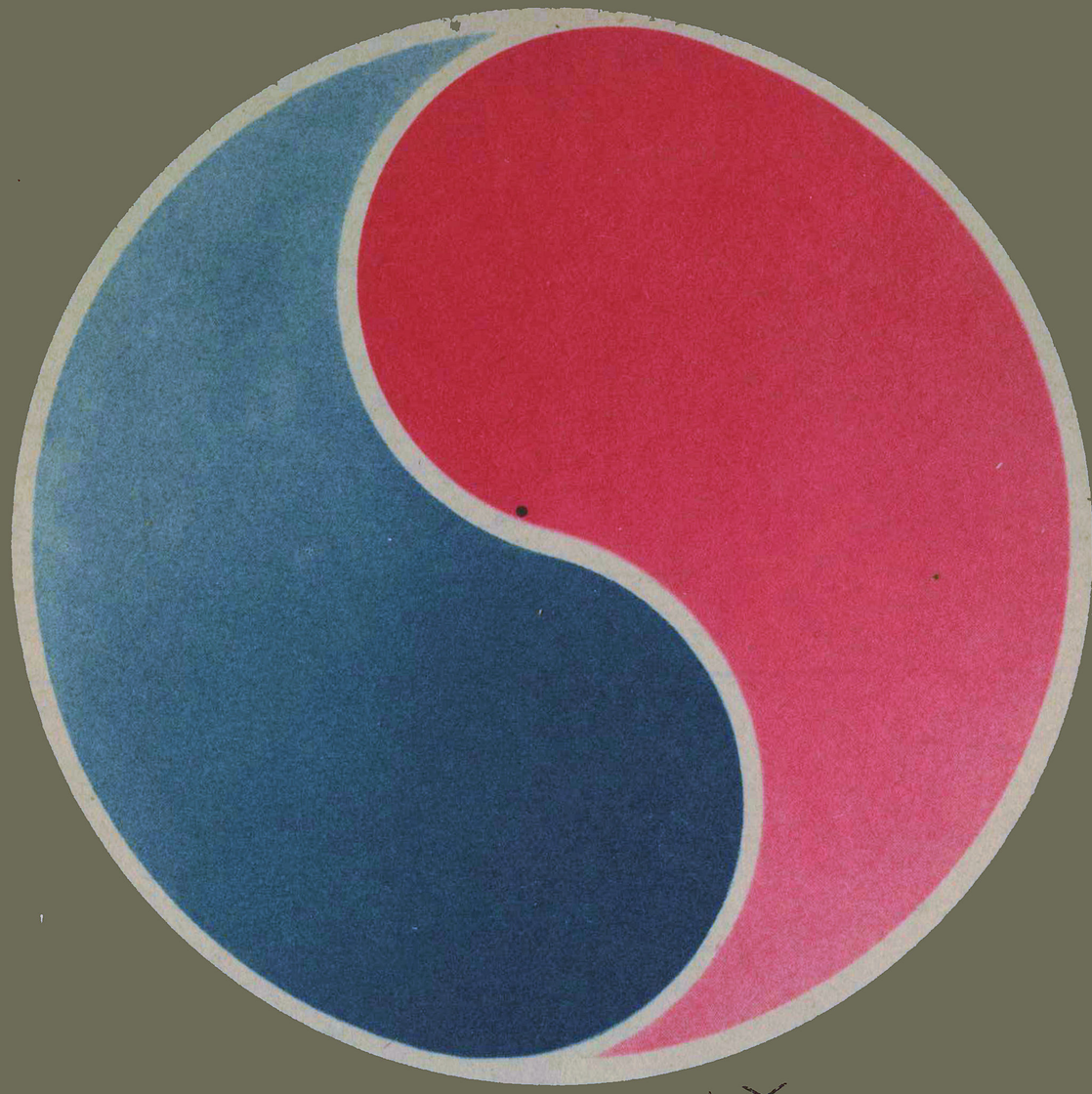

V.P.BOROVÍČKA

CIFRURI STRICT SECRETE

V. P. BOROVIČKA

CIFRURI STRICT SECRETE

Traducere din limba cehă :
SIMONA CIOCULESCU

1984
EDITURA POLITICĂ
București

Redactor : NICOLAE VRUBLEVSCHI
Coperta : CORNELIU NICOLAE

V. P. BOROVIČKA

Přísně tajné šifry
Nakladatelsví Naše Vojsko
Praha, 1982

Cărţile în joc

O dimineaţă posomorîtă, într-un golf neînsemnat. Siluetele vaselor răsar din ceaţă, farul clipeşte în lumina zorilor, sirenele se tînguie triste. Corpul metalic strălucitor taie suprafaţa cenuşie. Este submarinul „Nautilus“ din flota navală militară americană.

Pe chei s-a oprit un „Ford“ mare. E însoţit de o sin-gură maşină militară. Coboară un bărbat. E aşteptat. Trece pe podeţul îngust de vase şi ajunge pe punte. Se închide un chepeng, megafoanele transmit comanda : La posturi !

Submarinul pleacă în marea liberă, apoi dispare în adîncuri. Paisprezece zile umbra lui sperie peştii din Atlantic. Paisprezece zile călătorul solitar nu iese din cabina care i-a fost destinată. Acelaşi marinar îi aduce de trei ori pe zi mîncarea şi doar căpitanul îl vizitează tot de atîtea ori. Tainicul musafir îi dă de fiecare dată o foaie pe care se află notate mai multe grupuri de semne misterioase. O cruce, o stea, un pătrat şi trei linii ondulate.

Fiecare foaie poartă două semnături : a călătorului şi a căpitanului. Împreună o introduc într-un plic mat, căpitanul îl duce în cabina lui, scrie pe el data, se uită la ceas, însemnă ora exactă, îl pune în seif, dar mai înainte ca încuietoarea seifului să ţăcăne, scrie pe plic cu litere roşii : strict secret ! După paisprezece zile, submarinul „Nautilus“ ancorează în golful Croyton. Pe un aeroport din apropiere aşteaptă un avion militar special. Călătorul părăseşte submarinul, ia loc în maşină şi, ajuns la aeroport, se suie în avion. Acesta decolează imediat. Ţinta călătoriei ? Aeroportul oraşului Friendship din statul Maryland, S.U.A. Bărbatul intră în clădirea avînd o placă pe care stă scris „Centrul special de cercetări Westinghouse“. Sticlă, beton, paznici în uniformă, lift rapid şi silenţios ;

biroul sobru al directorului secției de științe biologice a Institutului de cercetări al forțelor aeriene ale Statelor Unite.

— Bowers, spune bărbatul ce poartă o cămașă cu mînecile suflecate. Vă așteptam. Sper că ați avut o călătorie plăcută.

— Desigur, domnule. Vă mulțumesc. Ați pregătit minunat acțiunea.

— Mulțumesc. Mă bucur că sînteți satisfăcut !

— Sper că veți fi și dumneavoastră. Iată plicul. Atenție, vă rog, la sigiliu. E neatins.

Directorul Bowers s-a așezat la birou, a împrăștiat și apoi a adunat foile cu semne necunoscute, le-a schimbat ordinea, le-a comparat cu dubletele * pe care le-a scos dintr-un sertar.

— Șaptesprezece, optsprezece, nouăsprezece... mormăi pentru sine, apoi exclamă :

— Rezultatele sînt colosale !

— Mă bucur că sînteți mulțumit, spune necunoscutul.

Aceasta este o întîmplare reală. Americanii au făcut încercarea de a demonstra existența telepatiei, bioelectronicii, denumiri mai vechi sau mai noi pentru o problemă reluată frecvent, și anume dacă e posibil să se transmită gîndurile de la un creier la altul.

În ce scop s-a efectuat bizarul experiment ? În epoca miracolelor tehnice, cînd oamenii au ajuns pe Lună, cînd există centre de informații înzestrate cu mașini automate de cifrat și de decodat, capabile să producă sisteme inimaginabil de sofisticate, oamenii de știință și tehnicienii din domeniul criptografiei au decis să experimenteze capacitățile creierului uman în speranța că transmiterea la distanță a imaginilor ar putea servi ca bază unui nou sistem, al cărui flux nu va putea fi recepționat de nici o mașină de interceptat și nici decodificat de vreo mașină de calculat.

Spionajul face parte din cele mai vechi și mai complexe meserii ale civilizației omenești. Chiar pentru un spion experimentat e de multe ori greu să afle informațiile secrete ale adversarului. Și mai greu e să le transmită rapid și în siguranță centralei, astfel încît serviciul de

---

* Dubletele aparțineau partenerului tainicului călător de pe submarin, care se afla pe uscat închis într-o încăpere complet izolată, la două mii de mile depărtare.

contrainformaţii al duşmanului să nu surprindă acest lucru.

Transmiterea secretă de informaţii s-a practicat încă de la începuturile civilizaţiei noastre. Un grec care trăia în Persia a aflat că, după înăbuşirea răscoalei grecilor din Asia Mică, regele persan Darius I (522—486 î.e.n.), pregătindu-se să cucerească Grecia europeană, planifica case o campanie militară. Patriotul s-a hotărît să transmită vestea în Sparta. A scris citeva rînduri pe o tăbliţă de lemn pe care a acoperit-o cu ceară, astfel încît părea nefolosită, pregătită pentru scris. Trimisul a dus-o în Sparta şi a înmînat-o soţiei regelui Spartei, Leonidas. Regina a reflectat la semnificaţia obiectului primit. În cele din urmă, i-a venit ideea că sub stratul de ceară ar fi putut fi ascuns un mesaj, pe care a reuşit să-l citească. Grecii s-au pregătit să înfrunte atacul lui Darius şi l-au înfrînt pe rege.

Începuturile artei mesajelor secrete, a steganografiei, s-au caracterizat prin naivitate, romantism şi, desigur, prin eficacitate redusă. Iscoada trebuia să înmîneze informaţia destinatarului şi în acest scop străbătea teritoriul inamicului. „Şeful agenţilor secreţi" îl alegea pe omul cu părul cel mai creţ şi punea să fie ras în cap. Îl chema apoi pe furier şi-l punea să-i scrie informaţia pe capul ras. După care închideau iscoada într-un loc ferit, ca să nu fie văzută de nimeni. Comandantul aştepta să-i crească spionului părul. Apoi i se spunea acestuia încotro şi pe unde trebuia să meargă. Destinatarul ştirii îl aşeza pe solul istovit mai întîi pe scaunul frizerului, îl rădea în cap, citea mesajul şi acţiona conform informaţiilor.

Se pare că în vremea aceea nici regii, nici conducătorii de oşti nu se grăbeau prea tare. E clar că nici nu auziseră despre informaţiile fulger. Pentru că nici celui mai zelos spion nu-i creşte părul mai repede de două luni. Se zice că un comandant de oşti a perfecţionat „codul părului", apropiindu-se astfel de tehnica modernă. A pus să fie raşi în cap doi spioni şi a scris un cuvînt pe capul unuia şi altul pe capul celuilalt. Fiecare trebuia să meargă spre ţintă pe alt drum. Vai, însă, dacă celor doi li se întîmpla ceva pe drum ! Zadarnice se dovedeau efortul şi curajul amîndurora ! Mai tîrziu, se zice că plecau în loc de doi patru, ba chiar şase oameni cu aceeaşi informaţie.

Orice puşti ştie cum se ascunde o scrisoare sub o piatră. Pe acelaşi principiu se bazează sistemul „ascun-

zătorilcr moarte", în care un agent predă informaţiile altuia, sau metoda mersului la cimitir, unde, odată recuperată informaţia la lumina unui felinar, e transmisă mai departe cu ajutorul unui emiţător. Spionii treceau informaţiile secrete în cizme încă de pe vremea războiului civil american, iar faimosul spion Wolfgang Lotz, pe numele adevărat Zeew Gur Arieh, călătorea la Cairo în 1961 avînd informaţiile codificate puse în tocul pantofului stîng; el transmitea informaţiile cu ajutorul unui aparat instalat într-o cadă de baie.

Progresul a cuprins toate domeniile activităţii omeneşti, tehnica informaţiilor uimeşte prin ingeniozitatea ei, serviciile secrete din întreaga lume investesc sume importante în automatizarea procedeelor de cifrare şi decodare, dar, în acelaşi timp, agenţii secreţi continuă să strecoare palizi de frică, în tivul pardesielor lor, de la un aeroport la altul, planurile rachetelor sau ale fortificaţiilor inamicului. Şi cîteodată au mai mult succes decît sistemele calculatoarelor ajunse la a cine ştie cîta generaţie.

Spionii de profesie, precum şi contrabandiştii ocazionali folosesc şi azi aceleaşi ascunzători. Ascund informaţiile în puţinele locuri de pe corpul lor adecvate acestui scop, le pun sub banchete în trenuri, sau în lavabouri. Geamantanele lor au fund dublu, iar umbrelele — ascunzători secrete în mînere.

Bastoane goale, ceasornice care arată ca oricare altele, dar care au sub capace ascunzători, stilouri, broşe şi alte bijuterii, genţi, aparate de radio cu tranzistori, mingi de golf, toate pot constitui recuzita adecvată pentru transmiterea de informaţii secrete. În timpul primului război mondial, un curier a transportat luni de zile peste graniţă informaţii secrete sub un ochi de sticlă. A fost descoperit într-un mod foarte simplu în timp ce poliţia răscolea trenul şi se afla tocmai în compartimentul lui, o muscă i-s-a aşezat pe ochiul de sticlă. Doar o fracţiune de secundă. Unul din` poliţişti a observat-o, spionul însă nu şi-a dat seama. N-a clipit, fiindcă n-a simţit-o. Şi astfel s-a trădat.

Nu ne vom ocupa de cernelurile invizibile, perfecte din punct de vedere chimic, doar fiecare dintre noi ştie cum se scrie o scrisoare cu suc de ceapă sau cu lapte şi cum apoi poate fi „developată" prin încălzire deasupra plitei sau cu ajutorul maşinii de călcat. Scrierea secretă

a avut multe variante, de la cele invizibile, trecînd prin tot felul de semne simbolice, alegorii şi substituanţi, ideograme cifrate, pînă la sistemul micropunctului prin care, pe suprafaţa unei sutimi de milimetru pătrat, se concentrează, miniaturizîndu-se, cîteva pagini dactilografiate. Şi, cu toate acestea, efortul e pînă la urmă inutil. Fiecare nouă modalitate e cu vremea descoperită, orice cifru e descifrat. De aceea, lucrătorii serviciului american de informaţii folosesc în anumite cazuri mijloacele cele mai simple pentru cifrarea informaţiilor secrete. În acest din urmă caz investiţiile sînt mici, pentru comunicare e nevoie doar de două aparate telefonice obişnuite situate în locuri publice şi de doi indieni. Aceştia îşi transmit informaţiile în dialectul necunoscut al vechilor navajo. Un dicţionar al dialectului nu există, iar indieni, care să mai vorbească graiul strămoşilor lor, sînt puţini.

La marginea Houstonului texan, la Nassau Bay se află „Space Centrum“ al NASA. Am privit rachetele „Saturn“, precum şi originalele navelor „Gemini“ şi „Apollo“ lovite de praful cosmic, am admirat respectuos aparatura miniaturizată şi dotarea tehnică desăvîrşită a navelor interplanetare, asemuindu-le cu nişte iachturi ale spaţiului. Mi-am exprimat aprecierile paznicului negru :

— Da, domnule, viitorul război va avea loc acolo sus. În cosmos, domnule, mi-a spus.

Nu sînt proroc şi, deci, n-am luat în serios profeţia bătrînului Jim sau Joe. Un fapt e, totuşi, sigur : războiul contemporan, războiul invizibil care se duce în timp de pace, e războiul antenelor.

În nomenclatorul militar american există două clasificări ale navelor de recunoaştere tipul „AGER“ — navă de spionaj şi tipul „AGTR“ — navă pentru spionajul radiotehnic. Cîteva zeci de astfel de nave, utilate cu cea mai modernă tehnică de radiolocaţie, brăzdează suprafeţele mărilor lumii, şi pentru că undele radio se transmit mai uşor şi la distanţe mai mari pe mare decît pe uscat, la bordul lor se poate asculta şi înregistra practic totul.

Vasele „AGER“ şi „AGTR“ trebuie să descopere radarele inamicului şi să intercepteze informaţiile cifrate.

* * *

Războiul secret al antenelor este un fel de război mondial. Mult mai răspîndit decît se ştie în general. Acţiu-

nea navei de spionaj „Pueblo“ a fost doar o componentă a „Operațiunii Pincroot“ a serviciilor de informații americane, întreprinsă pe o vastă suprafață în Pacific, dar și în Atlantic. Astfel, numai în Marea Japoniei navigau în acea vreme, în afară de „Pueblo“, navele de spionaj „Banner“ și „Palm Beach“. Aceste nave „AGER“ puteau asigura spionajul radio pe unde ultrascurte pînă la o distanță de 150 kilometri, iar pe unde scurte — pînă la peste 2 000 de kilometri.

Mai tîrziu s-a aflat că așa-zisele nave de cercetări științifice „Oxford“, „Georgetown“, „Victory“, „Jamestown“, „Belmont“, „Sergeant Joseph J. Müller“, „Vintage“, „Atacara“ și altele erau, de fapt, nave de spionaj. Și nu numai aceste gigantice centrale electronice plutitoare interceptează și prelucrează informațiile cifrate ; o fac și avioanele de spionaj U-2, și multe generații de sateliți de cîteva zeci de tipuri. În S.U.A., toate aceste mijloace de spionaj electronic asigură atotputernicia agenției de informații N.S.A. (National Security Agency).

Cifrurile, codurile, criptogramele au jucat un rol important în ambele războaie mondiale. Unele acțiuni au fost atît de bine tăinuite, încît despre ele aflăm abia în zilele noastre, după scurgerea a peste treizeci de ani.

Astăzi, cînd în aprecierea consecințelor luptelor purtate luăm în considerare rolul jucat de mașina germană de cifrat „Enigma“ și de aceea britanică de descifrat „Ultra“ și cînd cîntărim ceea ce știau în legătură cu pregătirea campaniei o tabără și cealaltă, trebuie ca, în destule cazuri, să ne ajustăm judecățile. Astfel, multe bătălii ne vor apărea într-o lumină nouă. Un comandant, care a cunoscut dinainte intențiile adversarului, nu ne mai apare ca un geniu.

Progresul tehnic a pătruns în toate domeniile activității omenești și nu a ocolit nici criptografia. Unul din cei mai renumiți experți în acest domeniu, David Kahn, răspundea la 22 iunie 1973, în ziarul New York Times, la întrebarea de ce N.S.A. înregistra rezultate atît de modeste în descoperirea sistemelor de cifrare. După părerea

lui, criptologia se dezvoltase în ultimii ani în cadrul unor sisteme atît de complicate, încît erau practic indescifrabile.

Cunoscuta firmă producătoare de calculatoare I.B.M. a pus la punct mașina de cifrat „Data Encryption Standard" („DES"). Mașina e dotată cu un calculator, care formează după indicațiile programatorului propriul cifru, fără programare prealabilă, fără reguli date, doar prin amestecarea a 56 de numere. Probabilitatea ca altcineva să alcătuiască același cifru e apreciată de producător la 1 : 100 de miliarde. Aceasta ar fi putut fi o garanție excepțională a păstrării secretului, dacă, în același timp, nu s-ar fi auzit glasuri care să susțină că computerele de la National Security Agency ar fi capabile să decodeze informațiile cifrate prin sistemul „DES". Au intervenit chiar și doi dintre cei mai competenți experți, prof. Martin E. Hellman și dr. Whitfield Diffie de la Universitatea Stanford din California, care au susținut că cifrul ar putea fi aflat în decursul aceleiași zile, cu condiția să fie construit un calculator cu o viteză de funcționare deosebit de mare, a cărui valoare a fost estimată de cei doi specialiști la 20 milioane de dolari.

Acest aparent miracol din domeniul informațiilor nu e singular. Firma vest-germană „AEG-Telefunken", care lucrează de mulți ani în domeniul tehnicii transmiterii informațiilor secrete și dotează cu mașini de cifrat unitățile N.A.T.O, a pus la punct un sistem de cifrare numit „Telecrypt". Irepetabilitatea cifrului e explicată astfel de producător : „Dacă un calculator ar lucra cu o viteză de 10 000 de semne sau cifre pe secundă, pentru aflarea cifrurilor ar fi necesar un timp comparabil cu vîrsta planetei noastre înmulțită cu un milion".

În cadrul acestui sistem, expeditorul și destinatarul își pot crea propria cheie de cifru. Pentru stabilirea ei, benzile perforate pe care ar fi operate modificările ar putea acoperi globul pămîntesc cu un strat de hîrtie gros de 60 000 de kilometri. Mai mult, cheia de bază poate fi divizată în părți, acestea urmînd a fi încredințate mai multor persoane, care ar trebui să se întrunească pentru fiecare acțiune să le asambleze.

Și în acest caz producătorul oferă date interesante: Dacă cineva ar vrea să dezlege cifrurile și ar trebui să treacă variantele posibile, ar fi obligat să folosească un calculator capabil să prelucreze un milion de variante pe

secundă. Şi chiar şi aşa, munca ar dura o mie de bilioane de ani.

Fiecare inventator de cifruri e convins că sistemul lui este indescifrabil. Bătălia „gentlemenilor care citesc scrisori străine“ e bătălia minţilor rapide. Se întîmplă însă ca în lupta împotriva celei mai perfecţionate tehnici şi organizaţiilor de spionaj cu mii de agenţi secreţi, rolul principal să-l joace vreo secretară îndrăgostită. Poate că de aceea întîmplările din acest domeniu sînt atît de interesante.

Rebusul cu sardeaua

Era duminică. Prizonierul de război, sergentul Michel Dubouchy, stătea la masă în baraca numărul 12/II și mînca sardele. Le primise cu o zi înainte într-un mic pachet. În încăpere intră un plutonier german. Șeful barăcii răcnește :

— Garde à vous !, căci baraca era franceză, iar prizonierii tot francezi.

Sergentul Michel Dubouchy se ridică brusc. În timp ce se ridică răstoarnă sardelele. Cutia cade și trei peștișori se rostogolesc pe podea. Plutonierul neamț se află chiar lîngă pata de ulei galben. Prizonierul de război Dubouchy îngenunchează și începe să strîngă sardelele. Deodată, cizma neamțului i se așază pe mînă. Plutonierul se apleacă și ridică una din sardele. Era ușoară, dură și necomestibilă, pentru că era o imitație, făcută din pastă de hîrtie impregnată. Plutonierul îl privește sever pe prizonier :

— Numărul ?! răcnește el.

— Patruzeci și doi cinci sute treizeci și șase.

— Vino cu mine !

În sardeaua artificială se afla o hîrtie și pe ea douăzeci și două de rînduri de litere, care nu aveau nici un sens. Douăzeci și două de rînduri, deci o mie patru sute de litere, aproape două sute cincizeci de cuvinte. O telegramă cifrată. Cine să fi trimis prizonierului de război informația cifrată, de unde și în ce scop ? Comandantul lagărului de prizonieri a expediat obiectul descoperit la statul-major, iar maiorul Scholz a trimis hîrtia secției de descifrare.

Există mijloace verificate care îi ajută pe criptoanaliști să decodeze cifrurile. Unul din cele mai importante

este frecvența anumitor litere în text, deci media statistică, respectiv frecvența cu care anumite litere se repetă.

În acest caz, era vorba de două limbi : germana și franceza. În germană, litera E se repetă la o mie de litere de text de 165 de ori, în timp ce, de exemplu, L — doar de treizeci de ori. În franceză, E apare de 176 de ori la o mie de litere, iar L — de 58 de ori. (În engleză E de 130 de ori, N de 70 ori, iar P, de exemplu, doar de 20 de ori). Succesiunea cea mai frecventă a literelor e în germană următoarea :

ENISTRADHUGMCLBOFKWVZPJQXY,

iar în franceză

EASITNRULODCMPVQGFBHJXYZKW.

Cele mai frecvente sînt dubletele : EN, CH, EI și tripletele SCH, UNG, CHT.

De asemenea, lungimea medie a cuvintelor diferă de la o limbă la alta, iar această medie e cunoscută.

Specialistul în descifrări trebuia să caute sistemul după care fusese cifrată informația și în acest scop el putea pleca doar de la date cunoscute. Destinatarul sardelei trucate era francez, tînăr subofițer și prizonier de război. Informația era scrisă pe hîrtie foare subțire și rezistentă, asemănătoare pergamentului. Coletul venea de la Paris.

Era verosimil ca informația secretă să fi fost cifrată în limba franceză. Cu greu s-ar fi putut presupune că tînărul subofițer avea cunoștințe matematice care să-i permită ca singur, fără ajutoare, să descifreze o criptogramă complicată. Iar în baraca unui lagăr de prizonieri în nici un caz nu le-ar fi găsit. Părea, deci, plauzibil să fie vorba de un sistem simplu.

Cine era expeditorul telegramei secrete ? Sardeaua era perfect imitată, autorul ideii și al execuției nu era, cu siguranță, un modest artizan. Mai mult, fusese nevoie ca sardeaua să fie introdusă în cutie, fapt care ar fi fost foarte greu de realizat chiar la o fabrică de conserve. Era război, și operația ar fi atras atenția. Cine ar fi putut avea, deci, posibilitățile tehnice adecvate să confecționeze o cutie de conserve de pește, perfect asemănătoare cu celelalte ? Singurul răspuns era : doar un profesionist într-un atelier specializat în asemenea probleme de la Marele stat-major sau de la serviciul de informații.

Expertiza chimică a arătat că fusese folosită o hîrtie special preparată, care nu se găsea în comerț. Cine ar fi

putut să se ocupe de perfecta ei impregnare ? Un specialist calificat.

Unul dintre descifratori, Tristan Busch, a declarat ulterior că, la început, experimentaseră toate sistemele posibile, dar fără nici un rezultat. Apoi, își amintiseră de vechea și foarte simpla metodă a cifrului numeric la alegere, de sistemul de cifrat „Cronfeld". E vorba de un sistem școlăresc, simplu, pe care sergentul trebuia să-l țină minte ; pentru descifrare nu era nevoie de nici un alt mijloc. Singurul lucru pe care trebuia să-l știe Dubouchy era un număr de cîteva cifre. La care adăuga, totuși, un element ajutător. Dar care ?

Au ales cifrele cele mai banale : ziua, luna și anul nașterii lui Michel Dubouchy ; se născuse la 4.6.1896, făcea parte din batalionul 2, regimentul 5 ; începuse serviciul militar la 2.8.1914, iar matricola lui era 42536. Din aceste date reieșeau următoarele posibilități : 461 896, 7625 și matricola 42536. Au continuat experimentul, dar nici unul din numere nu era bagheta magică cu ajutorul căreia să poată afla cifrul.

Sistemul de cifrare „Cronfeld" e simplu. Sub textul telegramei se scrie numărul dat, dinainte ales, în așa fel încît sub fiecare literă să fie o cifră, iar aceste cifre să se repete. Să presupunem că textul care trebuie cifrat este „Trimiteți urgent ajutor", iar numărul ales e 3542. Să scriem deci textui și sub el fiecare cifră

TRIMITEȚI URGENT AJUTOR
35423542 3 5423 54 235423

Și acum să deplasăm fiecare literă din text cu atîtea locuri în alfabet cîte sînt indicate de numărul scris sub ea. Litera însăși nu se socotește, deplasarea se face spre dreapta. Din alfabet excludem literele Q și X, fiindcă ele se folosesc la punctuație, iar în text se înlocuiesc cu transcrierea fonetică : X =ics, q = ku. Obținem următoarea serie alfabetică :

ABCDEFGHIJKLMNOPRSTUVWYZ

Să calculăm :

TRIMITEȚI URGENT AJUTOR
35423542 3 5423 54 235423
WWMOLZIVL Q AVIIITY Q CMAYRUX.

Avem deci textul cifrat și vedem că, de exemplu, pentru litera T avem cîteva echivalențe (o dată T = W, a doua oară T = Z, și, în fine, T = Y în două cazuri).

Informația transmisă ar arăta astfel :
WWMOLZIVLQAVIHTYQCMAYRUX.

Sînt posibile și alte combinații, informația nu trebuie să fie chiar la începutul textului expediat, iar prima literă a mesajului, să zicem a șasea din alfabet, poate să însemne că primele cinci rînduri sînt menite să deruteze adversarul, informația propriu-zisă începînd cu rîndul al șaselea.

Descifrarea le-a luat mult timp tehnicienilor, căci au încercat toate variantele cifrice posibile, pînă cînd unuia i-a venit ideea să inverseze matricola prizonierului francez; în felul acesta s-a aflat cheia cifrului.

Au descifrat textul și a apărut următorul mesaj :

ORDRE MILITAIRE COLON CHAQUE SOLDAT A LE DEVOIR DE SERVIR SA PATRIE MÊME EN CAPTIVITÉ...

Ordin militar două puncte fiecare soldat are datoria să-și slujească patria chiar în captivitate...

Urma textul propriu-zis, cu dezvăluiri importante.

Michel Dubouchy nu era un prizonier de război obișnuit. Cum s-a văzut mai tîrziu, ajunsese în lagărul de prizonieri printr-o manevră deliberată, căci era șeful unei vaste organizații, care le-a provocat nemților mari pagube. Marele stat-major francez pusese la punct un plan de sabotaj minuțios. În lagărele germane, prizonierii francezi munceau în agricultură și în industrie. Fiecare era un luptător potențial în spatele dușmanului. Fiecare avea posibilitatea să provoace daune economiei germane de război și, în felul acesta, să continue lupta și în captivitate. Michel Dubouchy era instructor și unul dintre organizatori.

Prizonierii primeau din patrie pachete pentru îmbunătățirea traiului. Unii s-ar fi mirat, poate, dacă n-ar fi fost informați din timp, căci expeditorul nu le era nici rudă, nici cunoscut. Pachetele conțineau prăjituri, pîine, borcane cu marmeladă, ceai, cafea, lapte condensat, tutun, țigări, săpun. În conserve, în pîine, în bucățile de săpun erau ascunse capsule inflamabile, care puteau incendia un hambar sau o magazie la o jumătate de zi după ce scoteau si-

guranţa, sau mici recipiente cu acid sulfuric, ce distrugeau culturile de cartofi.

În salteaua de paie a lui Michel Dubouchy s-au găsit următoarele instrucţiuni :

„Tuburile cu aspirină conţin tablete noi, deosebit de eficace, pentru îmbolnăvirea vitelor. Trebuie puse cu trei ore înainte de a se însera în iesle. În acelaşi timp, în paie trebuie plasate tubuleţele care se află în cutiile cu ţigări. Incendiile se vor produce noaptea. În timpul incendiilor, animalele infectate vor fi mutate în grajdurile învecinate şi vor contamina şi vitele de acolo. În felul acesta, va izbucni o epizootie. Tuburile incediare mai mari sînt ascunse printre ţigările de foi. În fiecare cutie se află, amestecate cu cele 50 de ţigări de foi, zece tuburi incendiare. În fiecare cutie cu lapte condensat se află cinci perechi de fiole mici. Acestea trebuie plasate cîte două, una la fiecare capăt al «ţigării de foi», cu şase ore înaintea declanşării incendiului. Se îndepărtează sistemele de siguranţă şi se fixează bine ! Se plasează în magazii, mori, uzine chimice, depozite de lemne, cu trei ore înaintea terminării lucrului. Foarte importante sînt incendiile în păduri, mijloacele necesare sînt pe drum“.

Michel Dubouchy a fost condamnat şi executat. În ziare s-a vorbit despre o mare victorie a serviciilor germane de informaţii asupra unei organizaţii franceze de sabotaj. Dar incendiile şi epizootiile n-au încetat. Michel Dubouchy a fost doar unul din numeroşii soldaţi ai frontului invizibil al prizonierilor francezi. Ceilalţi şi-au continuat acţiunile. Şi, deşi telegrama descifrată din cutia cu sardele a permis descoperirea sistemului, organizaţia franceză de Rezistenţă din spatele inamicului a rămas pînă la sfîrşitul războiului un sprijin important al unităţilor de pe front.

Telegrama lui Zimmermann

Vara tîrzie a anului 1914. A doua lună a primului război mondial. Nu departe de mica insulă Odensholm (4 kilometri lungime și 1 kilometru și jumătate lățime), aparținînd guberniei estoniene a Imperiului țarist, navele marinei imperiale germane încearcă să mineze accesul spre Petrograd. Operația e supravegheată de crucișătorul „Magdeburg".

E o vreme mizerabilă : ceață, vizibilitate redusă, vîntul nu bate deloc. Căpitanul stă aplecat deasupra hărții. Știe că în jurul insulei apele sînt puțin adînci și te pot înșela. Cîrmaciul privește în ceața albă. Deodată, nava se zguduie, se aude semnalul de avertizare. Prea tîrziu. Crucișătorul marinei imperiale germane rămîne prizonier în apa puțin adîncă.

Apoi, vîntul începe să sufle, împrăștie ceața și căpitanul observă două crucișătoare rusești care navighează cu viteză maximă spre convoiul lui. Răsună primele salve de artilerie. Căpitanul „Magdeburgului" știe că e neputincios. De aceea îl cheamă pe ofițerul care se ocupă cu cifrurile și-i ordonă :

— Pune codul secret în caseta de plumb, coboară barca de salvare, deplasează-te spre apa adîncă și aruncă acolo caseta !

Ofițerul își lipește călcîiele, marinarii coboară barca. Deși crucișătoarele rusești trag prin toate țevile, comandanții nu-și dau încă seama că „Magdeburg" s-a împotmolit.

Ofițerul cu cifrurile e abia la cîteva sute de metri de nava lui, cînd barca de salvare e lovită în plin. Din întîmplare. Strîngînd instinctiv caseta de plumb cu codul la piept, dispare în valuri. Peste o clipă apare la suprafață. Mort. Singurul mort al acestei ciudate bătălii. Poate de

aceea l-au şi scos rușii din apă şi, odată cu cadavrul lui, au avut pe punte şi codul secret al forţelor navale imperiale germane.

Ţarul rus Nicolae al II-lea era văr cu regele Angliei, George al V-lea, şi deţinea, chiar dacă numai honoris causa, rangul de amiral britanic. Primul lord al amiralităţii, prinţul britanic Battenberg, era rudă apropiată a ţarinei. Între Rusia ţaristă şi Marea Britanie existau relaţii foarte prieteneşti, forţele navale ruseşti erau organizate după modelul englezesc. Aşa stînd lucrurile, cursul ulterior al evenimentelor nu ne poate mira. Rușii au decis să predea prețiosul cod maritim de pe crucișătorul german guvernului britanic.

Marţi, 13 octombrie 1914, ataşatul maritim al Rusiei ţariste la Londra i-a cerut o audienţă ministrului forţelor navale din acea vreme, Winston Churchill, şi i-a comunicat întîmplările referitoare la cod. În acelaşi timp, i-a transmis intenţia guvernului său de a preda cartea cu coduri unui reprezentant al Marii Britanii. Era un gest cavaleresc şi Winston Churchill l-a primit cu recunoştinţă.

Chiar a doua zi, un mare crucişător al Maiestăţii Sale regele George al V-lea s-a îndreptat spre Arhanghelsk ca să ridice cartea din cutia de plumb. Cu motoarele la turaţie maximă, „Colos“ se grăbea pentru ca preţioasa captură să ajungă cît mai repede în spatele uşii blindate a seifului din Londra.

Şeful serviciului de informaţii al marinei britanice era în acea vreme amiralul Oliver. Cînd preţiosul trofeu a ajuns pe biroul lui, l-a chemat pe cel mai competent om din domeniul criptografiei, pe profesorul politehnician din Dundee, Alfred Ewing, care condusese mai înainte Academia forţelor navale. Era un excepţional specialist, un matematician reputat, pe care amiralitatea îl mobilizase imediat după declararea războiului şi-l numise şeful secţiei de decodare a serviciului maritim de informaţii. Profesorul Ewing îl însărcinase cu conducerea compartimentului pentru Germania pe William Montgomery, preot al bisericii scoţiene-prezbiteriene, cunoscut traducător al scrierilor doctorului Albert Schweitzer.

În noiembrie 1914, amiralul Oliver fusese numit şeful statului-major şi în locul lui venise William Reginald Hall, sub a cărui conducere a început epoca de aur a serviciului de informaţii britanic.

Comandorul Hall venise la birou direct de pe punțea unui crucișător de bătălie. Arăta ca un irlandez bătrîn de la țară. Mic de statură, cu fața rotundă de culoare roz și cu o mustață albă țepoasă, avea un tic la un ochi și căpătase în timpul serviciului pe mare porecla de „Hall care face cu ochiul". Se spunea despre el că e un om care știe ce vrea și că nu respectă nimic și pe nimeni. Cu toate acestea, cu numirea lui au fost de acord toți : și Winston Churchill, și comandantul suprem al forțelor navale, prințul amiral Louis Battenberg.

Hall, amiralul de mai tîrziu, și-a demonstrat repede talentul neobișnuit în lupta pe frontul invizibil, iar istoria serviciului de informații consemnează strălucitele lui performanțe. Ambasadorul american la Londra din timpul primului război mondial, W. H. Page, a scris despre el în memoriile sale : „Dacă cineva ar vrea să consemneze campaniile lui de-a dreptul miraculoase, nu i-ar ajunge o carte. Și dacă ar scri-o, ar fi una dintre cele mai interesante cărți ce au apărut vreodată".

Multă vreme s-a discutat în legătură cu sarcinile instituției cu inițialele 40 O.B. Se șoptea că e vorba de o secție specială, ultra secretă, a Scotland Yard-ului ; unii oameni „bine informați" susțineau că e un oficiu pentru misiuni speciale, instalat chiar la reședința primului ministru, la Londra, pe Downing Street ; alții încercau să demonstreze că 40 O.B. e cabinetul secret al șefului serviciului de spionaj militar din cadrul Ministerului de război. Ani îndelungați au existat controverse, se părea chiar că misterul va rămîne nedezlegat.

Dezvăluirea lui s-a produs abia după război. Explicația era simplă : 40 O.B. era un birou cu numărul 40 pe ușă, aflat în vechea clădire a amiralității (Old Building = clădire veche, de aici prescurtarea O.B.) În încăpere se afla secția de decodări a serviciului de informații al flotei de război britanice. Acolo ajunsese codul german din caseta de plumb.

Echipa de bărbați, care lucra în spatele ușii cu numărul 40, obținuse succese din primele ore ale declanșării conflictului. Marea Britanie a intrat în primul război mondial la 4 august 1914, la miezul nopții. Chiar a doua zi, la răsăritul soarelui, în ceața matinală a apărut în apropierea coastei germane vaporul englez „Telconia". S-a oprit, apoi

a început să navigheze fără țintă ; de departe se părea că echipajul pescuiește. Dar, fără plase.

Și, totuși, presupușii pescari scoseseră din apa mării o captură prețioasă. Mai întîi au fost cîteva zeci, iar apoi cîteva sute de metri de cablu. Ambele capete ale cablului submarin tăiat au căzut din nou în apă. Era vorba de cablurile transoceanice germane. Un grup de specialiști aflați la bordul vasului britanic „Telconia" a întrerupt comunicațiile germane cu Brest (Franța), Vigo (Spania), Tenerife, insulele Canare ; a scos din funcțiune și alte două cabluri submarine ce duceau, prin Azore, la New York. Germanilor le rămăsese doar unul singur : cel spre Africa de Nord, de unde, prin America Latină, puteau telegrafia în Statele Unite. În afara lui, nu mai aveau altă posibilitate decît să transmită informațiile prin telegrafia fără fir, în principal prin emițătorul din Nauen. Serviciul britanic de informații putea asculta și nota aceste informații, chiar dacă pentru moment nu putea să le decodeze. Mai tîrziu, guvernul britanic s-a învoit cu proprietarul ultimului cablu submarin german, compania americană „Eastern Telegraph", și, după cîteva săptămîni, directorul ei a declarat la Londra că legăturii prin cablu submarin dintre Liberia și Brazilia îi lipsește un mic segment. Cincizeci de kilometri. Americanii au ridicat cablul de pe fund, l-au strîns și l-au pus la păstrare pe tot timpul războiului. În felul acesta, germanii au fost constrînși să folosească doar emițătoarele.

Reginald Hall a avut mînă bună în alegerea colaboratorilor. Alfred Ewing era omul potrivit la locul potrivit. Și alți profesori universitari au demonstrat la noile locuri de muncă faptul că puteau să servească un scop practic cu cunoștințele lor teoretice.

Codul german din caseta de plumb a ajuns, deci, în camera 40 O.B. Din acea clipă, operatorii, cu căștile la urechi, au ascultat permanent, zi și noapte, informațiile din eter, au notat rapoartele și ordinele destinate căpitanilor navelor germane de război. Amiralii britanici au aflat dinainte unele planuri strategice ale flotei inamice; Scotland Yard-ul i-a putut aresta pe spionii germani din Marea Britanie, deoarece captase și decodase informații în care era vorba despre ei. Torpiloarele britanice depistau mult mai des decît înainte submarinele germane. Întîmplarea, care i-a ajutat atît de mult pe englezi, l-a condus pe sir Hall la următoarea concluzie : de ce să se aștepte pasiv urmă-

toarea ocazie favorabilă ? Oare nu s-ar fi putut procura alte coduri prin strădanii proprii ?

La Academia forţelor navale britanice preda şi scafandrierul E. C. Miller. Era bine pregătit în meseria lui, atît teoretic cît şi practic. El a fost calul pe care a pariat sir Reginald Hall. Miller a primit ajutoare, mijloace materiale şi financiare pentru o misiune aventuroasă : cercetarea vapoarelor şi submarinelor germane scufundate la mică adîncime şi examinarea seifurilor din cabinele căpitanilor.

Ideea s-a dovedit fericită, pentru că profesorul-scafandrier a găsit, la scurt timp, într-un submarin german naufragiat aproape de ţărmurile comitatului Kent, o mică cutie de metal, ermetic închisă. Înăuntru se aflau trei coduri maritime complete, precum şi hărţi amănunţite ale zonelor minate de germani. În felul acesta, grupul profesorului Alfred Ewing a pus mîna pe alt material, iar scafandrierul Miller a devenit şeful unei secţii speciale cu o largă autonomie.

De cîte ori forţele navale britanice scufundau la mică adîncime vreo navă de război germană, secţia specială a amiralităţii ordona unui grup de scafandrieri să cerceteze epava. Graţie succeselor repetate înregistrate în primele luni ale războiului, comandamentul suprem britanic era amănunţit informat în legătură cu mişcările şi cu intenţiile duşmanului. Volumul informaţiilor sigure şi foarte preţioase din punct de vedere strategic era atît de mare, încît multe dintre ele serveau nu numai englezilor, ci şi celorlalţi aliaţi. Cu trei săptămîni înaintea atacului de la Verdun, serviciul de informaţii al lui sir Reginald Hall a putut să comunice Marelui stat-major francez intenţia germanilor.

Informaţia era cu atît mai preţioasă, cu cît francezii suferiseră cu puţin timp în urmă o înfrîngere zdrobitoare pe frontul secret, germanii scoţîndu-le din circulaţie o însemnată parte a serviciului de informaţii. Acum situaţia se inversase. Englezii erau în posesia unei arme eficace, despre care inamicul n-avea habar, şi pe care se pricepeau de minune s-o folosească. Pentru că pofta vine mîncînd, iar cenzorii amiralului Hall citeau informaţiile secrete ca ziarul „Times", agenţii britanici au trecut de la acţiuni pasive la atac. Au reuşit să găsească un om de încredere şi să-l infiltreze chiar la Marele stat-major al forţelor navale germane. Nu ocupa un post foarte important, dar nu

bătea la ochi. Centrala de informaţii, Intelligence Service, era mulţumită că se afla acolo. Fusese dotat cu codurile maritime germane şi i se ordonase să aştepte un prilej favorabil. Acesta s-a ivit curînd.

Una din primele deceptii militare britanice a fost, chiar la începutul războiului, bătălia de la Coronel, în care navele de război ale Maiestăţii Sale suferiseră o înfrîngere neplăcută. Amiralul german, contele Spee, o învinsese pe regina mărilor. Amiralitatea britanică nu putea uita umilinţa, strategii ei vor pregăti îndelung şi cu grijă revanşa. La succesul operaţiei aveau să contribuie, în primul rînd, agenţii lui sir Reginald Hall, precum şi doi „cai troieni" construiţi tot din lemn, dar de data aceasta nu în faţa porţilor Troiei, ci chiar pe şantierele navale britanice. Despre ce era vorba ? Trebuia ca von Spee să fie atras în afara portului şi să fie silit să primească lupta. Desigur, amiralul ştia că era pîndit de toată flota Aliaţilor, care brăzda oceanele, şi evita o ciocnire directă. Escadra amiralului britanic Sturdee, care trebuia să înhaţe prada cea mare, era dotată cu două nave de luptă : „Inflexible" şi „Invincible", ancorate pentru moment în marea Egee. Numai că lucrurile nu erau aşa simple. Agenţii germani supravegheau cu străşnicie ambii coloşi şi cu siguranţă că ar fi anunţat imediat orice mişcare a lor. De aceea, surprinderea germanilor printr-o manevră imprevizibilă era exclusă. Din aceste motive li s-a întins o cursă cu ajutorul unor machete.

Muncitorii au construit în decursul cîtorva săptămîni copii de lemn ale ambelor nave. Copii identice cu originalele. Cu ajutorul unor remorchere, ele au fost duse noaptea, la adăpostul unei perdele de ceaţă artificială, la locul unde erau ancorate navele autentice, iar acestea au plecat rapid. Astfel, escadrei amiralului Sturdee i s-a alăturat o forţă decisivă. Operaţiunea putea să înceapă.

Acesta e momentul cînd intervine agentul britanic, plasat la statul-major al forţelor navale germane. El a compus o telegramă, a cifrat-o conform codurilor maritime germane în vigoare şi a trimis-o pe calea obişnuită amiralului von Spee. Experimentatului agent nu-i fusese greu să procure cîteva formulare, ştampile şi semnături, în aşa fel încît telegrama secretă să poată ajunge, prin intermediul celui mai apropiat birou telegrafic, la emiţătorul din Nauen. Ordinul adresat amiralului von Spee era clar, deşi suna neobişnuit. Trebuia ca, împreună cu întreaga escadră, să se apropie cît mai mult de insulele Falkland şi să dis-

trugă prin bombardare emițătorul inamic din Port Stanley. Ordinul trebuia îndeplinit rapid.

Amiralul a fost nevoit să se supună, chiar dacă, în sinea lui, credea altceva. Escadra și-a schimbat direcția și s-a îndreptat spre locul stabilit. Astfel s-a ajuns la 8 decembrie 1914 la bătălia istorică de lîngă insulele Falkland, în care englezii au scufundat toate navele de război germane de sub comanda lui von Spee. S-a salvat doar crucișătorul ușor „Dresden". Torpilele și șrapnelele grele au desăvîrșit acțiunea gîndită și dinainte cîștigată de agenții lui sir Reginald Hall.

Un simplu capriciu al soartei poate fi considerat faptul că pe singura navă de război germană care se salvase din catastrofă se afla și ofițerul de marină Wilhelm Canaris, din serviciul de informații, șeful de mai tîrziu al Abwehrului și patronul spionilor germani din timpul celui de-al doilea război mondial. Se spune că se remarcase încă de pe atunci. Se mai spune că lui i s-ar fi datorat salvarea crucișătorului, care a navigat cu toată viteza în largul coastelor și a dispărut o vreme într-un port păzit. Britanicii, cărora le crescuse apetitul, n-au scăpat din ochi bucata cea grasă. La scurt timp după această întîmplare, în primăvara anului 1915, l-au descoperit pe „Dresden" la Cumberland Bay și l-au scos din luptă cu cîteva șalve bine țintite ale unor tunuri de 15 centimetri.

O parte a echipajului a reușit să ajungă înot pe uscat ; Canaris, împreună cu ceilalți, au fost internați într-un lagăr din Chile. Nu pentru multă vreme, căci a reușit să evadeze. Cu un pașaport fals, pe numele de Reed Rosas, a ocolit capcanele blocadei Aliaților și a ajuns în Europa.

Mult timp, atît pentru tînărul Canaris, cît și pentru Comandamentul marinei de război germane a rămas o enigmă motivul pentru care amiralul von Spee a pornit cu întreaga sa escadră de elită tocmai spre insulele Falkland. Adevărul l-au aflat germanii mult mai tîrziu.

Spionii au cîteodată nume conspirative, dar întotdeauna au numere de înregistrare. Descifrarea lor nu e cuprinsă în nici un cod. Cine nu cunoaște secretul grupelor de cinci cifre nu știe cine și cui trimite informații. Deși grupul special de descifratori al lui sir Reginald Hall, cu indicativul „40 O.B.", putea să decodeze majoritatea informațiilor germane, multă vreme n-a aflat cine se ascundea în spatele numărului 97 556. După conținutul telegramelor

semnate cu această cifră, se putea presupune că era vorba de o persoană importantă, dacă nu chiar de șeful serviciului german de informații. Adevărul a ieșit la iveală grație muncii migăloase și întîmplării.

În Irlanda de vest, pe malul lacului Leane se află orașul Killarney. Într-unul din cartierele lui reprezentative se afla o vilă cu o liră argintie ca emblemă. În ea locuia un tip ciudat, un excentric, cam prea risipitor pentru modestele condiții locale. Închiriase casa chiar la începutul războiului ; deși proprietarul nu-i ceruse, îi plătise chiria pe doi ani înainte. Cine era domnul W. H. Lody ? Pretinsul comis-voiajor călătorea în Olanda, dar și în Germania, și, ca orice reprezentant al unei firme, era mai mult pe drumuri decît acasă, umblînd dintr-un hotel într-altul. La început fusese bănuit că lucrează pentru partidul naționalist irlandez Sinn Fein, dar, în scurt timp, a apărut în fișierul Intelligence Service-ului, printre persoanele urmărite.

La 2 octombrie 1915, pe la miezul nopții, la „Lira argintie“ a descins o patrulă a poliției militare însoțită de doi civili. Nu au sunat, nu au ciocănit, au forțat pur și simplu ușa și au năvălit în casă. Comis-voiajorul W. H. Lody era întins în pat. Cînd l-au arestat, mai întîi s-a mirat, apoi a protestat zgomotos. S-a jurat că e un comerciant cinstit. Dar agenții britanici știau că e spion german.

Legenda i-a atribuit mai multe merite decît i s-ar fi cuvenit. După primul război mondial a devenit personajul principal al mai multor acțiuni de spionaj reușite, dar neadevărate. În realitate a fost un spion foarte prost și neîndemînatic.

În timpul descinderii nocturne, în locuința lui s-au găsit multe însemnări și documente compromițătoare, care au constituit tot atîtea probe la tribunal.

Desigur, mai importante decît Lody erau materialele găsite la el.

Comisarii poliției irlandeze au descoperit printre ele și o notă avînd următorul conținut :

„Hammond l-a văzut pe 97 556 — Trimiteți informația la Wambersin, Rotterdam“.

Spionul a încercat să se eschiveze. A mărturisit că făcea contrabandă și a admis chiar că s-ar fi putut ca, fără să-și fi dat seama, în corespondența comercială cu firma Wambersin să se fi strecurat vreun amănunt pe care n-ar fi trebuit, poate, să-l pomenească. Numărul 97 556 era

— zicea el — şeful contrabandiştilor cu care lucrase cîndva. Nu-l va denunţa, pentru că nu i-ar ierta trădarea, omul acela ştia să se răzbune chiar şi peste ani.

Spionul Lody se temea inutil de răzbunare ; un tribunal londonez l-a condamnat la pedeapsa capitală. Pentru că nu mărturisise încă cine se ascundea în spatele acelui număr, s-a trecut la presiuni psihologice.

Lody a petrecut în celula condamnaţilor la moarte mai mult de o lună după citirea verdictului, pînă la 6 noiembrie. Într-o zi, în celulă au intrat doi ofiţeri ; unul dintre ei i-a întins o telegramă decodată :

„Numărul 730 — Cod 13042 — 97 556. Lui Bernstorff — Washington. Hammond. 76 Wilhelmstrasse, cere să transmiteţi imediat judecătorului de instrucţie Cohalan, 51 Chamber Street, New York : inamicul l-a descoperit pe Lody şi-i pîndeşte pe ceilalţi, vrea să protejeze Irlanda. Trimiteţi imediat un preot prin Christianţia (astăzi Oslo— *V.P.B.*). Ambasada germană îi va procura acolo documente şi-i va asigura tranzitul. Transmiteţi neapărat împuternicitului Bigger din Belfast să distrugă numaidecît tot ce se referă la persoana mea. Roger".

Ofiţerii cunoşteau sensul telegramei. Ştiau că Hammond e şeful Sinn Fein-ului şi că Roger e numele conspirativ al lui sir Roger Casement, care instiga din Norvegia şi Germania împotriva Marii Britanii. De altfel, la scurt timp după aceste evenimente, s-a întors pe un submarin german în Irlanda, unde a fost arestat şi executat la 3 august 1916. Bigger era intermediarul din Belfast, aflat deja după gratii, iar Cohalan — legătura ambaşadorului german din Washington, contele Bernstorff. Foarte curînd urma să fie expulzat din Statele Unite.

— Totul s-a aflat, domnule Lody ! Nu vă rămîne nici cea mai mică speranţă de salvare. Serviciul nostru de informaţii a clasat cazul. Aşa că, spuneţi-ne, cine se ascunde sub numărul 97 556.

Lody tăcea. Ştia că nimic nu-i mai putea salva viaţa. Poate de aceea nu voia să trădeze numele şefului. Ofiţerii îl observau, apoi unul din ei îi întinse o hîrtie şi un creion. Lody a cîntărit o clipă situaţia ; în cele din urmă în ochi i-a lucit speranţa. Ce-ar fi dacă ?... Dacă englezii i-ar comuta pedeapsa cu moartea în închisoare ?

A scris :

„97 556 e Zimmermann".

Misterul a fost dezlegat. Alfred Zimmermann, secretar de stat la Ministerul afacerilor externe al Germaniei. Uluitoare ştire ! Avea o valoare inimaginabilă. Lui Lody, însă, bunăvoinţa nu i-a ajutat — a fost împuşcat în zori, în şanţul închisorii.

Intelligence Service şi-a concentrat toate eforturile ca să completeze codurile secrete germane cu elementele pînă atunci necunoscute. Era vorba de codul diplomatic german, care, după unele surse, era cel mai secret şi fusese pregătit de un grup de specialişti cu mult timp înaintea izbucnirii războiului mondial. Reprezenta o noutate în domeniul transmiterii informaţiilor secrete şi, spre deosebire de mijloacele curente în epocă, era un cod complex, alcătuit din două părţi. Abia după descifrarea primei părţi apărea partea a doua, cifrată în alt sistem. Şi, mai mult, pentru fiecare zi a anului avea altă parolă, altă cheie.

Englezii au dat de prima urmă a codului 13 042, mai bine zis de una din variantele lui cele mai simple — codul diplomatic 13 040 —, din întîmplare. Wilhelm Wassmuss, care cumula funcţiile de căpitan german; consul şi spion, juca rolul de emisar secret în problema petrolului iranian. Încerca să determine această ţară, cu marile ei resurse de petrol atît de preţioase pentru Germania, să intre în război alături de împărat. Îi mituise pe şefii unor triburi persane, îi instigase pe unul contra altuia, pînă cînd, într-o zi, fusese nevoit să şteargă putina. Englezii debarcaseră în Golful Persic, asigurîndu-şi astfel securitatea intereselor lor. Din momentul acela, viaţa lui Wassmuss s-a complicat mult. Englezii au oferit 3 000 de lire recompensă pentru prinderea lui, sumă pe care mai tîrziu au ridicat-o la 14 000 de lire.

Se spune despre el că era un maestru al travestiurilor, ceea ce în vremea şi în ţara respectivă era, desigur, un mare avantaj ; că era specialist în complicatele relaţii locale, ba chiar că se căsătorise cu o indigenă. Dar a fost de ajuns ca să greşească o singură dată. A dat peste un persan incoruptibil, întîmplare pe care n-avea cum s-o prevadă. Şeful de trib din Behbehan a stat neclintit de partea Marii Britanii. De cum a înţeles ce vroia Wassmuss şi pentru ce-i oferea bani, a chemat straja şi a pus să fie aruncat după gratii. Care, evident, n-au fost destul de si-

gure, căci a doua zi dimineața celula prizonierului era goală.

Gardienii nu erau tot atît de incoruptibili ca stăpînul lor. Fiind foarte grăbit, Wassmuss a lăsat în celulă o geantă de voiaj mare, din piele. Șeful de trib din Behbehan era pedant, așa că nu a permis străjilor să ia conținutul genții, ci a legat-o cu o frînghie, a sigilat-o și a trimis-o celui mai apropiat oficiu britanic.

Cu geanta de voiaj a lui Wassmuss s-a jucat apoi birocrația regală britanică. Ea a trecut de la Smith la Brown, dintr-o cancelarie în alta, pînă cînd, în cele din urmă, a ajuns în subsolul Ministerului coloniilor, singurul loc unde, conform unor instrucțiuni din secolele trecute, putea fi depozitată legal.

Nimănui nu i-ar fi trecut prin cap să umble la geantă și să se uite înăuntru — englezii sînt prea corecți ca să facă așa ceva. Nimeni n-a dat ordinul de deschidere și de controlare a conținutului. Intelligence Service a început, totuși, să bănuiască ceva. S-a aflat că Wassmuss își caută cu ardoare bagajul. Iată motivul pentru care arhivarul de la Ministerul coloniilor a primit vizita a doi domni în civil, care i-au arătat o împuternicire conform căreia erau autorizați să cerceteze conținutul bagajului depozitat acolo. Au coborît în subsol, au deschis geanta și au găsit în ea codul diplomatic german numărul 13 040.

Profesorul Ewing și colaboratorii săi au înțeles numaidecît că au în mîini codul paralel provenind din aceeași sursă ca și mult căutatul 13 042. Din păcate, era vorba de un cod atît de rafinat, încît nici după această descoperire matematicienii n-au reușit să afle taina lui 13 042. Rămînea o singură posibilitate. Să se afle care instituții germane lucrează cu codul 13 042 și să fie depistată calea întortocheată care să-i ducă pe cei de la Intelligence Service la persoana care poseda cheia seifului unde se afla cartea codurilor.

A fost o muncă istovitoare. În cîteva lucrări cu caracter istoric și de popularizare, experții și-au exprimat părerea că însușirea codului 13 042 de către serviciul de informații britanic a fost principalul motiv care a determinat Statele Unite să intre în război împotriva Germaniei și, în același timp, una din cauzele hotărîtoare ale înfrîngerii acesteia. Dar să evităm raționamentele absolutizatoare, conjuncturile istorice nu pot fi judecate după norme prestabilite. Descifrarea telegramei lui Zimmermann a avut pentru

victoria Aliaților în primul război mondial un rol însemnat. Cine i-a ajutat însă pe englezi să descopere secretul cel mai bine păzit al germanilor ?

Alexander Szek era jumătate austriac, jumătate englez. S-a născut la Forest Hill, în apropierea Londrei, a absolvit cu oarecare succes la Eton facultatea de electrotehnică. În radiotehnică se pricepea ca puțini alții. Războiul îi surprinsese familia la Bruxelles. Tatăl fusese obligat să se înroleze ca austriac ; Alexander rămăsese cu mama sa, care era englezoaică. Deși era un electronist de excepție, lucrase la începutul războiului ca șofer al domnului Nashmithe, consulul american din Bruxelles.

Cum ajunsese de la consulatul american în serviciul germanilor ? Există două versiuni. Conform uneia, ca singur specialist la îndemînă, fusese solicitat de comandamentul german de ocupație din Bruxelles, la sfîrșitul anului 1914, să repare emițătorul de la statul-major. Tînărului inginer i s-a trimis o escortă militară și, pentru mai multă siguranță, au efectuat o percheziție. Au găsit un aparat de emisie-recepție de un nivel tehnic excepțional, de care nici nu aveau habar.

Conform celeilalte versiuni, la fel de logice, după ocuparea Bruxelles-ului un ofițer german se instalase într-o parte a vilei în care locuia familia Szek. Ca să evite orice neînțelegeri, tînărul inginer i-ar fi spus din prima zi ofițerului că deține un aparat de emisie-recepție. Acesta s-ar fi dus să-l vadă. Deși nu se pricepea, și-ar fi dat seama că el prezintă interes și ar fi anunțat comandamentul de descoperirea sa.

Nici informațiile despre aducerea lui Szek la stația de emisie militară nu concordă între ele. Germanii i-au încredințat o muncă de răspundere, trecînd peste originea lui pe jumătate englezească. Cunoștea franceza, germana, italiana și, desigur, engleza, putea, deci, mai bine ca oricare altul să asculte și să înregistreze telegramele pe care le schimbau între ei Aliații.

Mai înainte, însă, l-au verificat. Au întrebat la Viena, apoi la regimentul în care era înrolat tatăl său. De pretutindeni au venit numai răspunsuri afirmative, confirmînd că întreaga familie era demnă de încredere. De aceea comandamentul din Bruxelles s-a hotărît și nu peste mult timp i-a încredințat tînărului inginer sarcini deosebit de delicate — primirea și transmiterea de informații cifrate după codul 13 042.

Nu erau multe, guvernul german păstra codul — perfecționat și indescifrabil cu mijloacele tehnice ale momentului — pentru comunicări deosebit de importante. Alexander Szek avea, prin urmare, cheia ascunzătorii unde era comoara căutată de Intelligence Service.

Părerile despre desfășurarea ulterioară a evenimentelor diferă și ele. Căpitanul Trench de la Intelligence Service se interesase din primele zile ale ocupării Belgiei de emițătorul militar din Bruxelles și cu acest prilej îl descoperise, probabil, pe Alexander Szek. Alte surse indică organizația de rezistență „La Libre Belgique", ai cărei membri luaseră contact cu Szek.

Dar, indiferent cum au stat lucrurile, un fapt este clar: amiralul Hall a trecut imediat la acțiune. S-a folosit, poate, de prietenul lui Szek, Eugène Gillet, membru al organizației ilegale „La Libre Belgique", ale cărui opinii erau foarte apreciate de Alexander, sau, poate, de vreunul din confidenții lui ; cert e că l-a atras pe tînărul inginer să colaboreze cu britanicii. Acesta i-a promis că va pune mîna pe cod.

Nu a fost ușor. Dacă ar fi luat pur și simplu cărțile și ar fi fugit cu ele peste granță, acțiunea ar fi fost zadarnică. Germanii ar fi modificat codul. Trebuia să procedeze în așa fel, încît patronii lui să nu bănuiască nimic. De fapt, exista o singură posibilitate : să fie copiate ambele cărți, pagină cu pagină, și să fie transportate în taină acasă. E plauzibil faptul — susținut de o parte din istorici — că, spre sfîrșitul operației, Szek era complet epuizat din punct de vedere nervos. Se pare, totuși, că zelul și rămînerea la birou după orele de lucru ar fi trezit bănuiala autorităților germane. Poliția militară l-a urmărit și, în aprilie 1915, l-a arestat într-o cafenea din Bruxelles. A fost dus la comandament unde a fost admonestat. Era conștient că întreține relații cu persoane suspecte ? Afirmase că n-a avut nici cea mai mică bănuială și poate că-l crezuseră. I-au interzis, totuși, să părăsească orașul. Nici acest avertisment nu l-a făcut să renunțe ; a continuat să copieze codul, așteptînd cu nerăbdare ziua cînd va putea trece granița.

La sfîrșitul lunii iulie 1915 acest moment se apropiase.

Se sfătuise cu tatăl său, care între timp fusese mutat din Austria la comandamentul militar din Bruxelles, și încercase să treacă singur granița. Nereușind, fusese nevoit să se întoarcă. Se spune că luase legătura din nou cu ma-

dame Gillete, mama prietenului său din organizația ilegală, ba chiar că locuise un timp la ea. Primise de la un agent al Intelligence Service-ului directive precise, conform cărora urma ca, în cîteva zile, să treacă granița și să se prezinte la Haga, la rezidentul din Olanda, maiorul Oppenheim.

Unii susțin că nici această variantă n-ar fi sigură. Lui Szek i s-ar fi făcut frică în ultima clipă ca nu cumva germanii să pună mîna pe el și pe cod. Se spune că ar fi cerut ajutor consulului american Nashmithe și că ar fi așteptat să i se pună la dispoziție un automobil diplomatic cu care să poată trece granița. Din nou făcuse calcule greșite. Consulul nu știa probabil despre ce era vorba, pentru că l-a refuzat, aducînd drept justificare neutralitatea Statelor Unite.

La mijlocul lui august, Alexander Szek s-a întîlnit din nou cu agentul Intelligence Service-ului și a primit instrucțiuni noi. La momentul stabilit, a sosit un bărbat care urma să-l conducă în siguranță peste graniță, în Olanda. Au plecat în noaptea de 14 august. Au mers pe biciclete ; Alexander avea sub cămașă o pungă din pînză impermeabilă în care se găsea codul cel prețios.

De-a lungul graniței erau garduri de sîrmă ghimpată, prin care trecea curent electric de înaltă tensiune. Însoțitorul lui Szek era pregătit și pentru această împrejurare — avea în portbagajul bicicletei un cadru de lemn izolat cu bucăți din pneuri vechi. Cadrul se introducea sub gardul de sîrmă ghimpată, se desfăcea, dînd naștere unui tunel izolator. Alexander Szek s-a strecurat prin zona periculoasă și a ajuns pe teritoriul olandez. Însoțitorul lui s-a întors la Bruxelles, unde a doua zi a raportat șefului său îndeplinirea misiunii. Una din puținele consemnări sigure în cazul lui Alexander Szek e data cînd sir Reginald Hall a primit codul german 13 042. Era 24 august. Restul, în special soarta lui Alexander Szek, e acoperit cu vălul dens al misterului. Zadarnic a încercat tatăl să dea de urmele fiului. Nici prietenii lui din organizația secretă „La Libre Belgique“ n-au avut mai mult succes.

Din informații și documente rezultă doar un șir de ipoteze complicate, care nu se constituie în dovezi, ci conduc doar la deducții logice în legătură cu soarta ulterioară a inginerului Szek, cel care a jucat un rol atît de important în istoria aventuroasă a Intelligence Service-ului. Britani-

cii au triumfat în acest caz numai grație contribuției lui. Dar să vedem, totuși, ce s-a întîmplat cu eroul nostru ?

Maiorul Oppenheim fusese înainte de război consul general la Frankfurt pe Main. În 1914 intrase în serviciul de informații britanic și devenise șeful filialei olandeze de la Haga. După război a declarat că n-a cunoscut nici un inginer Szek și că nu i-a predat nimeni codul german 13 042 ; a negat categoric orice participare la operațiunea respectivă.

Se pare că această declarație nu corespunde adevărului. La filiala olandeză a Intelligence Service-ului activa și maiorul Doulton, care a consemnat unele evenimente. Din jurnalul său rezultă că fusese martor la scena pe care maiorul Oppenheim o nega atît de hotărît. Doulton a fost de față în dimineața de 18 august 1915, la Haga, cînd inginerul belgian Alexander Szek i-a înmînat maiorului Oppenheim codul secret german 13 042. Din jurnal nu rezultă, însă, dacă Szek a plecat mai departe la Londra ca să predea personal codul sau dacă a rămas la Haga, unde a dispărut.

Tatăl lui Alexander Szek și-a căutat după război fiul dispărut și la locuința prietenului lui, Gillete, și la aceea a mamei acestuia. În februarie 1920, a primit o scrisoare, în care doamna Gillete afirma că inginerul Szek se ascunsese la ea chiar înaintea fugii în Olanda. Văzuse cu ochii ei că avea codul secret german la el. Doamna Gillete mai scria că Szek era convins că va ajuta mult serviciul de informații britanic prin predarea codului, că dorea fierbinte ca Germania să fie învinsă cît mai repede, pentru ca în felul acesta cumplitul război să ia sfîrșit. Același lucru a afirmat mai tîrziu și fiul ei, Eugène Gillete.

Generalul belgian Lucien Buys, inițiat și el în afacerea Szek, a depus mărturie că inginerul belgian avea misiunea să predea personal codul la Londra. O dovadă peremptorie că Szek a trecut într-adevăr granița este propria lui scrisoare. O expediase la 20 august din Haga la Bruxelles. Cenzura germană a oprit scrisoarea și serviciile militare de informații s-au sesizat. Voiau să știe în primul rînd cum a reușit să treacă inginerul Szek granița.

Mai tîrziu s-a aflat că în dimineața zilei de 16 august 1915 a fost arestat la granița belgiană un grup de douăzeci și șase de belgieni care intenționau să fugă în Olanda. Au fost duși în fața tribunalului de război din Charleroi și condamnați la pedeapsa capitală. Execuția a avut loc

imediat după pronunţarea sentinţei. În procesul verbal nu apare numele lui Alexander Szek şi audierea martorilor confirmă faptul că printre condamnaţi nu era nimeni să-i semene. Apoi, s-a aflat că peste graniţă trecuse o altă persoană cu acte pe numele lui Alexander Szek. Individul fusese prins la 19 august şi patru zile mai tîrziu fusese împuşcat. Dar nici el nu semăna cu adevăratul Alexander Szek.

După multe încercări nereuşite de a afla ceva concret despre soarta fiului său, tatăl inginerului dispărut şi-a îndreptat atenţia spre Londra. I-a scris direct lui sir Reginald Hall. Maiorul Doulton a ajutat ca scrisoarea să ajungă în mîinile destinatarului. La 3 mai 1921 a sosit răspunsul : „sir Reginald Hall regretă că nu-i poate oferi domnului Szek nici o ştire despre fiul său, întrucît n-a auzit niciodată de el“...

Maurul şi-a făcut datoria, maurul trebuie să moară. Intelligence Service procurase codul care putea să-i asigure un succes îndelungat doar în cazul în care germanii nu ştiau că el se află în mîinile inamicului. Alexander Szek a fost un om onest, n-a lucrat pentru bani. A întreprins periculoasa acţiune pentru că era convins de utilitatea ei. Spera ca astfel să grăbească sfîrşitul războiului. Cine putea garanta însă că eroul va tăcea ? În asemenea cazuri singura garanţie e moartea martorului.

Armatele care se înfruntau în primul război mondial lăsaseră în urmă operaţiuni grele. După bătălia de pe Marna, germanii s-au convins că expediţia lor nu avea să fie o plimbare agreabilă prin Europa. Apoi, a intervenit prima ciocnire de dinaintea Verdunului. Coloanele germane se îndreptau spre Ypres. Şi, în timp ce statele europene îşi măsurau forţele în tranşee, Statele Unite ale Americii dominau pieţele lumii, folosind avantajele neutralităţii. Preşedintele Wilson condamnase, desigur, brutalitatea şi expansionismul german, dar era decis să rămînă deoparte. Neutralitatea era avantajoasă.

O conjunctură favorabilă a apărut în Statele Unite chiar de la începutul războiului. Industria europeană era parţial ruinată, produsele agricole nu ajungeau nici pentru hrănirea trupelor, cu atît mai puţin a civililor. Americanii aveau o şansă unică. Fabricile şi fermele dobîndeau clienţi buni, marile state-majore cumpărau angro şi nu se prea uitau la preţuri. Din Europa se scurgea peste ocean şu-

voiul dolarilor, iar în sens invers — mărfuri. Dacă în 1914 Statele Unite erau datoare Europei vreo şase milioane de dolari, în 1918, la sfîrşitul războiului, ţările europene aveau de plătit băncilor americane cam zece miliarde de dolari.

Germanii nu beneficiau de acest flux, căci blocada engleză îi strîngea de gît ca un laţ. Amiralul von Tirpitz susţinea, totuşi, că deţinea cheia cîştigării războiului. Dacă ar avea mînă liberă, ar arunca în luptă submarinele şi în cîteva săptămîni ar distruge marina comercială aliată. Civilă ? Civilă. În cîteva zile englezii n-ar mai avea ce mînca, armata de pe frontul de vest ar rămîne fără muniţii şi carburanţi.

Era o propunere deosebit de îndrăzneaţă, şi, cum s-a văzut mai tîrziu, ea a fost acceptată. Comandanţii Hindenburg şi Ludendorff, care vorbeau atît de des despre onoarea militară şi cavalerismul prusac, au votat pentru o schimbare radicală în mersul războiului. Iar împăratul Wilhelm al II-lea a fost şi el de acord. Mai tîrziu, s-a publicat memorandumul amiralităţii, pe marginea căruia notase : „Din clipa aceasta am pus capăt tratativelor cu America. Wilson vrea război. Îl va avea. Să se războiască, deci".

•

Miercuri 17 ianuarie 1917 în biroul 40 O.B. al amiralităţii britanice lucrau doi bărbaţi care aveau să-şi înscrie numele în istoria primului război mondial : preotul William Montgomery şi Nigel de Grey, în vîrstă de treizeci şi unu de ani, în viaţa civilă — salariat al unei edituri. Cînd, puţin după ora nouă, ofiţerul de serviciu al centrului de interceptare le-a adus o telegramă cifrată expediată de emiţătorul german, cei doi nu s-au mirat. În ultima vreme, Berlinul ţinea o strînsă legătură cu reprezentanţele lui diplomatice din străinătate.

Grey lucra ca de obicei. S-a uitat mai întîi la grupa superioară de cifre — 13 042 era o variantă a codului 13 040 ; era vorba, deci, de o telegramă cu caracter diplomatic. S-a dus la seiful blindat, a luat codul german şi s-a apucat s-o decodeze. Firește, germanii schimbau sistematic cheia codului şi sarcina cea mai grea a descifratorilor era să o descopere. Acest lucru se făcea cu ajutorul unor cuvinte curente sau al unora frecvent repetate, eventual nume de persoane. Primul cuvînt decodat din telegramă a fost semnătura secretarului de stat din Ministerul afacerilor externe german — Zimmermann. Adresantul telegramei

expediate la Washington nu era numit ; ea începea cu un avertisment : „Destinat exclusiv informării personale a Excelenţei Voastre".

Secretarul de stat la Ministerul afacerilor externe se putea adresa cu această formulă doar unui singur german din Washington, ambasadorului imperial — contelui Johann von Bernstorff. Grey şi Montgomery ştiau că era vorba de o telegramă importantă. Cînd au reuşit să decodeze primele cuvinte ale textului şi s-au ivit numele statelor Mexic şi Japonia au realizat că serviciul de interceptare capturase o pradă de o importanţă crucială.

Comunicarea era deosebit de lungă, se compunea din cincizeci şi cinci de grupe numerice ; ambasadorul german de la Washington era de fapt doar un intermediar. Trebuia s-o transmită pe o cale sigură, mai departe, ambasadorului imperial german din Mexic, Heinrich von Eckardt. Conţinutul telegramei era deosebit de grav. De aceea, descifratorii Grey şi Montgomery au înţeles imediat reacţia şefului lor, profesorul Alfred Ewing. Acesta a citit textul şi a luat legătura cu amiralul Hall.

Serviciului de informaţii britanic şi, deci, diplomaţiei britanice îi căzuse în mîini un document secret de o uriaşă valoare politică. Secretarul de stat Zimmermann le comunica subalternilor săi decizia Germaniei de a începe la 1 februarie 1917 războiul total al submarinelor. Ambasadorul la Washington, contele Bernstorff, trebuia să facă totul ca, şi după acest pas, Statele Unite ale Americii să rămînă neutre. Dacă acest lucru n-ar fi reuşit pe căi obişnuite, avea împuternicirea să propună Mexicului o alianţă şi să-i transmită preşedintelui Venustiano Garranza că imperiul german este de acord ca „Mexicul să reîntre în posesia fostelor sale teritorii din Texas, New Mexico şi Arizona".

Era o propunere îndrăzneaţă. Germania imperială se pregătea să facă comerţ cu marfă străină şi-şi alesese pentru aceasta cîteva state americane pe care le propunea ca răsplată pentru alianţa militară. Diplomaţii germani de la Washington şi Mexico City trebuiau să iniţieze tratative secrete cu preşedintele mexican şi să-l facă să înţeleagă că războiul submarinelor va îngenunchea Marea Britanie şi o va sili ca în cîteva luni să ceară pace, o pace ale cărei condiţii vor fi dictate de germani. Conţinutul telegramei cuprindea încă o soluţie : pentru mai multă siguranţă, di-

plomaţii germani trebuiau să studieze şi posibilitatea iniţierii de tratative în vederea unei alianţe cu japonezii.

Privit prin prisma politicii internaţionale, planul german nu era deloc naiv. Pentru întreprinzătorii americani, Mexicul era un bun partener comercial şi băncile newyorkeze îi acordau credite importante pentrù investiţii ; din punct de vedere politic, însă, el era un vulcan activ la graniţa Statelor Unite. Americanilor le era teamă de revoluţie şi le displăcea ideea că aceasta ar putea izbucni chiar în spatele lor. De aceea, în ultimii trei ani, trimiseseră de două ori în Mexic detaşamente de intervenţie, şi chiar în momentul cînd amiralul Hall primise telegrama explozivă a secretarului de stat Zimmermann, în Mexic se afla generalul american Pershing, cu douăsprezece mii de soldaţi în şa.

Amiralul William Reginald Hall ştia prea bine în ce situaţie dificilă s-ar fi aflat ţara lui dacă ar fi fost izolată. Marea Britanie dorea ca Statele Unite să intre în război de partea ei, în primul rînd pentru ca în felul acesta să fie ajutată să îndepărteze de lîngă insulele britanice primejdia reprezentată de blocadă. La rîndul lor, germanii erau convinşi că, dacă ar fi început să scufunde sistematic convoaiele de nave comerciale care transportau în Marea Britanie provizii şi muniţii, ar izola imperiul insular de sursele vitale înainte ca americanii să facă mobilizarea şi să intervină la o distanţă atît de mare de bazele lor.

Manevra germană nu era rău gîndită. Zimmermann ţinuse seama de toate eventualităţile. A căutat ca, în cazul în care Statele Unite ar fi reacţionat la declanşarea ofensivei submarine totale printr-o declaraţie de război, să aibă destule griji pe continentul lor. Aceste complicaţii erau treaba Mexicului şi Japoniei, state care, evident, nu-i simpatizaseră niciodată din cale afară pe americani. Ele stăteau în expectativă, aşteptînd prilejul.

Germanii pregăteau temeinic proiectul. Aveau în vedere toate posibilităţile. Mai bine zis, aproape pe toate. Bunăoară nu puteau şti că serviciul de informaţii britanic le cunoaşte codul şi că e capabil să decodeze telegramele cu cele mai mari secrete ale Germaniei imperiale.

Amiralul Hall realiza pe ce document preţios pusese mîna. Era sigur că telegrama lui Zimmermann putea servi ca mijloc de influenţare puternică a opiniei publice americane şi a preşedintelui Wilson, pentru ca S.U.A. să se situeze de partea Marii Britanii. Germanii pregăteau o

manevră periculoasă, pe care guvernul Statelor Unite nu putea s-o îngăduie. Dilema era cum să fie folosită telegrama compromiţătoare fără să devină public faptul că serviciul britanic de informaţii cunoştea codul german 13 042. Dacă secretul ar fi fost dezvăluit, germanii ar fi modificat codul şi Marea Britanie ar fi ratat cel mai mare succes al ei.

Telegrama interceptată de britanici nu era completă. Germanii nu considerau emiţătorul din Nauen absolut sigur, chiar dacă erau convinşi de caracterul indescifrabil al codului lor. Ca urmare, amiralul Hall a ordonat să fie depistată şi cealaltă parte a mesajului. Era sigur că germanii o expediaseră adresantului pe altă cale.

Nu-i trecuse prin gînd, însă, că o va obţine atît de repede, fapt ce-l va ului.

Intelligence Service a obţinut restul telegramei în două zile, de la agentul său principal din Washington. Această parte a mesajului fusese transmisă în Statele Unite, desigur cifrat, de însăşi ambasada americană de la Berlin. Statele neutre fac cîteodată de bună voie servicii de felul acesta, de obicei, ca un semn de prietenie. În cazul de faţă era vorba de o crasă lipsă de perspicacitate. Trebuie să subliniem faptul că nici ambasadorul american la Berlin, nici personalul ambasadei n-aveau nici cea mai vagă idee despre conţinutul mesajului a cărui transmitere o mijlociseră.

Textul a fost adus la biroul 40 O.B., descifratorii s-au pus pe treabă, dar au observat că nici acum telegrama nu era completă. Din nou au ţăcănit aparatele de telegraf, iar rezidenţii serviciului britanic de informaţii din întreaga lume au primit ordinul urgent să găsească restul telegramei lui Zimmermann.

Semnalul a venit de la ambasada britanică din Stockholm. Informatorul comunica că, în urmă cu cîteva ore, plecase spre Statele Unite, prin intermediul serviciilor suedeze, şi după ce se luaseră măsuri neobişnuite de secu-

ritate, un mesaj important şi strict secret. Era adresat ambasadorului german în Mexic şi trecea prin Stockholm, Buenos Aires şi Washington.

Britanicii cunoşteau sîrguinţa unor suedezi de a-i ajuta pe germani. La Stockholm, unii aveau o concepţie specială despre neutralitate. Ei foloseau conjunctura şi furnizau mărfuri Germaniei şi Austriei. Iar diplomaţi suedezi gă-

seau destul loc în valizele de corespondenţă diplomatică pentru directivele Berlinului adresate ambasadorilor lui.

Deci, a treia parte a telegramei nu fusese expediată telegrafic. Plecase prin curierul diplomatic al unui stat neutru şi de aceea serviciile britanice nu o interceptaseră. Cum să ajungă la ca ? Intelligence Service a îndeplinit misiunea într-un mod aparent simplu : a încredinţat-o agenţilor lui „mexicani".

Erau doi, şi ambii aveau trei stăpîni. Germanii erau convinşi că sînt spionii lor cei mai buni, plasaţi în serviciul de spionaj mexican, iar mexicanii ar fi pus mîna în foc că sînt agenţii lor cei mai buni în centrala germană de informaţii. Aşa se întîmplă de multe ori în această meserie.

În ziua de 20 ianuarie, la dr. Arthur von Magnus, consilier al ambasadei germane din Mexic, s-au prezentat agenţii Herman, înregistrat de serviciul german de informaţii sub indicativul conspirativ K 55 793, şi Gerds — B 51 158 şi i-au comunicat o informaţie demnă de încredere. Aflaseră întîmplător că în cursul nopţii fusese jefuită, de către infractori necunoscuţi, locuinţa ambasadorului german la Washington, contele Bernstorff, şi se zice că, printre altele, fuseseră furate documente valoroase şi cîteva telegrame secrete. Considerau că este de datoria lor să comunice această informaţie domnului doctor şi ar fi foarte bucuroşi dacă domnia sa le-ar putea spune ce e adevărat în ea.

Consilierul Magnus i-a lăsat pe cei doi agenţi, după părerea sa de încredere, în birou şi a dat fuga la şeful lui să-i comunice cele aflate. Spionii au cercetat hîrtiile de pe birou şi au găsit printre ele telegrama lui Zimmermann. Au fotografiat-o, după care au aşteptat să se întoarcă dr. Magnus. Între timp, acesta luase legătura cu Washingtonul şi aflase că nu se întîmplase nimic. Agenţii s-au scuzat : doar domnul consilier ştie că se spun multe şi că adesea nu e nici un dram de adevăr în asemenea informaţii.

În dimineaţa zilei de 22 ianuarie, sir Reginald Hall a primit următoarea depeşă cifrată :

„Foreign Office Sect. I. S. London.

Mexico City — chestiunea rezolvată — textul cifrat în altă telegramă. Trimitem fotocopii din Panamá".

Conţinutul complet al telegramei lui Zimmermann confirma raţionamentele de pînă atunci. Intenţiile şi in-

trigile de culise germane erau acum clare. Rămînea, însă, în continuare nerezolvată o problemă fundamentală : cum să fie prezentată telegrama lui Zimmermann americanilor în așa fel încît să nu se trădeze secretul codului 13 042. Amiralul Hall știa ce să facă. Trebuia să prezinte situația de așa natură încît să fie evident că Intelligence Service pusese mîna pe textul gata decodat al telegramei lui Zimmermann ca urmare a neglijenței vreunui diplomat sau agent german.

Cel mai puțin abordabil părea să fie textul trimis de ambasadorul german la Washington, Bernstorff, la Mexico City. Era complet diferit, cu altă semnătură, și chiar cu altă dată. Dacă ar fi fost publicat, germanii și-ar fi dat seama, după detalii, că telegrama fusese interceptată pe continentul american. Ferm convinși că, deci, codul ultra perfecționat 13 042 nu putea fi descifrat, ei au crezut că fusese interceptat textul decodat al telegramei și că vinovații se aflau în Statele Unite sau în Mexic.

—

Numele lui a rămas pînă azi o taină ; să-l numim Howard. Era englez, trăia de ani de zile în Mexic ; a contribuit la concretizarea intenției lui sir Reginald Hall. Domnul Howard era proprietarul unei tipografii.

Era sîmbătă după amiază, se terminase săptămîna de lucru, muncitorii plecaseră acasă ; domnul Howard a mai dat o raită prin zețărie înainte de a închide. Pe o masă se aflau niște clișee. Domnul Howard le-a examinat și și-a dat seama îngrozit că era vorba despre clișee pentru tipărirea bancnotelor false.

Proprietarul tipografiei a intrat în panică. Pe de o parte, îi era bine cunoscut că tribunalele mexicane nu se joacă cu așa ceva, iar pe de altă parte realiza că ceva nu este în regulă. Dacă vreunul din salariații lui ar face clișee pentru imprimarea bancnotelor false, nu le-ar lăsa să zacă la voia întîmplării, pe masa de zețărie. Domnul Howard a strîns clișeele compromițătare, le-a încuiat în seif și a alergat la un prieten de-al său să se sfătuiască. Între timp, zețarul care uitase plăcile pe masă și-a amintit de ele și s-a întors. Cînd a văzut că dispăruseră, a înțeles pericolul. Ca să-și salveze viața, s-a dus la poliție și l-a pîrît pe proprietarul tipografiei că e falsificator de bani. Poliția a percheziționat tipografia, a găsit în seif clișeele, l-a arestat pe domnul Howard ; după o judecată rapidă, acesta a fost condamnat, conform legii mexicane, la pe-

deapsa cu moartea, dar cum duminica nu se făceau execuții, totul s-a amînat pentru luni.

Aflînd despre povestea cu clișeele, prietenul englez al lui Howard l-a informat pe șeful poliției prin intermediul unei cunoștințe. Poliția l-a arestat pe zețarul care-și pîrîse patronul, l-a strîns cu ușa și acesta a recunoscut totul. Domnul Howard a fost eliberat.

E o istorioară romantică, iar întorsăturile dramatice, ca în filmele de duzină, trezesc, desigur, neîncredere în autenticitatea ei. Cînd, în arhiva Muzeului de istorie din Mexico City, mi-am manifestat această neîncredere, am fost asigurat că povestea este adevărată. Trebuie să subliniez încă o dată că era vorba de capitala Mexicului, unde în 1917 era posibil orice. Sau aproape orice. Așa că reproduc mai departe ceea ce am auzit.

Desigur, proprietarul tipografiei, domnul Howard, era bucuros că scăpase teafăr din neplăcuta situație și se simțea îndatorat pînă la moarte față de cunoștința prietenului său care îi salvase viața. Pe această cunoștință o vom numi domnul Brown ; el era funcționar la ambasada britanică din Mexico City și, concomitent, agent al Intelligence Service-ului. Cînd domnul Brown, care pînă atunci acționase dezinteresat pentru a-și ajuta concetățeanul să iasă dintr-o încurcătură, a primit de la Londra directive referitoare la telegrama lui Zimmermann, și-a amintit că domnul Howard avea un cunoscut la Telegraful central mexican. În împrejurările cunoscute, nici Howard și nici cunoștința lui nu-i puteau refuza un serviciu. Și astfel, în scurt timp, domnul Brown a trimis șefului său, amiralul Hall, la Londra, o copie după telegrama lui Zimmermann — aceea trimisă de contele Bernstorff de la Washington lui Eckhardt în Mexic. Fotografia făcută de agenții secreți Gerds și Hermann și expediată din Panamá confirma autenticitatea ei. Abia acum avea amiralul Hall tot ce-i trebuia, abia acum putea să scoată atuul.

A prezentat documentul ministrului afacerilor externe, Balfour. Consfătuirile se țineau lanț. Rezultatul ? Să se aștepte. În ziua de 31 ianuarie, la patru după-amiază, ora locală, conform planului, la secretarul de stat Robert Lansing s-a anunțat ambasadorul german la Washington, contele Bernstorff, care i-a transmis hotărîrea guvernului său la 1 februarie, ora 0,00, Germania va declanșa un război submarin total.

Omenirea aștepta ca America să explodeze. Nu s-a întîmplat așa. Abia peste trei zile guvernul S.U.A. a rupt relațiile diplomatice cu Germania, iar secretarul de stat i-a cerut contelui Bernstorff să părăsească Statele Unite pe vasul Frederick al VIII-lea care urma să plece în patruzeci și opt de ore. Lui Bernstorff i s-au restituit scrisorile de acreditare. Și asta a fost pentru moment tot.

Pentru Marea Britanie gestul nu însemna nimic. Mai mult. Economia insulară resimțea puternic faptul că de la 1 februarie de la țărmurile Americii nu mai soseau vapoare încărcate cu mărfuri de importanță vitală. Armatorii nu vroiau să riște. Nu mai era vorba de tactică sau de prestigiu, și nici măcar de păstrarea codului 13 042. Era în joc însăși existența imperiului britanic.

În noaptea de 23 februarie 1917, ambasadorul Statelor Unite ale Americii la Londra, W. H. Page, nu dormea, cînd, înainte de ora unspreceze, a fost chemat de un servitor la telefon. La celălalt capăt al firului era Excelența sa domnul ministru al afacerilor externe al Marii Britanii, care îl invita de urgență la minister.

Pe masa, la care cei doi au luat loc la puțină vreme, se afla telegrama lui Zimmermann, completă și decodată.

Cîteva ore mai tîrziu, din Londra pleca următoarea telegramă :

„Ambasadorul Statelor Unite către secretarul de stat, Washington. Numărul 57—47, Londra, 24 februarie, ora 8,30.

Continuarea telegramei mele numărul 57—46. Confidențial. Numai pentru președintele Statelor Unite și pentru secretarul de stat.

Balfour tocmai mi-a înmînat telegrama secretarului de stat al Ministerului afacerilor externe al Germaniei, Zimmermann, adresată ambasadorului german în Mexic, care a fost expediată din Washington adresantului de către Bernstorff la 19 ianuarie. Primul grup de cifre reprezintă numărul telegramei, al doilea grup — numărul codului secret. Numărul 97 556 e semnătura cifrată a lui Zimmermann. Trimit concomitent o copie a textului printr-un curier diplomatic special. Deocamdată traducerea engleză a telegramei...

Guvernul britanic deține de puțin timp codul secret german, fapt ce a permis decodarea telegramei...

Cunoașterea codului a fost tot timpul un secret de stat riguros păstrat; guvernul britanic face această comunicare

fiind obligat de o situație de excepție, precum și pentru a-și demonstra atitudinea sinceră și prietenească față de Statele Unite. Guvernul britanic solicită păstrarea celui mai strict secret în legătură cu sursele acestor informații și cu faptul că dispune de codul secret german.

W. H. Page"

Dezvăluirea trebuia să fie o bombă. Se aștepta trezirea Washingtonului din somnolență. Dar Washingtonul nu se trezise. Președintele Wilson și-a exprimat îndoiala în legătură cu autenticitatea textului și a ordonat expedierea unei telegrame la Londra, ambasadorului Page, în care-i cerea să trimită de îndată la Washington codul german. O reacție neașteptată pentru oamenii de stat englezi.

Ambasadorul Statelor Unite n-a obținut codul. La 1 martie a comunicat la Washington că e în imposibilitate s-o facă și a adăugat că, de altfel, codul nu le-ar fi de folos operatorilor americani. Fiind foarte complicat, au învățat să-l folosească doar cîțiva specialiști de la Intelligence Service. Ca probă a autenticității propune decodarea altor telegrame trimise de ambasadorul german la Washington și interceptate în S.U.A.

Neîncrederea președintelui Wilson avea, pe cît se pare, rădăcini adînci. La scurt timp după aceste întîmplări, ambasada americană de la Londra a trimis la Washington altă traducere a telegramei lui Zimmermann, realizată la Intelligence Service, personal de secretarul ambasadei americane, Bell. Patru zile mai tîrziu, guvernul britanic cerea ambasadorului Page să-i comunice din nou președintelui Statelor Unite dorința Marii Britanii de a nu se da publicității conținutul telegramei. Germanii și-ar fi dat ușor seama că informațiile lor secrete sînt interceptate și decodate și ar fi schimbat imediat codul 13 042.

Evoluția situației internaționale, precum și alte informații și rapoarte interceptate și decodate dovedeau că germanii încercau cu febrilitate să-și facă aliați în Mexic. Cu toate acestea, guvernul Statelor Unite ezita încă. De aceea, amiralul Hall s-a decis să facă un pas riscant : și-a exprimat acordul cu publicarea telegramei lui Zimmermann, dar, în același timp, s-a asigurat de o eventuală reacție a Germaniei. Era ușor de ghicit ce vor face germanii : vor declara că telegrama e un bluf politic, un fals menit să atragă Statele Unite în război.

Englezii și americanii s-au hotărît să întreprindă o acțiune comună. Ambasadorul Statelor Unite s-a prezentat oficial la Foreign Office, unde ministrul afacerilor externe i-a predat textele telegramelor germane și i-a declarat că guvernul lui n-are nici o obiecție ca ele să fie date publicității în presa americană. Operațiunea se declanșase. Ziarele americane le-au tipărit pe primele pagini. Abia acum a explodat bomba, explozie pe care amiralul Hall o aștepta de cîteva săptămîni.

Berlinul nu a contestat autenticitatea informațiilor. Nu-și putea permite s-o facă în fața atîtor probe indubitabile. Publicarea documentelor secrete a declanșat în Wilhelmstrasse o mare agitație. Și nu numai acolo. Chiar a doua zi, ministrul japonez al afacerilor externe, baronul Shidehara, a trimis tuturor reprezentanțelor Aliaților o telegramă în care tălmăcea speranța împăratului și a guvernului Japoniei că „membrii Antantei nu și-au pierdut încrederea în loialitatea poporului japonez și în hotărîrea lui nestrămutată de a continua lupta comună împotriva germanilor și cruzimilor lor".

Mexicul tăcea. Negocierile reprezentanților germani la Mexico City continuau. Ba chiar sosise din Hamburg prima — și ultima — corabie cu arme germane, destinate detașamentelor mexicane.

Președintele Wilson a convocat la 2 aprilie Congresul și a ținut o cuvîntare politică de o covîrșitoare importanță. André Maurois scria (Histoire des États-Unis, 1917—1961) că a vorbit calm, fără înfloriturî retorice și cu o demnitate sobră. „E un lucru teribil că trebuie să antrenăm în război acest popor mare și atașat păcii", a spus printre altele. „A venit ziua cînd America are cinstea să-și verse sîngele și să-și consacre forțele pentru principiile din care s-a născut și cărora le este recunoscătoare, pentru fericirea ei și pentru pacea care îi este atît de dragă".

Imediat după publicarea documentelor, germanii au început să caute trădătorul. Firește, n-aveau nici un motiv să presupună că serviciul britanic de informații era în posesia codului diplomatic 13 042. Amiralul Hall își dăduse toată osteneala să camufleze adevărul. Amănuntele au ieșit la iveală la cîțiva ani după război. Abia la 31 octombrie 1925, ziarul britanic „Daily Mail" a publicat un articolaș în care se explica parțial manevra de disimulare.

Încă de la începutul războiului, prin intermediul presei, iar Reginald Hall se străduia să creeze în tabăra germană impresia că lucrurile nu mergeau prea bine în serviciul de informații britanic, plin de agenți incapabili, pe care nu se putea bizui. Vroia, deci, ca prin manevre discrete să înșele vigilența inamicului.

Metode asemănătoare de derutare a folosit și după publicarea telegramei lui Zimmermann. În ziarul „Daily Mail" din acea vreme a apărut un articol foarte sever la adresa serviciul britanic de informații. Autorul îl califica drept incapabil și-i dădea ca exemplu pe americani. Aceștia reușiseră să ajungă pînă la cele mai secrete documente germane, ba chiar le și decodaseră. Dacă Intelligence Service ar fi capabil, ar putea să-și înscrie la activ succese asemănătoare. Numai că Intelligence Service e un club de veterani și nu un serviciu de informații.

Nu e greu de spus dacă germanii au crezut sau nu toate astea. Căci au început să investigheze și să caute vinovatul. Nici nu le-a trecut prin cap să bănuiască Londra. Și-au concentrat toată atenția asupra Statelor Unite. Aceasta și dorea amiralul Hall.

Prima bănuială a căzut asupra intermediarului suedez. Exista însă o contradicție logică : suedezii nu făcuseră decît să ducă telegrama cifrată la destinație ; deci, nu putuseră să-i divulge conținutul. Rămînea o singură posibilitate : agenții inamici să fi pus mîna pe telegramă abia după descifrarea ei, deci, în biroul contelui Bernstorff sau în locuința lui, eventual la ambasada din Mexico City, la von Eckhardt. În timpul anchetei, consilierul Magnus a atras atenția asupra relatării agenților Hermann și Gerds în legătură cu jefuirea locuinței lui Bernstorff.

În acest timp, pe puntea lui Frederick al VIII-lea, Bernstorff călătorea spre țărmurile patriei sale. Britanicii îi garantaseră libera trecere, cu condiția ca nava să fie percheziționată în golful Halifax. Evenimentul a avut loc la 16 februarie funcționarii canadieni au percheziționat cabinele, au deschis bagajele și i-au supus pe călători unor controale corporale. A fost unul dintre cele mai prelungite controale de pașapoarte. Durase o săptămînă. Nava însă nu a plecat nici după o săptămînă. Se iviseră alte impedimente care o reținuseră în port.

Amiralul Hall a dat autorităților portuare aprobarea pentru plecarea vasului abia la 27 februarie. Ambasadorul Bernstorff s-a întors în patrie, unde a fost întîmpinat cu

răceală. Mai mult, împăratul și-a primit reprezentantul, care servise opt ani în Statele Unite, abia la două luni de la înapoierea lui. Și aici a fost mîna amiralului Hall și a Intelligence Service-ului. Altă manevră de camuflaj, menită să spulbere bănuiala că englezii ar fi descifrat codul german, a fost afacerea cu valiza suedeză.

La Berlin se aflase că Ministerul afacerilor externe britanic se interesa în mod deosebit de o mică valiză conținînd documente diplomatice suedeze. Obiectul se afla pe puntea vasului Frederick al VIII-lea. Se spunea că ambasadorul suedez la Washington l-ar fi pus printre bagajele contelui Bernstorff.

Nu mai fusese nevoie de nici o altă explicație. Germanii au înțeles că printre hîrtiile suedezilor se aflau și unele documente secrete ale ambasadorului german, iar colegul său suedez fusese deosebit de îndatoritor, punîndu-și sigiliul diplomatic pe valiză. Din motive necunoscute, valiza a devenit suspectă, iar poliția britanică a primit din partea ambasadorului suedez permisiunea să încalce principiile neutralității. Drept urmare, ea a sechestrat valiza și a percheziționat-o amănunțit. În procesul-verbal se sublinia împrejurarea că sigiliul diplomatului suedez era rupt în momentul sechestrării.

Din toate acestea se putea deduce un singur lucru : von Bernstorff avea ascunse în valiză documente secrete, printre care și textul telegramei lui Zimmermann ; colegul suedez protejase valiza sigilînd-o, dar un agent american neidentificat ajunsese încă din portul New York la bagaj și sustrăsese telegrama lui Zimmermann. Aceasta era singura explicație logică pe care și-o puteau oferi germanii asupra modului în care ajunsese telegrama în mîinile serviciului de informații american.

Valiza suedeză n-a fost o himeră, ea a existat cu adevărat. A călătorit, realmente, pe puntea lui Frederick al VIII-lea, din America în Europa, iar povestea cu sigiliul rupt a fost un șiretlic al amiralului Reginald Hall. Și germanii au mușcat din momeală.

Dar lucrurile nu s-au oprit aici. La Berlin, secretarul de stat Zimmermann a fost atacat în parlamentul imperial. Deputații cereau lămuriri. Secretarul de stat a trebuit să răspundă. S-a apărat public și lucrurile au ajuns în presă. Istoria ne arată cît de des s-a poticnit diplomația germană de obstacole neînsemnate, de cîte ori a intrat

în încurcătură din cauza propriei lipse de tact sau a propriei mărginiri, de cîte ori s-a făcut de rușine în fața lumii întregi. Von Papen, cunoscut ca maestru al gafelor de acest soi, a fost întrecut mult de secretarul de stat Zimmermann.

Pînă astăzi nu este prea clar de ce a recunoscut în parlamentul imperial că fusese autorul telegramei fatale. A încercat să dea explicații și să se scuze, a susținut că indicațiile lui avuseseră cu totul alt caracter decît cel atribuit ulterior în presa americană, s-a străduit să pareze acuzațiile pornite din propriile rînduri și din străinătate. Dar nimic nu i-a mai putut salva poziția.

Pînă atunci, unii germani crezuseră că în cazul telegramei lui Zimmermann fusese vorba de un fals al Statelor Unite. Ei erau convinși că dușmanii Germaniei imperiale au folosit un truc ieftin pentru a închide gura poporului american silit să intre în război. După mărturisirile făcute în parlament de Zimmermann nu se mai vorbea decît de incapacitatea celor care conduceau națiunea.

La 20 martie, guvernul american s-a întrunit la Casa Albă și membrii lui s-au exprimat în unanimitate pentru intrarea în război alături de Marea Britanie. Șovăielnicul președinte Wilson, care-și apărase cu obstinație rolul de mediator al păcii, a ieșit din ședință fără să scoată un cuvînt. A doua zi a convocat Congresul pentru 2 aprilie. Cînd, la 6 aprilie 1917, Statele Unite au intrat în război, amiralul Reginald Hall și-a frecat satisfăcut mîinile. El aprecia acest fapt ca un succes al Intelligence Service-ului și al său personal. Și mai credea că el însemna pentru Germania imperială pierderea definitivă a unei bătălii. Codul secret 13 042 a rămas secret și inamicul n-a bănuit că serviciul britanic de informații citea mai departe toate informațiile lui importante.

Secretul „Enigmei“

— Maiorul Francis Foley doreşte să vă vorbească, sir.
— A venit de la Berlin ?
— Aşteaptă în salon, sir.
— Introdu-l, locotenente !
— Am înţeles !

Scena s-a petrecut în 1934, în biroul amiralului britanic, sir Hugh Sinclair, şeful secţiei a şasea din Military Intelligence *. A intrat maiorul Francis Foley, înregistrat în fişierul Secret Service-ului ca rezident la Berlin, cu numărul 1 200, şi i-a înmînat superiorului său un raport important.

— Wehrmachtul german testează o nouă maşină de cifrat. Se numeşte „Enigma“. Cîteva informaţii secrete au şi fost cifrate după acest sistem.

— Care e principiul ? întrebă sir Sinclair.

— Necunoscut.

— Informează-l pe colonelul Menzies, locotenente.

— Am înţeles !

Colonelul Steward Menzies era adjunctul amiralului. La cei patruzeci şi opt de ani ai săi avea deja în urmă o carieră strălucită, iar acum ocupa funcţia de şef al secţiei pentru Germania de la Millitary Intelligence (M. I.), în cadrul serviciului de contrainformaţii al Ministerului de război. Deşi părea simplă, sarcina lui era destul de dificilă. Agenţii trebuiau să informeze despre planurile politice şi militare ale Germaniei, să urmărească organizarea, înarmarea şi echiparea Wehrmachtului şi să afle din timp intenţiile generalilor hitlerişti.

După primul război mondial, multă vreme serviciul britanic de informaţii înregistrase succese remarcabile.

---

* Military Intelligence — Serviciul de informaţii al armatei. — *Nota trad.*

Secţia de criptoanaliză a Secret Service-ului descifrase multe coduri germane, Londra cunoştea, deci, conţinutul telegramelor diplomatice, militare, ba chiar şi al unora comerciale. După ce Hitler a preluat puterea, această perioadă s-a încheiat. Informaţiile secrete erau cifrate după un sistem nou, necunoscut şi indescifrabil. Secţia a şasea a M. I. a dat agenţilor ei un ordin urgent : să caute neapărat codurile şi cifrurile naziste.

La acest ordin a răspuns maiorul Francis Foley.

Nu peste mult timp, Steward Menzies a putut raporta şefului său amănunte despre maşina de cifrat „Enigma". Agenţii le obţinuseră într-un mod destul de simplu. Nu a fost nevoie de acţiuni periculoase, de fapte eroice sau de deducţii geniale. Marele secret nu era deloc un secret, ci un fapt cunoscut.

Istoria maşinii care avea să joace un rol atît de important în cursul celui de-al doilea război mondial a început în 1919, în Olanda. Un oarecare Hugo Koch, din Delft, a descoperit un dispozitiv prin care informaţiile inteligibile se preschimbau în texte ilizibile. Era vorba de un sistem remarcabil, nou şi eficace. Inventatorul a întemeiat o firmă, care urma să producă acest tip de maşină, dar cum avea greutăţi cu partea tehnică şi cum, pe de altă parte, nimeni nu manifesta vreun interes pentru ea, Koch a capitulat curînd. A vîndut patentul inginerului mecanic berlinez Arthur Scherbius. Acesta a izbutit să construiască un prototip care funcţiona. L-a numit „Enigma".

Azi, în epoca calculatoarelor electronice cu memorie, am numi prima variantă a „Enigmei" o maşină simplă de cifrat, bazată pe principiul cilindrilor rotativi cu alfabet ; în vremea aceea, însă, ea constituia o noutate senzaţională. Sau, mai corect, trebuia să constituie. Ca şi în cazul altor descoperiri, care au devenit evidenţe cotidiene, nimeni nu se interesa de maşina de cifrat. Fabricantul produsese un mic miracol tehnic, îl recomanda, îl prezenta, dar fără succes. Nici măcar la congresul de la Berlin al Uniunii poştale mondiale nu-l băgase nimeni în seamă. Deşi îi făcuse reclamă însuşi ministrul poştei, trimiţînd congresului un mesaj cifrat cu maşina „Enigma".

Inginerul Scherbius tipărise chiar o broşurică cu instrucţiunile de folosire. Încerca să-i convingă pe cei interesaţi de avantajele invenţiei. Corespondenţa comercială, comunicările importante, rapoartele filialelor, dispoziţiile către agenţii comerciali puteau fi păzite cu ajutorul noii

tehnici de privirile indiscrete ale concurenței. Funcționarea era simplă, prețul — scăzut, rezultatele — uimitoare, folosirea — multilaterală.

Nici un interes. Este de necrezut că pînă în 1934, nimănui nu i-a trecut prin cap să folosească mașina de cifrat „Enigma“ în serviciul de informații sau în cel diplomatic. La popularitatea invenției a contribuit regimul nazist.

Generalii Wehrmachtului pregăteau armata pentru agresiunea împotriva Europei, tehnicienii militari scotoceau prin fabrici și prin birourile de patente, interesîndu-se de tot ceea ce avea o legătură cît de mică cu tehnica militară. Cînd au dat peste prototipul lui Scherbius, mașinile de cifrat au dispărut de pe piață. Colonelul Erich Fellgiebel a primit ordin să experimenteze „Enigma“. Germanii au analizat toate posibilitățile mașinii și au acordat invenției cele mai favorabile referințe.

„Enigma“ funcționa pe un principiu simplu, se mînuia ușor, instruirea cadrelor nu era deloc complicată, variantele erau practic nelimitate, iar telegramele nu puteau fi decodate. Chiar dacă mașina ar fi ajuns printr-o întîmplare nefericită în mîinile dușmanului, acestuia nu i-ar fi folosit la nimic atîta vreme cît n-ar fi cunoscut criteriul de schimbare a codului și cifrului. Germanii erau convinși că norocul îi ajutase să intre în posesia unui produs de vîrf, pe care nici un alt serviciu de informații din lume nu-l avea.

Colonelul Erich Fellgiebel a început să introducă mașinile de cifrat „Enigma“ în toate compartimentele Wehrmachtului. Cu ea au fost dotate navele de război, submarinele și aeroporturile, secțiile organizatorice, statele majore și serviciile de informații. Deși toată această activitate se desfășura în secret, serviciile de informații ale statelor europene au aflat repede noutatea.

Prima informație a sosit la Londra de la Praga. Serviciul britanic de informații își avea rezidentul instalat în cartierul Mala Strana. Era membru al ambasadei Marii Britanii, se numea Harold Lehrs Gibson și avea gradul de maior. El a trimis șefului său la Londra un raport în care-i comunica faptul că serviciul de informații polonez, mai exact secția de criptografie a Marelui stat-major BS4, se interesa de mașina germană de cifrat și că se afla pe calea cea mai bună pentru aflarea secretului.

Serviciul polonez de informaţii era pe atunci unul dintre cele mai bune, fapt îndeobşte cunoscut. Nu se şterse încă din memorie cariera strălucită şi căderea tragică a agentului de elită Jurko Sosnowski, care se folosise de favorurile şi sentimentele cîtorva doamne şi domnişoare, funcţionare la Marele stat-major german, în scopul procurării unor preţioase informaţii secrete. Afacerea a eşuat din cauza unei balerine geloase. Două spioane ale lui Sosnowski, odrasle ale unor familii aristocratice prusace, fuseseră executate pentru trădare ; opinia publică germană se simţise păcălită : serviciul polonez de informaţii urmărise încă de la început pregătirea agresiunii naziste împotriva statelor europene.

Nici serviciul francez de informaţii nu pierduse vremea degeaba. Gustave Bertrand, viitorul general, a fost unul dintre primii care a ajuns pe urmele maşinilor de cifrat germane. L-a ajutat, în bună măsură, şi întîmplarea. Într-o zi, în vara lui 1937, la ambasada franceză din Berna s-a prezentat un cetăţean german şi a solicitat o întrevedere confidenţială, în cursul căreia a oferit unui consilier uluit documente secrete ale Wehrmachtului.

Desigur, în lupta de pe frontul invizibil este posibil orice : dar dacă apare un necunoscut de pe stradă şi oferă tam-nesam inamicului nişte informaţii de importanţă excepţională, faptul trezeşte, în cel mai bun caz, neîncredere. Ambasadorul de la Berna a comunicat întîmplarea ministerului său la Paris, căci faptul era de domeniul serviciului de informaţii. Legătura cu funcţionarul german a fost încredinţată „secţiei E“. Germanul, al cărui nume real n-a apărut în analele serviciului de informaţii, îşi alesese numele conspirativ de „Cenuşă“, fapt consemnat de generalul Bertrand în memoriile sale.

Partenerii s-au întîlnit, „Cenuşă“ şi-a motivat conduita: voia să predea documente secrete importante din raţiuni ideologice. Nu era de acord cu politica lui Hitler, va colabora însă numai pe baza unui onorar dinainte stabilit. La început, colonelul Louis Rivet de la secţia de decodare a fost circumspect, dar cînd germanul a oferit planuri de mobilizare, tabele cu cifruri şi documente referitoare la organizaţiile militare, şi-a dat asentimentul pentru prima rată.

Puţini ofiţeri de informaţii se întîlnesc în cariera lor cu o şansă ca aceea pe care o avusese maiorul Bertrand şi ofiţerii „secţiei E“, Schlesser, Perruche, Navarre şi Ma-

nier. La întîlnirile secrete cu „Cenușă", întîlniri decupate parcă dintr-un film de spionaj, puseseră mîna pe documente foarte importante. După ce le-au cercetat, s-au convins că erau autentice și că „Cenușă" nu era nici farsor, nici agent dublu. Au comandat, au recepționat și au plătit prețioasa marfă exact ca la piață. Doar locul și ambianța în care se realizau tranzacțiile se schimbau, din motive lesne de înțeles. Odată se întîlneau cu furnizorul în Belgia, la Verviers sau la Liège, apoi la Copenhaga, altădată la Basel, Berna, Lucerna, Caux sau Zürich. De fiecare dată păstrau cu grijă regulile conspirației, luau documentele și le plăteau. De asemenea, studiau materialul primit.

Una dintre aceste întîlniri secrete a avut loc pe teritoriul cehoslovac. Gustave Bertrand și colaboratorul lui, Schlesser, au sosit la Praga cu expresul de Paris și au tras la hotelul „Gîsca de aur", din piața Václav. A doua zi s-au urcat în automobil și au plecat, prin Mladá Boleslav, la Špindlerov Mlýn, unde au descins la cabana lui David, ca turiști ce vor să admire frumoșii noștri munți Krkonoš. Generalul Bertrand, care a descris mai tîrziu în cuvinte foarte sugestive natura sălbatică și pădurile adînci de acolo, a recunoscut că, pentru mai multă siguranță, atît el cît și colaboratorul lui erau înarmați ; ceva mai tîrziu, a apărut un bărbat înalt și slab, în pantaloni golf, cu un rucsac în spate — era mult așteptatul „Cenușă". Acesta le-a predat conținutul bagajului. Francezii și germanul au dormit la cabana lui David, iar a doua zi dimineață s-au despărțit. Prada era remarcabilă : zece documente referitoare la organizarea serviciului german de cifru, instrucțiuni de folosire a codurilor și cifrurilor, cheia codului Marelui stat-major, cheia Wehrmachtului, așa-zisul „Zivchi" — cheia cifrului folosit în relațiile dintre organizațiile militare și organizațiile civile, precum și cheia de rezervă, pentru cazul în care codul curent ar fi descoperit.

Cea mai mare valoare o aveau, totuși, descrierea și instrucțiunile de folosire a mașinilor de cifrat „Enigma". E adevărat, nu era vorba de cele foarte recente, ci de primele modele care, între timp, fuseseră înlocuite cu altele mai perfecționate, dar „Cenușă" s-a oferit să caute și alte documente, pe care mai tîrziu le-a furnizat.

Acest episod din istoria serviciului de informații, care pare neverosimil, e totuși visul împlinit al oricărui spion. „Cenușă" avea acces la multe documente secrete și le procura la comandă. Cînd lipsea ceva, iar serviciul francez de

informaţii nu putea să tragă o concluzie coerentă din documentele existente, „Cenuşă“ primea ordin, în cursul vreunei întîlniri la Paris sau în staţiunea balneară elveţiană Mürren, să procure altele.

Se întîlneau într-un hotel de lux, la o cină copioasă, apoi îşi puneau smochingurile şi dansau pînă dimineaţa. Între timp, „Cenuşă“ preda francezilor documentele secrete. Gustave Bertrand le ducea în apartamentul lui, unde aştepta un fotograf. Sala de baie servea drept atelier, iar informaţiile ajungeau repede pe film. Schlesser şi „Cenuşă“ continuau să se distreze dansînd, apoi li se alătura şi Gustave Bertrand şi plicul cu documente se întorcea la proprietar. A doua zi, acesta pleca, iar luni dimineaţa tabelele cu cifruri şi planurile de mobilizare se aflau din nou la Berlin, la locul lor, în seiful Marelui stat-major. Acţiunea purta amprenta unui romantism de operetă. Secretul „Enigmei“ a fost aflat în baruri şi cabarete, cînd la Folies-Bergère, cînd la Casino de Paris sau la Moulin Rouge.

După opinia istoricului american Brown, care-l numeşte pe „Cenuşă“ „Sursa D“, francezii au procurat toate documentele accesibile, referitoare la „Enigma“, şi au comandat apoi unei fabrici de case de bani automate realizarea modelului maşinii. Se spune că „Cenuşă“ ar fi furnizat încă multă vreme cifrurile care se schimbau lunar. Fie că firmei franco-americane nu i-a reuşit construirea modelului, fie că nu s-a trecut deloc la realizarea proiectului, cert este însă că francezii au primit mai tîrziu un exemplar al „Enigmei“ de la serviciul polonez de informaţii şi nimic nu proba faptul că celălalt proiect ar fi fost realizat.

Secţia de cifru a serviciului polonez de informaţii funcţiona la Varşovia, chiar în clădirea Marelui stat-major de lîngă grădina Saski. Marian Rejewski, Jerzy Różyki şi Henryk Zygalski, cu o grupă de alţi matematicieni încercau să descifreze codul maritim german. Nu era o treabă uşoară. Polonezii ştiau că era vorba de cifruri de maşină, aflaseră că maşina de cifrat se numea „Enigma“ şi se şi convinseseră că aveau de-a face cu o misiune dificilă. Cheia cifrului se schimba în permanenţă, conform unei scheme necunoscute, şi, ca să poată lucra, criptoanalistul avea nevoie cam de o sută de informaţii din aceeaşi zi, cifrate după aceeaşi cheie. Munca nu reuşea, rezultatele erau slabe. Marian Rejewski îşi aduce şi acum aminte de ziua cînd o veste bună a schimbat situaţia. Agenţii polonezi puseseră mîna în Germania pe un exemplar al „Enigmei“.

Cînd au deschis cutia, le-a apărut în fața ochilor minunea tehnică de care se vorbea atît de mult în ultima vreme. Semăna cu o mașină de scris, era înzestrată cu un sistem de valțuri rotative, pe care se aflau literele alfabetului. Un fel de sistem electronic simplu le învîrtea conform cheii stabilite. Operatorul bătea litera ca la o mașină de scris obișnuită, valțurile se roteau, și la o ferestruică apărea altă literă, de data asta cifrată. Principiul descifrării era în esență acela al succesiunii inverse. Ambele părți trebuiau să fie dotate cu același tip de mașini, programate în același fel, după aceeași cheie. Singură, mașina nu garanta, deci, succesul. Era nevoie să fie descoperit sistemul de funcționare. Aceasta era ținta eforturilor matematicienilor din secția de criptoanaliză.

E greu de presupus că matematicienii polonezi s-ar fi descurcat fără ajutorul francezilor. Gustave Bertrand și colegii lui, care obținuseră instrucțiunile de folosire ale „Enigmei" la cabana din Krkonoš, au luat legătura cu serviciul polonez de informații, astfel încît instrucțiunile elaborate de colonelul Erich Fellgiebel au ajuns pe masa lui Marian Rejewski. S-a observat că varianta militară a mașinii de cifrat era diferită de cea dintîi, cea comercială, pe care serviciul de informații polonez o procurase de la un colaborator, un industriaș german. Marian Rejewski și colegii lui au trebuit, deci, să purceadă imediat la muncă pentru a afla pe cale matematică, algebrică, principiul variantei militare a „Enigmei".

A fost o muncă îndelungată și dificilă, care în cele din urmă a fost încununată de succes. Serviciul polonez de informații a descoperit secretul „Enigmei" germane, lucru ce nu le reușise nici francezilor, nici britanicilor. Deși Secret Service-ul avusese o șansă neobișnuită. Acțiunea a debutat tot la Praga. Agentul serviciului britanic de informații, maiorul Gibson, tocmai se întorsese de la Varșovia, unde se întîlnise cu reprezentanți ai serviciului polonez de informații. A expediat la Londra o comunicare interesantă. Serviciul de informații polonez îi mediase contactul cu un inginer matematician. Acesta lucrase la Berlin, la fabrica unde se produceau mașinile „Enigma" pentru Wehrmacht și era dornic să-și împărtășească cunoștințele Secret Service-ului britanic.

Tînărul era evreu, îl ura pe Hitler și fascismul. Îl vom numi Richard, deși numele lui era altul. După venirea lui

Hitler la putere a fugit, din cauza persecuţiilor, în Polonia. Gibson a vorbit cu el ; tînărul părea serios, dar punea o condiţie — va spune tot ce ştie în schimbul a zece mii de lire şi a două paşapoarte englezeşti, pentru el şi soţie. Intenţiona să se stabilească în Franţa, de aceea serviciul britanic de informaţii trebuia să-i procure o autorizaţie de rezidenţă. De ce nu voia să se stabilească în Marea Britanie ? Pentru că acolo n-avea nici prieteni, nici rude.

Oferta a trezit bănuieli. Nu atît condiţiile puse de Richard, cît siguranţa neobişnuită cu care inginerul afirma că e în stare să reconstituie din memorie planurile maşinii de cifrat „Enigma", să-i explice principiul, să facă desenele de construcţie şi chiar să construiască un prototip. Şi toate astea fără note, doar din memorie. Să fi fost vorba de un supertalent tehnic de tipul matematicienilor geniali?

Cînd informaţia lui Gibson a ajuns de la Praga la Londra pe biroul lui Steward Menzies, ea i-a trezit acestuia bănuială şi neîncredere. Dacă inginerul Richard este, într-adevăr, un tehnician genial, naziştii nu l-ar fi lăsat să plece din Germania în Polonia. Dacă nu este vorba de o ofertă serioasă ? Richard ar putea fi un pion fals, menit să deruteze Secret Service-ul.

Pentru serviciile secrete au contat întotdeauna probele, documentele şi faptele. Presupunerile nu-şi au locul în operaţiile de pe frontul invizibil. Aşa că Steward Menzies s-a hotărît să cerceteze îndeaproape oferta inginerului Richard. Nu putea însă s-o facă singur şi nici agenţii experimentaţi nu i-ar fi fost de nici un folos. De aceea s-a sfătuit cu specialiştii. Cel dintîi a fost renumitul criptolog englez Alfred Dilwyn Knox, celălalt — strălucitul matematician Alan Mathison Turing.

Menzies a explicat oamenilor de ştiinţă despre ce este vorba şi i-a trimis la Varşovia să discute cu inginerul Richard şi să supună datele oferite de acesta unei severe analize. Dacă vor considera că este o ofertă serioasă şi că tînărul este, într-adevăr, capabil să realizeze ceea ce propusese, maiorul Gibson şi oamenii lui din Secret Service se vor îngriji de mutarea lui Richard de la Varşovia la Paris, unde îl va prelua rezidentul de acolo al lui MI-6, Wilfred Dunderdale, înregistrat în fişierul Secret Service-ului cu numărul conspirativ 2 400.

Era limpede că Steward Menzies nu minimaliza cazul. Informaţiile furnizate de Richard aveau să fie verificate de specialişti de maximă competenţă. Alfred Knox era unul

din criptologii celebrului „Room OB-40" și membru al echipei profesorului Alfred Ewing, cu care ne-am întîlnit în cazul telegramei lui Zimmermann. Printre altele, a reușit să descifreze codul maritim german al fanioanelor, iar după primul război mondial a predat la școala de cifruri a Ministerului afacerilor externe GC & CS (Government Code and Cipher School), care, în timpul celui de-al doilea război mondial, a funcționat la Bletchley Park, o așezare rurală victoriană, situată la patruzeci de kilometri de Londra. Orășelul Bletchley a intrat în istoria celui de-al doilea război mondial tocmai grație acestei instituții deosebite. Aici a luat naștere sistemul „Ultra", de aici plecau informațiile secrete provenind din descifrarea telegramelor secrete germane.

Americanul Brown îl consideră pe cel de-al doilea membru al echipei care pleca la Varșovia, pe Turing, un geniu matematic. Ca și colegul său, era absolvent al lui King's College, iar la Institute for Advanced Studies din Princeton (S.U.A.) îl avusese ca profesor pe Albert Einstein. Urma să devină asistentul profesorului John von Neumann, părintele spiritual al primului computer american, dar se întorsese în Marea Britanie, unde se consacrase în continuare criptoanalizei, ajungînd unul din pionierii teoriei mașinilor automate de calcul. Altminteri era un om ciudat și copilăros în același timp. Nu se îngrijea de exteriorul lui, nu ținea cont de convenințele sociale, iar cu prietenii coresponda printr-o scriere secretă.

După ce au sosit la Varșovia, experții britanici s-au instalat la hotel și, imediat după aceea, s-au dus să viziteze muzeul „Curie". Acolo s-au întîlnit cu inginerul Richard. Knox și Turing cunoșteau principiul de bază al mașinii de cifrat „Enigma", dar mai știau că Fellgiebel și tehnicienii naziști perfecționaseră primul model. Acum, sistemul era mai complex și mai sigur.

Chiar după primele fraze ale inginerului ei și-au dat seama că vorbesc cu un specialist și nu cu un agent șiret. Richard nu se ascundea deloc, iar cunoștințele lui erau cel puțin remarcabile. După o oră de discuții, ambii specialiști s-au convins că Richard putea contribui mult la lupta împotriva lui Hitler și i-au scris în acest sens lui Steward Menzies la Londra. Apoi totul a decurs conform planului.

Inginerul Richard, împreună cu soția, s-au instalat la Paris, așa cum doriseră, și, sub supravegherea lui Wilfred Dunderdale, inginerul s-a apucat de lucru. Avea o memorie

neobișnuită și a demonstrat curînd că nu vorbise în vînt. A desenat „Enigma", a asistat la confecționarea prototipului în atelier, a conectat apoi acest aparat de ultimă oră în domeniul informațiilor la două mașini de scris electrice și a prezentat rezultatul. Era excepțional. Totul a fost confirmat la scurt timp după aceea, cînd polonezii au reușit să procure un original, iar englezii au pus și ei mîna pe alte exemplare ale „Enigmei".

Mașina de cifrat a modificat sistemul de disimulare a informațiilor existent pînă atunci. Noutatea tehnică n-a uluit prin principiul ei de bază inedit, căci era vorba tot de coduri și cifruri, deci de înlocuirea unei litere a alfabetului prin alta ; senzațională era viteza cu care se puteau cifra telegramele, numărul cvasiinfinit al variantelor și înlocuirea rapidă a codurilor conform unei chei dinainte stabilite. Practic, fiecare telegramă, dar și fiecare propoziție, fiecare cuvînt sau literă puteau fi cifrate în alt cod. De la început, sistemul acesta a apărut infailibil.

Grupul polonez de descifratori al Marelui stat-major BS_4 a încercat să soluționeze problema pe cale matematică. Dar Marian Rejewski și colaboratorii lui au înțeles repede că mintea omului nu poate concura o mașină de mare randament care schimba codul cu viteza unui valț rotitor. Așa că au început să caute altă cale : au încercat să afle secretul „Enigmei" pe cale electromecanică.

Echipa lui Rejewski era alcătuită din adevărați ași în materie. Într-o singură lună au găsit rezolvarea teoretică, după care au încredințat construirea prototipului unui grup de tehnicieni experimentați ai fabricii varșoviene AVA. Acolo a luat naștere în scurt timp mașina electromecanică de descifrat. Ea a fost dusă în noul sediu al BS_4, din ținutul păduros Pyry, unde comoara putea fi mai ușor supravegheată decît în centrul Capitalei.

Wladyslaw Kozaczuk descrie mașina de descifrat astfel „Instalația era alcătuită din cîteva grupuri mecanice corelate, așezate într-o cutie metalică cu următoarele dimensiuni 130×150×40 centimetri. Sistemele valțurilor rotitoare lucrau independent, prin acționare electrică. Reușeau să compună în interval de mai puțin de două ore mii și mii de combinații. Cînd discurile rotitoare ale mașinii ajungeau în poziția elementului căutat al cifrului, se aprindea un beculeț. Motoarele se opreau automat și criptologul putea citi rezultatul. Astfel, în zece minute erau aflate toate elementele cifrului analizat. După aceasta, recon-

strucția cheii cotidiene a «Enigmei» era o problemă de cîteva minute".

Tehnicienii polonezi au folosit la fabricarea prototipului mașinii de descifrat cele mai noi cunoștințe din domeniul incipient al electronicii și au obținut o realizare remarcabilă. Dar nici „bomba" aceasta n-a fost bagheta fermecată la a cărei atingere cifrurile germane să se preschimbe într-un text lizibil ; Rejewski, Zygalski și Rózycki au fost nevoiți să se întoarcă la vechile metode, mai lente, dar încă utilizabile.

Între timp, Secret Service-ul reușise să afle că Erich Fellgiebel ordonase să se fabrice mii de mașini de cifrat „Enigma" și, cu încuviințarea lui Hitler, le distribuise tuturor unităților armatei naziste. „*Enigmele*" cifrau ordinele lui Hitler către șeful OKW-ului, feldmareșalul Keitel, și către generalul-colonel Jodl, comandantul trupelor terestre; ele erau folosite și de comandantul suprem al aviației, mareșalul Reichului Göring, precum și de amiralul Raeder, comandantul suprem al forțelor navale. Serviciile de informații polonez, britanic și francez interceptau telegramele, le înregistrau și le descifrau.

Germanii habar n-aveau de toate acestea. Nu realizau deloc pericolul. Erau convinși că nimeni în lume nu va fi capabil să dezlege secretul „Enigmei". Și, astfel, cu siguranța de sine caracteristică megalomaniei naziste, a cărei amprentă se regăsea în multe din manifestările statului totalitar hitlerist, germanii au vîndut „Enigma" japonezilor, italienilor, precum și bulgarilor.

Japonezii au mulțumit și au introdus mașinile de cifrat în serviciile diplomatic și militar. Ele au jucat un rol complex în pregătirea atacului contra flotei americane de la Pearl Harbor. „Commando supremo" al lui Mussolini a început și el să folosească „Enigmele", așa că Aliații aveau un cerc larg de informatori. De data aceasta. erau generali de la Cartierul general italian. Dar cel mai important pentru Stewart Menzies era faptul că sistemul de cifrat „Enigma" era folosit și de Abwehrul amiralului Canaris ; aici se deschidea pentru Secret Service-ul britanic o posibilitate neașteptată.

Cei mai avantajați erau, deocamdată. polonezii. Marele stat-major de la Varșovia nu se putea plînge de lipsă de informații. Cînd ofițerii francezi și englezi din serviciile de informații au aflat cum stau lucrurile, au început tratative pentru colaborare. Statul-major polonez a încuviin-

tat ca lucrătorii secţiei de decodare BS_4 să-i informeze pe reprezentanţii serviciilor de informaţii ai Marii Britanii şi Franţei.

O delegaţie mixtă a sosit la 24 iulie 1939 la Pyry, unde se afla secţia poloneză de decodare. Din partea franceză colaborau la acţiune Gustave Bertrand şi căpitanul Bracquenié, din partea britanică — Alfred Knox şi comandorul Alistair Denniston. Toţi aceşti specialişti s-au convins cu propriii lor ochi de avansul polonezilor. S-a făcut primul pas spre colaborare, şi ofiţerii aliaţi au cerut un instructaj amănunţit. Au luat cunoştinţă de principiul „bombei" de descifrat şi al ciclometrului.

În timp ce studiam materialul pentru această carte, i-am cerut lui Marian Rejewski, care trăieşte la Varşovia, cîteva informaţii ; bătrînul domn mi-a oferit şi o schiţă simplă a ciclometrului. Am încercat să-i înţeleg principiul de funcţionare. Nu sînt tehnician şi însuşi Marian Rejewski mi-a atras atenţia că e dificil să-l explici în cîteva fraze. Deci, profan vorbind era un mecanism simplu, alcătuit în principal din două agregate „Enigma". Cu ajutorul ciclometrului s-a putut întocmi în cincisprezece luni un fişier cu mai mult de o sută de mii de fişe (exact spus : 6.23^3=105 456). Asta, pînă la 15 septembrie 1938. Apoi, germanii au schimbat sistemul de cifrare, şi lucrătorii de la BS_4 au fost nevoiţi să caute altă soluţie.

Informaţiile colegilor polonezi au permis secţiilor de descifrare de la Marile state-majore ale Marii Britanii şi Franţei să lucreze independent pentru punerea la punct a unor maşini proprii de descifrat. Lucrul a fost uşurat de faptul că polonezii le puseseră la dispoziţie exemplare ale maşinii de cifrat „Enigma", asemănătoare celor folosite de Wehrmachtul nazist.

Tehnicienii britanici n-au încercat să afle secretul prin metode matematice. Ei s-au străduit să inventeze un aparat care să poată simula procedeele de cifrare naziste, mimînd metodele „Enigmei". Aparatul ar fi trebuit să reacţioneze instantaneu la schimbarea cifrului, să aibă deci capacitatea de a executa deosebit de repede un număr enorm de calcule matematice. După criteriile actuale, ar fi trebuit, de fapt, să fie un calculator automat de mare randament.

În această fază de construcţie a aparatului, care ulterior a fost numit „Ultra", singura speranţă era Alan Ma-

thison Turing, pionier în construcția calculatoarelor electronice. „Government Code and Cipher School" ținea de Ministerul afacerilor externe — Foreign Office. Trebuiau procurate fonduri pentru cercetare, iar suma nu era deloc neglijabilă. Dar cum situația politică din Europa era precară, Ministerul de externe a pus la dispoziție mijloacele financiare. În felul acesta. cercetarea a putut demara. Aproape de Bletchley se află Letchworth. Acolo se afla o filială a firmei „British Tabulating Machine Company". Turing a luat legătura cu inginerul șef al acesteia, Harold Keen și, scurt timp după accea, doisprezece constructori experimentați au purces la rezolvarea problemei.

Pentru cercetare și experiențe s-au luat măsuri de siguranță foarte stricte. Acțiunea a fost atît de bine camuflată, încît informații despre acest mecanism au ajuns la urechile publicului abia în 1974. Mașina era înaltă cam de un metru patruzeci, lată de un metru și jumătate și acoperită cu tablă de cupru. Nici azi nu se cunoaște cu precizie principiul ei tehnic. Știm doar că nu era un calculator automat și nici un tabulator de felul celor folosite în centrele de descifrări. Mașina a fost instalată în baraca militară numărul 4 de la Bletchley Park. Nu peste mult timp a început să funcționeze.

A descoperi secretul cifrurilor și codurilor naziste era doar o latură a chestiunii. Cel puțin la fel de important era ca naziștii să nu afle nimic despre eforturile polonezilor, francezilor și britanicilor și nici despre consecințele lor. Altfel, ei ar fi schimbat sistemul de coduri și munca ar fi trebuit luată de la început. De aceea, experții celor trei țări au hotărît să colaboreze. S-au întîlnit de cîteva ori la Château Vignole, la patruzeci de kilometri de Paris, unde se afla centrul secției franceze de decodare, cunoscut mai tîrziu sub numele conspirativ de „P.C. Bruno".

S-a ajuns la un acord util ce corespundea intereselor celor trei participanți. Centralele de informații aveau posibilități excelente de a aprecia pericolul expansiunii hitleriste în Europa. Nici teritoriul polonez, nici cel francez nu prezentau siguranță. De aceea, în ianuarie 1939, s-a hotărît transferarea mașinilor și a materialelor pe teritoriul englez ; la 24 iulie 1939, la sediul serviciului de informații din Pyry, partea polonă a predat englezilor toată zestrea.

Era ultimul moment. În ultimele zile ale lui august, la granița poloneză au fost masate trupe naziste, transmiterea informațiilor cifrate se intensifica continuu. În seara

de 31 august 1939, stația de radio Glivice și-a întrerupt programul. S-a auzit o voce vulgară care, într-o poloneză stricată, îi chema pe locuitorii Sileziei să pună mîna pe arme.

Era vorba de o provocare a banditului nazist Naujocks, pusă la cale de Abwehr, pentru ca unităților Wehrmachtului să li se ofere pretextul de a trece granița poloneză. Era un motiv fals și, așa cum s-a dovedit curînd, o acțiune improvizată cu pușcăriași îmbrăcați în uniforme poloneze ; dar Hitler nu s-a preocupat niciodată de asemenea mărunțișuri. El însuși i-a spus lui Heydrich că-i este suficient orice pretext. Așa a început, deci, invadarea mișelească a Poloniei.

O zi mai tîrziu, avioanele germane bombardau Varșovia. După alte două zile, la 3 septembrie, Marea Britanie și Franța au declarat război Germaniei naziste. La centrul de decodare BS_4 din Pyry începuse evacuarea. Marian Rejewski, Jerzy Rózycki și Henryk Zygalski au trecut în civil granița în România. Acolo s-au înfățișat atașatului militar, colonelul Zakrzewski.

Bucureștiul era plin de refugiați polonezi și nu era ușor să pleci mai departe. Cînd atașatul polonez și-a dat seama cine erau cei trei civili, a pus mîna pe telefon, a sunat ambasada franceză care le-a procurat cu promptitudine pașapoartele și le-a obținut vizele. Drumul spre Paris a trecut prin Iugoslavia, Italia și Elveția. Nu a fost cîtuși de puțin o plimbare. În Italia, de pildă, vameșii și-au exprimat mirarea că cei trei bărbați tineri și zdraveni nu luptă pe front, ci călătoresc fără bagaje prin Europa. Pînă la urmă totul s-a terminat cu bine și cei trei ofițeri polonezi au ajuns la destinație — orășelul Gretz-Armainvillers, situat cam la patruzeci de kilometri de Paris. Acolo își avea sediul centrul francez de decodare „P.C. Bruno".

Marian Rejewski își amintește și azi de castelul cu parcul imens și de celelalte clădiri. Formațiunile operative ale serviciului de informații lucrau în castelul Péreire, descifratorii își aveau biroul în castelul Vignole. În parc mai erau cîteva clădiri mai mici. Într-una din ele lucrau criptologii spanioli, care fugiseră de fascism în Franța.

Grupul polonez era cel mai numeros. Specialiștii din Pyry s-au întîlnit acolo încă din luna octombrie. Echipa era alcătuită din cincisprezece experți, căci Gustave Bertrand adusese și doi specialiști de la fabrica AVA, inginerii Antonin Pallutho și Edward Fokczyński. Serviciul de infor-

maţii britanic avea şi el un ofiţer de legătură. Era maiorul Mac Farlan, care ţinea legătura prin teleimprimator cu descifratorii de la Bletchey Park.

Nu e prea clar cum a contactat serviciul de informaţii francez un bărbat pe nume Rafally. A apărut la Paris în perioada cînd la „P.C. Bruno" existau deja cîteva maşini „Enigma", construite după documentaţia poloneză. Rafally a făcut o ofertă remarcabilă. Afirma sus şi tare că e în stare să descifreze orice cod. Vorbea despre un mecanism pe care ar fi putut să-l pună la punct contra două sute de mii de franci.

O asemenea ofertă era suspectă şi, în plus, inutilă. „P.C. Bruno" n-avea nevoie de o maşină de descifrat. Dar colonelul Bertrand nu l-a refuzat pe tehnicianul cel genial. Dimpotrivă, a obţinut de la superiori suma necesară pentru cercetări şi l-a îndemnat pe Rafally să se apuce de treabă. Era o abilă manevră de camuflaj, care trebuia să ocrotească marele secret al „Enigmei" şi să facă în continuare o taină din faptul că cei de la „P.C. Bruno" citeau deja telegramele germane. Serviciul de informaţii francez a manevrat în aşa fel încît agenţii lui Canaris să afle că francezii plătesc bani grei unui tehnician miraculos, care încearcă să descifreze codul german, ceea ce atesta că nu reuşiseră s-o facă pînă atunci. Cele două sute de mii de franci au fost bine investiţi. Convingerea germanilor că „Enigma" lor e invincibilă a primit un temei în plus.

Pregătirea oricărei acţiuni militare este însoţită şi de o intensificare a activităţii posturilor de emisie. În cîteva acţiuni de camuflaj din timpul celui de-al doilea război mondial, Aliaţii au mers atît de departe încît au simulat, în scopul mimării verosimilităţii, un flux sporit de emisiuni radio. Descifratorii citiseră suficiente telegrame importante ca să afle că Hitler pregătea atacarea ţărilor occidentale, iar întîmplarea dramatică din Mechelen, despre care va mai fi vorba, le-a întărit această convingere. Lucrau în trei schimburi, trebuiau să descifreze zilnic toate informaţiile ca să nu-şi piardă continuitatea în cazul schimbării cifrului. Germanii schimbau cifrul regulat la douăzeci şi patru de ore, totdeauna spre miezul nopţii.

Ora H, 10 mai 1940, ora 5,45. O sută treizeci şi opt de divizii germane, inclusiv zece divizii de tancuri, au invadat Belgia, Luxemburgul şi Olanda şi s-au îndreptat spre graniţa franceză. Centrul „P.C. Bruno" a fost transferat din parcul liniştit al castelului din Gretz-Armainvillers la

Paris, pe strada Tourville numărul 2b, nu departe de Place des Invalides.

Armatele hitleriste își serbau succesele, și cu toții știm în ce impas se aflau francezii. În acele zile umilitoare pentru poporul francez poate doar centrul de descifrare își continua cu brio activitatea. Armata n-a reușit să opună o rezistență fermă. Generalilor nu le mai era nimic de folos, nici chiar informațiile detaliate despre intențiile dușmanului.

În timp ce unitățile naziste se apropiau de Paris, echipa de descifratori a interceptat o telegramă germană ce anunța „operațiunea Paul". Era vorba de un masiv atac aerian asupra Parisului, vizînd în special industria de război. Trebuiau să fie distruse uzinele Citroën și Renault, care fabricau tancuri. Grupul de descifratori polonezi a pus la dispoziția Marelui stat-major francez informații amănunțite asupra forței bombardierelor și a escadrilelor de vînătoare, le-a comunicat data și ora atacului, ba chiar și numărul avioanelor care urmau să atace cutare sau cutare obiectiv. Dar toate acestea n-au ajutat la nimic. Armata franceză nu mai era capabilă să opună o rezistență activă.

Înfrîngerea Franței a început odată cu dictatul de la München, cu atitudinea îngăduitoare a Occidentului față de înarmarea armatei naziste. Tendința de a menține pacea în Europa cu prețul unor concesii teritoriale făcute dictatorului brun a avut efectul unui bumerang. Politica de compromis în momentul ocupării Republicii Cehoslovace, indiferența față de invadarea Poloniei de către armata hitleristă au constituit tot atîtea cauze ale capitulării Franței. Guvernul colaboraționist s-a mutat la Vichy și administra doar o cincime din teritoriul francez. Jumătate din armata de două milioane de oameni a sfîrșit în lagărele naziste de prizonieri sau la muncă forțată în Germania.

Dar misiunea grupului „P.C. Bruno" încă nu se încheiase. În haosul care domnea atunci în Franța, Gustave Bertrand s-a îngrijit de distrugerea instalațiilor, a rechiziționat cîteva autobuze ale transportului urban, a încărcat în ele mașinile și documentele și grupul a pornit-o la un drum lung.

Primul popas : la Forte Saint Aubin, nu departe de Orléans. Marian Rejewski și colegii lui erau neobosiți. Din nou, de data aceasta pentru trei zile, au instalat aparatele de ascultare și mașinile de descifrat. Inutil. Nu aveau cui să încredințeze informațiile.

Al doilea popas : orășelul Vernet. Din nou au instalat cortul, din nou s-au apucat de lucru. Și din nou au fost nevoiți s-o ia din loc. Mai întîi la Agon-sur-Garonne, apoi la Toulouse. Acolo i-a prins capitularea Franței.

În ultima clipă, grupul polonez al celor cincisprezece, o parte din personalul francez și șapte spanioli au reușit să prindă un avion spre Alger. Erau convinși că drumul lor greu avea să se termine și că vor munci liniștiți. Serviciul francez de informații le-a procurat pașapoarte pe nume false și ciudatul grup de tineri a tras la hotelul Touring Club. Hotelul a servit drept sală de așteptare. Săptămîni întregi au stat și au așteptat răbdători un prilej. Acesta s-a ivit în octombrie 1940.

Sub conducerea domnului Barsac — numele conspirativ al colonelului Bertrand, Marian Rejewski, acum Pierre Renaud, profesor din Nantes, și prietenii lui, care primiseră și ei acte personale noi, se pregăteau pentru o muncă ilegală în sudul Franței.

Urmau să se alăture mișcării organizate de Rezistență, să devină centrala informațiilor secrete. Aproape de Nimes, nu departe de Marsilia, se află orășelul istoric Uzès. Aici a fost instalată centrala „Cadix". În orășel au apărut cîțiva bărbați destul de șterși, agenți comerciali și meseriași, care nu au atras atenția nimănui. În acele vremuri, cînd mii de francezi fugeau din fața armatelor hitleriste, faptul nu era ieșit din comun. În fine, Marian Rejewski și colegii lui n-au rămas sub ochii oamenilor mult timp. Domnul Barsac, după toate aparențele un negustor bogat, a plecat de la Marsilia la Nimes și acolo a cumpărat de la un avocat o vilă mare. Se numea „Les Fouzes" și era situată la marginea Uzès-ului ; avocatul a fost fericit că a scăpat de ea înainte de a fi bombardată.

Să faci ca un centru de ascultare și descifrare să pară o locuință obișnuită nu era o treabă ușoară. Matematicienii de marcă dărîmau și construiau peste noapte pereți, perforau ziduri ca să întindă cabluri de la o încăpere la alta, instalau antene în pod, făceau firide unde să poată încastra în caz de pericol prețioasele aparate. Cînd, după săptămîni de inactivitate, au început să lucreze, au constatat, spre marea lor satisfacție, că Wehrmachtul nazist folosea în continuare vechiul și bunul sistem „Enigma" și că puteau să-și continue misiunea fără prea multă bătaie de cap.

Rezistența franceză provoca ocupanților Franței multe pierderi. Sabotajele se înmulțeau, detașamentele de parti-

zani atacau transporturile, aruncau în aer depozite de muniţii, demontau şinele pe unde urmau să treacă trenurile cu muniţii. Şi în timpul construirii aşa-numitului „Val al Atlanticului", fortificaţie gigantică de pe ţărmul nordic al Franţei, detaşamentele de maquisarzi şi echipele de sabotaj au jucat un rol important. Abwehrul nazist, Gestapoul şi trupele SS luptau împotriva Rezistenţei prin toate mijloacele. În această etapă a bătăliei pentru Franţa, un aport însemnat a avut şi grupul de descifratori din „Château Les Fouzes".

Cînd, după atacarea prin surprindere a Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941, emiţătoarele Înaltului comandament al armatei s-au mutat departe în Răsărit, operatorii n-au mai putut intercepta decît telegramele posturilor de emisie berlineze şi locale. Acestea transmiteau ordine privind acţiunile contra detaşamentelor de maquisarzi, precum şi cele îndreptate împotriva conducătorilor Rezistenţei. La „Les Fouzes" acestea erau descifrate şi, astfel, puteau fi preveniţi cei ameninţaţi.

Poliţia nazistă şi unităţile SS foloseau în unele cazuri reţeaua poştală-telegrafică obişnuită. Funcţionarele de la poştă transcriau telegramele cifrate. Echipa lui Rejewski le decoda şi le preda, prin intermediul unor curieri secreţi, comandanţilor detaşamentelor de maquisarzi. În felul acesta, maşinile de decodat din „Les Fouzes" au contribuit la salvarea multor vieţi.

La prima vedere, s-ar părea că operaţia „Enigma" decurgea fără nici o dificultate. În realitate, însă, drumul era foarte complicat. Doar graţie tenacităţii, profesionalismului, rezistenţei şi abnegaţiei acestor oameni s-au putut obţine atîtea succese evidente, care au influenţat fără nici o îndoială desfăşurarea celui de-al doilea război mondial. Astăzi, după atîţia ani, relatările unuia din protagoniştii polonezi ai acţiunii sună ca depănarea unei legende. Clipele fierbinţi au fost uitate, a rămas doar aventura dramatică a unor eroi pozitivi. Dar matematicianul, care trăieşte azi într-una din locuinţele construite după victoria asupra fascismului pentru membrii Rezistenţei poloneze şi pentru veteranii din cel de al doilea război mondial, nu poate uita pierderea dureroasă din 1942. Atunci a pierit, în împrejurări neelucidate, prietenul şi colaboratorul lui Rejewski, matematicianul Jerzy Rózycki.

În ianuarie 1942, la Alger trebuia să fie înfiinţată o filială a grupului de decodare. Cîţiva lucrători, printre care

și Rózycki, s-au îmbarcat pe vasul francez „Lamorcière". La 9 ianuarie, vasul s-a scufundat în împrejurări misterioase, în apropierea insulelor Baleare. Toți polonezii au murit. Nu s-a aflat cauza catastrofei.

Între timp, unitățile de elită ale Wehrmachtului înregistrau în fața Moscovei pierderi simțitoare. „Vulpea deșertului", mareșalul Rommel pînă atunci invincibil, suferise prima înfrîngere în Africa de Nord. Abwehrul lui Canaris trimitea rapoarte după rapoarte despre pregătirile făcute de Aliați pentru debarcarea pe coastele Africii de Nord. Franța divizată și regimul lui Pétain de la Vichy constituiau, de asemenea, sursa unor permanente griji pentru căpeteniile berlineze. Centrul de decodare de la Uzès deținea informații din prima mînă, criptologii consemnaseră un fapt major despre care publicul nu aflase prea multe. El era important atît din punctul de vedere al politicii internaționale, cît și sub raport strategic.

Una din telegramele decodate conținea un ordin semnificativ al lui Hitler către conducătorul a ceea ce mai rămăsese din Franța, mareșalul Pétain. Mareșalul Pétain era somat să-l demită imediat pe guvernatorul său din Africa de Nord, Weygand. Ordinul era precis, motivele necunoscute. Care era explicația ?

Abia mult mai tîrziu a ieșit la iveală că motivul adevărat era un cod descifrat. De data aceasta, îl descifraseră germanii și era vorba despre codul diplomatic american. După ce au reușit să citească unele telegrame secrete. n-au putut să nu se mire de ceea ce se întîmpla în spatele lor.

În capitolul în care va fi vorba despre activitatea lui Tyler Kent vom relata o împrejurare cînd codul american diplomatic „Gray Code" a fost deconspirat. Nu cumva rechemarea lui Weygand era legată tocmai de acest fapt ? Chiar dacă după cîteva luni Washingtonul a schimbat codul, nu păstra el unele elemente ale celui vechi ? N-a permis aceasta mai tîrziu descifratorilor naziști rezolvarea altor variante, bazate pe același sistem ?

Secretul e greu de aflat, așa că mai bine să ne întoarcem la afacerea Weygand. Descifratorii Abwehrului aflaseră din telegramele secrete că generalul Weygand duce la Alger tratative cu americanii. Din punctul de vedere al Berlinului, aceasta era o trădare. Acțiunea era secretă și generalul Weygand cunoștea bine regulile conspirației. Cum au putut să ajungă rezultatele — sau cel puțin informațiile despre acțiune — în depeșele telegrafice ?

Generalul Weygand organizase în Africa de Nord o armată mică, dar bine înarmată, și era în căutare de aliați. În acest scop ducea tratative cu ambasadorul american, ministrul plenipotențiar Murphy. Acesta expedia informațiile despre rezultatele convorbirilor la Washington prin radio. Informațiile erau cifrate în codul diplomatic obișnuit.

După cum relatează Wladyslaw Kozaczuk, serviciul nazist de descifrare reușise să dezlege codul cu ajutorul a două formule ce se repetau permanent : „Ministrului plenipotențiar Murphy“ — așa începeau telegramele din Washington, „de la ministrul plenipotențiar Murphy“ — se încheiau telegramele pentru Washington. Formulele, mereu aceleași, nu erau greu de decodat. Așa reușiseră germanii să afle codul diplomatic american. Merită să relevăm că serviciul de informații al armatei americane bănuia că respectivul cod nu mai era sigur, și-i comunicase faptul și lui Murphy. Acesta nu a dat atenție avertismentului. Astfel, acțiunea dătătoare de speranță a generalului Weygand a eșuat, iar Hitler a reușit să ocupe și restul Franței.

Cînd, la 8 noiembrie 1942, armatele aliate au debarcat pe țărmul Africii de Nord, Hitler a dat ordin să se execute „operațiunea Atilla“. Wehrmachtul a invadat sudul Franței. Pentru grupul de descifratori „Cadix“, acțiunea nu a fost o surpriză. În vila de la Uzès se citiseră multe telegrame naziste ; printre altele, s-a aflat direct de la Abwehr, chiar în primele zile ale lui noiembrie, că germanii se pregăteau să distrugă centrul secret de ascultare al inamicului, care lucra în orășelul Uzès. Matematicienii, criptografii, inginerii și oamenii de știință s-au transformat din nou în zidari, aparatele au dispărut în nișele amenajate în zidurile proaspăt tencuite. Toate documentele au fost arse din timp.

Au șters ultimele urme, apoi, în grupuri de doi sau de trei, conduși de luptători experimentați din Rezistență, s-au împrăștiat prin toată țara, în locuri conspirative dinainte pregătite. Știau că erau căutați de Gestapo, trebuia să fie prudenți.

Îi aștepta un drum lung, plin de pericole neașteptate. Nume fictive, documente false, grija permanentă că vor fi demascați din cauza accentului lor străin, a insuficientei cunoașteri a obiceiurilor locale sau pentru că apăreau brusc într-un loc în toiul războiului. Marian Rejewski și prietenul său Zygalski s-au ascuns mai întîi într-un mic hotel din Cannes, apoi au fost nevoiți să-și continue drumul în

Antibes. De aici au plecat în zona de ocupaţie italiană, la Nisa, unde colonelul Bertrand închiriase la periferie o casă izolată. Acolo, împreună cu luptătorii din Rezistenţa franceză, au pregătit planul continuării fugii lor. Drumul ducea prin Toulouse şi Perpignan spre graniţa spaniolă.

În condiţii dramatice, au trecut noaptea Pirineii şi au ajuns pe pămînt spaniol, în satul Puicarde. Vrînd să afle drumul spre gară, s-au adresat, din nefericire, unui poliţist în civil. Acesta i-a arestat şi a ordonat să fie transportaţi la închisoarea din Belver. Apoi, cei doi matematicieni au petrecut cîteva luni în închisoarea din Sea de Urgel. Abia în 1943, Crucea roşie poloneză a reuşit să obţină eliberarea lor pe garanţie. La sfîrşitul lunii august 1943, au izbutit să treacă clandestin graniţa portugheză. După mult timp şi pregătiri minuţioase au ajuns pe mare, cu o barcă de pescari, de unde i-a luat la bord un contratorpilor britanic.

Ajunşi în Gibraltar, au luat legătura cu misiunea poloneză şi au aşteptat plecarea în Marea Britanie. În cele din urmă, au ajuns la Londra la bordul unui crucişător. În orăşelul scoţian King Horn şi-au primit primele uniforme şi legitimaţiile pe care se menţiona locul de muncă : Comandamentul suprem Boxmoor de la Londra.

Marian Rejewski şi prietenul lui Zygalski n-au mai ajuns la Bletchley Park. „Enigma“ şi maşina construită de Turing, „Ultra“, erau de mult treaba exclusivă a descifratorilor britanici. Iar aceştia nici nu auziseră, poate, despre începuturile de la Varşovia, despre amabilitatea matematicienilor polonezi şi a ofiţerilor de informaţii care, prin competenţa lor, ajutaseră Franţa şi Marea Britanie, contribuind la înfrîngerea Germaniei naziste. Edificiul militar de la numărul 4 din Bletchley Park era o citadelă inexpugnabilă, în care se lucra în condiţii de maximă securitate. Regulile conspiraţiei nu admiteau ca doi descifratori polonezi să fie primiţi printre lucrătorii perfect verificaţi ai serviciului britanic de informaţii.

Celor doi li s-a încredinţat în compensaţie o sarcină de care s-au achitat admirabil. La centrul polonez din Boxmoor începuse să se lucreze la descifrarea codurilor unităţilor SS. Era vorba de un sistem foarte complicat, aşa-numitele cifruri diagrafice, pe care comandamentul SS le obţinuse printr-un favorabil concurs de împrejurări.

Imediat după anexarea Austriei în martie 1938, un ofiţer al Abwehrului, ajuns mai tîrziu şeful Serviciului de siguranţă şi al Abwehrului, Walter Schellemberg, a pătruns

în arhiva serviciului de informaţii austriac, unde a găsit documentaţia completă a unui cod. Codul era foarte avansat pentru acea vreme, aşa că specialiştii berlinezi au declarat imediat că vor folosi unele elemente în noul lor sistem. Treaba nu era uşoară. Pentru elaborarea principiilor de funcţionare era nevoie de o mare experienţă şi de temeinice cunoştinţe teoretice, calităţi pe care SS-iştii nu le aveau. Le poseda, în schimb, un deţinut al lor.

Cînd naziştii au luat puterea în Austria, au arestat şi întemniţat un excepţional teoretician şi expert în cifruri, şi anume pe generalul austriac Andreas Figl. Acum şi-au amintit de el şi l-au scos din închisoare. Nu este exclus ca el să fi fost autorul sau, cel puţin, unul din autorii acelui sistem remarcabil de cifrare. Nu se ştie dacă şi în ce mod l-au silit sau dacă el însuşi a capitulat, dar fapt este că Figl a acceptat propunerea, s-a mutat în cancelaria din Wannsee, la Berlin, şi a înfiinţat aici secţia de cifruri a SS-ului şi a SD-ului (Geheimfernmeldewesen des SD und SS). De aici porneau cifrurile complicate, pe care trebuiau să le descifreze Rejewski şi Zygalski. S-au apucat de lucru, dedicîndu-şi acestui scop toate forţele. Întrucît spre sfîrşitul războiului unităţile SS preluaseră iniţiativa în multe sectoare ale frontului, decodarea informaţiilor era departe de a fi o chestiune secundară.

Conducătorul secţiei pentru apărarea antiaeriană din departamentul şase al lui Military Intelligence, maiorul de aviaţie Frederick W. Winterbotham, şi-a publicat nu de mult memoriile, în care se vorbeşte şi despre secretul „Enigmei". În august 1938, cîţiva oameni de ştiinţă, împreună cu Denniston şi Knox, s-au mutat la Bletchley Park, unde, folosind noile descoperiri din „fizica electronică", au construit o maşină de descifrat, cu ajutorul căreia s-a reuşit încă din aprilie 1940 să se descifreze telegramele secrete cifrate cu maşinile germane „Enigma". Miracolul tehnic a fost numit „Ultra", probabil după codul amiralităţii, folosit încă în bătălia de la Trafalgar.

După încetarea din viaţă a amiralului Sinclair, Steward Menzies a devenit şeful lui MI-6. Avea şanse mari de succes, pentru că era în posesia maşinii de descifrat „Ultra". Un serviciu de informaţii care are posibilitatea să citească în mod curent telegramele secrete ale adversarului are o şansă extraordinară : poate să-i informeze pe generali despre intenţiile duşmanului.

Nu pot fi inserate toate cazurile în care informaţiile descifrate au jucat un rol fundamental. Serviciile „filialei Înaltului comandament german", cum numea Winterbotham secţia de la Bletchley Park, au fost preţuite de toată lumea. De la Winston Churchill şi preşedintele Roosevelt, la generalii Montgomery şi Alexander. Un rol remarcabil a jucat sistemul „Ultra" în timpul debarcării Aliaţilor în Normandia.

„Ultra" a fost un atu în mîinile conducătorilor militari. N-a fost însă miracolul care a decis singur înfrîngerea lui Hitler. Se pune întrebarea : dacă englezii şi francezii au avut la dispoziţie, începînd din 1940, informaţii atît de amănunţite despre acţiunile şi intenţiile duşmanului, de ce această şansă unică în istoria războaielor nu s-a reflectat mai puternic în acţiunile generalilor britanici şi francezi ? De ce s-a ajuns la capitularea Franţei, la evacuarea precipitată a corpului expediţionar britanic la Dunkerque?

Răspunde Frederick W. Winterbotham :

„Generaţiile tinere de azi îşi explică cu greu de ce am fost înfrînţi în Franţa în 1940. Apărarea ţării noastre era asigurată doar de rămăşiţele armatei britanice evacuate de la Dunkerque, fără arme, şi de Royal Air Force, slabă şi neputincioasă în faţa puternicei Luftwaffe. Pentru noi, care cunoşteam situaţia, soarta Marii Britanii depindea de faptul dacă rămăşiţele lui Royal Air Force aveau să fie sau nu zdrobite de forţele aeriene germane. Dacă aviaţia germană obţinea victoria, nici un vas al marinei noastre de război n-ar mai fi putut supravieţui în Canalul Mînecii".

„Ultra" a ajutat, deci, la prevenirea ameninţătoarei catastrofe : înfrîngerea Marii Britanii pe propriul ei teritoriu. Winterbotham arată în continuare :

„Un lucru e sigur. Chiar şi cea mai prost pregătită invazie pe Insulele britanice ar fi fost, ţinînd seama de forţa pe care germanii ar fi putut s-o arunce din văzduh şi de pe mare împotriva coastelor noastre insuficient apărate, în mod sigur victorioasă. Doi ani am luptat împotriva maşinii de război germane literalmente cu idei şi invenţii. Acţiunea «Ultra» era una dintre ele. Aceasta i-a permis mareşalului aerului Dowding să găsească cheia unei noi strategii şi să prevină knock-out-ul cu care Göring se pregătea să învingă Royal Air Force în bătălia pentru Anglia. «Ultra» ne-a informat despre pregătirile germane pentru operaţiunea «Leul de mare» (Unternehmen Seelöwe), adică pentru invadarea Marii Britanii. Mai tîrziu, «Ultra» i-a

permis generalului Auchinleck în Africa de Nord să-l evite mult timp pe Rommel și corpul african de sub comanda lui, pînă cînd, în cele din urmă, ca un boxer abil, a lovit cu toată puterea.

Auchinleck a reușit să-l oprească pe Rommel chiar la porțile Egiptului. Dacă nu s-ar fi întîmplat așa, Marea Britanie ar fi pierdut tot spațiul mediteranian, Orientul Mijlociu, zăcămintele de petrol, bazele navale și legătura cu India.

Chiar și după victoria de la El Alamein, cînd norocul, chiar dacă șovăitor, a trecut de partea noastră, informațiile oferite de «Ultra» despre mișcările, forța și planurile dușmanului nu ne-au putut ajuta, totuși, să obținem victorii rapide. Pur și simplu n-aveam destui soldați, destule arme și provizii. N-ar trebui să ne lăsăm induși în eroare de filmele de televiziune și de propaganda care înfățișează azi războiul ca pe un continuu marș victorios. Al doilea război mondial a fost o bătălie pe muche de cuțit și ar trebui să ne punem mai degrabă întrebarea dacă fără «Ultra» am fi cîștigat-o".

O tăcere atît de scumpă

La început, aparatul „Ultra“ reușea să decodeze doar telegramele secrete ale aviației militare a lui Göring și alte cîteva provenind de la Înaltul comandament al armatei. Informațiile nu erau însă regulate, lucrătorilor de la Bletchley Park le lipsea codul cotidian, așa că Secret Service-ul britanic a primit sarcina să caute alte mașini „Enigma“ și, în special, tabele cu coduri.

N-a durat mult și MI-6 se putea deja mîndri cu un rezultat pozitiv. Pe țărmul norvegian fusese doborît un bombardier german. Se prăbușise, dar nu explodase și nu arsese. Cînd ofițerii s-au apropiat de el, au observat că în cabina de navigație se afla o mașină de cifrat „Enigma“ neavariată, cu tabelele de coduri complete. Captura a fost imediat preluată de grupul de descifratori de la Bletchley Park și „Ultra“ a început să lucreze din plin.

În timpul campaniei din Franța, germanii au folosit tot sistemul „Enigma“. Stațiile de ascultare britanice înregistrau telegramele, dar descifratorii nu reușeau să facă față ritmului regulat al schimbării zilnice a codului. Apoi, francezii au izbutit să pună mîna pe altă „Enigmă“. Aparținuse unei unități de tancuri care avansase prea mult, fusese izolată, înconjurată și neutralizată. În tancul comandantului se afla o mașină de cifrat „Enigma“. Au dus-o, împreună cu toate documentele găsite, la Bletchley Park.

Germanii făceau lucruri temeinice. Statele-majore ale armatelor de uscat și ale forțelor aeriene aveau nevoie de date exacte. Zilnic primeau informații despre numărul soldaților, despre forțele angajate în luptă, despre echipament și armament, inclusiv despre numărul avioanelor, tancurilor, trenurilor, despre situația rezervelor de carburanți. Rapoartele erau cifrate cu „Enigma“. „Ultra“ le decoda și Comandamentul Aliat dispunea de informații amă-

nunțite despre forțele germane. Frederick W. Winterbotham adaugă : „Toate planurile operative pe care le-am pus la punct în timpul războiului s-au bazat pe cunoașterea situației inamicului, din momentul respectiv. Aproape toate informațiile precise despre dușman le-am obținut prin intermediul mașinii «Ultra»".

Sistemul „Ultra" a fost un avantaj strategic unic în istoria războaielor. Pînă atunci, nici un comandant nu mai avusese la dispoziție un asemenea sistem sigur de informare direct de la sursă. Șeful lui MI-6, Steward Menzies, îi cunoștea bine valoarea. În același timp, el știa că secretul trebuie păstrat cu orice preț. Dacă germanii ar fi aflat că britanicii și francezii interceptează informațiile lor cifrate, ar fi schimbat sistemul și tot efortul ar fi fost zadarnic. Sistemul „Ultra" era o comoară atîta vreme cît rămînea secret.

Informațiile decodate au însă valoare doar atunci cînd ajung rapid în mîinile generalilor, care planifică bătăliile sau contraloviturile. Aceștia nu pot să nu știe de unde provin prețioasele informații. Generalii transmit ordine coloneilor, și așa mai departe. Mulți dintre acești inițiați reprezintă un real pericol pentru secretul operațiunii. Taina mașinii „Ultra" putea fi păstrată doar prin severe măsuri de siguranță ; sursa informațiilor trebuia cunoscută doar de un grup mic de aleși de la Marele stat-major britanic.

Colonelul Winterbotham a venit cu propunerea de a se crea un grup special al serviciului de informații care să se ocupe exclusiv de distribuirea informațiilor furnizate de „Ultra", membrii lui urmînd să garanteze secretul operațiunii. Așa au luat naștere formațiunile de legătură „Special Liaison Units" (S.L.U.), iar colonelul Frederick W. Winterbotham a ajuns comandantul lor. Modul strălucit în care și-au îndeplinit misiunea e probat de faptul că taina mașinilor „Enigma" și „Ultra" a fost dezvăluită la mai bine de treizeci de ani de la înfrîngerea Germaniei.

Ofițerii de aviație, care supravegheaseră atent, iar apoi chiar activaseră în S.L.U., au îndeplinit ireproșabil misiunea de distribuire a informațiilor secrete, mai întîi doar comandanților militari britanici, după aceea și celor americani. Winterbotham a reușit în scurt timp să pună la punct un sistem de predare a informațiilor atît de sigur, încît era folosit chiar de președintele Consiliului de Miniștri, Winston Churchill, și nu numai pentru comunicările sale

oficiale, ci și pentru cele particulare. Succesul a fost al lui Winterbotham, dar și al lui Menzies.

Steward Graham Menzies a devenit șeful lui MI-6 în împrejurări deosebite, împotriva voinței multor specialiști și persoane influente. Cînd șeful de pînă atunci al lui MI-6, amiralul Sinclair, a aflat că are cancer și a înțeles că zilele îi sînt numărate, a scris o scrisoare și a cerut secretarului s-o închidă în seif și s-o înmîneze abia după moartea sa primului ministru. Secretarul i-a îndeplinit ultima dorință. La 4 noiembrie 1939, i-a înmînat scrisoarea primului ministru, lui Chamberlain.

Scrisoarea cuprindea o scurtă rugăminte : succesorul lui să fie Menzies, singurul care avea cunoștințele și capacitatea de a folosi mașinile „Enigma" și „Ultra". Bătrînul domn avusese dreptate. Menzies a fost șeful eficient al lui MI-6, fapt privit cu ostilitate de unii și cu invidie de mulți alții.

Majoritatea englezilor nu știau însă nimic despre existența lui. Numirea nu a fost consemnată în presă, așa că Menzies a rămas, ca și predecesorul lui, „Marele C", anonimul. S-a mutat într-un birou cu perspectivă spre parcul St. James, unde avea la dispoziție o scară secretă specială, astfel încît nimeni nu l-a văzut vreodată pătrunzînd în clădirea în care se afla MI-6.

La 10 mai 1940, cînd armatele hitleriste au atacat Belgia și Olanda, la ora 11 a fost numit în funcția de prim ministru primul lord al amiralității, deci ministrul forțelor navale, Winston Churchill. Avea șaizeci și șase de ani, și, abia instalat în fotoliul din Downing Street 10, a dispus transferarea în alt sediu al lui Joint Intelligence Committee, organizația centrală de îndrumare a activității de informații de la Londra, iar mai tîrziu și de la Washington.

Hitler primea informațiile de spionaj de la mai multe organizații, ale căror interese se încrucișau ; de la Abwehrul lui Canaris prin Sicherheitsdienst, de la serviciul de informații al lui Ribbentrop din cadrul Ministerului de externe, de la Gestapo și din alte părți. Winston Churchill vroia să fie informat dintr-o singură sursă, dar de absolută încredere. Și, așa cum s-a văzut mai tîrziu, hotărîrea lui s-a dovedit bună.

14 noiembrie 1940. Era o seară senină și liniștită, cu lună plină. Deasupra orașului englez Coventry plutea obișnuitul smog. Orașul, cu cele patru milioane de locuitori ai lui, era în ultima vreme inundat de fumul ce

ieşea din coşurile fabricilor. Se spunea despre el că este depozitul de arme al Marii Britanii. Firma „Armstrong“ fabrica avioane de bombardament, societatea „Alvis“ producea motoare de avioane, aici se afla şi cea mai mare uzină britanică de maşini-unelte, „Coventry Radiator and Press Company“ ; „British Piston Ring Company“ producea accesorii pentru motoarele cu explozie, fabricile „Daimler“, „Hillman“ şi „Standard Motor Works“ trecuseră de la producţia de autoturisme la cea de camioane, tancuri şi maşini blindate.

Sirenele de alarmă începuseră să se vaiete la nouăsprezece zero cinci. Pe acoperişurile clădirilor cădea lumina argintie a lunii. Cinci minute mai tîrziu s-a auzit zgomotul înfundat al unei formaţiuni de bombardiere, aflate încă la distanţă. Bombardierele „Heinkel“ se apropiau. A început atacul aerian al bombardierelor naziste asupra oraşului. La început, locuitorii Coventry-ului au fost uimiţi.

Au apărut evantaiele reflectoarelor apărării antiaeriene, de pe aeroport au decolat avioane de vînătoare de tipul „Defiant“ şi „Blenheim“. A început canonada artileriei antiaeriene. Apoi, asupra nefericitului oraş au început să cadă bombele germane. Morţi, răniţi, incendii şi clădiri năruite. Disperare şi jale. Surprinşi de dezastru cu mîinile goale, locuitorii trăiau cele mai groaznice clipe din viaţa lor.

Bombele aruncate de cele 509 bombardiere „Heinkel“ au distrus în timpul nopţii de 14 spre 15 noiembrie 1940 vechiul oraş englez. Au fost dărîmate sau avariate 50 749 de case, peste cinci sute de locuitori şi-au pierdut viaţa, o sută cincizeci de persoane au pierit fără să li se poată stabili identitatea şi au fost înmormîntate într-o groapă comună. 865 de persoane au fost grav rănite, iar peste patru mii au primit răni uşoare. A fost distrusă catedrala, a rămas în picioare doar turnul „Grey Friars“. Au fost grav avariate întreprinderile „Standard Motor Works“, „Radiator Press Company“ şi douăsprezece uzine ale industriei aeronautice. A fost complet scoasă din uz reţeaua de distribuţie electrică, iar principala conductă de gaze a fost întreruptă în două sute de locuri. Nu curgea apa, nu funcţiona telefonul, nu era lumină electrică, gara era bombardată, şinele — smulse, străzile — impracticabile, deoarece pretutindeni erau blocate de dărîmături. La o săptămînă de la atacul aerian oraşul mai ardea încă. Infernul durase zece ore, iar cei ce i-au supravieţuit n-aveau

să-l uite niciodată. N-a fost, probabil, cel mai mare atac aerian din timpul celui de al doilea război mondial, dar e sigur că se numără printre cele mai cumplite.

Apărarea antiaeriană engleză a decepționat. A doborît doar un singur bombardier nazist, nu departe de Loughborough. Derizorie compensație pentru groaza trăită. Plata a apărut și mai mare cînd, din documentele descoperite recent, a reieșit că orașul Coventry a fost sacrificat pentru a se păstra secretul mașinii „Ultra".

În dimineața zilei de 12 noiembrie 1940, stațiile britanice de ascultare au interceptat cîteva telegrame germane pe care, la scurt timp după aceea, „Ultra" le-a decodat. Era vorba de directive ale Înaltului comandament către forțele aeriene germane de pe teritoriul întregii Europe, din care rezulta că Hitler pregătea pentru noaptea de 14 spre 15 noiembrie un atac asupra centrului industrial Coventry. La puțin timp după aceea, primul ministru Churchill a primit o informație completă. A înțeles că germanii vroiau să repete acțiunea de la Rotterdam, al cărui centru istoric l-au făcut una cu pămîntul la 14 mai 1940. Acolo își pierduseră viața nouă sute de oameni. Atacul aerian fusese efectuat doar de 57 de bombardiere „Heinkel 111". Conform informațiilor furnizate de „Ultra", pentru atacul asupra Coventry-ului se pregăteau de zece ori mai multe avioane, peste cinci sute de bombardiere.

Mai tîrziu s-a aflat că Hitler alesese Coventry-ul, printre altele, și ca să se răzbune pentru un afront adus direct persoanei lui. La 8 noiembrie 1940, la München, la Löwenbräukeller, în timpul unei festivități ce marca 17 ani de la puciul din 1923, pe cînd Hitler se pregătea să-și țină discursul, iar membrii marcanți ai Partidului național-socialist se aflau în primele rînduri gata să aplaude, a avut loc un atac efectuat de Royal Air Force, care a stricat serbarea. Cele cîteva avioane au provocat panică în oraș. Acum, Hitler pregătea răzbunarea. Sistemul „Ultra" a dezvăluit multe detalii ale planului și tacticii naziste. Realizarea lui era sarcina „Comandoului de luptă 100", elita aviației lui Göring, cu baza în Bretania, nu departe de Meucon, lîngă Vannes. Aceste avioane urmau să atace Coventry-ul, să arunce multe bombe incendiare, indicînd astfel bombardierelor țintele. Acestea din urmă urmau să decoleze de pe aeroporturile franceze Orly, Chartres și

Evreux, din Belgia de la Cambrai, Bruxelles și Anvers, iar din Olanda de la Eindhoven, Soesterburg și Amsterdam. „Ultra“ dezvăluise chiar și traseele fiecărei formațiuni. Trebuiau să fie aruncate, și cu siguranță că au și fost, 150 000 de bombe incendiare, 1 400 bombe grele și 130 de mine aeropurtate.

Cînd Winston Churchill a primit primele informații referitoare la atacul plănuit, a convocat cîțiva colaboratori, cu care a discutat situația. Comandamentul suprem britanic a aflat despre atac cu suficient timp înainte ca să poată pune la punct și înfăptui un plan de apărare. Ar fi fost posibil să fie salvat Coventry-ul de la distrugere ? Probabil că nu, dar s-ar fi putut lua contramăsuri eficace care să limiteze consecințele atacului.

Avioanele de vînătoare ale lui Royal Air Force ar fi putut ataca inamicul chiar pe teritoriul lui, în faza incipientă a operației, cînd bombardierele decolau de la băze și se grupau în formațiuni. În acest scop, ar fi fost, poate, de ajuns cîteva zeci de avioane de vînătoare, și „Heinkel“-ele germane, pline de bombe, ar fi explodat.

Ori, altă posibilitate : atacarea grupurilor organizate, destrămarea formațiunilor deasupra Canalului Mînecii, obligînd avioanele germane să-și arunce bombele în mare. Căci, încărcate la maximum, n-ar fi putut manevra ușor. Dacă s-ar fi reușit destrămarea formațiunilor, bombardierele ar fi fost obligate să se întoarcă la baze. Planul a fost pus la punct repede, primind numele conspirativ de „Cold Douche“. Dar a fost respins. Nu i-a trecut nimănui prin gînd să trimită o formațiune de luptă în Bretania, care să-i neutralizeze pe piloții „Comandoului de luptă 100“.

Mai tîrziu s-a afirmat că pentru aceste acțiuni preventive n-a fost suficient timp, că unitățile nou create, Special Operations Executive, care ulterior s-au acoperit de glorie, nu erau încă pregătite și bine dotate, iar consilierul pentru aviație al lui Winston Churchill, comandorul Asher Lee a declarat că planul „Cold Douche“ n-a fost bine pus la punct. Să fie aceasta o justificare tîrzie, o scuză, sau așa au stat lucrurile în realitate ?

Nu e ușor de răspuns, chiar dacă azi cunoaștem multe elemente, altădată secrete. Desigur, s-au auzit voci care au afirmat că era posibilă întărirea apărării Coventry-ului, că exista suficient timp și erau suficiente mijloace. Marea Britanie avea în acea vreme 410 tunuri antiaeriene,

și Comandamentul suprem avea posibilitatea să le amplaseze. Ar fi trebuit întărite subunitățile de reflectoare. Dacă germanii s-ar fi izbit chiar de la început de salve de foc mai intense, dacă sute de reflectoare le-ar fi încadrat, bombardierele ar fi fost obligate să se ridice la o înălțime mai mare ; în consecință, dispersia bombelor aruncate ar fi fost și ea mai mare și loviturile mai imprecise.

Și dacă nici una dintre aceste măsuri n-ar fi fost posibilă, primul ministru Churchill n-ar fi putut cel puțin să avertizeze populația sau să evacueze centrul orașului ? N-ar fi putut să-i evacueze pe bătrîni și spitalele ? Nu era posibil să se întărească echipele de pază contra incendiilor și cele de sanitari ?

Pentru o obiectivă apreciere a deciziei lui Churchill, trebuie să menționăm încă două opinii total diferite. Frederick W. Winterbotham, implicat în eveniment, pentru că el a fost cel care a primit primele informații referitoare la atac de la „Ultra", scrie : „În noiembrie, aviația lui Göring a bombardat și alte mari orașe engleze. În unele cazuri am fost preveniți. Dar germanii indicau (în telegramele decodate de „Ultra" — *V.P.B.)* localitățile cu denumiri codificate, a căror semnificație n-o cunoșteam. La 14 noiembrie, pe la orele trei după-amiază, unul din germani a comis greșeala de a transmite necodificat numele orașului Coventry. Churchill era la un consiliu, așa că l-am informat pe secretarul lui. I-am atras atenția că am înștiințat comandamentul aviației de vînătoare, dar că domnul prim ministru va trebui să decidă singur ce trebuie făcut. În orice caz, decizia avea să fie extrem de dureroasă".

O altă afirmație a lui Winterbotham ce diferă de afirmațiile altui martor. Winterbotham afirmă în memoriile sale „The Ultra Secret" că „primul ministru a hotărît să nu evacueze Coventry-ul. A ordonat, însă, stare de alertă pentru apărarea orașului, prevenindu-i pe pompieri, spitalele, poliția, apărarea antiaeriană, pe cei ce manipulau reflectoarele".

Căpitanul S.A. Hector, șeful poliției și comandantul apărării civile a orașului Coventry, a relatat că „nu s-au luat nici un fel de măsuri de apărare, de protecție a orașului". Nici el n-a fost avertizat. Recunoaște, însă, că formațiunile de apărare antiaeriană civilă erau în stare de alertă zi și noapte, dar că în acea noapte nu fuseseră mobilizate rezervele, pentru că „știți, în timp de război

circulă tot soiul de informaţii, multe false, altele pentru manevre false. De aceea nu avea rost să fie convocate rezervele ori de cîte ori se vorbea despre un posibil atac".

Winston Churchill s-a decis să sacrifice oraşul şi viaţile omeneşti. Ştia că, dacă ar fi luat măsuri contra atacului aerian, spionii naziști din Coventry ar fi aflat. Aceştia ar fi transmis informaţia la Berlin şi taina maşinii „Ultra" ar fi fost ameninţată. Nu erau posibile nici evacuarea, nici avertizarea, nici o apărare sporită. Orice măsuri s-ar fi luat, le-ar fi sugerat germanilor că britanicii le citesc telegramele secrete cifrate de „Enigma", iar Marea Britanie, Franţa, ceilalţi membri ai coaliţiei antihitleriste ar fi pierdut atuul lor principal — sistemul „Ultra". Iată ce valoare avea acest secret şi ce preţ s-a decis Churchill să plătească pentru el !

Americanul Anthony Cave Brown apreciază astfel situaţia : „La cîteva săptămîni de la distrugerea Coventry-ului, evenimentele au demonstrat că decizia lui Churchill de a-şi asuma riscuri atît de mari pentru salvarea secretului «Ultra» fusese corectă. Acest sistem a dezvăluit un fapt interesant : Hitler renunţase la planul invaziei (operaţiunea «Leul de mare» — invadarea Marii Britanii cu care naziştii ameninţau şi pe care o pregăteau, fapt cunoscut în Anglia — *V.P.B.)* şi începuse să-şi deplaseze unităţile de elită, diviziile de tancuri şi flotilele aviatice din Franţa în Balcani şi în Polonia. Cînd s-au înmulţit dovezile că Hitler punea la cale o campanie în Est, Churchill şi Marea Britanie au putut răsufla. Deşi n-au avut posibilitatea să speculeze slăbirea poziţiilor lui Hitler în Franţa pentru a trece Canalul, britanicii au reuşit, totuşi, graţie informaţiilor (obţinute cu ajutorul maşinii «Ultra» — *V.P.B.)* să-şi reprofileze industria de armament, trecînd de la producţia de arme defensive, la producţia celor ofensive, fapt cu vaste implicaţii strategice".

Pierderea orientării

La început, Hitler a avut norocul jucătorului care se hazardează și o îndrăzneală cu care și-a șocat adversarii. În 1936 a ocupat regiunea demilitarizată a Ruhrului, și mișcarea i-a reușit. N-au intervenit nici Franța, nici Marea Britanie. Apoi a invadat Austria, a anexat-o imperiului său, pe care-l visa să dăinuie o mie de ani, a înscenat dictatul de la München, iar puterile occidentale n-au protestat. În martie 1939 a ocupat Cehia, și nici Franța, nici Marea Britanie n-au intervenit. A declarat în septembrie 1939 război Poloniei, s-a lansat cu succes în campania din Est și mișcările agresive i-au reușit din nou. Îndrăzneala i-a crescut. A început să creadă că e chemat de „Providență" să conducă lumea. S-a decis să atace și în Apus și să stăpînească Europa. Despre această intenție le-a vorbit generalilor săi la 27 septembrie 1939, argumentînd-o astfel : Franța și Anglia trebuie atacate cît vreme nu sînt pregătite de război. „Elaborați planul operațiilor. Se va numi «Fall Gelb». Principala lovitură frontală — prin Belgia, Olanda și Luxemburg. Ziua : 12 noiembrie 1939".

Azi știm că armatele hitleriste n-au atacat în acea zi. Din telegramele secrete ale Înaltului comandament al armatei lui Hitler, precum și din altele provenind de la alte eșaloane ale conducerii armatei naziste, decodate cu ajutorul mașinilor „Enigma", aflăm abia acum despre divergențele din cadrul Marelui stat-major german.

Aliații occidentali cunoșteau intențiile lui Hitler. Informația despre „Fall Gelb" a fost prima contribuție practică a sistemului „Ultra" pusă la dispoziția generalilor britanici și francezi. După treizeci de ani, generalul francez

Gustave Bertrand * a recunoscut că în perioada sfîrșitul lui octombrie 1939 — mijlocul lui iunie 1940 serviciul de informații francez reușise să descifreze 141 de cifruri naziste ale mașinilor „Enigma“ și că, deci, serviciile de informații francez și britanic citiseră doar în această perioadă aproximativ cincisprezece mii de telegrame secrete germane. Să nu le fi folosit ? Să nu le fi dat crezare ? Chiar dacă ar fi fost așa, în ianuarie 1940 tot trebuiau să se convingă că informațiile fuseseră adevărate.

Belgia, miercuri 10 ianuarie 1940. O după-amiază posomorîtă, cețoasă. Zloată, zăpadă amestecată cu ploaie. Pe valea rîului Dyle, ceața se lăsase în urmă cu o oră. Vremea e ca într-un film polițist. Cine nu este obligat să iasă din casă se poate considera norocos. Începe să se întunece mai degrabă din cauza ceții, căci e abia ora trei după-amiază. Pe șoseaua spre Putte se hurducă un tractor cu remorcă. Șoferul salță în scaun, are gulerul ridicat și capul înfășurat într-un pled. În remorcă stă, chircit, sub o glugă făcută dintr-un sac, fiul lui. Tractorul huruie. Cei doi nu aud zgomotul avionului.

Primul îl zărește băiatul. A apărut din spatele unei pădurici, la cîteva șute de metri de răspîntia drumului dinspre Mechelen. A apărut brusc din ceață ca o stafie, zboară nesigur, zguduit de vînt, apoi înconjoară de două ori lunca rîului și aterizează în iarbă.

Băiatul se scoală și-l bate emoționat pe umăr pe tatăl său.

— Oprește, nemții !...

Avionul poartă pe el crucea neagră. Tatăl trage frîna, lasă motorul să meargă și sare pe șosea ca să vadă mai bine. Un avion german de război. Din el sare un bărbat, apoi încă unul. Se uită în jur de parcă n-ar ști unde sînt. Unul e îmbrăcat într-un combinezon de zbor, celălalt — într-o uniformă gri verzuie, cu cizme înalte.

— Tată, boșii !

Pe șoseaua spre Mechelen-sur-Meuse au apărut cîțiva motocicliști. Merg de-a lungul rîului spre avion. Chiar de la distanță se vede că sînt soldați belgieni. E clar că știu de avionul inamic și că-l urmăresc. Acum i-au observat și germanii ; aceștia au luat-o la fugă spre drumul unde huruie tractorul.

---

* Gustave Bertrand. ***Enigma, où la plus grande énigme de la guerre 1939—1945***, Paris, 1973.

Tatăl și fiul urmăresc scena de urmărire de pe o ridicătură. Trei motociclete au pornit prin lunca plină de apă. Îi urmăresc pe militarii străini. S-au despărțit, semn că vor să-i înconjoare pe fugari. Cei doi germani au un avans. S-ar putea să ajungă la pădurice înaintea motocicliștilor și să dispară în desiș. Tînărul s-a hotărît. Aleargă la remorcă, ia o furcă, pe cealaltă o dă tatălui său. Amîndoi o iau la fugă spre germani.

Aceștia se opresc la douăzeci de pași de furcile ridicate amenințător. Nu-și caută pistoalele. Cînd soldații de pe motociclete ajung lîngă ei, ridică mîinile. Explică ceva agitați. Cel mai în vîrstă aproape urlă. Belgienii nu înțeleg, se hotărăsc să-i ducă pe prizonieri la cazarma din Mechelen-sur-Meuse. Unul se suie în ataș, celălalt — pe șaua din spate. Echipajul celei de a treia motociclete rămîne de pază lîngă avion.

Pilotul avionului, maiorul nazist Erich Hoenmanns i-a înmînat ofițerului anchetator documentele personale. Nu-i mai rămăsese nimic altceva de făcut. Ofițerul de legătură al aviației militare germane, maiorul Helmuth Reinberger, a făcut același lucru, dar cu mai puțină amabilitate.

— Cer explicații, domnilor, a spus locotenent-colonelul belgian. Țara noastră a adoptat o neutralitate severă, de aceea guvernul nostru nu acceptă în nici un caz o asemenea grosolană încălcare a inviolabilității granițelor de stat. Puteți fi siguri că organele de resort vor trage concluziile de rigoare asupra acestui incident.

— E o eroare, a răspuns maiorul Helmuth Reinberger. O întîmplare neplăcută. E vorba de pierderea orientării, nimic mai mult. Primiți scuzele mele.

Apoi a relatat o poveste, în linii mari plauzibilă, verosimilă. Vorbea nervos, părea că-și pierde șirul ideilor, ca și cum s-ar fi temut de ceva. În mîna dreaptă ținea o geantă, iar locotenent-colonelul belgian a observat că o strîngea spasmodic.

Maiorii erau prieteni. Cu o zi în urmă, se întîlniseră din întîmplare după mai mulți ani, ciocniseră pentru eveniment și întîlnirea la o bere se prelungise. Maiorul Reinberger, care era în călătorie de serviciu, ar fi trebuit să plece cu trenul de miezul nopții, dar prietenul său Hoenmanns, comandantul aeroportului Münster-Loddenheide, îi promisese că-l va duce el dis-de-dimineață cu avionul la Köln.

— Eu tot aveam planificat la ora zece un zbor de antrenament. Iar familia mea e la Köln, așa că am vrut să folosesc prilejul. Inițial, am vrut să plecăm dimineață, în jurul orei zece, dar n-am putut. S-au ivit anumite obligații, așa că n-am reușit să decolăm decît imediat după douăsprezece.

— Cum era vremea ?

— Bună. Nu mi-am luat nici harta. Cunosc traseul acesta ca pe propriu-mi buzunar. Pentru mine era un zbor cu totul obișnuit.

Pilotul avionului de vînătoare BF-108 a explicat apoi că, în mod normal, lucrul acesta nu i s-ar fi întîmplat, în viața lui nu se rătăcise, dar rîul după care se ghida era înghețat, pe alocuri acoperit cu zăpadă și nu se mai vedea. Apoi vizibilitatea s-a înrăutățit. Hoenmanns și-a dat seama că nu mai zboară în direcția bună, iar după o vreme a observat sub aparat pătratele desenate de canale. A presupus că a ajuns din greșeală deasupra teritoriului olandez, așa că a schimbat direcția avionului, a intrat în ceața deasă, și, observînd că i se termină carburantul, s-a hotărît să aterizeze forțat. Era singura posibilitate care-i rămăsese.

— Vă rog să mă scuzați, să mă credeți că îmi pare rău. Știu că e o întîmplare neplăcută. Nu trebuie să vă mai complicați cu încheierea unor procese-verbale. Avionul s-a avariat la aterizare, de aceea vă rog să ne conduceți cît mai repede la graniță cu o mașină. Autoritățile noastre vă vor fi recunoscătoare pentru amabilitate.

Locotenent-colonelul belgian lucra în serviciul de informații. Avea multă experiență în luarea de interogatorii. Istorioara, povestită alternativ de cei doi germani era în cele mai mici amănunte verosimilă. Locotenent-colonelul a pus să fie verificate unele date. În ziua aceea vremea fusese într-adevăr așa de rea, încît chiar și un pilot militar de prima clasă s-ar fi putut rătăci în ceață și ar fi putut să recurgă la o aterizare forțată. Fără să fie sigur dacă se află pe teritoriu german sau pe alt teritoriu. În afirmațiile lor nu era nimic suspect. Totuși, chiar și cea mai desăvîrșită relatare nu e obligatoriu să fie adevărată. Și apoi mai era servieta și comportarea ciudată a maiorului. Locotenent-colonelului i se părea că acesta n-ar fi avut de ce să fie neliniștit. Nimeni nu-i dăduse nici cel mai mic motiv să se îndoiască de corectitudinea belgienilor. Soldații care-l excortaseră se purtaseră cuviincios. Nu știau germana, iar

germanii nu înțelegeau flamanda, așa că nu-i putuseră jigni. Atunci ce ascundea acest incident ?

Orice serviciu de informații are mijloace prin care poate să afle de la prizonieri ceea ce vrea. Pe masa locotenent-colonelului sună telefonul, acesta ascultă un moment, apoi se scuză că e nevoit să-i părăsească un moment pe domnii ofițeri fiindcă e solicitat într-o chestiune urgentă.

— Vă rog să aveți puțină răbdare. Mă întorc în zece minute.

Desigur, era un șiretlic. Cine i-ar fi lăsat pe prizonieri nesupravegheați ? Erau supravegheați, iar prin microfoanele ascunse se înregistra fiecare cuvînt al lor. Cei doi stăteau nemișcați. Priveau fix înainte. Maiorul Helmuth Reinberger continua să țină în mînă servieta. Apoi, fără să scoată un cuvînt îi făcu semn colegului său. Acesta, precaut, privi spre ușă. Era întredeschisă. Locotenent-colonelul belgian n-o închisese, ar fi fost prea bătător la ochi. Dar în încăperea învecinată nu era precis nimeni. Așa că Reinberger se sculă, se apropie pe vîrfuri de Hoenmanns și-i spuse ceva în șoaptă. Cu siguranță, vorbeau despre servietă, căci se uitaseră de cîteva ori la ea.

Ofițerii belgieni din culise nu auzeau ce-și spuneau germanii în șoaptă. Microfonul era montat în masa de scris, cu cel puțin un metru mai departe decît ar fi fost necesar. Dar vedeau ce se întîmplă în cameră. Observau fiecare mișcare a prizonierilor. Pilotul își aprinse o țigară. Colegul său se apropie de el. Pasămite, îi venise și lui chef să fumeze și n-avea brichetă. Numai că Reinberger deschise servieta, luă un plic voluminos și îl apropie de flacără. N-ajunse să-i dea foc, căci fu nevoit să-l asvîrle înapoi în servietă. Intrase locotenent-colonelul belgian.

— Regret, domnilor, spuse el, dar trebuie să ordon percheziționarea dumneavoastră. Înțelegeți, sper, situația mea. Regulamentul mă obligă.

În încăpere au intrat doi soldați belgieni. S-au apropiat prin spate de maiorul Reinberger. Unul din ei îi ceru să se ridice. Maiorul se ridică încet, se întoarse cu spatele la locotenent-colonel, apoi, fulgerător, deschise servieta, scoase plicul cel mare, îl îndoi iute și din două sărituri ajunse lîngă sobă. Deschise ușița și aruncă documentele în foc.

Unul din soldați sări să-l oprească, celălalt deschise ușița sobei și încercă să scoată plicul. Reuși, doar o parte

a documentelor arsese. Le puse pe biroul locotenent-colonelului. Maiorul Reinberger se prăbuşi pe scaun. Deodată, scoase pistolul şi îl apropie de tîmplă. Al doilea soldat se afla în spatele lui. Cu o mişcare rapidă i-l smulse din mînă. Se auzi o împuşcătură, glonţul pătrunse în tavan.

Locotenent-colonelul a venit în faţa maiorului.

— Să fie percheziţionat şi dus în celulă. Pază severă.

Maiorul Reinberger e livid. Stă, se uită în gol, nu se ridică nici cînd i se spune a doua oară s-o facă, repetă doar cu jumătate de voce aceeaşi propoziţie :

— Sînt pierdut. Sînt complet pierdut.

— Luaţi-i !

Locotenent-colonelul belgian din secţia de informaţii a Marelui stat-major întinde hîrtiile arse pe birou. A înţeles de ce maiorul Reinberger era atît de neliniştit şi pentru ce repeta mereu că e pierdut. Pe birou se aflau documente secrete de o valoare inestimabilă — planurile invadării Belgiei şi a celorlalte ţări occidentale, „Fall Gelb“. Se confirma, deci, faptul că informaţiile decodate de „Ultra“ nu erau piste false, că Occidentul era, într-adevăr, ameninţat de pericolul unei agresiuni. Maiorul Helmuth Reinbergér era curier şi trebuia să le înmîneze comandantului unei regiuni militare. Şi totuşi: un curier militar secret se duce cu asemenea documente de importanţă capitală, conţinînd informaţii militare necifrate, la chef cu un prieten, bea pînă dimineaţa, apoi mai mult ilegal se urcă într-un avion militar şi, fără să-şi revină din beţie, rătăceşte deasupra teritoriului olandez şi eşuează pe o luncă din Belgia ?

Informaţiile din plic reprezentau un secret militar de maximă importanţă. Planurile cuprindeau instrucţiuni detaliate pentru comandanţii diviziei a doua de aviaţie, care, după toate probabilităţile, trebuiau aplicate în acţiunea de la graniţa belgiană. Descrierea podurilor, acţiunile detaşamentelor de desant, posibilităţile de aterizare pentru infanteria aeropurtată, ba chiar şi mişcările diferitelor unităţi după invazie, diagrama temporală a deplasărilor pe teritoriul belgian, punctele exacte de trecere a graniţei — într-un cuvînt, era vorba de cel mai secret document militar care putea fi imaginat. Era autentic sau era vorba despre un mijloc de dezinformare pregătit cu grijă pentru derutarea adversarului ? Orice serviciu de informaţii are o secţie care se ocupă cu fabricarea de asemenea falsuri.

Zeci de ani și-au bătut capul specialiștii cu resorturile acestui prolog al operației „Fall Gelb". Părerile sînt contradictorii. Istoricul militar sovietic Vladislav Minaiev și-a exprimat convingerea că „aterizarea avionului militar german pe teritoriul belgian, pierderea orientării, aterizarea forțată — toate au fost trucuri pentru a ajuta la informarea eronată a comandamentului belgian în legătură cu intențiile germanilor. Cazul a fost aranjat, pentru ca serviciul de informații belgian să poată fotografia documentele".

N-a fost așa. Chiar dacă, citind memoriile lui Winston Churchill, aflăm că mai mulți ofițeri britanici și francezi au ajuns la concluzia că era vorba despre o falsă manevră germană.

Churchill era convins de autenticitatea documentelor. Nu era vorba de o previziune sau de o mare intuiție strategică. Primul ministru britanic primise de la început telegramele germane decodate de „Ultra", cunoștea, deci, opinia generalilor germani despre aterizarea forțată de la Mechelen.

Era clar că documentele cuprindeau toate datele. Sau aproape toate. Curierul trimis de comandamentul de la Berlin al Diviziei a 7-a de parașutiști comandantului Diviziei a 22-a de infanterie din Köln avea în servietă planul operației, inclusiv data proiectatului atac. Toate informațiile erau necifrate. Conform acestui plan secret, naziștii urmau să atace Belgia în dimineața zilei de 14 ianuarie 1940.

Ofițerii de la Marele stat-major belgian au studiat informațiile și, chiar dacă au avut îndoieli în legătură cu autenticitatea lor, au înștiințat imediat statele-majore aliate din Olanda, Franța și Marea Britanie. Nici ofițerii de la statele-majore ale armatelor acestor țări nu au formulat opinii precise în legătură cu planul german, chiar dacă britanicii — și în acel moment și francezii — dispuneau de informații furnizate de „Ultra".

Începutul anului 1940 e apreciat din punct de vedere istoric ca o perioadă de expectativă în desfășurarea celui de-al doilea război mondial, în timpul căreia — după ocuparea Cehoslovaciei și a Poloniei — lupta s-a dus mai ales pe frontul secret. Hitler și șeful propagandei lui, Goebbels, ba chiar și alți generali naziști au pus pe masă cîteva cărți, cu ajutorul cărora au încercat să întoarcă jocul în favoarea lor. Erau false și trebuiau să-l deruteze pe adversar. Nu

cumva și aterizarea forțată era un nou truc de acest fel ? Nu cumva această manevră de camuflare trebuia să provoace nervozitate și nesiguranță în rîndurile opiniei publice din Belgia neutră ?

Acestei teorii i se opune deducția logică. Planul atacului nazist, prelucrat în detaliu, demonstra că Înaltul comandament german cunoștea perfect sistemul de apărare de la granița de stat a Belgiei, precum și pe cel din interiorul țării. Dacă aterizarea forțată a maiorilor Reinberger și Hoenmanns ar fi fost doar un truc, atunci pare cel puțin bizar motivul pentru care comandamentul nazist dezvăluise, fără să fie silit, informații atît de prețioase, cum erau cele privind planurile de apărare ale adversarului, chiar acestuia.

Dacă ar fi fost vorba despre o acțiune deliberată și nu despre pierderea orientării pilotului, ar fi însemnat că inițiativa acțiunii aparținuse Abwehrului. Dar, după cum s-a constatat mai tîrziu, amiralul Canaris a aflat despre această întîmplare în biroul de pe splaiul Tirpitz cu o zi mai tîrziu, la 11 ianuarie 1940, după orele optsprezece, din raportul atașatului militar german din Belgia ; printre altele, în raport se spunea că cei doi ofițeri reușiseră să distrugă imediat aproape toate documentele secrete. Conform acestei mărturii, era vorba, deci, despre o întîmplare nefericită.

Fiecare punct de vedere și-a avut argumentația lui. Și francezii au avut-o pe a lor. Generalii au obiectat : un pilot pleacă de pe aeroportul Münster-Loddenheide la Köln, deci pe un traseu lung de aproape cinci sute de kilometri. Vizibilitate slabă, o parte a drumului e învăluită în ceață. Deci, cu atît mai mult orientarea depinde de aparatura de bord. Un pilot de primă clasă, comandant de aeroport și maior al aviației militare a lui Göring zboară pe deasupra țintei călătoriei fără să o observe sau pur și simplu trece pe lîngă ea. Apoi mai zboară o sută șaptezeci de kilometri dincolo de Köln, adică aproape o treime din drum tot fără să observe nimic. Sînt verosimile toate acestea în cazul unui pilot militar de înaltă calificare ?

Și nu era singura obiecție. Despre cealaltă am mai vorbit : un curier secret se duce să chefuiască, fiind în posesia unor documente de maximă importanță. Poartă în servietă unele dintre cele mai secrete informații militare despre campania lui Hitler contra Europei. Maiorul știe că ele nu trebuie să ajungă în mîinile oricui. În urma

pierderii orientării, printr-un șir de coincidențe și ca urmare a timpului nefavorabil, documentul ajunge în mîinile singurei persoane la care în nici un caz nu trebuiau să ajungă, la un locotenent-colonel din Marele stat-major belgian, pe deasupra și ofițer de informații. Dacă lucrul era adevărat, cei doi ofițeri naziști erau, într-adevăr, mari ghinioniști.

Consfătuirile se țineau lanț, timpul scurt nu permitea însă dezbateri prea ample. În patru zile Wehrmachtul urma să invadeze Belgia neutră și Olanda. Nici unul din generalii responsabili nu și-ar fi putut asuma riscul de a neglija măsuri de maximă importanță pentru apărarea țării doar pentru că ar fi fost personal convins de neverosimilitatea aterizării forțate a celor doi ofițeri germani cu planurile atacului. Riscul ar fi fost mult prea mare. Îndoielile puteau costa independența Belgiei.

A urmat consultarea cu statele-majore aliate. Comandamentul suprem belgian a decis să ia în patru zile — de la zece la paisprezece ianuarie 1940 — toate măsurile, pentru ca armata belgiană, la ora „H", să fie pregătită să-i întîmpine așa cum se cuvine pe naziști. Franța și Marea Britanie erau de acord, ofițerii superiori aliați colaborau la finalizarea planului operațiilor de apărare a graniței belgiene. Munca era mult ușurată de faptul că intențiile inamicului le erau cunoscute, că știau dinainte fiecare mișcare importantă.

În trei zile a fost pus la punct planul precis al operațiilor militare aliate care urma să anihileze „planul galben". Apoi au sosit diviziile aliate, britanice, franceze și belgiene.

Dimineața lui paisprezece ianuarie. Soldații din zona de apărare de la graniță așteaptă prima împușcătură. Nu se aude nimic. Trupele naziste nu s-au ivit nici la șase dimineața, nici la ora prînzului. Treizeci și șase de ore au stat soldații francezi, belgieni și englezi în ger și într-un vînt cumplit, gata de luptă pe pozițiile lor. Zadarnic. Naziștii nu și-au făcut apariția. Atacul Belgiei n-a mai avut loc. Nici în ziua aceea, nici a doua zi. Nici în următoarele patru luni.

Ce se mai putea crede acum la statele-majore aliate în legătură cu documentele capturate ? Erau adevărate sau false ? Poate că generalii naziști au schimbat planul atacului cînd au aflat că omul lor ajunsese în mîinile inamicului. Documentele nu puteau fi adevărate, dacă ina-

micul nu atacase. Ce semnificaţie putea să aibă acţiunea germană, în cazul în care era vorba despre o manevră pusă la cale de serviciul de informaţii ? Negăsind nici o explicaţie, nu le-a mai rămas altceva decît să abandoneze cazul.

Mai tîrziu, în anii '50, s-a emis opinia că Abwehrul a înscenat un truc perfect. Contrar aşteptărilor, naziştii n-au atacat la paisprezece ianuarie în zori. Nu s-au ivit deloc la graniţa belgiană. Dar, după răsăritul soarelui, de pe un aeroport militar de lîngă Berlin au decolat cîteva escadrile de avioane de recunoaştere cu echipaje dotate adecvat. Ele au zburat la mare înălţime, fiind practic neobservate, deasupra poziţiilor aliate.

Aparatele de fotografiat au luat mii de imagini. Avioanele s-au întors. În laboratoare s-au developat filmele. Înaltul comandament german era în posesia planului detaliat al operaţiunilor militare pe care generalii aliaţi îl concepuseră ca replică în cazul în care armata lui Hitler ar fi atacat. Fotografiile aeriene reprezentau un atu în mîna lui Hitler şi o jumătate de victorie pentru generalii naziști.

În legătură cu acţiunile secrete ale serviciilor de informaţii există puţine documente din care să se poată conchide obiectiv şi definitiv : a fost aşa sau altminteri. Şi această versiune a fost contestată. În „Coronet", Curt Riess s-a oprit asupra ei, conchizînd că şiretlicul căruia i-a căzut involuntar victimă Comandamentul suprem aliat a permis ulterior Wehrmachtului să execute atacul fulger, prin surprindere, contra Belgiei şi Olandei. Fotografiile aeriene au dezvăluit şi principiile „Planului D", planul aliat de apărare a graniţelor belgiene, la hotarele de nord ale Franţei. Naziştii puteau folosi aceste informaţii în campania ulterioară contra Occidentului. Dar n-a fost aşa.

Confuzia creşte şi în urma examinării unor documente ale OKW-ului — Înaltul comandament al armatei germane. Din ele reiese că „Planul galben" — atacarea prin surprindere a Belgiei şi Olandei — a fost mereu amînat. Conform instrucţiunilor lui Keitel din 17 noiembrie, atacul trebuia să aibă loc la 9 decembrie. Cu cinci zile înainte, Keitel trimite unor unităţi ale Wehrmachtului un ordin de amînare şi decide atacarea Belgiei şi Olandei la 11 decembrie. Alte termene : 17 decembrie 1939 şi 1 ianuarie 1940. Atacul n-a avut loc nici la Anul nou. Abia la 10 ianuarie, exact în ziua cînd Helmuth Reinberger şi

Erich Hoenmanns aterizau cu documentele secrete pe teritoriul belgian, Înaltul comandament al armatei hotărăşte data atacului şi Keitel emite a doua zi următorul ordin :

„Führerul şi comandantul suprem al armatei a hotărît în ziua de 10 ianuarie 1940, pe baza rapoartelor comandanţilor-şefi ai marinei, aviaţiei, precum şi al şefului Marelui stat-major al armatei următoarele :

— Ziua «Z» : miercuri, 17 ianuarie 1940.

Ora «H» : cincisprezece minute înaintea răsăritului la Zach — 8.16."

Se ştie că atacarea Belgiei n-a avut loc nici la 17 ianuarie. Peter de Mendelssohn, autorul uneia din primele lucrări care şi-a permis să pătrundă în culisele celui de-al doilea război mondial, a exprimat în „The Nürnberg Documents" următoarea opinie: „Documentele secrete care au căzut în mîinile Aliaţilor nu cuprindeau doar informaţii amănunţite despre măsurile luate de britanici şi de francezi, ci şi indicaţii foarte precise asupra locului şi modului în care Divizia 22 (de paraşutişti — *V.P.B.)* urma să fie paraşutată şi să opereze. E întru totul plauzibil faptul că atunci cînd a fost sigur că ofiţerii lui au căzut în mîinile belgienilor, Hitler a realizat că toate planurile îi sînt compromise şi că trebuie să cîntărească din nou situaţia. Trebuia să fie clar că, dacă aceste documente precise şi amănunţite au căzut în mîinile inamicului, planul invaziei trebuia schimbat. Declanşarea operaţiei a fost frînată şi de timpul neprielnic, astfel că a fost nevoie să fie mereu amînată".

Amînarea operaţiei putea avea şi multe alte motive. Pare verosimil faptul că naziştii n-au vrut să rişte şi că n-au neglijat nici cel mai neînsemnat element strategic. Pentru atac se pregăteau nu numai Wehrmachtul şi unităţile lui obişnuite. La prologul dramei trebuiau să-şi aducă contribuţia şi alte formaţiuni de luptă, noi, despre care pînă atunci se ştiau doar puţine lucruri. Pregătirea lor adecvată putea fi şi ea o cauză a amînărilor. Chiar din primele minute ale acţiunii împotriva Belgiei şi Olandei rolul principal l-au jucat Abwehrul şi unele unităţi speciale.

Pe baza cercetării textelor decodate de „Ultra" abia după treizeci de ani s-a reuşit reconstituirea cazului din Mechelen. După aterizarea forţată, ofiţerii nazişti au luat

imediat legătura cu ambasada germană din Bruxelles şi au vorbit cu ataşatul militar. Acesta a întocmit informaţia liniştitoare că documentele fuseseră imediat şi în cea mai mare parte distruse. Nu-i de mirare că amîndoi maiorii au înfrumuseţat realitatea şi şi-au minţit superiorii. Se temeau de consecinţe şi mizau pe faptul că nimeni nu va putea verifica autenticitatea afirmaţiilor lor.

Dar informaţia a provocat panică la Berlin. Chiar la 12 ianuarie, generalul Jodl s-a anunţat la Hitler. Au analizat împreună ce puteau şi ce nu puteau şti belgienii. Consecinţa discuţiei a fost ordinul de a se afla imediat situaţia reală. Ministrul afacerilor externe, Joachim von Ribbentrop, a cerut ministrului german la Bruxelles, Bülow, o informare amănunţită. Informarea a sosit chiar a doua zi şi era liniştitoare. Ataşatul aerului aflase dintr-o convorbire cu prizonierii că documentele fuseseră distruse, cu excepţia unui singur fragment.

Şeful Abwehrului, amiralul Canaris, nu a crezut însă tot ce-i fusese comunicat. La Berlin au început să circule ştiri alarmante. La 13 ianuarie 1940, la sediul de pe splaiul Tirpitz s-a primit o informaţie despre unele manevre nocturne ale trupelor belgiene. A doua zi, la 14 ianuarie, Ministerul belgian al apărării a decretat aplicarea dispoziţiei D — etapa anterioară mobilizării generale. Se zicea că măsura ar fi fost generată de zborurile repetate ale avioanelor germane deasupra teritoriului belgian şi de „conţinutul documentelor găsite asupra unui ofiţer german de aviaţie". Se menţionau, deci, direct consecinţele aterizării forţate de la Mechelen-sur-Meuse, iar această informaţie era în contradicţie cu cele anterioare.

Au urmat acţiuni publice. Ministrul afacerilor externe al Regatului Belgiei, Paul Henri Spaak, care în timpul războiului a fost şi preşedintele Consiliului de miniştri, l-a chemat pe ambasadorul german şi i-a transmis indignarea guvernului său. Documente secrete, găsite la un ofiţer german, probau faptul că Germania pregătea o acţiune militară agresivă contra Regatului Belgiei.

Paul Leverkuehn (mort în 1960) a fost unul dintre specialiştii serviciului de informaţii. Între 1941—1944 a lucrat ca şef al agenţiei Abwehrului nazist din Istanbul. În consemnarea propriei experienţe, el a indicat încă o explicaţie plauzibilă a faptului că atacul a fost de atîtea ori amînat.

Înaltul comandament german era absolut convins, judecînd după fotografiile aeriene procurate, precum și după experiența generală, că principala condiție a succesului operației „Fall Gelb“ erau podurile peste canalul Albert și peste Meuse. Dacă reușeau să le captureze și să le păstreze mai înainte ca inamicul să le arunce în aer, Wehrmachtul avea în mîini toate atuurile pentru executarea fulgerătoare a operațiilor plănuite.

Generalii germani au abordat această temă în multe ocazii. Prima dată în 1939, la Cancelaria Reichului, în prezența lui Hitler. Poate acolo sau poate mai tîrziu a hotărît Înaltul comandament al armatei că nimic nu putea fi lăsat la voia întîmplării și a ordonat elaborarea unui plan. Era simplu : după ce se vor procura uniforme belgiene și olandeze, vor fi îmbrăcate de soldați germani de elită, care vor fi trecuți în ascuns pe teritoriul belgian, unde vor ocupa și păzi importantele obiective pînă ce vor fi venit unitățile Wehrmachtului.

Dar, încă de la procurarea „garderobei“ s-a produs o încurcătură. Un agent al Abwehrului primise ordin să procure din Belgia o uniformă militară, care să servească ca model croitorului. Se vede, însă, treaba că era un agent tare neîndemînatic, căci nu reușise s-o procure discret. Fusese surprins în timp ce o fura și fusese închis. Îl interogaseră, dar nu vorbise. Apăruse astfel o enigmă, o adevărată senzație pentru ziare, care, neștiind cum să interpreteze ciudatul caz, îl transformaseră într-o farsă. Un ziar flamand a publicat caricatura unui amator de uniforme, a mareșalului Göring, stînd în fața oglinzii în uniformă de vatman bruxellez, încîntat de felul cum îl prindea.

Acesta a fost punctul culminant al episodului și sfîrșitul lui. Nici serviciul de informații al armatei belgiene, nici poliția nu au găsit vreun fir, așa că grănicerii nu au primit nici un ordin de sporire a vigilenței. Dar operația „Maastricht“ nu le-a reușit naziștilor, chiar dacă o pregătiseră pînă în cele mai mici amănunte.

Mai întîi, se impunea protejarea podurilor din Maastricht. Executant : „Baon zb V 100“, grup de voluntari al unui serviciu special, „Abwehrstelle Breslau“, alcătuit din diversioniști și sabotori special selecționați și instruiți, din gangsteri gata să ucidă în multiple feluri și în orice situație.

Falșii olandezi, printre care se aflau și cîțiva autentici care trebuiau să vorbească, în timp ce ceilalți urmau

să tacă, au sosit la 10 mai 1940 pe biciclete din nord, de la Sittard, la Maastricht. Aveau misiunea să ocupe un pod important. Olandezii au descoperit șiretlicul. În schimbul de focuri au căzut șeful diversioniștilor, locotenentul Hocke, și mulți alții.

Consecințele au fost dezastruoase pentru naziști. Olandezii au aruncat în aer toate cele trei poduri strategice importante. Unitățile germane au trebuit să-și oprească înaintarea și s-a ajuns la blocarea totală a comunicațiilor și la anularea planului operațiilor. Cînd, peste cîteva ore, șeful Abwehrului, amiralul Wilhelm Canaris, a ajuns la locul programatei victorii, a nimerit în plin haos, provocat de eșecul total al acțiunii.

Dacă operația „Maastricht" a sfîrșit printr-un dezastru, operația „Gennep" le-a reușit. Un grup ciudat de bărbați obosiți, în uniforme, se apropia de pod. Prizonieri germani. Cîțiva soldați olandezi înarmați cu puști îi escortau pe șosea, din direcția frontului spre interiorul țării. Sentinelele olandeze care aveau misiunea de a păzi podul priveau cu satisfacție făpturile jalnice. Cu mîinile în buzunare, cu chipiele trase pe frunte, murdari și nedormiți, prizonierii inamici mergeau cu pasul nesigur al celor înfrînți.

Înaintau în ritm lent. Cei dintîi prizonieri au păşit pe pod, în timp ce mijlocul convoiului a ajuns în dreptul sentinelelor. Deodată au răsunat împușcături. Apoi rafale de automate. În cele din urmă grenade. Prizonierii germani aveau sub mantalele lungi arme automate. Falșii olandezi care îi escortau au împușcat sentinelele de la celălalt cap al podului. Soldații olandezi au făcut uz de grenade. Falșii prizonieri germani le aveau pe ale lor sub uniforme.

Generalii hitlerişti au pregătit temeinic acțiunea contra Belgiei și Olandei. În ziua atacului, căpitanul Kilwen a primit ordinul să alcătuiască un comando al serviciului de informații, care, imediat după ocuparea teritoriului, urma să intre în acțiune ; sau, mai bine zis, trebuia să devanseze puțin prima linie a trupelor germane pentru a procura materiale de spionaj în localitățile cucerite. Era vorba mai ales de obiective de coastă, de porturi, aeroporturi, uzine și laboratoare științifice. Materialele capturate urmau să fie trimise prin curieri cu automobile la cel mai apropiat aeroport si de acolo, pe calea aerului, la Berlin.

Agenţii aveau la dispoziţie o coloană de automobile şi o secţie de transport cu o unitate a poliţiei secrete de campanie şi cu un operator radio dotat cu un emiţător. Pe unde treceau, lăsau oameni de-ai lor. Aceştia înfiinţau imediat mici secţii locale. Declanşarea acţiunii fusese prevăzută pentru 13 mai 1940.

Agenţii veneau imediat în urma primelor unităţi care intrau în Rotterdam. Sarcina lor era să anihileze aparatul „Gaussing", o descoperire care îi neliniştea mai de mult pe naziști. Era un mijloc de apărare împotriva minelor magnetice germane. Le scotea pur şi simplu din uz. L-au găsit, în cîteva exemplare, pe puntea unor vase ancorate în port. Au demontat piesele şi le-au expediat la Berlin. Pe un şantier naval au găsit chiar planurile de construcţie a dispozitivului.

Aliaţii au deţinut din timp informaţii despre atacul pregătit de Hitler contra Occidentului. Ştiau ce periculoşi sînt naziştii fanatizaţi. Şi, totuşi, s-a întîmplat ca agenţii Abwehrului, cercetînd casă cu casă, să găsească mult material preţios de spionaj. Mai tîrziu, au capturat într-unul din centrele părăsite ale R.A.F.-ului codul de legătură dintre unităţile britanice şi cele franceze, cod valabil pentru lunile mai şi iunie 1940, deci pentru perioada invaziei germane în Europa occidentală.

Două milioane şi jumătate de militari înarmaţi pînă în dinţi au năvălit la 10 mai 1940 în Belgia şi Olanda; la scurt timp după aceea primele unităţi germane au pătruns în Franţa. Cu toată abundenţa de informaţii referitoare la intenţiile germanilor, Aliaţii occidentali au fost surprinşi de atac. Istoricul american Brown apreciază că „această misterioasă şi, prin urmările ei, catastrofală subapreciere a informaţiilor secrete ale adversarului n-are precedent în istorie".

„Ultra" a fost un miracol în mîinile strategilor. Nu l-au folosit. N-au folosit nici măcar planurile germane care literalmente le-au căzut din cer. Aceasta a contribuit la teribilul dezastru al armatelor occidentale şi la marşul triumfător al lui Hitler, care a luat sfîrşit abia în faţa Moscovei şi la Stalingrad.

Cei doi maiori germani, Reinberger şi Hoenmanns au ieşit din încurcătură destul de bine. Din lagărul militar belgian au fost mutaţi într-un lagăr de prizonieri din Canada. În 1943, pilotul Hoenmanns a fost schimbat cu un

prizonier aliat ; în ianuarie a ajuns în fața unui tribunal militar, dar n-a fost condamnat. Pierderea orientării în timpul zborului, fie el de antrenament sau de luptă, nu era considerată nici de naziști o crimă de război. Curierul secret Reinberger a supraviețuit războiului într-un lagăr canadian de prizonieri. Dar nu s-a mai întors niciodată acasă.

Un tînăr cu reputaţie bună

Serviciul de informaţii britanic realiza perfect ce important era să ascundă faptul că secretul maşinilor de cifrat „Enigma“ fusese descoperit. Cei care lucrau la această operaţie păzeau canalul de informaţii „Enigma“ ca pe ochii din cap. De ei depindea cîtă vreme puteau fi germanii induşi în eroare. Azi ştim că secretul a fost dezvăluit abia la treizeci de ani după încheierea celui de al doilea război mondial, ceea ce constituie o realizare excepţională a serviciului de informaţii britanic. La începutul anului 1940, a apărut bănuiala gravă că ar exista o breşă în sistemul de securitate, prin care se scurgeau informaţii. Ca urmare, în secţia a 5-a a lui Military Intelligence (M.I.) s-a dat alarma.

Bănuiala se născuse departe de coastele ceţoase ale Angliei, la Roma. Discursurile ambasadorului german de acolo, Hans von Mackensen, arătau că acesta dispune de un bun informator. Cînd experţii britanici au făcut analiza cuvîntărilor lui publice, au observat că anumite date puteau proveni doar din documentele engleze strict secrete. Discursurile lui Mackensen, care stîrniseră bănuiala, se refereau în general la politica maritimă anglo-americană, şi ambasadorul german pomenise anumite fapte cuprinse în corespondenţa secretă dintre Winston Churchill şi preşedintele american Roosevelt.

La Londra, cei mai capabili specialişti ai lui M.I.-5, precum şi secţia de detectivi Special Branch de la Scotland Yard încercau să descopere breşa. Verificîndu-i pe salariaţii ambasadei Italiei la Londra, s-au oprit la un singur suspect : ataşatul militar adjunct, Francesco Maringliano, duce de del Monte. Aşa că au pornit pe urmele lui.

Nici pentru nişte agenţi experimentaţi n-a fost uşor să urmărească un diplomat. În acest mediu existau multe

uși care constituiau chiar pentru cel mai abil agent bariere de netrecut. În cele din urmă, detectivii secției speciale a Scotland Yard-ului au depistat, totuși, cîteva urme promițătoare. Nu duceau în saloane inaccesibile, nici în palate la ale căror uși erau postați oameni în livrea, ci într-o banală ceainărie, din acelea care se găsesc cu sutele la Londra.

Urmărindu-l pe ducele del Monte, detectivii au aflat că ceainăria aparținea unui oarecare Volkoff. Deși după primul război mondial transfugii albgardiști inundaseră Parisul, Londra și alte orașe europene, unde majoritatea lor fuseseră nevoiți să-și cîștige existența muncind ca portari, șoferi sau lucrători auxiliari, cazul proprietarului ceainăriei rusești era puțin deosebit de celelalte. Ceainăria aparținea unui fost amiral țarist, care avea o fiică, Anna, naturalizată cetățean britanic ; pentru ea venea nobilul italian, adjunctul atașatului militar.

Anna Volkoff se ocupa cu croitoria de damă. Nu se putea spune că era frumoasă și nici măcar atrăgătoare. Nu se remarca nici prin eleganță, nici prin bogăție, așa că se punea întrebarea de ce o vizita Francesco Maringliano. Detectivii au verificat rapid cine era doamna aceea urîțică și au aflat că avea ceva comun cu diplomatul italian : convingerile fasciste. În cele din urmă, în fișierul Scotland Yard-ului au găsit informațiile corespunzătoare referitoare la orientarea ei politică.

Era membră activă și proeminentă a „Right Club"-ului londonez, fapt ce nu constituia cea mai bună recomandare. Era vorba de o organizație de dreapta a cercurilor conservatoare, cuibul unor rasiști. Asociația era condusă de căpitanul Archibald Ramsay, membru al parlamentului și rudă îndepărtată a familiei regale. Clubul, una din numeroasele organizații fasciste londoneze, avea pe blazonul lui un vultur care sfîșia cu ghearele o viperă. Vulturul întruchipa puterea și forța, ca de altminteri pe toate blazoanele, iar vipera îi reprezenta pe comuniștí și pe evrei. Vulturul, precum și membrii „Right Club"-ului aveau misiunea să apere lumea de pericolul bolșevic și evreiesc.

Nu era vorba de o manifestare excentrică. Mulți dintre liderii politici și de stat importanți din acea vreme profesau asemenea idei și nu făceau un secret din aceasta. Cu Hitler și cu ideologia lui brună simpatizau oameni care ocupau înalte funcții publice. Anna Volkoff nu era, deci,

singura oaie neagră. La adunările clubului fascist ea venea și dintr-un alt motiv. Se întîlnea acolo nu numai cu Francesco Maringliano del Monte, dar și cu un bărbat tînăr și prezentabil care părea foarte simpatic.

La colțul lui Fleet Street cu Chanchery Lane s-a oprit într-o noapte de mai a anului 1940 o limuzină neagră. Șoferul a rămas la volan și și-a aprins o țigară. Pe trotuar se afla un tînăr bine îmbrăcat, cu gambetă și umbrelă. S-a apropiat, a deschis portiera și s-a instalat în mașină. Automobilul a pornit imediat prin Farrington Street spre Newgate.

Abia dispăruse automobilul după colț, cînd un alt bărbat s-a desprins de lîngă afișierul rotund, pe care pînă atunci citise concentrat afișele la lumina felinarului de stradă. A coborît pe partea carosabilă și a ridicat mîna. A apărut alt automobil care s-a oprit lîngă trotuar.

— Urmărește-i, James, a ordonat bărbatul cu ochelari.

— Am înțeles, inspectore, a răspuns șoferul și a accelerat.

A fost o cursă neinteresantă. Cel puțin la început. Automobilul urmărit a trecut prin multe intersecții și s-a oprit într-o stradă retrasă, nu departe de gara Kings Cross. Tînărul elegant a coborît, fără pălărie și umbrelă, și a intrat într-o casă. Peste nici cinci minute a revenit în compania unei doamne. Era scundă, nici grasă nici slabă, și ceva mai în vîrstă ca el. Au luat loc și limuzina a pornit din nou pe străzile Londrei.

La vreo treizeci de minute după miezul nopții, femeia a coborît singură în Picadilly și a dispărut la intrarea în metrou.

— O urmăriți, inspectore ? a întrebat șoferul.

— Nu. Știu cine e și unde locuiește. Ne interesează mai ales tînărul.

Automobilul negru a pornit și s-a oprit în cele din urmă în fața unei clădiri impunătoare de pe Grosvenor Gardens. Bărbatul elegant a coborît și a dispărut în casă. Automobilul a virat spre garaj. Inspectorul s-a uitat la ceas. Era unu și cîteva minute. Și-a împins pălăria spre ceafă și a fluierat încetișor.

— Ambasada americană, spuse. Dacă intră la ora asta, nu se duce să-și prelungească pașaportul. E vreun tip greu, James.

— Asta-i și părerea mea, domnule.

Amîndoi aveau dreptate. Inspectorul de poliție era unul din cei mai cunoscuți vînători de spioni de la Special Branch al Scotland Yard-ului, iar tînărul, care dispăruse în spatele ușilor clădirii din Grosvenor Gardens, era șeful secției de cifru al ambasadei Statelor Unite de la Londra. Se numea Tyler Gateswood Kent, avea reputație bună, era considerat un cadru inteligent, cu mari perspective și demn de încredere ; în realitate era agent nazist ; se zicea că Hitler i-ar fi prețuit activitatea mai mult decît alianța cu Mussolini. Nu știm dacă această comparație era sau nu exagerată, dar cert e că tînărul Kent a fost în primele faze ale războiului un factor periculos, plasat într-o poziție-cheie.

Deși avea doar douăzeci și nouă de ani, ocupa la ambasada Statelor Unite din Londra un post de răspundere. Provenea dintr-o familie de a cărei loialitate nu se îndoia nimeni la Washington. Membrii ei lucrau de cîteva generații în diplomația americană. Tyler Gateswood lucra din 1936 ca descifrator al Ministerului american al afacerilor externe, mai întîi la Moscova, iar, din octombrie 1939, la Londra. Fusese de fapt o avansare. Tyler Gateswood beneficiase de cea mai bună instruire, vorbea germana, rusa, stăpînea limbile romanice, avea vaste cunoștințe de istorie și de strategie politică. Pe scurt, un tînăr cu viitor promițător.

Dar cu condiția să nu fi avut concepții „originale", căci Tyler Gateswood Kent era rasist. Ele își aveau sorgintea în faptul că era sudist sau poate că își însușise convingerile fasciste despre necesitatea exterminării nearienilor abia în Europa. Cine știe ?! Un lucru era însă cert : el nu-și ascundea opiniile.

Desigur, șeful secției de cifru al ambasadei americane nu-și declarase public adeziunea la planurile lui Hitler de înrobire a Europei. Încă de atunci era clar ce voiau naziștii, și în campania împotriva evreilor era trup și suflet alături de dictatorul brun. Pe măsură ce trecea timpul, apărea tot mai des în compania fasciștilor britanici.

Ar fi fost, deci nefiresc ca serviciul de informații inamic să nu se intereseze de șeful secției de cifru al ambasadei marii puteri, care erau Statele Unite. Agenții amiralului Canaris știau bine că lui Tyler Gateswood Kent îi vin pe birou toate informațiile secrete, că el descifrează pentru ambasadorul Kennedy telegramele din Washington și că

primește spre cifrare rapoartele adresate Ministerului afacerilor externe. Kent era singurul om din Londra care cunoștea toate informațiile secrete americane. Conducerea Abwehrului nazist încă nu bănuia că prin mîinile lui Kent treceau și informațiile de proveniență „Ultra", interceptate de la mașinile de cifrat germane „Enigma".

Abia de curînd, deci după aproape patruzeci de ani a reieșit ce spion periculos fusese Tyler Gateswood Kent. Pe la el treceau corespondența ambasadorului Kennedy cu președintele Roosevelt și cu ministrul afacerilor externe, Cordell Hull, precum și telegramele secrete ale ambasadorului american la Paris, William Bullit, și ale celorlalți diplomați americani din capitalele europene, căci ambasada de la Londra servea și ca centrală europeană de legătură cu Washingtonul. Printre altele, Kent lucra cu codul cel mai secret al Ministerului american al afacerilor externe, „Gray Code", care era considerat un sistem absolut sigur și indescifrabil. Toată corespondența dintre Churchill și președintele Roosevelt era cifrată cu sistemul „Gray Code", și trecea prin mîinile lui Kent. Dacă descifratorul era și agent inamic, codul cel mai complicat nu mai era bun de nimic.

Serviciul de informații britanic primea în această perioadă tot mai multe informații de la „Ultra". Fiind vorba de informații importante, ele erau zilnic prezentate într-o selecție lui Churchill, care pe atunci era încă ministrul forțelor navale. Și fiindcă pe mările lumii era vorba de aceeași problemă, el transmitea regulat informațiile germane ultrasecrete președintelui american fără să-i dezvăluie însă sursa lor. Aceste telegrame de o valoare strategică enormă ajungeau și pe biroul șefului secției de cifru a ambasadei americane, Tyler Gateswood Kent.

După război s-a afirmat că, pentru Hitler, Kent era mai important decît toată armata italiană. Activitatea lui, dezvăluită în primăvara anului 1940 de serviciile de contrainformații britanice, ajutate de detectivii secției speciale a Scotland Yard-ului, a constituit un semnal de alarmă, un avertisment serios. Secretul mașinii „Ultra" era pentru prima oară grav amenințat. Informațiile lui Kent au paralizat într-o fază deosebit de critică a celui de-al doilea război mondial legătura guvernului britanic cu Statele Unite și cu restul lumii. Relațiile Londrei cu Washingtonul erau foarte importante, și Winston Churchill a procedat subtil și precaut din punct de vedere politic pentru

a le îmbunătăți continuu. El a încercat să cîștige simpatia americanilor pentru situația Angliei. A depus eforturi pentru a-l atrage pe președintele american, cabinetul lui, precum și opinia publică americană de partea Marii Britanii. America era singurul aliat potențial al Marii Britanii și la Washington se știa acest lucru. America își putea permite să joace rolul miresei bogate curtate de un pretendent cu titlu nobiliar, dar fără bani.

În această situație a izbucnit afacerea Kent. Era bine sau rău pentru Marea Britanie ? Churchill s-a hotărît să joace cinstit : a predat reprezentanților americani dezinteresat, deși cu o anumită intenție, cele mai valoroase informații, „top priority informations". Kent era american. Cînd s-a aflat că era un spion german periculos, americanii s-au făcut de rîs.

Vulpoi bătrîn, Winston Churchill era un diplomat prea versat ca să nu știe să speculeze situația creată.

Există cîteva versiuni asupra felului în care au reușit germanii să-l atragă pe acest diplomat american la realizarea scopurilor lor. În anumite publicații, autorii atribuie vina sau meritul Annei Volkoff. E posibil ca ea să fi fost mediatoarea sau îndrumătoarea lui Kent pe căi greșite, dar că și-ar fi folosit în acest scop farmecul personal, nu-mi vine să cred. Am avut în mînă fotografia ei. Era îmbrăcată în uniforma de tip „feroviar" a fasciștilor britanici. Pe cap purta un chipiu bărbătesc de postav negru cu un cozoroc mare, părul tuns băiețește era pieptănat după urechi ; avea o privire neplăcută, pătrunzătoare, tîmplele încărunțite, iar fața de un alb brînzos.

Se întîlniseră la „Right Club" și cultivaseră relația. Detectivii supravegheau ceainăria lui Volkoff, precum și pe fata lui. O surprinseseră de cîteva ori pe fascista fanatică mergînd noaptea pe străzile Londrei și lipind manifeste pe vitrine, pe cabinele telefonice, pe ușile caselor.

Multă vreme s-a crezut că în descoperirea spionului Kent rolul principal îl jucase întîmplarea. Într-un hotel de lux dintr-o stațiune de pe litoralul sudic al Angliei se mutase o doamnă distinsă și, după toate aparențele, bogată ; se înscrisese în registrul oaspeților ca soția unui bărbat cunoscut și stimat ; căuta compania ofițerilor de aviație de pe aerodromul din apropiere, dansa cu ei la cazinou, îi invita la hotel și dădea serate.

Odată, într-un week-end, o vizitase Tyler Gateswood Kent, și proprietara hotelului aflase că era diplomat și o persoană influentă la ambasada americană. Poate din acest motiv s-a apucat să-i deretice ea însăși camera. A dat cu aspiratorul pe covoare, a șters praful, a ridicat o servietă..., dar aceasta i-a alunecat din mînă și a căzut.

Pe covor s-au împrăștiat numeroase planuri topografice, hărți amănunțite și mesaje cifrate. Proprietara hotelului, prevenită de frecventele apeluri la vigilență apărute în presă, a copiat mai întîi cîteva foi cu grupe de numere alcătuite din cinci cifre și a intenționat să se ducă să le predea la poliție. Apoi s-a răzgîndit. Polițiștii ar fi putut rîde de ea. De ce n-ar fi avut un diplomat american mesaje cifrate în servietă ? Că doar asta-i era meseria.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, proprietara hotelului a citit în „Times“ un reportaj despre procesul unui spion german și, în același timp, apelul poliției către cetățeni : să deschidă ochii, să semnaleze orice situație suspectă. Era vorba de securitatea imperiului și de viața sau moartea locuitorilor Marii Britanii. Doamna și-a amintit de bănuiala ei, s-a dus la avocat, care a trimis-o direct la poliție. Așa ar fi ajuns Scotland Yard-ul pe urmele periculosului spion Kent.

Altă versiune, care a apărut după publicarea documentelor secrete referitoare la istoria mașinilor de cifrat „Enigma“, e mai simplă și mai verosimilă. Detectivii de la Special Branch au urmărit fiecare pas al lui Francesco Maringliano de la ambasada italiană, al Annei Volkoff și al lui Tyler Gateswood Kent. Unul din ei i-a condus pînă în fața atelierului fotografic al unui oarecare Nicolas Smirnov. Fotograful era vizitat și de Kent, și de atașatul militar italian, și de Anna Volkoff. Inspectorul de la Scotland Yard a observat că vizitele se repetau. A raportat, și domnul Smirnov a fost pus și el sub supravegherea poliției.

Mai întîi, a fost vizitat de cîțiva domni de vîrstă mijlocie care veniseră să se fotografieze pentru pașapoarte. Ceva mai tîrziu, unul dintre aceștia a intrat în vorbă cu el. Au discutat lucruri curente și profesionale, căci clientul se pricepea la fotografie. Smirnov tocmai se antrenase în discuție, cînd, deodată, în mijlocul unei relatări, detectivul i-a pus o întrebare neașteptată :

— Şi ce-i cu doamna Volkoff ? Faci o afacere bună ?

— Cine, doamna de la ambasada americană ?

— Doamna Volkoff. Doar şi dumneata eşti rus.

— Comandă de servici. E o treabă permanentă. Am avut noroc că am pus mîna pe ea. Copierea unor documente. Nu e multă muncă şi e bine plătită. Cîteodată vine ea însăşi după filme. Altădată trece domnul cel tînăr.

Domnul cel tînăr era Tyler Gateswood Kent, iar fotografului Smirnov nu i-a trecut prin cap că a slobozit pietricica ce urma să declanşeze avalanşa. Cum clientul manifesta interes pentru fotografierea documentelor, Smirnov, nebănuind nimic, i-a arătat unul din filmele pe care tocmai le uscase. Detectivul i-a cerut o lupă, a privit clişeele şi i s-a umezit fruntea de sudoare. Avea în mînă probele vinovăţiei şefului secţiei de cifru a ambasadei americane, care lucra pentru Abwehr.

Detectivul a comunicat descoperirea şefului său. Scotland Yard-ul a înştiinţat Millitary Intelligence. De aici a plecat un raport către Ministerul britanic al afacerilor externe — Foreign Office —, iar reprezentantul acestui minister a luat contact cu ambasadorul american Kennedy. La 20 mai 1940, ora 10 dimineaţa, patru bărbaţi s-au oprit în faţa uşii locuinţei lui Kent. Erau : secretarul ambasadei americane, un ofiţer din secţia a cincea a lui Millitary Intelligence şi doi detectivi de la Scotland Yard. Aveau autorizaţie de percheziţie pentru locuinţa lui Tyler Gateswood Kent. În dulapuri şi geamantane au găsit aproape 1500 de documente secrete în original, în negative, în copii, unele tale quale, altele cifrate ; au descoperit cifruri şi coduri, un rînd de chei de rezervă de la serviciul de cifru al ambasadei şi de la seifurile în care se aflau însemnările secrete ale ambasadorului Kennedy. Kent avea acces la toate şi transmisese conţinutul multora dintre ele inamicului.

O făcea pentru bani ? Deloc. O făcea din convingere. Sună incredibil, dar în epoca aceea existau în Europa şi în America destui admiratori ai lui Hitler. Dictatul de la München e o dovadă a acestei afirmaţii. Tînărul funcţionar al ambasadei nu trebuia să meargă prea departe pentru a-şi alege exemplele, să zicem pe Chamberlain sau pe lordul Runciman. Avea modelul chiar în faţa ochilor : şeful lui, ambasadorul Statelor Unite în Marea Britanie,

Joseph Kennedy, tatăl viitorului președinte american, John Fitzgerald Kennedy.

Chiar în primul său discurs public, ținut pe pămîntul Europei, și-a exprimat admirația față de prospera economie germană, alăturîndu-se astfel taberei „împăciuitorilor britanici", reprezentată de premierul Chamberlain. Avea legături cu admiratori ai lui Hitler, o vizita pe lady Astor la castelul din Cliveden, unde se întruneau cei ce colaborau cu notabilități fasciste germane. Ambasadorul Kennedy nu scăpa nici un prilej să sublinieze că Statele Unite nu vor interveni în favoarea popoarelor europene atacate, iar în cazul Cehoslovaciei a lăsat să se înțeleagă că S.U.A. nu se vor amesteca în disputele dintre cehi și germani. Ca mulți alții, credea că dictatorul brun era singura pavăză sigură contra înaintării comunismului. Pe cînd își pregătea alocuțiunea pe care urma s-o rostească la un miting în Scoția, a scris în ciornă următoarea frază : „Nu-mi pot explica deloc pentru ce ar trebui să intre cineva în război ca să-i salveze pe cehi". Cînd a trimis ciorna spre aprobare Departamentului de stat din Washington, un cenzor înțelept a șters fraza cu pricina.

Cu fiecare prilej ambasadorul Kennedy s-a situat pe poziția lui Chamberlain, a minimei rezistențe, față de expansiunea lui Hitler, a aprobat dictatul de la München, a prevestit înfrîngerea Poloniei, Franței și chiar a Marii Britanii. A declarat că doar pacea menținută cu orice preț poate feri lumea de bolșevici. Dacă Europa nu i se va supune lui Hitler, aceasta va însemna prăbușirea capitalismului și a democrației. Ziariștilor le-a declarat : „Marea Britanie nu poate face față războiului mai mult de un an. Pînă la sfîrșitul anului 1940, și nu e exclus chiar mai curînd, o să se prăbușească nu numai Marea Britanie și Franța, ci întreaga Europă, și terenul va fi pregătit pentru comuniști".

E cunoscut faptul că, în aceeași măsură în care Kennedy a fost prietenul lui Chamberlain, împărtășindu-i convingerile, el a fost inamicul succesorului acestuia din urmă la fotoliul președinției Consiliului de Miniștri, Winston Churchill, deoarece concepțiile lor erau diametral opuse. Nu-i de mirare, așadar, că inspirat de concepțiile șefului său, lui Tyler Gateswood Kent nu i-a trecut prin cap că joacă o piesă necinstită, ba poate chiar periculoasă.

Cînd a fost prins și Scotland Yard-ul a avut probele activității lui de spionaj, s-a apărat folosind argumente ciudate. Era un naiv, sau un rafinat ? Scotland Yard-ul nu putea să interogheze un membru al unei reprezentanțe diplomatice și cu atît mai puțin al celei americane. De aceea, polițiștii l-au condus pe Kent în clădirea ambasadei, unde, în prezența ambasadorului Kennedy, a semnat primul proces-verbal. Acesta cuprindea o declarație remarcabilă. Kent nu era de acord cu politica externă americană, ba chiar o considera dăunătoare și, în orice caz, era convins că nu servește poporului american și omenirii în general. Ca să-și poată argumenta opiniile, strîngea documente secrete, dintre cele care-i treceau prin mîini, cu intenția de a alcătui un dosar cu probe pe care să le supună Congresului american. Care era scopul planului său ? Unul simplu. Tyler Kent era convins că președintele american și Winston Churchill vor să tîrască America în război. El încerca să împiedice acest lucru. De ce avea documentele acasă ? Dosarul nu era complet, iar el nu avea încă posibilitatea să-l predea Congresului.

— Pentru ce ați pus documentele la dispoziția Annei Volkoff ? l-a întrebat anchetatorul.

— Mi-a spus că ar trebui să fie folosite.

— Nu știați că e spioană germană ?

— Nu, domnule. Mi-a spus că ar fi bine să prezentăm o selecție căpitanului Ramsay.

— Îl cunoșteați ?

— Nu.

— Atunci cum puteți avea încredere în el ?

— Este membru al Camerei lorzilor și rudă cu familia regală. De ce m-aș fi îndoit de intențiile lui ?

— Știați că Ramsay și Anna Volkoff au trimis documente prin Roma la Berlin ?

— Nu, domnule. N-am avut nici cea mai mică idee.

— Știați însă că în atelierul lui Smirnov se fac fotocopii.

— Doar cîteva documente mai importante. N-am vrut să dau originalele din mînă.

Pînă să se ajungă la această mărturisire la ambasada americană, detectivii Scotland Yard-ului au trăit clipe fierbinți. Aveau dovezile în mînă, dar nu le puteau da în vileag. Pe un talger al balanței se afla o afacere de spionaj descoperită, pe celălalt prietenia primejduită cu Sta-

tele Unite. Trebuiau cîntărite bine urmările. În mai 1940, Marea Britanie avea nevoie mai mult ca niciodată de ajutorul Americii. Așa se face că au început tratative prudente la cel mai înalt nivel. Primul ministru Churchill, care primise de curînd învestitura, nu vroia să decidă în afacerea Kent, cîtă vreme nu discutase cu superiorul spionului, Joseph Kennedy.

Rolul de mediator l-a jucat lordul Halifax. El l-a vizitat pe Kennedy la reședința lui și pe ocolite, folosind multe formule de curtoazie, i-a comunicat despre ce era vorba. La început. Joseph Kennedy a refuzat să creadă. Cînd însă lordul Halifax i-a prezentat dovezi, el a capitulat. Tyler Gateswood Kent a fost destituit și închis. Ca probe ale acuzării au fost folosite și duplicatele cheilor, negativele documentelor secrete, precum și cîteva telegrame în original.

Sentința în cazul spionului Kent cuprindea următoarea argumentare

„Cinci documente, atașate la sentință, conțin importante informații de stat. Le-ați înstrăinat de la ambasada Statelor Unite unde erați angajat. E vorba de documente foarte importante pentru apărarea și siguranța statului. Ați fost găsit vinovat și de sustragerea acestor documente. Tribunalul v-a găsit circumstanța atenuantă că nu era vorba de documente care se refereau direct la secrete militare sau maritime, la pregătirea sau deplasarea trupelor."

Argumentarea sentinței în cazul Annei Volkoff :

„Ați fost găsită vinovată în două cazuri asemănătoare celor din procesul acuzatului Kent. Întîi, pentru documentele înstrăinate de la ambasada americană de la Londra. Ați mai fost găsită vinovată și de încălcarea prevederilor legii referitoare la apărarea statului și la păstrarea secretelor militare. În încercarea de a da ajutor inamicului ați comis acte compromițătoare. Astfel, ați trimis în ascuns-o scrisoare cifrată adresată unui anume Joyce din Berlin. În timp ce țara noastră luptă pentru salvarea existenței ei, ați trimis un document important unui trădător al națiunii, care instigă de pe teritoriul german cu intenția de a dăuna și a slăbi eforturile militare ale Marii Britanii. Ați declarat că nu vă era cunoscut conținutul documentelor. Dacă faptul ar fi adevărat, împrejurarea aceasta ar constitui o circumstanță atenuantă. Sînt convins însă că ați fost perfect conștientă că era vorba de transmiterea unor documente de importanță vitală. Am constatat, de

asemenea, că ați acționat sub imperiul unui puternic sentiment antievreiesc, pe care domnul procuror l-a calificat în cursul procesului drept un virus contagios din conștiința dumneavoastră și care a reușit să vă distrugă atît echilibrul moral, cît și pe cel sufletesc".

Tribunalul a pronunțat următoarele sentințe :

Tyler Gateswood Kent : șapte ani de închisoare. I-a petrecut într-una din cele mai severe închisori din Marea Britanie, la Dartmoor.

Anna Volkoff a fost condamnată la zece ani de detențiune.

Din acel moment „Gray Code", codul diplomatic american, n-a mai fost sigur. Schimbarea întregului sistem de transmitere a informațiilor cifrate nu era o treabă ușoară. Cazul Kent a avut urmări incalculabile. Săptămîni întregi legăturile diplomatice americane au fost paralizate și înlocuite prin serviciul, mai puțin sigur și prompt, al curierilor. În septembrie 1944, s-a pronunțat asupra acestui caz și bine informatul Joseph Kennedy :

„Kent a fost funcționar al serviciului de cifru al ambasadei americane de la Londra. Avea controlul asupra codului — considerat infailibil — al Ministerului de externe american. De aceea a putut pricinui atîtea pagube inimaginabile.

După izbucnirea războiului, domnul Churchill mi-a dezvăluit și, prin intermediul meu, a comunicat președintelui Roosevelt cît de puțin era Marea Britanie pregătită pentru război. Am primit de la Domnia sa date amănunțite despre situația forțelor de uscat, aeriene și maritime ale Marii Britanii, despre repartizarea lor pe toate continentele, despre situația rezervelor, despre cantitatea materialului de război, despre planificarea industriei de război și despre planurile strategice ale Marii Britanii.

Putem presupune că toate aceste informații Kent le trimitea săptămînă de săptămînă la Berlin, imediat ce-i ajungeau în mîini, și aceasta chiar din ziua izbucnirii războiului.

Anna Volkoff a fost complicele lui Kent. În micul atelier fotografic s-au găsit două informații secrete pe care Kent le-a decodat și le-a tras pe microfilm... Majoritatea informațiilor le trimitea la Berlin prin curierul diplomatic al ambasadei italiene. Italia a intrat în război abia după aceea, cînd Kent era deja închis.

„În urma percheziţiei efectuate în camera sa, am găsit o ladă încuiată cuprinzînd o mie cinci sute de telegrame cifrate, reprezentînd corespondenţa cu Washingtonul. Unele dintre ele datau din octombrie 1939. În timp ce-i percheziţionam locuinţa, un apel telefonic de la ambasada italiană ne-a pus pe urmele combinaţiei prin care Kent expedia informaţiile în Germania.

În aceeaşi noapte a fost întreruptă legătura reprezentanţelor diplomatice americane din întreaga lume. Am telefonat preşedintelui Roosevelt şi i-am comunicat deconspirarea codului nostru ultrasecret. Trădarea lui Kent a avut drept consecinţă faptul că într-un moment istoric important, în zilele tragediei de la Dunkerque şi în clipa căderii Franţei, comunicaţia Washingtonului cu întreaga lume a fost paralizată. Această stare, care a afectat toate ambasadele şi toate misiunile americane din întreaga lume, a durat două pînă la patru săptămîni şi a fost depăşită abia în clipa cînd, prin intermediul unor curieri speciali trimişi de Washington, le-a fost înmînat reprezentanţilor diplomatici noul cod...

Dacă în acel moment America ar fi fost în război, aş fi susţinut oportunitatea trimiterii lui Kent în Statele Unite spre a fi împuşcat ca trădător. În împrejurările date, însă, am lăsat autorităţile britanice să aplice legea.“

În acest caz, serviciul britanic de informaţii era interesat să stabilească cu certitudine dacă trădarea lui Kent nu le-a permis germanilor să descopere secretul instalaţiei „Ultra“. În telegramele trimise preşedintelui american Roosevelt existau, desigur, date extrase din informaţiile germane secrete cifrate cu maşina „Enigma“ şi decodate în biroul de la Bletchley Park. Grupul de criptoanalişti a studiat toate informaţiile trimise spre descifrare şi s-a convins că în nici una din ele nu apărea sursa datelor secrete, nu erau pomenite „Enigma“ sau canalul de informare „Ultra“. Aşa că apele s-au liniştit în cele din urmă, pentru că cea mai mare taină a celui de-al doilea război mondial nu fusese dezvăluită.

Germanii au profitat de pe urma trădării lui Kent. În faţa Tribunalului internaţional de la Nürnberg, criminalíi de război inculpaţi : amiralul Raeder, generalul Jodl şi feldmareşalul Keitel au recunoscut că strategia germană şi, deci, succesele înregistrate de germani la începutul războiului în cotropirea ţărilor europene, datorează mult

informaţiilor secrete ale lui Tyler Gateswood Kent. Naziştii cunoşteau fiecare comunicare dintre Londra şi Washington, forţa armatei britanice, calitatea echipamentului ei, situaţia rezervelor de muniţii, de carburanţi, de alimente şi unele planuri strategice britanice. Un singur lucru nu ştiau, şi anume că inamicul citeşte informaţiile lor cele mai secrete. Astfel, la început, ambele părţi au jucat cu cărţi măsluite.

Bătălia de la capul Matapan

Deși mașina lui Turing „Ultra", instalată la Bletchley Park, descifra telegramele aviației naziste, echipa de cercetători și tehnicieni din baraca militară numărul 4 nu a reușit multă vreme să afle sistemul de cod al marinei militare germane. Dar telegramele Ministerului aviației al lui Göring deconspiraseră planurile forțelor navale germane și italiene referitoare la atacul general împotriva convoaielor britanice din Marea Mediterană. Într-una din informațiile decodate era precizată chiar și ziua „Z" 27 martie 1941.

Bătălia de la capul Matapan a fost prima victorie a marinei britanice în al doilea război mondial. Dar, în acest caz, la succesul operației n-au mai contribuit exclusiv informațiile de la Bletchley Park. Nu numai „Ultra", ci și Cynthia a jucat un rol însemnat în culisele bătăliei. Numele conspirativ de Cynthia nu desemna o mașină sau un sistem de decodat, ci o spioană talentată. Numele ei era Amy Pack.

În 1966, s-a judecat în Italia un litigiu interesant. Reportaje în legătură cu desfășurarea lui au apărut în cotidiane internaționale. Urmașii, fiul și nepotul unui fost amiral italian din marina militară fascistă, Alberto Lais, i-au dat în judecată pe un ziarist britanic și pe editorul lui din Milano pentru insulte aduse memoriei tatălui și bunicului lor. Aceasta se întîmpla la douăzeci și cinci de ani de la evenimentele respective și la multă vreme după moartea amiralului. Alberto Lais a murit în 1951 de pneumonie. Desfășurarea procesului, dar mai ales anumite împrejurări, pînă atunci necunoscute, din culisele istoriei celui de al doilea război mondial au atras atenția ziariștilor și istoricilor.

Care era fondul disputei ? Montgomery Hyde vorbea în cartea sa despre un caz real din al doilea război mondial, descria activitatea unei agente secrete, Amy Pack, specializată în obținerea codurilor inamice. El își întemeia și-și ilustra afirmațiile, între altele, și prin acțiunea spectaculoasă din clădirea ambasadei de la Washington a guvernului de la Vichy. Această victorie a experimentatei spioane nu a fost singulară. Ceva mai înainte, pusese mîna pe codul maritim italian, fiind ajutată în această acțiune tocmai de amiralul Alberto Lais, care în acea perioadă lucra ca atașat de marină al ambasadei italiene de la Washington. Codul sustras, împreună cu informațiile furnizate de „Ultra" au constituit una din cauzele principale ale înfrîngerii marinei fasciste în bătălia de la capul Matapan din martie 1941.

Aceste dezvăluiri au stîrnit senzație și, în plus, au provocat o reacție de apărare din partea unor persoane influente, care în acea perioadă încercau să-și reabiliteze trecutul fascist și priveau cu speranță spre un viitor neofascist. Și-a exprimat punctul de vedere chiar și Ministerul italian al apărării. Purtătorul lui de cuvînt a negat afirmațiile lui Montgomery Hyde și le-a calificat drept calomnii. A declarat că amiralul Alberto Lais a fost un om cinstit, care n-ar fi comis niciodată o trădare. Și dacă numita Amy Pack afirmă că a primit de la el materiale secrete, poate să aibă dreptate doar în sensul că Alberto Lais vroia să fie galant și să îndeplinească dorința unei femei frumoase. I-a oferit codul maritim italian, după care tînjea atît de mult, dar era vorba, desigur, de tabele false. Că doar amiralul nu era un student amorezat ! Doar avea destulă experiență. Înainte de a ocupa postul de atașat maritim la Washington, fusese cîțiva ani șef al serviciului de informații al marinei italiene. Știa el să se descurce și cu spioana Cynthia. Aceasta era, cu aproximație, conținutul declarației purtătorului de cuvînt al Ministerului apărării, care, cu acest prilej, îi adusese amiralului multe alte laude.

Ziariștii nu s-au mulțumit însă cu aceste explicații neconvingătoare. Săptămînalul american „Time", prin tradiție bine informat, scria încă la sfîrșitul anului 1963 — deci, înainte de a se ști ceva despre mașinile germane de cifrat „Enigma" sau despre sistemul lui Turing, „Ultra" — că „din acea perioadă (deci după obținerea codului maritim italian de către Amy Pack — *V.P.B.*), servi-

ciul britanic de informații fusese deosebit de precis informat asupra mișcărilor unităților navale italiene, fapt dovedit în special de bătălia navală de la capul Matapan, în care Royal Navy a pricinuit flotei italiene, superioară numeric, o grea înfrîngere".

Știm astăzi că, dacă nu a constituit singura sursă de informații, a fost, totuși, una dintre cele decisive. Deși Montgomery Hyde nu avea pe atunci la dispoziție argumentele pe care le cunoaștem azi, avea o probă. Procurorii au cîștigat de partea lor cîțiva foști colaboratori ai amiralului Lais, care, evident, au speculat ocazia, încercînd să repare reputația șifonată a colegului lor fascist și, totodată, să-și refacă și propria reputație avariată. Acuzatul a contraatacat, apărătorul lui oferind la un moment dat președintelui tribunalului următoarea probă : o bandă de magnetofon cu relatarea doamnei Pack a evenimentelor de la Washington din 1941.

Amy Pack (ulterior căsătorită Brousse) a trăit pînă în 1963, fiind soția fostului secretar de presă al ambasadei franceze de la Washington din timpul guvernului de la Vichy, Charles Brousse, la castelul acestuia din sudul Franței. Ea i-a povestit lui Hyde, cu puțin înaintea morții, ce se întîmplase pe vremuri. Montgomery Hyde înregistrase declarația pe bandă de magnetofon.

Chiar la începutul celui de al doilea război mondial, înainte de atacul japonez asupra bazei flotei americane de la Pearl Harbour, deci în epoca cînd Statele Unite erau încă neutre, a sosit la Washington un nou atașat de marină italian. Evident, de persoana lui a început să se intereseze nu numai serviciul de informații american, ci și cel englez. Și aceasta pentru că atașatul era din branșă. În plus, nu se obișnuia ca postul de atașat al unei ambasade să fie ocupat de persoane cu asemenea merite și cu grade atît de înalte. Deci, dacă Mussolini se hotărîse să-l numească pe Lais la Washington, însemna că avea un motiv serios. Existau două posibilități. Fie că amiralul fusese transferat la Washington ca pedeapsă, ceea ce era puțin probabil, fie că venise cu o misiune specială secretă. A doua posibilitate părea cu atît mai plauzibilă, cu cît amiralul Lais nu era pentru prima oară la Washington. Lucrase aici cu ani în urmă în cabinetul atașatului de marină din acea vreme, în plus, se căsătorise aici. Soția lui era americană.

Amy Pack, care lucra de mai multă vreme pentru serviciul de informații și obținuse deja primele succese, lo-

cuia pe atunci la Georgetown și se afla în vacanță Aștepta ocazia favorabilă. Apoi, a primit ordin de la șefii ei new-yorkezi să afle ce se ascundea în spatele numirii lui Lais.

Soția diplomatului britanic Arthur Pack, care pentru moment lucra departe, în Chile, era în cazul acesta singura agentă cu șanse de succes. Îl cunoștea de mulți ani pe Alberto Lais. Napolitanul galant, care se uita după orice fată frumoasă, îi făcuse cu ani în urmă, cînd era foarte tînăr, curte.

Acum s-au revăzut și și-au reluat vechile relații; mai tîrziu, în cercurile diplomatice din Washington a început să se șoptească că temperamentala frumusețe, pe atunci de douăzeci și trei de ani, a devenit amanta cam trecutului amiral. S-a vorbit mult despre moralitatea acestei spioane de succes, și chiar azi se poate cu greu judeca dacă a fost o femeie romantică, cu o concepție întrucîtva liberală în privința stilului de viață, sau o cuconiță din diplomație care se plictisea — soția unui bărbat vîrstnic — în căutare de senzații și aventuri, sau, în fine, o spioană entuziastă, gata să plătească informatorilor săi orice preț. Sigur e că avusese întotdeauna aventuri sentimentale. Mai precis, de la vîrsta de paisprezece ani.

Era de așteptat, deci, ca relatarea ei de pe banda de magnetofon să aducă lămuriri. Chiar dacă e, fără îndoială, autentică, nu e clară. Amy Pack a vorbit fără ocolișuri despre un subiect delicat. Afirma categoric că amiralul Lais n-a fost amantul ei, dar imediat se contrazicea recunoscînd că stăteau adesea pe sofa sau în pat, că el o săruta și o mîngîia, se purta delicat, o îmbrățișa și-i repeta mereu că ea e singura ființă pe care o are pe lume.

Amiralul Lais îi era recunoscător tinerei lady pentru simpatia pe care i-o arăta, o copleșea cu daruri și s-ar fi putut spune că nu-i refuza nici o dorință. De altfel, ea îi oferise repede prilejul să-i demonstreze cît o iubește. Cînd primise ordin să procure tabelele cu coduri, fără să ezite îi spusese domnului amiral. Desigur, nu-i spusese că e în slujba Secret Service-ului britanic, recunoscuse că-i trebuie pentru prietenii ei americani. Statele Unite erau doar țară neutră, America nu era în război cu Italia, nu era vorba, deci, de o greșeală prea mare. Și, la urma urmelor, cine putea ghici evoluția situației de pe front? Poate că faptul acesta avea să le prindă bine vreodată italienilor.

Nu s-a putut dovedi că amiralul i-ar fi înmînat personal doamnei Amy Pack codul maritim italian. La acest punct procurorii din procesul de la Milano au avut dreptate ; dar este indiscutabil că-i dezvăluise alte secrete. Odată, la începutul anului 1941, îi împărtășise într-un moment de intimitate grijile lui. Primise de la Roma ordin să se ocupe de distrugerea vaselor italiene ancorate în porturile americane.

Cînd Royal Navy începuse pe toate mările blocada împotriva Germaniei naziste și, bineînțeles, mai tîrziu și Italiei lui Mussolini, căpitanii navelor comerciale pierduseră orice speranță să se mai întoarcă la bazele lor. Fuseseră nevoiți să caute adăpost în porturile neutre. Așa se făcea că zeci de nave comerciale italiene ancoraseră și la țărmurile americane. Alberto Lais trebuia să se îngrijească de distrugerea lor, ca să nu ajungă, utilizabile, în mîinile unui eventual inamic. În sala mașinilor trebuiau să fie puse bombe cu explozie întîrziată.

Poate că organizarea acestei acțiuni, care cerea experiență și o concepție de ansamblu, fusese adevăratul motiv al trimiterii amiralului la Washington. Și acțiunea se declanșase. Amy Pack transmisese imediat informația superiorilor ei ; cu toate acestea, pe cîteva nave avuseseră loc deja explozii. F.B.I-ul a intervenit prompt, dar cîteva nave nu au mai putut fi salvate. Totuși, s-a reușit ca în decursul altor cîteva ore să fie luate în primire și păzite celelalte nave. Și nu erau puține.

Guvernele italian și german protestaseră, afirmînd că F.B.I.-ul intervenise ilegal, fiind vorba despre proprietatea unui stat străin. Ambele guverne cereau explicații convingătoare. Departamentul de stat s-a decis să confiște toate vasele, pentru că echipajele navelor, la al căror bord avuseseră loc explozii, amenințau securitatea porturilor americane ; aceasta constituia temeiul juridic al unui fapt penal. Căpitanii urmau să fie inculpați, aduși în fața tribunalului și judecați conform legilor americane.

Relatarea confidențială a d-nei Amy Pack în legătură cu actul de sabotaj pregătit — și parțial realizat — a fost folosită ca probă împotriva amiralului Lais. Secretarul de stat american, Cordell Hull, i-a comunicat ambasadorului italian că nu mai era de dorit ca atașatul maritim, amiralul Alberto Lais, să rămînă în continuare pe teritoriul Statelor Unite. Devenise persona non grata.

Amiralul a fost nevoit să se despartă de Amy Pack și de Statele Unite, iar spioana a trebuit să abandoneze speranța de a obține codul. I-a amintit de promisiune înaintea plecării în Europa, ultima oară chiar pe cheiul portului de unde urma să plece vaporul lui. Alberto Lais n-a dezamăgit-o. Nu a spus nimic, dar pe un bilețel a scris numele și adresa unuia din colaboratorii lui de la Washington. Amy Pack trebuia să-i transmită acestuia salutul amiralului.

Se zice că bărbatul acela i-ar fi adus, într-adevăr, tabelele cu cifruri și că pentru serviciul făcut ar fi fost bine plătit. Prin urmare, Amy Pack a contribuit într-o măsură însemnată la victoria marinei britanice de la capul Matapan, iar cei care l-au acuzat pe Montgomery Hyde au avut și ei, în parte, dreptate. Întrebarea dacă amiralul Lais a fost sau nu trădător a rămas fără răspuns. Pentru fasciști — trădător, pentru Statele Unite — colaborator, pentru Amy Pack — doar un domn în vîrstă zăpăcit. În nici un caz, însă, nu a fost un amant păcălit, tras pe sfoară de îbovnică. Cu siguranță, Alberto Lais n-a fost atît de naiv. Știa bine ce face. Bătrînul vulpoi într-ale spionajului nu putea fi atît de orbit încît să nu-și dea seama că pe gingașa făptură o interesau afaceri complet nefeminine.

Amy Elisabeth Pack-Thorpe a rămas în istoria operațiilor secrete ca specialistă în dobîndirea codurilor secrete prin metode pur feminine. Realizarea ei cea mai importantă a fost procurarea tabelelor cu cifruri de la ambasada din Washington a guvernului de la Vichy. A fost ajutată în această întreprindere de un membru al ambasadei, Charles Brousse, care, mai tîrziu, a devenit soțul ei.

În viața acestei importante spioane mai e ceva de remarcat. A fost una dintre puținele care și-a trăit viața în liniște și relativă bunăstare. Nimeni nu i-a imputat trecutul, nimeni nu i-a cerut să continue să lucreze, nimeni n-a redus-o la tăcere din cauza secretelor pe care le dezvăluise cîndva.

Cînd Charles Brousse a fost obligat, ca și ceilalți membri ai ambasadei guvernului de la Vichy, să părăsească Statele Unite, Amy Pack l-a urmat. S-a spus că avea altă misiune în Europa și că soțul ei trebuia să-i servească drept paravan. Cine știe ? Nu s-a putut afla nimic, iar ea n-a vorbit despre acest lucru. În sprijinul acestei afirmații vine o singură împrejurare : a călătorit sub numele de

împrumut Catherine Gordon, prezentîndu-se drept nepoata lui Brousse.

Charles Brousse, amantul ei, era însurat. După puțină vreme doamna Brousse a înțeles despre ce e vorba. Ea a afirmat public că Amy Pack e o ușuratică și o spioană. Spera ca în felul acesta s-o discrediteze și să-și recîștige soțul. Dar a calculat greșit. Charles Brousse a divorțat de ea și s-a căsătorit cu Amy Pack. Dar Amy era și ea măritată. Cu toate acestea, n-a avut griji cu divorțul. Soțul ei, care între timp fusese mutat din Chile la ambasada britanică de la Buenos Aires, se sinucisese. Se pare că aflase că suferea de o boală incurabilă.

Amy Pack și Charles Brousse au întîmpinat la Paris trupele aliate. Mai tîrziu, s-au mutat într-un romantic castel medieval din Pirinei. Acolo a trăit celebra spioană în mijlocul dealurilor și colinelor presărate cu chiparoși, împreună cu soțul și cu cîinele ei. A murit de cancer în 1963.

Royal Navy cunoștea, deci, în martie 1941 situația din telegramele descifrate prin sistemul „Ultra" și, cu ajutorul codului italian, putea urmări pregătirile flotei italiene. Amiralul Andrew Cunningham, comandantul flotei din Mediterana ancorată în fața Alexandriei, se ghida după toate aceste date. Avea la dispoziție trei cuirasate, un portavion și nouă contratorpiloare. Pe de altă parte, știa că rezidenții din Alexandria ai Abwehrului și ai S.I.M.-ului italian (Servizio d'Informazioni Militari), stăteau la pîndă. De aceea, se hotărîse să le joace o farsă.

După siesta de după-amiază, cînd soarele nu mai dogorea atît de tare pe țărmurile egiptene, iar străzile Alexandriei se trezeau din nou la viață, amiralul s-a îmbrăcat în costumul de golf, a coborît ostentativ din barca cu motor pe chei însoțit de un servitor, care ducea crosele de golf. Apoi, s-a urcat în automobil și s-a dus la terenul de joc. Spionii, special plătiți să urmărească și să comunice fiecare mișcare a flotei britanice ancorate acolo, puteau să fie liniștiți. Fără amiral, navele nu făceau nici o mișcare.

Andrew Cunningham a jucat un timp golf, apoi s-a așezat și a comandat un pahar cu suc de portocale. Cînd s-a întunecat, s-a întors pe jos pe țărm, unde aștepta o barcă cu un echipaj îmbrăcat în civil, care l-a condus la nava-comandant. A dat ordin de plecare. Ca să nu trădeze secretul „Ultra" și nici pe cel al codului italian, procurat de Amy Pack, a trimis în întîmpinarea flotei italiene, care ieșise din golful Neapole, un hidroavion de recunoaștere.

Acesta a survolat vasul-amiral italian „Vittorio Veneto", lăsînd impresia că pilotul a văzut din întîmplare pregătirile pentru acțiune.

A doua zi, Cunningham a atacat la capul Matapan flota italiană și a scufundat sau a avariat majoritatea vaselor. Aviația germană, pe care comandanții flotei italiene o chemaseră în ajutor, n-a venit. A fost o mare și importantă victorie strategică și psihologică, la care au contribuit și telegramele secrete decodate.

Dar mașina lui Turing, „Ultra", tot nu era capabilă să descifreze informațiile marinei germane. A venit în ajutor, ca în multe alte cazuri, întîmplarea. Chiar la începutul lunii mai 1941, din porturile britanice pleca spre Egipt un convoi. Treizeci și opt de nave comerciale transportau trupe, tancuri, tunuri și muniție pentru unitățile britanice. Unele vase urmau, apoi, să-și continue drumul peste ocean, în Statele Unite, cu o mare încărcătură de whisky scoțian și alte mărfuri, pe care Marea Britanie le furniza în schimbul ajutorului economic. Vasele au trecut pe la nord de Hebride, în Oceanul Atlantic, și și-au continuat fără dificultate drumul, protejate de contratorpiloare și de nave ușoare de luptă, pînă la 7 mai. În acea zi le-a descoperit un submarin german.

Era U 110, unul dintre cele mai moderne și perfecționate submarine ale flotei hitleriste, comandat de locotenentul Fritz Julius Lemp.

Acesta dobîndise o faimă sinistră încă din prima zi a războiului. În timpul unei patrulări de noapte a observat o navă mare, neluminată, care, după spusele lui, făcea manevre suspecte ; în orice caz, comportarea ei i s-a părut neobișnuită. Convins că era vorba de un crucișător auxiliar inamic, a comandat să se lanseze trei torpile. Submarinul lui Lemp din acea vreme, un U 30, a scufundat nava. În realitate era vorba de vaporul de pasageri „Athenia", de 13581 BRT, care se afla la 250 mile vest de Irlanda în drum spre Statele Unite. Călătorii care au supraviețuit atacului au fost salvați de tancul petrolier norvegian „Knut Nelson", de iahtul suedez „Southern Cross" și de contratorpiloarele britanice „Electra" și „Escort".

Actul barbar a indignat opinia publică mondială ; ministrul nazist al propagandei, Goebbels, a declarat că britanicii au scufundat ei înșiși nava ca să determine Statele Unite să intre în război de partea lor. Lemp acționase pe cont propriu, dar cazul a provocat un val de revoltă împo-

triva Germaniei ; au pierit 112 civili, dintre care 28 americani. Cînd U 30 s-a întors la Wilhelmshaven, pe Lemp îl aştepta amiralul Dönitz ; împreună, ei au smuls din jurnalul de bord fila cu data de 3 septembrie 1939. Lemp n-a ajuns acolo unde ar fi meritat, adică înaintea unui tribunal de război. Marina de război nazistă avea nevoie de căpitani cinici.

Deci, la 7 mai 1941, Lemp se afla la o bătaie de puşcă de marele convoi britanic, şi, cu siguranţă, urmărea vasele. A atacat şi a reuşit să scufunde două cargoboturi. După două zile, în apropierea ţărmurilor Groenlandei, a mai lansat două torpile şi a reuşit să scufunde alte două cargoboturi. Submarinul a rămas la o anumită adîncime, de unde Lemp observa prin periscop acţiunea de salvare. Veghea de pe un crucişător uşor, observînd periscopul, a acoperit locul unde submarinul rămăsese în imersiune cu un covor de grenade antisubmarine. Nu peste mult timp, U 110 s-a ridicat la suprafaţă. Contratorpiloarele şi crucişătoarele uşoare, care însoţeau convoiul, au deschis focul din armele de la bord. Comandantul contratorpilorului „Buldog", John Baker-Cresswell, a observat că echipajul părăseşte submarinul şi a înţeles că ar putea să-l captureze. A dat ordin cîrmaciului să apropie vasul de submarin şi şi-a trimis oamenii pe el. Aceştia s-au întors cu o pradă incredibilă.

Din motive necunoscute, Lemp abandonase la bordul submarinului german o instalaţie de emisie completă, planul codurilor şi tabelele de cifruri, copii ale telegramelor expediate şi ale celor primite, atît în direct cît şi în variante cifrate, planurile de construcţie ale submarinului şi toate instrucţiunile necesare. În plus, un exemplar al ultimului model al „Enigmei" cu instrucţiuni de folosire, cu tabele şi o ladă cu piese de rezervă.

Fericitul comandor Baker-Cresswell a remorcat cu ajutorul cablului submarinul german părăsit şi s-a îndreptat pe drumul cel mai scurt spre un port englez. Între timp, a cifrat cu grijă telegrama adresată amiralităţii, în care informa despre prada capturată. Numai că n-a putut-o duce integral pînă la capăt. Căpitanul Lemp ştia că submarinul lui se va scufunda, de aceea îl părăsise în grabă împreună cu echipajul. În seara zilei de 10 mai, epava s-a înclinat brusc şi, scurt timp după aceea, a dispărut în adîncuri. Dar ceea ce era mai valoros, adevărata pradă,

fusese transportată cu bine la bordul contratorpilorului „Bulldog".

Două zile mai tîrziu, acesta a apărut la intrarea bazei navale „Scapa Flow" de pe insulele Shetland, fiind aşteptat de experţi şi de ofiţeri ai secţiei de criptografie de la Bletchley Park. Primirea s-a desfăşurat în cea mai mare linişte ; la indicaţia amiralităţii, comandorul Baker-Cresswell n-a pus să fie arborat steguleţul care trebuia să semnalizeze capturarea unui submarin inamic. Cei care contribuiseră la succesul acţiunii au primit discret distincţii importante ; pînă în 1966 n-a ştiut nimeni de această întîmplare.

Abia după douăzeci şi cinci de ani, amiralitatea britanică a permis istoricului ei oficial, căpitanul Roskill, să facă public faptul că submarinul german capturat, un U 110, a fost „cel mai mare succes, cu consecinţele cele mai importante, din tot războiul submarin". Din acea clipă, telegramele marinei germane n-au mai constituit enigme pentru experţii de la Bletchley Park. Mai mult, germanii n-au avut nici cea mai mică bănuială. Au crezut că submarinul se scufundase şi nici prin cap nu le-a trecut că soldaţii britanici mutaseră tot ce era valoros, inclusiv documentele, la bordul contratorpilorului lor.

Secretul „Ultra" a fost păstrat şi de această dată. Faptul a fost de mare importanţă. Pentru Winston Churchill, căci hotărîrea lui de a sacrifica oraşul Coventry se dovedea a fi fost motivată. Şi alte întîmplări au confirmat-o. Pentru amiralitatea britanică, deoarece, din clipa cînd „Ultra" a putut descifra codul maritim, bătălia pe mare a început să evolueze în detrimentul axei fasciste Berlin—Roma—Tokio. Şi, în fine, pentru istorici. Cînd, nu de mult, a fost făcut public secretul de la Bletchley Park, s-a constatat că trebuiau reconsiderate multe capitole din istoria celui de al doilea război mondial.

La 14 februarie 1939, marina militară hitleristă primise importante întăriturі. La şantierele navale ale firmei hamburgheze „Blohm-Voss" fusese lansată la apă cea mai mare navă de luptă germană de pînă atunci, „Bismarck". Alţi doi ani durase montarea armelor şi dispozitivelor. Nava costase mult. Din vistieria statului ieşiseră trei sute de milioane de mărci, sumă uriaşă pentru acea vreme. În schimb, „Bismarck" era cea mai modernă şi cea mai bine utilată navă de luptă. Avea la bord opt tunuri de calibrul 380 mm, 12 tunuri de calibrul 150 mm, şase lansatoare de

torpile, șaisprezece tunuri antiaeriene de calibrul 37 mm și tunuri duble antiaeriene de 20 mm calibru fiecare. Blindajul bordului era de 100 pînă la 120 mm în partea superioară și de 50 mm în partea inferioară. Grosimea blindajului de oțel de pe flancurile navei : 145 pînă la 320 mm. Turelele erau blindate cu platoșe de oțel groase de 100 pînă la 360 mm. Deși nava făcea parte, realmente, din categoria grea, nu era nici înceată, nici greoaie. Turbinele, cu o putere totală de 175 000 c.p., o propulsau pe suprafața mării cu o viteză maximă de treizeci de noduri pe oră, ceea ce, pentru un asemenea colos, era o viteză record. Constructorii dădeau asigurări că nava nu putea fi scufundată, amiralul nazist Raeder repeta cu convingere această afirmație, iar Hitler era deosebit de mîndru de noul miracol al tehnicii navale. „Bismarck“ era gata să intre în luptă.

Germanii perfecționaseră, iar în unele cazuri refăcuseră, serviciul de informații al marinei militare care exista încă din timpul primului război mondial. Era o organizație secretă condusă de șeful Abwehrului, amiralul Wilhelm Canaris, și avea o dublă sarcină : să furnizeze informații navelor germane de război și submarinelor de pe toate mările, să transmită ordinele și să mijlocească schimbul de informații cu Înaltul comandament. Se mai îngrijea de aprovizionarea navelor și le asigura carburanții. În majoritatea cazurilor, agenții acestui serviciu făceau pe funcționarii consulari sau se dădeau drept salariați ai societăților navale germane cu filiale în toată lumea.

O componentă a planului lui Hitler de îngenunchere a Angliei era blocada totală. Insula nu putea rezista singură, și dacă navele de luptă și submarinele naziste ar fi reușit să ridice un zid în jurul ei, imperiul britanic s-ar fi prăbușit de la sine. La operație trebuiau să ia parte marile nave de război „Scharnnhorst“ și „Gneisenau“, uriașul „Bismarck“, precum și multe altele. Dacă germanii ar fi reușit să aprovizioneze acești coloși pe mare, fără să mai fie nevoiți să se întoarcă la bază, atunci bariera din jurul Marii Britanii ar fi fost perfectă.

În momentul cînd, după capturarea codului de pe submarinul german U 110, „Ultra“ a reușit să descifreze telegramele marinei militare germane, care pînă acum erau doar interceptate, amiralitatea britanică a aflat despre existența acestui plan, precum și pozițiile cîtorva nave de război și a majorității vaselor de aprovizionare. A fost, de-

sigur, o mare şansă pentru strategii navali. În perioada 4—23 iunie 1941, marina şi aviaţia britanică au reuşit să distrugă zece vase germane de aprovizionare. O nouă şi importantă victorie a sistemului „Ultra". Însemna, poate, mult dorita schimbare în bătălia pentru Atlantic.

A doua a fost distrugerea lui „Bismarck". Şi în acest caz, rolul principal l-au jucat cifrurile, codurile, criptogramele şi secretul dezvăluit al „Enigmei". Armatei britanice nu îi prea mergea bine pe atunci. În Africa, pe frontul libian. Rommel deţinea încă superioritatea. Naziştii ocupaseră Grecia, de unde trupele britanice literalmente fugiseră, pierzînd aproape treizeci de nave. Apoi, la Londra, sosise ştirea că „Bismarck" pătrunsese la 20 mai 1941 în apele norvegiene, însoţit de noul crucişător greu „Prinz Eugen".

Informaţia fusese transmisă amiralităţii de ataşatul de aviaţie britanic la Stockholm, căpitanul Henry Denham, dar la Londra se ştia despre acţiune de la lucrătorii de la Bletchley Park şi fuseseră puse în stare de alarmă navele militare ancorate la Scapa Flow. Concomitent, ambele nave erau urmărite de avioane. La 21 mai, „Bismarck" şi „Prinz Eugen" au apărut în fiordul norvegian Grimstad şi imediat după aceea au plecat în Atlanticul de Nord. La 24 mai, cuirasatele britanice „Hood", „Prince of Wales" şi crucişătoarele „Suffolk" şi „Norfolk" au interceptat vasele germane.

„Bismarck" a fost atins, însă la ora şase dimineaţa artileriştii germani au reuşit să lovească într-un loc sensibil cuirasatul „Hood", cu un deplasament de patruzeci şi două de mii de tone. Salva de grenade grele cu calibrul de 280 de milimetri s-a prăvălit asupra navei exact în clipa cînd aceasta îşi descoperise locul vulnerabil. Grenadele zmulseseră bordul uşor blindat şi explodaseră în magazia de muniţii. Din cei 1 425 de membri ai echipajului au scăpat doar trei : Briggs, Dundase şi Tillburn, care au putut relata întîmplările.

Acestea au fost consecinţele dureroase ale unei acţiuni în care se puseseră multe speranţe. Dar şi „Bismarck" plecase de la locul bătăliei cu răni adînci. Nava mai era, desigur, în stare de manevră şi imediat o pierduseră din vedere. Vase britanice l-au urmărit şi, în aceeaşi seară, la ora douăzeci şi două vasul de război german a fost atins de o torpilă lansată de un avion de pe portavionul „Victorious". A doua zi, la ora trei dimineaţa, nava germană

a dispărut din raza vizuală a căpitanului crucișătorului britanic „Suffolk".

Timp de treizeci de ore n-a fost găsită, deși a fost căutată de toată marina de război britanică disponibilă și de o unitate de aviație. A descoperit-o „Ultra". Comandantul lui „Bismarck", comandorul Lindemann, conform înțelegerii sau cu știința amiralului Lütjense, care-și alesese nava ca vas-amiral, a început la 26 mai 1941, ora 8 și 52 minute, să transmită informații amănunțite despre starea vasului. Descifratorii de la Bletchley Park au lucrat strălucit, de nota zece. Cîteva minute mai tîrziu, amiralitatea cunoștea poziția exactă a navei.

Adică credea că o cunoaște. Căci s-a întîmplat unul din acele lucruri care de multe ori reușesc să schimbe sensul evoluției evenimentelor. Doar că în acest caz o altă întîmplare a reparat greșeala provocată de prima. Cînd avioanele de recunoaștere s-au îndreptat spre locul indicat pentru a verifica poziția lui „Bismarck", acesta nu era acolo. Mai tîrziu, s-a aflat — și cîțiva ofițeri au fost trași la răspundere în fața tribunalului militar — că serviciul de specialitate de pe vasul-amiral, care primise informația de la amiralitate, stabilise poziția navei germane de război cu două sute mile mai la sud decît fusese comunicată. În felul acesta, apăruse un handicap important, care aproape că anulase avantajul.

În această fază a intervenit din nou întîmplarea. Mai precis, la Berlin, un ofițer a făcut o greșeală gravă. A trimis cîteva telegrame lui „Bismarck" în care i se ordona comandorului Lindemann să se îndrepte cît mai repede cu nava avariată spre portul Brest. Aceste telegrame au fost interceptate și predate spre descifrare echipei de la Bletchley Park. Acolo au fost prelucrate de „Ultra", iar descifratorii le-au predat imediat lui Operational Intelligence Centre, serviciu al amiralității. În felul acesta, grație informațiilor descifrate, englezii au reușit să descopere poziția navei de război „Bismarck", ba mai mult, cunoscînd ținta, să poată calcula și traseul spre Brest.

Restul a fost doar o chestiune de rutină. De la baza Lough Erne din Irlanda de Nord au decolat cîteva avioane ale recunoașterii de coastă. Au descoperit nava și au comunicat poziția ei exactă. De pe puntea portavionului „Ark Royal" a luat startul o escadrilă de bombardiere de tip „Swordfish", dotate cu torpile grele. La 27 mai, ora 10,40, fala flotei navale de război germane s-a înclinat pe

o coastă și, scurt timp după aceea, s-a scufundat. Din cei 2 400 de membri ai echipajului s-au putut salva doar 110. A fost o mare victorie britanică, la care au contribuit și specialiștii în descifrări.

Firește, Hitler și generalii lui au căutat cauzele schimbării bruște a situației de pe mări. Pierderea neașteptată a navelor de aprovizionare și a celui mai mare vas de război constituiau tot atîtea grave insuccese pentru ei.

Germanii n-au aflat adevărata cauză a catastrofei. Au căutat un trădător în comandament, dar nu l-au găsit. S-au gîndit și la insecuritatea codurilor, dar n-aveau nici o probă. Comisia de anchetă a ajuns la o concluzie fermă, iar amiralul-șef Raeder și ofițerii statului său major au aflat că, trădarea din propriile rînduri fiind complet exclusă, e mai plauzibil ca succesul lui Royal Navy să fie trecut în contul capabilei echipe de la Millitary Intelligence. Legăturile telefonice dintre Berlin și Paris erau dotate cu amplificatoare. Deservirea lor nu era sigură. Din cauza lipsei de oameni, cîteodată, aparatele erau supravehgeate și de străini. Printre ei s-ar fi putut afla și un agent britanic, care ar fi putut surprinde schimbul de informații.

„Ultra" își demonstrase valoarea. În același timp, secretul fusese păstrat. Lupta pe frontul secret putea continua. Britanicii aveau un atu sigur : Abwehrul nazist și telegramele Înaltului comandament al armatei germane. Echipa de la Bletchley Park, despre care inițiații spuneau că este o filială a statului-major hitlerist, știa într-adevăr aproape tot atît cît și generalii naziști. Acest ajutor a avut pentru comandamentul aliat o valoare mai mare decît aceea a numeroase divizii înarmate pînă-n dinți.

Cu cinci degete

În anii '50, compania de film hollywoodiană „20th Century Fox" hotărîse să realizeze, după un caz real de spionaj din cel de al doilea război mondial, pelicula : „Five Fingers" („Cinci degete"), cu James Mason și Danielle Darrieux în rolurile principale. Regizor : Joseph L. Mankiewicz. În cursul pregătirilor s-a primit o ofertă stranie. A venit din partea celebrului spion Elyeza Bazna, după ale cărui aventuri era scris scenariul : se oferea să interpreteze rolul principal, adică pe sine însuși.

S-a ajuns la o situație neobișnuită în istoria serviciilor de spionaj : un agent, care spre sfîrșitul celui de al doilea război mondial lucrase la Ankara pentru spionajul nazist, nu numai că nu se jena din cauza colaborării cu hitleriștii, dar chiar vroia să-și folosească, peste ani, dubioasa popularitate și experiența de spion. Regizorul Mankiewicz a refuzat oferta, rolul principal l-a jucat James Mason și filmul a rulat cu succes în cinematografele multor țări.

Oferta spionului n-a fost, însă, singurul episod neobișnuit din cursul realizării filmului. Un alt participant la trecutele evenimente, fostul atașat al ambasadei germane din Ankara, Albert Jenke, care continua să trăiască sau revenise în Turcia, îi ceruse o întrevedere regizorului Mankiewicz în cursul filmării exterioarelor la Ankara. Îi dăduse să înțeleagă că avea să-i comunice împrejurări necunoscute și importante din culisele operației secrete, în care rolul principal îl jucaseră telegramele decodate pe care Bazna le obținea cu cinci degete sau, mai clar, le șterpelea sistematic de la patronul său. Regizorul îl invitase pe Jenke a treia zi la hotelul unde era instalată echipa de filmare. Fostul diplomat nazist n-a venit la întîlnire. Nici nu s-a scuzat. Peste cîteva zile a apărut în ziare știrea că s-a

înecat în mare. Simplă întîmplare ? Exact pe cînd se pregătea să comunice informaţii pînă atunci necunoscute ?

Poziţia specială a Ankarei a mai avut-o în timpul celui de al doilea război mondial doar un singur oraş, Lisabona. Ankara era o oază neutră în mijlocul frontului de pe trei continente, un centru de intrigi diplomatice. Un loc ciudat unde, la parăzile festive ale armatei turce, se puteau întîlni duşmani pe viaţă şi pe moarte : reprezentanţi ai Marii Britanii şi ai Germaniei lui Hitler. Chiar dacă diplomaţii respectau un ceremonial nescris, care prevedea ca ambasadorii părţilor beligerante să nu stea la aceeaşi masă, totuşi, se mai întîmpla ca ei să primească invitaţii la aceleaşi recepţii şi cocteiluri şi să toasteze cu amfitrionul cu aceeaşi şampanie.

Pe ţărmul Cornului de Aur, pe bulevardul Kemal Atatürk, în celebrele restaurante „Chez Serge“ sau „La papá Karpice“ se făcea comerţ cu ştiri, cu informaţii autentice sau născocite, precum şi cu cele cărora, în argoul spionilor, li se spune cărţi de joc. Fiecare dorea să-l înşele pe celălalt, fiecare voia să cîştige pe seama celuilalt ; se părea că agenţii secreţi îşi aveau olimpiada lor la Ankara. În această ambianţă şi pe această scenă a început, în octombrie 1943, să se desfăşoare un capitol straniu al istoriei serviciilor de informaţii : „Acţiunea secretă Cicero“. S-a scris mult despre ea, inclusiv în beletristică şi memorialistică, dar abia acum, după mai bine de treizeci de ani, graţie dezvăluirii unor documente secrete din acea vreme se poate încerca o prezentare veridică. Şi, cum se întîmplă frecvent în istoria serviciilor secrete, se constată că totul a fost altfel.

Puţini spioni cu adevărat mari au lucrat exclusiv pentru bani. Cicero a fost unul dintre ei. Declarase, ce-i drept, pe unde apucase, că şi-a trădat stăpînul din ură faţă de englezi, care s-ar fi făcut vinovaţi faţă de tatăl lui. Puţin probabil însă. În orice caz, comportarea lui Elyeza Bazna — pe care Abwehrul nazist îl botezase, poate pentru multimea informaţiilor furnizate, cu numele conspirativ de Cicero — n-o dovedeşte. Era din tagma borfaşilor şi a precupeţilor clandestini, a celor ce vindeau ceai în sticle sigilate de whisky scoţian şi se învîrteau toată ziua în furnicarul din bazarele Orientului. Ar fi făcut orice ca să se îmbogăţească. Avînd acces la informaţii secrete, a început să vîndă telegrame cu ştampila „Top secret“ şi, curînd, s-a convins că aducea la piaţă mărfuri cerute şi bine plătite.

Se spune că firea omului e modelată de mediul în care creşte şi de societatea în care trăieşte. Elyeza Bazna s-a născut la 28 iulie 1904 la Pristina din Iugoslavia de azi, pe atunci încă teritoriu turcesc al Balcanilor, ceea ce semnifica în acea vreme, pe lîngă o denumire geografică, şi o noţiune cu un anume sens peiorativ. Tatăl lui, Hafiz Yasar, era mola, adică preot musulman. Bunicul fusese o personalitate şi mai importantă. Tahir paşa, numit Temerarul, aparţinuse grupului tinerilor turci ai lui Atatürk, iar unchiul lui Bazna, Kemal, care făcuse parte şi el din această grupare politică progresistă, fusese chiar general-maior.

Oaia neagră a familiei, Elyeza, a frecventat împreună cu trei veri ai lui Academia militară turcă „Fatih", dar n-a terminat-o. Unul din veri a fost în perioada 1960—1962 primarul Ankarei. Elyeza nu s-a putut mîndri cu asemenea carieră strălucită, chiar dacă a ajuns o figură mai cunoscută decît colegii lui de clasă renumiţi. Dar pînă să ajungă o celebritate ca spion, trebuia să treacă prin şcoala vieţii.

Studiile le-a abandonat în 1919, cînd trupele britanice au ocupat Istanbulul, şi încet, dar sigur, a alunecat pe o pantă periculoasă. A început să lucreze ca muncitor auxiliar la o firmă franceză, a învăţat să conducă automobilul, a făcut un accident şi francezii l-au dat afară.

A traversat strada şi s-a angajat la o firmă britanică — a ajuns din nou şofer. Într-o zi i-a venit o idee năstruşnică: a furat o motocicletă, a mers pe o stradă care cobora în trepte, despre care nu ştia, a făcut praf motocicleta şi a sfîrşit la spital. După o săptămînă se afla la închisoarea locală, iar după o lună în faţa tribunalului. La prima condamnare pentru furt s-au adăugat mai tîrziu altele. Bazna ajunsese un delincvent. Probabil pentru a nu bate pasul pe loc în promiţătoarea carieră, a furat de la un soldat francez care dormea pistolul şi a primit trei ani de puşcărie.

L-au trimis într-o colonie din Marsilia. Nici acolo nu s-a lăsat. A învăţat franceza. Cînd şi-a recăpătat libertatea, a rămas în oraş şi a început să lucreze la uzinele de automobile „Berliet", unde a devenit mecanic auto. De aici, alte cîteva trepte l-au condus la bizara lui carieră : în război a ajuns şoferul lui Ali Saita paşa, iar mai tîrziu — taximetrist pe propriul lui Studebaker. Şi din nou a urmat un crah, datorii şi altă slujbă — şofer la ambasadorul iugoslav Jankovič.

Elyeza Bazna a ajuns pînă la urmă kavas şi aşa a rămas şi atunci cînd cariera lui a atins apogeul. Kavas e un cuvînt turcesc. Cîndva însemna gardă de corp personală în serviciul străinilor de vază, în special diplomaţi ; mai tîrziu, cînd pe străzile Istanbulului şi Ankarei securitatea era mai mare, însemna servitor de legaţie. Desigur, lucrul acesta nu-l putea mulţumi, dorinţa lui de înstărire era ca o boală incurabilă. Şapte ani a servit la ambasadorul iugoslav, timp în care a prins cîte ceva de la domni, manierele elegante, şi, fiindcă ştia să cînte, a început să viseze la o carieră de cîntăreţ de operă. Apoi, şi-a schimbat din nou stăpînul. S-a mutat la ambasada Statelor Unite, unde era în serviciul ataşatului militar, colonelul Class. După propriile lui cuvinte, fusese obligat să plece din cauza unei milostive doamne. Ca să nu se ajungă la scandal. Aşa a trecut de la o ambasadă la alta şi a ajuns kavas la consilierul Jenke de la ambasada de la Ankara a Germaniei naziste.

E greu de judecat dacă a scotocit prin corespondenţa lui Jenke doar din curiozitate sau cu intenţia de a procura informaţii spre vînzare. Oricum, a ajuns într-o situaţie neplăcută : germanii l-au dibuit şi au început să-l bănuiască de cele mai rele lucruri.

Pentru hotărîrea pe care a luat-o există două explicaţii. Fie că a fost nevoit să plece fiindcă nu-i mai acordau încredere, fie că germanii i-au explicat ce anume a comis şi l-au ameninţat cu poliţia, silindu-l astfel în mod deliberat să facă ceea ce a şi făcut mai tîrziu. A devenit, deci, şoferul primului secretar al ambasadei britanice de la Ankara, Douglas Busk.

Noul stăpîn l-a pus să şteargă praful, să servească cina, să aibă grijă de automobil ; avea voie chiar să pregătească cafeaua. Un singur lucru îi era interzis : să fure documente secrete din biroul patronului.

Dar Bazna a făcut-o şi pe asta. A ascuns hîrtiile în sîn, s-a dus în sala cazanelor, s-a prefăcut că repară încălzirea centrală ; citea şi în acelaşi timp bătea ici şi colo cu ciocanul în ţevi de vuia toată casa. A aflat că britanicii dădeau tircoale Turciei ; şi-a dat seama cît de mult doreşte fiecare dintre părţile beligerante să cîştige ca aliat această ţară neutră, cu o poziţie deosebit de favorabilă. A citit cu uimire consemnarea secretă a celor discutate la o conferinţă, la care primul ministru britanic Winston Churchill

încercase să-l convingă timp de două zile, în vagonul-salon al unui tren special, pe președintele turc Inönü de necesitatea ca Turcia să participe la războiul împotriva Germaniei. Fără succes însă.

În acea vreme, Turcia se afla într-o situație politică specială : tocmai încheiase un tratat de neutralitate și prietenie cu Uniunea Sovietică și unul de asistență mutuală cu Marea Britanie. Dar, cu trei zile înainte ca Germania fascistă să atace Uniunea Sovietică, semnase un tratat de prietenie cu Adolf Hitler. Acesta era motivul pentru care Ankara devenise centrul intrigilor, căci neutra Turcie era pentru fiecare dintre cele trei puteri mireasa dorită.

Viitorul spion nu se copsese suficient pentru vocația lui. Citise, desigur,. documentele secrete, dar le pusese la loc în biroul domnului Busk; se ocupa în continuare mai mult de atrăgătoarea bonă a fetiței acestuia decît de evenimentele politice.

Mara apăruse în casă la cîteva zile după nașterea copilului. Era o fată interesantă, ai cărei ochi trădau o mare tristețe. Avusese cu puțin înainte o mare dezamăgire, o părăsise logodnicul.

Iubirea se naște adesea din compasiune. Kavasul și bona — o pereche amoroasă decupată parcă dintr-un film ieftin. Mara l-a ajutat în carieră. Și a făcut-o chiar cu multă eleganță.

Elyeza Bazna a afirmat că el ticluise totul ca lucrurile să iasă așa. Susținea că a avut un plan, că știa ce voia și cum să ajungă la țintă. Se pare, însă, că a fost vorba de o întîmplare ; intenția s-a născut, după toate probabilitățile, mai tîrziu. Ambasadorul britanic la Ankara, sir Hughe Knatchbull-Hugessen, căuta un valet. Locul era bun, kavașii o știau. Intrigantul Bazna învățase cîte ceva de la diplomații la care lucrase, și, cum voia să pună mîna pe locul de valet, le-a jucat o farsă fostului și viitorului patron. I-a explicat Marei sub clar de lună cît de mult o iubește și i-a mai spus : sînt căsătorit, am și copii. Dar te iubesc foarte mult. Dacă vom continua să lucrăm în aceeași casă, o să ne trădăm și totul se va sfîrși rău. Îmi voi da demisia, îmi voi găsi altă slujbă și o să ne vedem mai departe fără ca stăpînii noștri să mai poată obiecta.

Mara i-a comunicat domnului Busk hotărîrea kavasului într-un moment favorabil. A dat explicații, care în gura ei sunau convingător, și a adăugat rugămintea ca

domnul să aibă bunăvoinţa să vorbească despre kavasul-gentleman excelenţei sale domnului ambasador, care se spune că ar fi în căutarea unui valet.

Lucrurile s-au aranjat. Cîteva zile mai tîrziu, Douglas Busk i-a propus servitorului său, Bazna, să treacă în serviciul domnului ambasador. Elyeza Bazna s-a înclinat umil. Se pare că ochii lui trădau emoţie.

Pentru Cicero acesta a fost momentul important, şi pînă nu de mult s-a considerat că doar acest transfer în cadrul ambasadei explică cum putuse să le scape britanicilor trecutul lui Bazna. Era cel puţin straniu că tocmai ambasada britanică de la Ankara angajase într-o perioadă de maximă tensiune militară un salariat de naţionalitate străină, fără s-o intereseze că acesta fusese în slujba ambasadei germane. Lucrul nu se datorase, cum au subliniat mai mulţi autori, neglijenţei. Dimpotrivă, se pare că a fost vorba de o anume intenţie. N-ar fi, de altfel, nici verosimil ca ambasadorul britanic, sir Hughe Knatchbull-Hugessen, să fi făcut o greşeală atît de copilărească. Nu mai spunem că de securitatea internă a ambasadei se mai îngrijeau şi alţii. Iar aceşti alţii îşi cunoşteau misiunea. În acea vreme, la Ankara se desfăşura jocul cel important de pe frontul secret şi jucătorii erau atenţi la fiecare mişcare.

Sir Hughe Montgomery Knatchbull-Hugessen, purtătorul înaltei distincţii britanice „Knight Commander of the Most Distinguished Order of St. Michael and St. George", era un ministru plenipotenţiar deosebit şi o personalitate reprezentînd vechiul stil britanic. Fiul unui cunoscut teolog, el studiase la Eton, unde fusese coleg, printre alţii, cu viitorul general, sir Steward Graham Menzies, şeful serviciului MI 6.

În vîrstă de 57 de ani, ambasadorul avea deja la activ cîteva misiuni importante şi, fără nici o îndoială, era un diplomat capabil şi experimentat. Înainte de Ankara, fusese ambasador în China, prim consilier de ambasadă în Ţările Baltice, precum şi ambasador la Teheran. Se îmbrăca în aşa fel încît părea coborît dintr-un tablou victorian, ţinea la etichetă şi respecta tradiţia. Cînta adesea la pian, deşi nu grozav, şi se zice că-l acompania pe valetul său Bazna. Se pare că spionul avea talent, era un bun tenor şi, dacă ar fi studiat, ar fi putut să devină un bun cîntăreţ de operă. Şi amîndurora, servitorului şi stăpînului, le plăceau, se spune, cîntecele germane.

Ambasadorul își încerca talentul și la scris, era cunoscut pentru aforismele lui caustice. În perioada de care ne ocupăm, lucra la memoriile sale, care, după război, au apărut sub titlul „Diplomat în timp de pace și de război". Trebuie să mai adăugăm că Anthony Eden, ministru de război din 1940 și, concomitent, ministru de externe din decembrie 1940, era prietenul lui. Se cunoșteau de la Eton și Oxford ; sir Knatchbull-Hugessen, pe care-l porecliseră „Snatch", se bucura, deci, de încredere în cele mai înalte sfere guvernamentale. Și tocmai această împrejurare a jucat un rol deloc neînsemnat în cazul Cicero.

Excelența sa agrea un stil întrucîtva pompos. Pe Bazna îl îmbrăcase într-un costum de operetă de tip oriental medieval și-l așezase înaintea ușii camerei sale de lucru ca să-l păzească în timp ce lucra și nu voia să fie deranjat sau cînd moțăia și nu voia să fie surprins. Cînd ambasada organiza vreo serată, Elyeza Bazna apărea în livrea de brocart, cu un fes cu ciucure, încălțat în papuci turcești cu vîrful ridicat, în timp ce la brîu se legăna o sabie încovoiată. Stătea la intrare și se înclina ceremonios, cu mîinile încrucișate pe piept, în fața proeminenților oaspeți. Excelența sa, domnul ambasador își plătea bine kavasul și se prefăcea că nu știe nimic despre legătura lui cu camerista doamnei Busk. Într-un cuvînt, spionul Cicero avea un loc corespunzător, nobilul joc cu telegramele secrete putea să înceapă.

Unul din momentele esențiale ale luptei împotriva naziștilor a fost deschiderea celui de al doilea front. Din motive de înțeles Uniunea Sovietică îl dorea, britanicii și americanii îl promiseseră încă din 1942. Acordul se realizase în iunie 1942 în timpul vizitei comisarului sovietic al poporului pentru afacerile externe, V.M. Molotov, la Londra. La 11 iunie 1942 fusese semnat un comunicat, în care se arăta : „În timpul convorbirilor lui V.M. Molotov cu primul ministru al Marii Britanii, W. Churchill, s-a realizat un acord deplin în legătură cu sarcinile urgente legate de deschiderea celui de al doilea front în Europa în 1942*. Operația — debarcarea trupelor anglo-americane pe țărmul de nord al Franței — era pregătită sub numele conspirativ „Overlord".

Din istoria celui de al doilea război mondial se știe că aliații apuseni n-au respectat această înțelegere ; deschi-

* W. S. Churchill, *The Second World War*, London, 1951.

derea celui de al doilea front a întîrziat cu doi ani, armata sovietică fiind nevoită în această fază a războiului să înfrunte singură Wehrmachtul nazist. „Planul Jahel" a fost o mare manevră de camuflare, care trebuia să-i deruteze pe generalii lui Hitler în ceea ce privește locul și data invaziei. După cum scria în lucrarea citată Winston Churchill, Marele trio Stalin—Roosevelt—Churchill s-a pus de acord asupra principiilor „Planului Jahel".

La sfîrșitul anului 1943, diplomații britanici și agenții serviciului de informații din Turcia lucrau de zor la pregătirea acestei manevre de camuflare ; ea avea o anexă, referitoare la regiunea Mării Mediterane, numită „Planul Zepelin". Ambele manevre urmăreau același scop : să-i convingă pe generalii naziști că Aliații pregăteau o mare lovitură împotriva Reichului nazist undeva în regiunea Mării Mediterane, între Triest și Istanbul. Serviciile de informații aliate trebuiau să sugereze discret Înaltului comandament al Wehrmachtului că se pregătea ceva chiar în această zonă și în felul acesta să fixeze diviziile lui Hitler în Balcani, la mii de kilometri de locul adevărat al invaziei.

Comandamentul britanic era pregătit să realizeze cîteva acțiuni de sprijinire a „Planului Jahel" și nu excludea nici pierderi de vieți omenești. Ca să-și demonstreze forța, unitățile britanice au început să opereze în Marea Egee în regiunea Dodecannez, își afirmau prezența, vroiau să atragă atenția asupra forței lor și să determine Turcia să se alăture coaliției care lupta contra Wehrmachtului nazist. Nu toate acțiunile au fost încununate de succes, unele chiar au eșuat complet. În septembrie și octombrie 1943, unități britanice debarcaseră pe insulele grecești Kos, Samos și Leros și, întrucît americanii refuzaseră să sprijine acțiunea cu aviație, iar germanii își mobilizaseră toate forțele, detașamentele britanice au capitulat.

A fost o încercare scump plătită a Comandamentului suprem britanic, ea a costat peste cinci mii de vieți. Germanii le-au scufundat britanicilor un submarin și șase contratorpiloare, le-au avariat patru crucișătoare și șase contratorpiloare ; armata engleză a pierdut o sută de avioane. Manevra de camuflare, „Planul Jahel", a costat, deci, scump. Mai mult, turcii, care fuseseră pe punctul de a se alătura coaliției antinaziste, acum dădeau înapoi și o țineau întruna cu neutralitatea lor. Așa că acțiunea principală a „Planului Jahel" a trecut pe alt front, pe frontul invizibil al serviciilor de informații. Actorii principali au

fost Elyeza Bazna, zis Cicero, patronul lui, sir Hughe Knatchbull-Hugessen, căpeteniile naziste de la von Papen pînă la Hitler, precum şi cîţiva agenţi secreţi în roluri episodice, dar foarte importante.

Ambasada se afla într-un cartier de vile de pe colinele Cankaya. O reşedinţă vastă, stilată şi fastuoasă, dar, totuşi, sobră. Britanică în toată puterea cuvîntului. Camera de lucru a lui sir Hughe era la primul etaj, sub ea se afla bucătăria, care se învecina cu camerele servitorilor. La etajele superioare ducea o scară largă, a cărei dublă ramificaţie se încheia în hol, lîngă portretele Maiestăţilor lor regina şi regele britanic George al VI-lea ; deasupra capetelor lor încoronate erau situate dormitoarele şi camerele de baie ale familiei ambasadorului.

Kavasul Elyeza examinase tot ce putuse. Cercetase biroul ambasadorului, sertarele noptierei şi nimerise în plin. Într-unul din sertare găsise o geantă de piele cu o închizătoare cu cheie. Valetul adulmecase comoara.

Mai tîrziu a verificat corectitudinea presimţirilor sale. Geanta conţinea documente cu informaţii secrete decodate, pe care Foreign Office-ul i le trimitea ambasadorului. Acesta le citea dimineaţa în pat. Apoi se scula, intra sub duş şi kavasul putea să ducă geanta în camera de lucru, unde o preda secretarei.

Se numea Louisa, şi după spusele lui Bazna era „corectă, atentă, personificarea însăşi a încrederii, asemenea unui seif inexpugnabil". Secretara deschidea casa de fier şi încuia înăuntru geanta. Valetul urmărea cadranul. Secretara gîndea probabil : turc prost, n-a văzut în viaţa lui un seif. În acest timp, Elyeza Bazna reţinea amănunte, inclusiv faptul că domnişoara Louisa ţinea la ea în timpul orelor de serviciu cheia de la seif. Cînd pleca acasă preda cheia ambasadorului.

Levantinii sînt oameni cu spirit de observaţie, nu le scapă nimic. Natura i-a înzestrat cu o privire ascuţită, cu un miros fin şi un mers abia auzit. În plus, ştiu să-şi păstreze calmul chiar cînd viaţa le e în pericol. Altfel sînt certăreţi, nestăpîniţi şi impulsivi, gata să explodeze în orice moment.

Valetul ambasadorului britanic era, în plus, inteligent şi avea multă experienţă. Ştia să se mişte printre diplomaţi şi n-ar fi putut să-l descumpănească nici măcar un mediu regal. După cîteva zile de activitate la reşedinţa

ambasadorului de pe colinele Cankaya știa deja că miss Louisa avea în seif și alte mape de piele. În cele roșii îi prezenta lui sir Hughe notele și telegramele pe care trebuia să le rezolve el însuși, cele mai importante și mai secrete documente. Erau aduse la reședință regulat de unul din salariați.

Șeful lucra cel mai bine acasă. Documentele pe care nu putea sau nu vroia să le rezolve dintr-o dată le scotea din mapele roșii și le punea în cele negre. Acestea ajungeau apoi pe noptiera lui — și pentru o clipă și în mîinile lui Bazna.

Pentru kavasul turc, infractor cu experiență, n-a fost greu să-și procure dublurile cheilor. Stătea doar toată ziua în apartamentul ambasadorului, găsea cheile, de exemplu, pe noptieră sau în hainele pe care le peria și le atîrna în dulap.

În clădire se afla și un paznic, un bătrînel cu ochii somnoroși ; veșnicul serviciu de noapte îl aruncase de mult într-o indiferență totală. Și, pentru că în îndelungata lui carieră de paznic nu prinsese nici un spion, nu dădea dovadă de prea mult zel în îndeplinirea obligațiilor de serviciu. Valetul Bazna spunea despre el că era „din anul de fabricație 1894 și că avea o dantură falsă care-i stătea așa de prost încît fluiera cînd adormea". Semnaliza, deci, — dorm, terenul e sigur pentru spioni !

Cicero nu era tipul de spion care să fi trecut prin universitatea brandemburgheză Quenzgut sau prin pensionul hamburghez Klopstock. Era un amator. Avea un aparat vechi, își făcuse un stativ, își cumpărase un bec de 100 de wați pe care-l înșuruba la veioza de pe noptieră. Cu această instalație primitivă reușise să facă minuni.

Primele informații fotografiate proveneau din biroul secretarului de ambasadă Busk. Bazna era în vizită la iubita sa, Mara, cînd îi venise o idee. A așteptat să plece patronul la o recepție și după aceea a făcut cincizeci și două de clișee. Printre ele se afla și lista agenților britanici care acționau pe teritoriul Turciei. Într-adevăr, o bucățică grasă.

La 26 octombrie 1943, dis-de-dimineață, Elyeza Bazna a plecat de acasă. Pe drum s-a decis : va oferi filmele germanilor.

Situaţia ambasadorului german von Papen era într-un fel bizară. Ankara era una din puţinele punţi de legătură ale Germaniei hitleriste cu restul lumii, una din ultimele posibilităţi de a păstra şi în timpul războiului, cel puţin aparent, relaţii diplomatice cu alte state. De aceea naziştii îl numiseră aici pe von Papen, diplomat cu experienţă şi vechi politician, în plus, spion cu o bogată practică internaţională. În ceea ce-i privea pe ceilalţi funcţionari ai ambasadei, cel puţin unul din doi era spion.

Toţi erau subordonaţi Ministerului afacerilor externe, în fruntea căruia se afla Joachim von Ribbentrop. Sora lui, Inge, era soţia consilierului de ambasadă Jenke, despre care a fost şi va mai fi vorba.

Ministerul lui Ribbentrop îşi avea propriul serviciu de informaţii, o organizaţie de spionaj oficială. Concurenţa era reprezentată de serviciul de informaţii, Nachrichtendienst, al generalului SS Kaltenbrunner. Wehrmachtul avea Abwehrul, pe care-l conducea amiralul Canaris. Organizaţie proprie de spionaj avea şi Himmler, iar Goebbels, ministrul propagandei, nu se lăsa nici el mai prejos. Aceste organizaţii de spionaj nu colaborau între ele, iar cînd, totuşi, acest lucru se întîmpla o făceau fără plăcere şi în mod cu totul excepţional. Se calomniau reciproc, se bănuiau de cele mai rele lucruri, se boicotau. Aşa s-a întîmplat şi în cazul „acţiunii secrete Cicero".

Ambasada lui von Papen se afla pe bulevardul Atatürk. Spre seară, Elyeza Bazna a luat cele două filme şi a plecat. Se anunţase la doamna Jenke, soţia consilierului ambasadei. O cunoştea bine, căci lucrase cîndva în casa ei. Şi, apoi, pe consilierul Jenke îl considera aproape un localnic, căci trăise multă vreme în Turcia. Tatăl lui Jenke construise cîndva aici un baraj, fiul ajunsese diplomat şi se căsătorise cu sora lui Ribbentrop, Inge.

Oferta lui Bazna a provocat uimire, ezitare şi o adîncă tăcere în locuinţa consilierului ambasadei. Apoi, domnul consilier a întrebat despre ce documente este vorba şi ce pretinde pentru ele. Elyeza Bazna era pregătit să răspundă la întrebare. Negativele, reprezentînd 52 de documente secrete, costau 20 000 de lire sterline, pentru fiecare nou film voia 15 000, bani peşin, predaţi pe loc. Toate documentele erau decodate şi purtau ştampile care cereau maximum de discreţie : „secret" sau „most secret".

Nici un consilier de ambasadă nu se comportă ca un geambaş de cai, care cade imediat la învoială cu partene-

rul. Diplomaţii nu sînt obişnuiţi să răspundă la întrebări cu da sau nu, spun, mai degrabă, poate, sper, vom vedea. În acest caz, consilierul Jenke n-a făcut nici măcar atît ; de fapt, nu i-a dat valetului nici un răspuns. Pur şi simplu l-a pasat. Fie că nu vroia să se compromită tratînd cu un banal servitor turc, fie că nu intenţiona să se amestece într-o afacere dubioasă.

În acest moment, a intrat în scenă Ludwig C. Moyzisch, ataşatul comercial al ambasadei germane, în realitate agent al serviciului nazist de spionaj din Ankara. El a devenit partenerul valetului Bazna.

S-au întîlnit în aceeaşi noapte. Doamna Inge Jenke i-a telefonat lui Moyzisch în jurul orei zece şi i-a cerut să vină la ei. La început, acesta a refuzat propunerea lui Bazna. Atunci kavasul a scos filmele şi i-a spus că, oricum, o să vîndă documentele fotografiate. Dacă nu vroia o parte, se va duce la cealaltă. Şi a arătat cu degetul spre fereastră, în direcţia în care se afla ambasada sovietică.

Ludwig C. Moyzisch, mai mult austriac decît neamţ, a cîntărit lucrurile un moment, apoi a zis că nu au atîţia bani la dispoziţie, dar a spus-o mai degrabă ca o scuză. Nu credea că superiorii lui vor primi oferta servitorului necunoscut. Elyeza Bazna, care se pricepea la regulile negustoriei, s-a arătat dispus să mai aştepte. Şase zile. Între timp, domnul Moyzisch să aibă amabilitatea să ia legătura cu Berlinul şi să ceară banii. La 30 octombrie o să-l sune ca să afle răspunsul. În funcţie de el, va decide.

Moyzisch a fost de acord să i se telefoneze pe 30, pe direct, Bazna urmînd să se prezinte sub numele de Pierre. Dacă Berlinul va fi de acord, se vor întîlni în parcul ambasadei, lîngă căsuţa grădinarului, exact la ora 22. Moyzisch va examina clişeele, iar dacă totul va fi în ordine Bazna va primi 20 000 de lire sterline.

Bazna făcu încă o precizare. În cazul în care răspunsul va fi afirmativ va avea nevoie pentru continuarea muncii de un aparat nou de fotografiat şi de filme sensibile. Nu vroia să devină suspect cumpărînd din vreun magazin din Ankara materiale fotografice în cantitate mare.

Apoi s-au despărţit ca nişte negustori care nu mai au ce-şi spune, după ce s-au înţeles asupra condiţiilor tranzacţiei. Partenerii se vedeau prima oară. Bazna avea instinctul înnăscut al orientalului, Moyzisch era un ofiţer de informaţii cu experienţă. Cum s-au descris mai tîrziu unul pe celălalt ?

Moyzisch despre Bazna :

„Un om de vreo cincizeci de ani. Părul des, negru, era pieptănat spre spate. Avea o frunte înaltă, boltită. Ochii trădau neliniște. Se uita cînd la mine, cînd la ușă. Avea o bărbie expresivă, puternic tăiată, care arăta forță. Nasul era mic, cu nările arcuite. În general, o față puțin simpatică. Mai tîrziu m-am gîndit că așa ar putea să arate un clown în civil...“.

Bazna despre Moyzisch

„Moyzisch era mijlociu de statură, vînos, cu ochi închiși la culoare și vioi. Era austriac, pe lista personalului ambasadei figura ca atașat comercial. În realitate era Obersturmbannführer, colaborator al serviciului principal de securitate al Reichului, secția a VI-a. Șeful lui nu era ambasadorul von Papen, ci dr. Ernst Kaltenbrunner“.

A doua zi, Moyzisch s-a anunțat la superiorul său, von Papen, și i-a prezentat întreaga chestiune. Ambasadorul ezita, putea să fie o cursă ; și dacă valetul era omul englezilor ?

Înainte de prînz, spre Berlin zbura prin eter o telegramă cifrată :

„Ministrului de externe al Reichului — personal. Strict confidențial.

Am primit o ofertă din partea unui salariat al ambasadei britanice, un valet al ambasadorului britanic la Ankara ; el poate să procure fotocopiile unor documente originale cu conținut strict secret. La predarea primelor filme, care trebuie să aibă loc la 30 octombrie, cere 20 000 de lire sterline, în bancnote, iar pentru fiecare nou film — 15 000 de lire. Solicit instrucțiuni, dacă trebuie să primesc oferta. În cazul unui răspuns afirmativ, trebuie să trimiteți suma cerută prin curier special pînă la 30 octombrie. Valetul a fost angajat în urmă cu cîțiva ani în aceeași slujbă la consilierul Jenke ; alte date despre el nu cunoaștem. Franz von Papen“.

Fostul cancelar al Reichului, von Papen, nu era bine văzut de ministrul său ; Ribbentrop îl considera un concurent. Poate de aceea se opunea atît de des propunerilor venite de la Ankara. Poate de aceea îl și plasase pe cumnatul său Jenke în preajma lui von Papen. Așa se explică că von Papen a fost uimit primind imediat răspunsul.

„Ambasadorului von Papen — personal. Strict confidențial. Acceptați oferta valetului britanic, dar fiți foarte vigilenți. Un curier special va sosi la Ankara pe ziua de

30. dimineața. Aștept un semn imediat după preluarea documentelor. Joachim von Ribbentrop".

La 30 octombrie, exact la ora 15, în biroul atașatului comercial Moyzisch suna telefonul. Secretara îi întinde receptorul.

— Aici Pierre, bonjour monsieur !

— Mă bucur că ați sunat. Sînteți de acord să ne întîlnim diseară ?

Elyeza Bazna, căruia în aceeași zi germanii i-au dat numele conspirativ de Cicero, avea în mînă dublurile cheilor de la caseta cu documente secrete. Cu o doză mare de îndrăzneală și o porție serioasă de noroc reușise să scoată neobservat din ea cîteva documente prețioase pe care le fotografiase. Lucrul se întîmplase chiar în ziua cînd ambasadorul britanic primise o telegramă secretă de la ministrul său, care îl informa despre desfășurarea tratativelor la conferința miniștrilor de externe aliați de la Moscova. Tratativele se terminaseră pe 30, era, deci, vorba despre o informare finală și succintă. Pe scurt, conținutul ei era următorul : ministrul sovietic de externe consideră ca esențiale în viitor trei circumstanțe, care puteau contribui la scurtarea războiului : debarcarea în Franța, sporirea presiunii asupra Turciei neutre, care pînă la sfîrșitul anului trebuie să intre în război alături de Aliați, și presiuni diplomatice asupra Suediei, pentru ca guvernul suedez să permită Aliaților să organizeze puncte de sprijin pe teritoriul ei. În continuare, sir Hughe era solicitat să încerce prin toate mijloacele să convingă guvernul turc să se alieze cu Marea Britanie. Ministrul britanic al afacerilor externe, Anthony Eden, s-ar putea opri în drum spre patrie la Cairo, unde ar dori să se întîlnească la patru decembrie cu ministrul turc de externe, Numan Menemencioglu...

Informații de mare însemnătate și secrete. Al doilea material al lui Bazna era foarte proaspăt și de prima mînă.

Turcii numeau ambasada germană Alman Koy, adică colonia germană. Un spațiu întins : cîteva clădiri răsfirate într-o mare grădină. În față terenul avea un gard ornamental, în spate — doar unul de sîrmă.

Era o noapte clară și rece. Din ambasada britanică a ieșit o persoană cu gulerul ridicat. Bărbatul a străbătut în fugă străzile, iar cînd s-a apropiat de bulevard a încetat să alerge. Mergea de-a lungul gardului de sîrmă ca un om

care vrea să respire aer curat înainte de a se culca. La un moment dat, s-a strecurat discret înăuntru.

Căsuța grădinarului se afla în spatele unor tufe mari ; Cicero s-a apropiat tiptil de ele. S-a oprit și a cercetat din nou împrejurimile ; n-avea încredere în germani. De fapt, n-avea încredere în nimeni. În fața zidului a apărut o altă persoană. Cicero s-a ascuns în tufiș. Bărbatul s-a oprit și a întrebat încet :

— Pierre ?

Cicero a ieșit din tufiș și Moyzisch a făcut un semn spre clădire. Au intrat în birou. În incintă era și camera de pază. De aceea, Cicero era cu ochii în patru. Încă nu cîștigase.

— Arătați-mi !

Cicero a deschis palma, în ea erau cele două cutiuțe cu filme. Moyzisch s-a dus la seif și a pus pe masă două pachete voluminoase cu lire. Încet, bancnotă cu bancnotă, le-a pus în fața turcului, numărîndu-le cu glas tare. Spionului îi străluceau ochii. Nici în cele mai frumoase visuri nu-și imaginase că va cîștiga această sumă uriașă. Cu cinci degete. Pentru cîteva minute de frică. Dar banii s-au întors în seif, Moyzisch calculase și pregătise totul.

La subsolul clădirii, în laboratorul ambasadei aștepta un fotograf. După ce a numărat banii, Moyzisch a luat filmele și s-a dus să le dea la developat. Nu putea să plătească o sumă atît de mare fără să vadă ce conțin filmele. În acest timp, kavasul fuma, bea coniac și aștepta nerăbdător. Trăia clipa prelungită de tensiune a jucătorului care a mizat totul pe o singură carte.

Moyzisch s-a întors după douăzeci de minute. Zîmbea. Filmele erau în regulă. S-a îndreptat iar spre seif, l-a deschis i i-a dat lui Cicero bancnotele. A scos din sertarul biroului o chitanță gata pregătită, pentru primirea a 20 000 de lire, și i-a întins-o. Spionul n-a scos nici un cuvînt, a aruncat doar o privire elocventă. Ce semnătură ! ? Moyzisch a înțeles că-i cerea valetului imposibilul. A rupt chitanța și a aruncat-o în coș.

Cicero s-a ridicat din fotoliu, simțindu-se milionar. 20 000 de lire ! Cu banii ăștia putea să-și cumpere treizeci de automobile. Era un om bogat. Și va fi și mai bogat. A promis imediat că a doua zi va aduce alt film cu informații, foarte proaspete. Ultima telegramă fusese primită de ambasadorul britanic chiar în acea dimineață ; în ea era vorba despre o conferință ținută la Moscova.

Germanii au lucrat toată noaptea, în revelator apărură seră la mărit numai documente importante. Majoritatea lor erau telegrame secrete şi strict secrete, adresate de Foreign Office ambasadorului lui de la Ankara. Ofiţerul de informaţii Moyzisch făcuse o afacere bună.

Mai tîrziu scria :

„Nu-mi credeam ochilor. Pe biroul meu se aflau documente ce conţineau secretele cele mai straşnic păzite de inamic, secrete politice şi militare. Aveau o valoare enormă. În acelaşi timp, nu era nimic suspect. Nu era vorba de falsuri. Nu aveam nici cea mai mică îndoială asupra autenticităţii lor. Ne picaseră din senin documente la care agenţii secreţi visează toată viaţa... Am constatat de la prima privire că omul acela (spionul Cicero — *V.P.B.)* a făcut celui de al treilea Reich un serviciu important. Preţul telegramelor nu era mare".

Examinînd azi documentele vîndute de Elyeza Bazna, constatăm că ele reprezintă doar un segment de istorie din cel de al doilea război mondial. Atunci, însă, ele constituiau un material strategico-tactic de primă clasă. În special pentru germani, care aveau serioase greutăţi pe front. În Africa aproape că încetaseră lupta, în Uniunea Sovietică se rostogoleau cu viteză la vale. Stalingradul şi retragerea lui Rommel de la graniţele Egiptului erau tot atîtea cuie bătute în sicriul nazist !

Conţinutul telegramelor lui Bazna nu era nici el de natură să stimuleze optimismul Înaltului comandament al Wehrmachtului. Moyzisch însuşi caracteriza astfel conţinutul primelor informaţii cumpărate :

„Documentele dovedeau clar hotărîrea şi posibilităţile Aliaţilor de a zdrobi total al treilea Reich... Întîmplarea ne oferise dovezile din care decurgea clar că Germania naţional-socialistă şi conducătorii ei se îndreptau spre distrugerea totală... Nu era vorba de propagandă, Aliaţii dispuneau de un potenţial atît de mare, încît Germania putea cîştiga războiul numai printr-un miracol".

Citind documentele secrete britanice, lui von Papen nu-i venea să creadă. Ce poziţie cîştigase în neutra Turcie R.A.F.-ul (Royal Air Force) britanic — literalmente sub nasul lui ! Cum se face că n-a ştiut nimic ? Sau explicaţia era că, deşi între Aliaţi existau multe şi variate contradicţii, într-un punct erau de acord înfrîngerea totală a Germaniei. Cele cincizeci şi două de documente îi demons-

trau clar lui von Papen că intenţia Aliaţilor nu era o hotărîre utopică, ci un fapt ireversibil.

Abia se uscaseră fotografiile, că secţia de cifru se pusese pe treabă. Importantul mesaj s-a transformat într-o grupă de cifre, care a zburat prin eter şi, în aceeaşi zi, a ajuns din nou decodată pe biroul ministrului afacerilor externe Joachim von Ribbentrop. Fotocopiile care urmau să probeze autenticitatea documentelor de la Ankara au fost trimise de von Papen chiar a doua zi prin curier special.

Din clipa cînd şeful suprem nazist a citit informaţiile secrete furnizate de Cicero, nici von Papen, nici Jenke, nici Moyzisch n-au mai avut o clipă de linişte. Din Berlin curgeau întrebările. Cine era Cicero ? Cum ajunsese la documentele secrete ? Nu era cumva o farsă britanică ? Puteţi să-i verificaţi trecutul ? De unde îşi procurase cele trebuincioase pentru reproduceri şi unde le avea ascunse ? Era profesionist ? Fotograf ? Avea ajutoare ? Pe cine ? Selecta documentele sau fotografia tot ce-i pica în mînă ? De ce vroia recompensa în lire ? Din ce motive era împotriva englezilor ? Era convins că vor fi învinşi ?

Moyzisch, singurul om de legătură al germanilor în acţiunea secretă Cicero, a încercat cu primul prilej să obţină de la valetul Bazna cel puţin cîteva răspunsuri. N-a aflat nimic. Cicero se ferea şi adesea se contrazicea, relatările lui n-aveau nici cap nici coadă.

Apoi, alt film, alţi bani. După o săptămînă tot aşa. Materialele se succedau la intervale aproape regulate şi se acumulau la Berlin. Provocau nelinişte. Sub covorul roşu din fibre de cocotier din cămăruţa kavasului Bazna plicurile cu lire se înmulţeau. Pe lîngă sentimentul că era bogat, îl stimula faptul că participa din culise şi colabora la politica înaltă.

Ribbentrop avea, însă, alt sentiment, care se tot întărea. Acela că Cicero era un bluf, că Intelligence Service-ul îi ducea de nas. Bombarda Ankara cu noi telegrame aflaţi imediat cine este Cicero !

Ambasadorul von Papen îşi cunoştea oamenii de la Berlin, cunoştea certurile şi intrigile lor. Cunoştea şi complexul de inferioritate al lui Ribbentrop faţă de serviciul de informaţii britanic. De aceea îşi păstra calmul.

Moyzisch şi-a procurat un automobil. De cele mai multe ori se întîlnea cu Cicero noaptea, în cartierele mărginaşe ale Ankarei. Încetinea şi Cicero se urca. Bineînţeles, cînd

nu era nimeni prin preajmă. Maşina făcea cîteva ocoluri, cei doi efectuau schimbul : rolele de film contra bani ; apoi, omul de la volan frîna şi Cicero cobora pe trotuar mai bogat cu cîteva mii.

Într-o seară, s-au întîlnit la colţul străzii Akay, în cartierul Kocatepe. După ce Bazna s-a urcat în maşină, Moyzisch a observat în oglinda retrovizoare un automobil care îi urmărea. Străzile erau întunecoase, se vedeau doar luminile lui. A oprit lîngă trotuar, maşina din spate a făcut acelaşi lucru o sută de metri mai departe. Moyzisch a demarat imediat şi a pornit în viteză pe străduţele periferiei. Elyeza Bazna urmărea luminile automobilului şi, cînd acesta a trecut prin dreptul unui felinar, a observat într-o fracţiune de secundă faţa bărbatului de la volan. O faţă tînără şi îngustă.

Pe Cicero l-a cuprins frica. Trebuia să coboare cu orice preţ. L-a îndrumat pe Moyzisch pe nişte străduţe pe care se mergea cu dificultate dacă nu le cunoşteai, apoi au ieşit pe un bulevard. Moyzisch a frînat brusc, Bazna a sărit, s-a ascuns în umbra celui mai apropiat grilaj. Aştepta în tăcere. Peste cîteva secunde a trecut pe lîngă el automobilul condus de tînărul cu faţa îngustă. De data aceasta Cicero l-a văzut de aproape. N-avea să-l uite prea uşor.

Ribbentrop căuta în continuare noi motive ca să nu creadă în informaţiile lui Cicero. Erau neplăcute, stresante, nu-şi aflau locul în planurile stăpînilor Reichului nazist. Oamenii din jurul lui Hitler se obişnuiseră cu superstiţiile şefului lor, şi, fără să-şi dea seama, le căzuseră şi ei pradă. Căutau în toate un semn al destinului. Convingerile fasciste nu-i permiteau lui von Papen să se împace cu gîndul că Cicero ar fi putut spiona la ambasada britanică fără să aibă un ideal înalt, numai şi numai pentru bani. Mai mult, germanii aveau permanent senzaţia că materialele primite din Ankara sînt prea importante ca să poate fi adevărate, şi bănuiau tot timpul că au în faţă informaţii false pe care li le plasa Intelligence Service-ul. Şi făceau mari eforturi să dea de rostul lucrurilor. Îl chestionau tot timpul pe spion.

— Nu mă credeţi ? Insist s-o faceţi, spunea Cicero.

— Am vrea să cunoaştem motivul. Mobilurile.

— Cum doriţi, răspundea Elyeza Bazna, şi începea să depene o istorioară lacrimogenă : englezii vînau raţe. Nu era departe, doar la cîţiva kilometri de oraş. Tata se plimba.

Nu știa că era în pericol. Deodată, un foc de armă și tata căzu. Un englez nu împușcase rața, dar îl nimerise pe tata.

— Ce tragedie !

— Ei vedeți ! De aceea îi urăsc. De aceea mă răzbun pe ei. De aceea voi lupta contra lor pînă la ultima suflare. Aceasta e datoria mea sfîntă. Nici dumneavoastră, domnule, n-ați proceda altfel. Aici aveți alte filme. Banii sînt la dumneavoastră ?

În ziua următoare, Moyzisch a primit altă telegramă de la Berlin. Era semnată de von Steengracht, secretar de stat la Ministerul afacerilor externe, care îi făcea cunoscut că domnul ministru Joachim von Ribbentrop dorea ca el să se prezinte neîntîrziat pe Wilhelmstrasse cu tot materialul documentar al acțiunii secrete Cicero. Îi fusese rezervat pentru a doua zi dimineața, opt noiembrie, un loc într-un avion special care pleca din Istanbul.

Moyzisch s-a uitat la ceas. Și-a dat seama că nu mai avea decît cîteva ore pînă la plecarea expresului din Ankara. A prins trenul, iar pe aeroportul din Istanbul s-a îmbarcat în junkersul german cu numărul 52 și a zburat peste Marea Marmara.

Escală la Sofia. A coborît din avion să-și dezmorțească picioarele. Deodată a auzit următorul anunț :

„Domnul Moyzisch din Ankara este rugat să se prezinte la informații ! Repet...“.

La informații aștepta un bărbat necunoscut. A verificat pașaportul lui Moyzisch și, cînd s-a convins că vorbește cu omul căutat, i-a explicat

— Generalul Kaltenbrunner mi-a ordonat să vă conduc la dînsul cu un avion special. Aparatul e pregătit !

Era o întîmplare neobișnuită și suspectă, dar ordinul nu putea fi discutat. Continuarea călătoriei spre Berlin cu alt avion era o consecință a luptei îndelungate dintre șeful spionajului nazist Kaltenbrunner, șeful autentic și cel mai mare în grad al lui Moyzisch, și ministrul afacerilor externe, care îi era șef doar de ochii lumii.

Ribbentrop o ținea una și bună că materialele lui Bazna erau false. Își pusese în joc întreaga sa autoritate pentru a împiedica valorificarea lor. Kaltenbrunner era, probabil, convins de contrariu, și, chiar dacă nu era, respingea părerea lui Ribbentrop din principiu. De aceea ordonase să-i fie adus Moyzisch de pe aeroportul din Sofia. Voia să vorbească cu el despre acțiunea secretă Cicero înaintea ministrului afacerilor externe.

Aeroportul Tempelhof din Berlin, o limuzină neagră cu număr militar, apoi o clădire mare printre grămezile de ruine de pe Wilhelmstrasse. Moyzisch a intrat și s-a legitimat. Pentru o clipă l-au luat în primire secretarii. În fine, ultima ușă. În spatele ei — un birou, în spatele biroului — șeful serviciului german de spionaj, Ernst Kaltenbrunner. La biroul de alături — patru bărbați necunoscuți.

Aveau în față nu numai teancurile de fotocopii ale documentelor furnizate de Cicero, dar și carnete cu însemnări. A început interogatoriul. A fost pus în funcțiune un magnetofon. Comisia, în frunte cu Kaltenbrunner, își propusese ca pe baza interogatoriului încrucișat și a datelor strînse pînă atunci să hotărască acțiunea secretă Cicero era pusă la cale de Intelligence Service, cum afirma tot timpul Ribbentrop, sau nu. Ascultase și opinia experților în fotografie, care cercetaseră cu ce lumină se lucrase, de la ce distanță fotografia Cicero, ce instalație folosea. Aceștia ajunseseră la concluzia că avea un ajutor, și că, deci, nu lucra de unul singur.

Cu aceste constatări expertiza s-a încheiat, iar specialiștii au plecat. Șeful l-a chemat din nou pe Moyzisch și i-a explicat că acțiunea secretă Cicero era exclusiv de competența lui, că Ribbentrop n-avea nici un amestec. La sfîrșit, l-a informat pe Obersturmbannführerul SS că domnul ministru n-are gînduri prea prietenești față de el și față de von Papen. E încăpățînat, așa că va susține, probabil, în continuare versiunea că Cicero e o marionetă a serviciului de informații britanic. Dar el, Kaltenbrunner, se pricepe la afacerile de spionaj mai bine decît domnul ministru de externe, doar acesta e domeniul lui ; de aceea, afacerea Cicero va continua să fie, în exclusivitate, cazul lui. De altfel, a și trimis două sute de mii de lire, care se află deja la ambasada din Ankara. Pentru ca Bazna să poată fi plătit în continuare.

Moyzisch nu contenea să fie uimit. Din liniștea aproape civilă a neutrei Turcii ajunsese deodată în mijlocul atmosferei de front din Berlinul bombardat și se simțea în labirintul ierarhiei naziste ca un naufragiat. Cei mai înalți reprezentanți ai „Reichului milenar“ conspirau unul împotriva celuilalt într-o vreme cînd era în joc viața sau moartea națiunii germane, se certau în legătură cu monopolul competenței ca niște babe la piață. Obersturmbannführerul SS și colaboratorul celui mai important serviciu

de securitate al Reichului era dezamăgit, dar tăcea. Era, de altfel, singurul lucru pe care putea să-l facă.

Să ne întoarcem iar la bănuieli și la expertiza de specialitate. Astăzi, se știe precis din alte surse că Cicero nu lucra singur. Nici n-ar fi fost posibil din punct de vedere tehnic. Lumina cu care se fotografiau documentele era foarte bună, e îndoielnic că ar fi putut fi folosit doar un bec obișnuit, cum afirmase Elyeza Bazna. Lumina, egal dispersată, provenea, fără îndoială, de la un reflector, acesta era fixat pe un suport, cineva ținea documentele, altcineva fotografia. Și nu era cîtuși de puțin vorba de un amator. Cicero mințise afirmînd că nu fotografiase niciodată altceva decît propria-i familie ; de fapt făcuse pregătirea de specialitate prin care trebuie să treacă orice agent secret.

Acesta este unul din aspectele problemei. Celălalt e mult mai important. E vorba de selecția documentelor pe care Bazna le vindea germanilor. E adevărat, sir Knatchbull-Hugessen primea toate telegramele descifrate, deci, puteau fi citite de oricine. Dar erau documente scrise în engleză. Spionul Cicero nu știa atît de bine englezește. În afară de aceasta, telegramele erau alese după criteriul importanței sau valorii strategice. Putea oare servitorul ambasadorului britanic, care cunoștea doar cîteva zeci de propoziții curente necesare serviciului în casă, să citească în cîteva minute circa cincizeci de documente secrete, să le aleagă pe cele mai importante și să le fotografieze într-o clipă ? Cunoștea el limbajul diplomatic ? Conjunctura politică și militară? Era el atît de inițiat în tactica comandamentelor Aliaților încît să fie în stare să aleagă lucruri de importanță excepțională ? Cu siguranță că nu.

Moyzisch trăsese la hotelul Kaiserhof și-și lăsase servieta cu documente secrete în seiful lui Ernst Kaltenbrunner. A doua zi i-a fost adusă de doi civili care l-au anunțat că au ordin să-l conducă la ministrul de externe. Din dispoziția șefului serviciului de informații, Kaltenbrunner, urmau să participe și ei la convorbirea cu Ribbentrop.

Acesta însă nu i-a primit și l-a lăsat pe Moyzisch în grija secretarului de stat, von Steengracht, și a domnului von Altenburg. Moyzisch a scos din nou din servietă marfa; documentele au trezit uimire și încîntare. Minunate ! Fantastice ! Incredibile ! Colosale !... Dar, imediat, ambii înalți funcționari s-au calmat și au reluat — ca niște subordonați ascultători ce erau — bănuiala bătrînului Ribbentrop : să nu fie cumva o farsă a englezilor.

Aveau să primească în curînd un argument convingător că nu era așa. Serviciul de specialitate al Abwehrului nota sau înregistra toate telegramele cifrate pe care reușea să le intercepteze. Printre ele se aflau și cele expediate de Foreign Office la Ankara și invers. Fiecare telegramă avea număr și dată. Și informațiile lui Cicero aveau număr și dată. Analizîndu-le și comparîndu-le cu textul decodat, naziștii au reușit să afle codul diplomatic englez. Un extraordinar succes ; în același timp un mare handicap pentru britanici. Din acel moment, germanii puteau să citească multe din informațiile transmise de Londra reprezentanțelor diplomatice și invers. De asemenea, puteau compara în ce măsură fotocopiile lui Cicero erau autentice.

Cu toate acestea, Ribbentrop n-a crezut nici în această probă. Cînd, după multe zile de amînări, a dat dispoziție să fie chemat Moyzisch, l-a primit rece și fără interes. L-a ascultat un moment, apoi a împins disprețuitor cele peste o sută de fotocopii ale documentelor secrete britanice, pentru care plătise 65 000 de lire sterline. Și a spus :

— E prea frumos ca să fie adevărat.

Cu aceasta, întrevederea s-a terminat. Lui Moyzisch i-a ordonat să nu părăsească Berlinul. Pentru cazul că ar mai fi vrut să-i vorbească.

Fără să știe că Moyzisch plecase la Berlin, Cicero îl căuta de zor la Ankara. În acest timp, clientul lui se plictisea în capitala celui de-al treilea Reich, mergînd la serate searbede și așteptînd să fie chemat de Ribbentrop. Dar Ribbentrop nu l-a mai chemat. N-a mai avut nevoie să vorbească cu el. Unul din adjuncții ministrului l-a înștiințat că se putea întoarce la Ankara. Era 22 noiembrie, dimineața.

A plecat cu expresul la Viena. Două zile mai tîrziu cobora din avion pe aeroportul Yedlikoy din Istanbul ; a treia zi ajungea cu expresul „Anatolia“ la Ankara.

Chiar la ușă, secretara i-a comunicat că de cîteva zile îl caută la telefon un bărbat. Se prezenta de fiecare dată: Pierre. Era vorba cumva de vreun prieten al domnului atașat comercial ?

Moyzisch a încuviințat și a așteptat. Exact la ora trei Cicero a sunat. Au stabilit o întîlnire pentru aceeași seară.

Ca de fiecare dată, au străbătut multe străzi. Au schimbat filmele pe pachetul cu bani. Întîlnirea aceasta s-a deosebit, totuși, de altele : Cicero i-a predat lui Moyzisch amprentele a două chei, probabil de la seiful ambasadei.

Dorea să i se facă copii după ele la Berlin. Mai avea o rugăminte din onorariu voia cinci mii în dolari și o altă sumă, mai mare, în diamante sau în aur. Moyzisch a încuviințat automat.

Cu o zi înainte, Kaltenbrunner îi trimisese lui Moyzisch o telegramă cu mențiunea : „Strict secret — numai personal". În ea îi interzicea să-i mai dea și lui von Papen să citească informațiile lui Cicero. Desigur, Moyzisch nu-și putea permite să-i dea ascultare, așa că i-a dus imediat șefului său ordinul. Să se asigure. Abia mai tîrziu a ieșit la iveală că telegrama nu fusese doar consecința pizmei existente între conducătorii naziști sau un mijloc folosit de Kaltenbrunner pentru a se răzbuna pe von Papen, politicianul odinioară atît de influent. Fusese, în același timp, și o măsură de precauție. Pentru că, fără să-și dea seama, von Papen reacționase la o hotărîre secretă a britanicilor, despre care oficial nu trebuia să se știe nimic. Mai tîrziu, a relatat el însuși acest fapt : „...unele din telegramele britanice sugerau că ar fi oportun să se intervină fără întîrziere pe lîngă Numan (Numan Menemencioglu, ministrul turc al afacerilor externe. — *V.P.B.*). Îmi amintesc de o telegramă din care reieșea clar intenția de a înființa stații de radar în partea europeană a Turciei, pentru ca bombardierele britanice să poată ataca fără dificultate sondele românești de petrol. Mi se părea că împotriva unei asemenea măsuri se impunea un protest imediat. Dar trebuia să-i spun lui Numan cum aflasem despre intenția britanică. I-am comunicat că despre aceste planuri pomenise atașatul britanic al aerului, sau unul din colaboratorii lui, în fața unor persoane neutre. Am atras cu toată hotărîrea atenția asupra pericolului care ar apărea dacă s-ar afla la Berlin despre existența stațiilor radar. Mi-ar fi fost greu să împiedic o ripostă, un atac aerian asupra Istanbulului. Numan s-a mirat foarte mult că dețin asemenea informații și, enervat, a comunicat consternarea sa ambasadorului britanic. Cîteva zile mai tîrziu pe biroul meu se afla telegrama expediată de sir Hughe Knatchbull-Hugessen la Foreign Office. Cuprindea această frază: Papen knows more, than is good for him... (Papen știe mai mult decît ar trebui)".

La prima vedere s-ar părea că însuși Franz von Papen, care nu-și controlase reacțiile, i-a alarmat pe agenții Intelligence Service-ului. Adevărul e, însă, că acțiunea contra

lui Cicero pornise mai de mult în altă parte și din cu totul alte cauze.

Britanicii sesizaseră că ceva nu e în ordine. Au început să investigheze mai multe căi pe care von Papen ar fi putut să-și procure informațiile secrete. Și primul loc a fost chiar propria lor ambasadă. Într-o zi, Cicero, care se afla în locuința lui sir Hughe, a observat cu groază că în camera de lucru a ambasadorului erau niște electricieni. Seiful, la care Cicero tocmai se pregătea să umble, urma să aibă o instalație electrică de alarmă.

În perioada aceea, Bazna a primit vizita unei nepoate de la țară. Cum valetul era bine văzut de stăpîna casei, i s-a permis temporar nepoatei să doarmă în camerele personalului. În schimb, Esra, care avea șaptesprezece ani, urma să ajute la curățenie și la servirea mesei. Ea fusese aceea care observase că electricienii se duceau des în firida de lîngă bucătărie și de fiecare dată înșurubau sau deșurubau un anumit bușon la tabloul electric. Și fiindcă Esra nu era doar o nepoată îndepărtată, ci și o prietenă credincioasă a lui Bazna, i-a spus acestuia ce văzuse. Cu ajutorul bușonului se deconecta sistemul de alarmă al seifului.

Cicero avea din nou toate atuurile în mînă. Cînd ambasadorul era plecat, întrerupea curentul și deschidea seiful cu dubletele cheilor confecționate la Berlin. Băga documentele sub cămașă, se ducea în camera lui, le fotografia și imediat le aducea înapoi. Înșuruba bușonul și pleca. Se ducea să se afunde într-un fotoliu în holul hotelului „Ankara Palas", unde făcea pe gentlemanul, pe bogătașul, pe marea personalitate. Poate chiar atunci domni importanți ca Ribbentrop și Hitler vorbesc despre el, poate că și familia regală britanică discută despre el. Ajunsese celebru ! Numai că cine e celebru e și în centrul atenției.

De la o vreme, acest gînd pusese stăpînire pe el. Al șaselea simț îi spunea că cineva era deja pe urmele lui ; i se strîngea inima. Cît timp mai putea lucra fără consecințe tragice ?

Le procurase naziștilor informații despre conferințele de la Casablanca, Teheran și Cairo ale reprezentanților puterilor aliate. Era de neînțeles cum hitleriștii îi acordau atît de puțină atenție. Ba îl mai și bănuiau.

Într-o zi, la ambasada germană de la Ankara a apărut un specialist în fotografie. A prezentat o scrisoare ; avea o însărcinare specială din partea lui Ribbentrop : înarmat cu

aparatura corespunzătoare, trebuia să verifice dacă Cicero era demn de încredere din punct de vedere tehnic.

Lui Moyzisch nu-i plăcea deloc spionarea aceasta reciprocă, dar n-avea încotro. Expertul şi-a instalat aparatele într-o cameră a ambasadei ; s-a ascuns după o perdea, după ce-i dăduse lui Moyzisch o listă de întrebări alese cu grijă din domeniul fotografic, la care trebuia să răspundă Cicero. Expertul a înregistrat răspunsurile pe bandă şi a zburat triumfător la Berlin ; aici a declarat că Cicero e un geniu fotografic. Reuşeşte să fotografieze documentele singur, cel mult cu un ajutor.

Germanii jucau singuri o farsă fără să observe că în ultimul act farsa se transforma în tragedie. Şi de fapt s-a şi ajuns la ea.

Munca lui Cicero nu mai era uşoară ca înainte. Instalaţia de alarmă a seifului îi complica viaţa. În plus, paznicul cel somnoros nu mai moţăia nici el tot timpul. Şi, apoi, permanenta nesiguranţă.. Bazna nu ştia cînd va cădea în cursa întinsă de serviciul secret britanic. Mereu îşi propunea să renunţe, dar nu renunţa. Lirele ascunse sub covor erau o ispită prea puternică, îl ademeneau. Avea multe, dar mai voia. Ca să nu mai trebuiască să muncească oricît de mult ar mai trăi. Informaţiile curgeau mereu şi spionul nu rezista.

La Conferinţa de la Teheran, Aliaţii adoptaseră o serie de măsuri militare, care aveau să determine în scurt timp totala înfrîngere a Reichului hitlerist. Unele informaţii secrete primite de la Londra de ambasadorul Knatchbull-Hugessen conţineau planurile cîtorva operaţii viitoare. Printre ele, se afla şi lista obiectivelor vizate de aviaţia aliată. În fruntea listei se afla planul unui atac aerian asupra capitalei bulgare. Un covor de bombe urma să acopere la 14 ianuarie 1944 oraşul Sofia.

Cicero a fotografiat informaţia şi a transmis-o prin metoda obişnuită germanilor. Cînd a ajuns pe biroul lui Ribbentrop, acesta, pentru prima oară, a început să se îndoiască. Dacă atacul aerian de la 14 ianuarie avea să se confirme, însemna că Cicero nu era agent englez şi că informaţiile lui erau adevărate. Ceea ce a urmat a fost absurd şi monstruos. Kaltenbrunner, Schellenberg, Ribbentrop şi acoliţii lor voiau să verifice veridicitatea informaţiilor lui Cicero. De aceea nu i-au avertizat nici măcar

pe oamenii lor de la Sofia. Şi au aşteptat desfăşurarea evenimentelor.

Atacul aerian a avut loc. Verificarea veridicităţii informaţiilor lui Cicero a costat viaţa a patru mii de oameni, bulgari şi germani.

Măsurile de securitate luate în clădirea ambasadei, omul din automobil, schimbarea comportării lui sir Hugh şi alte cîteva detalii semnalau pericolul. Bazna era cu ochii în patru, ziua şi noaptea. Bănuia pe toată lumea, cu excepţia unei persoane. Bineînţeles a celei vinovate...

Spionul nazist, care purta titlul de ataşat comercial, avea o secretară. După spusele lui Moyzisch, în tot timpul activităţii ei învăţase un singur lucru : cum să nu facă nimic şi să ia pentru asta bani. Cornelia Kapp era, cum se zice, o secretară tipică. Ştia să răspundă la telefon şi să anunţe cu un ton agreabil : „Aici agenţia comercială !“...

Moyzisch avea tot mai multă treabă cu Cicero, corespondenţa cu Berlinul se amplifica de la o zi la alta, trebuia să rezolve o mulţime de treburi administrative. Birocratismul german a presupus întotdeauna multe rapoarte, statistici şi informări de tot felul. Moyzisch nu le mai putea ţine piept. Berlinul îi oferise un colaborator, dar el ştia că acesta trebuia să fie un agent informator. A refuzat şi a scris că are nevoie de o dactilografă obişnuită, care să ştie limbi străine.

În această situaţie, în cazul Cicero apare încă o dată capitala Bulgariei, Sofia. Seiler, ataşat de presă al ambasadei germane de la Ankara, se afla înaintea sărbătorilor de iarnă într-o călătorie de serviciu la Sofia. Locuia la hotelul „Bulgaria“ rezervat germanilor. În hotel se mai aflau şi cîţiva membri ai misiunii militare. Precum şi părinţii Corneliei Kapp.

Au făcut cunoştinţă în holul hotelului. Au intrat în vorbă ca oameni ce s-au întîlnit departe de casă. Domnul Kapp era de mulţi ani diplomat, fusese consul general la Bombay şi, mai tîrziu, la Cleveland, în S.U.A. Avea cincizeci de ani şi se spunea despre el că e un om cumsecade. Avea o fiică frumoasă şi răsfăţată.

Cornelia era o blondă frapantă, de douăzeci de ani, genul de femeie care apare pe primele pagini ale revistelor pentru bărbaţi. Dar era foarte sensibilă. De aceea papà Kapp încercase să-i găsească o slujbă în care să aibă mai multă linişte. Nu suporta atacurile aeriene, avea nervii

zdruncinați ; cel mai bine ar fi fost să ajungă într-o țară neutră, unde războiul nu era o prezență cotidiană. L-a întrebat pe Seiler dacă nu s-ar găsi un loc pentru fiica lui la ambasada de la Ankara. Seiler și-a amintit imediat de Moyzisch.

Cînd s-a întors la Ankara, i-a descris-o pe Cornelia ca pe o secretară ideală : sociabilă, tînără, atrăgătoare, bună dactilografă ; își făcuse studiile în Statele Unite, vorbea engleza ca și germana, cunoștea puțin și franceza. Fiind fiica unui consul general german, prezenta garanție și din punct de vedere politic.

Moyzisch nu putea angaja pe nimeni, de lucrul acesta se ocupa serviciul de personal al Ministerului afacerilor externe. Propunerea trebuia să fie aprobată și de SD. Ajutoarea lui avea să depindă, ca și el, direct de șeful serviciului de spionaj al lui Kaltenbrunner.

Verificarea a decurs bine, Cornelia putea să plece la Ankara. La cîteva zile după Anul nou, în biroul lui Moyzisch a apărut o tînără, dar cu totul alta decît și-o imaginaseră cu toții după descrierea lui Seiler. Avea mîinile neîngrijite, unghiile roase, părul nepieptănat, tocurile scîlciate și ochii obosiți. O fată apatică, dezgustată de viață, indiferentă. Nu o interesa nimic și își deranja colegii cu crize de isterie. Seiler nu înțelegea nimic. Fata s-a instalat la o masă în anticamera biroului lui Moyzisch și din prima zi a început să-l calce pe nervi.

Pentru Cicero, venirea Corneliei Kapp a fost nefastă. După război a căutat-o. În memoriile lui există un pasaj în care el arată felul cum Cornelia și-a motivat comportarea ciudată și schimbarea înfățișării :

„Comportarea mea isterică nu era nimic altceva decît o manevră de camuflare. Vroiam să-mi maschez propria nesiguranță și nervozitate. Trăiam într-o permanentă teamă că voi fi demascată. Dacă m-aș fi comportat normal, aș fi bătut la ochi în zilele cînd simțeam o tensiune insuportabilă. Așa că am preferat să apar tot timpul ca o femeie isterică...".

Cornelia Kapp, spioana aruncată în lupta contra lui Cicero, nu era în serviciul spionajului britanic, cum s-ar fi putut presupune, ci era agentă a serviciului american de spionaj O.S.S. (Office of Strategic Services). Americanii cunoșteau bine activitatea lui Cicero, în timp ce bri-

tanicii n-aveau încă nici cea mai vagă idee despre existența lui.

Istoria d-rei Kapp nu începuse nici la Sofia, nici la Cleveland, ci la Berna, în Elveția. Acolo zăbovise mai mult americanul Allen W. Dulles, ulterior șeful F.B.I.-ului. Primea de la Berlin multe informații prețioase din cele mai înalte cercuri militare și politice. Oamenii lui aveau acces la documentele secrete germane și luau parte la consfătuirile cele mai secrete care se țineau în prezența lui Hitler.

Unul dintre confidenții lui Dulles, ca să nu-l numim de-a dreptul spion, era consilierul de ambasadă Fritz Kolbe ; diplomatul german făcea parte din cercul cel mai apropiat al lui Ribbentrop. În serviciul american de informații purta numele conspirativ George Wood. Consilierul Kolbe avea motive serioase să lupte contra naziștilor : Gestapoul îi asasinase fratele. Deoarece Ribbentrop privise chiar de la început cazul Cicero cu scepticism, nu-i de mirare că la Berlin această acțiune de spionaj nu era învăluită într-un prea mare secret. Oricine avea cît de cît acces la informații sigure și era inițiat în problemele serviciului german de informații nu putea să nu fi auzit despre „enigmaticul individ de la Ankara". Consilierul de ambasadă Kolbe auzise despre el și l-a informat pe Dulles la Berna. Deci, americanilor nu le-a trebuit prea mult timp să afle că Cicero lucra chiar la ambasada britanică.

Dacă judecăm după principiile ce guvernau colaborarea între Aliați, Office of Strategic Services nu s-a comportat tocmai corect păstrînd constatări atît de grave doar pentru sine. Dar poate că americanii n-au vrut să atragă atenția asupra acestui caz atîta vreme cît ei înșiși nu îl verificaseră ; sau poate că doreau să le facă o surpriză plăcută colegilor din serviciul englez de contraspionaj. Mai tîrziu, cînd au fost siguri despre ce și despre cine era vorba le-au predat rezultatele cercetărilor.

Așa cum aveau specialiști pentru diferite domenii ale spionajului, americanii dispuneau și de specialiști pe zone geografice. Unul dintre aceștia, bun cunoscător al problemelor balcanice, era George H. Earle, prieten personal al președintelui Roosevelt, fost guvernator al statului Pennsylvania, iar mai tîrziu ambasador la Viena. O vreme activase și la Sofia. În perioada cînd Cicero cu aparatul său fotografic lucra la ambasada britanică, Earle era atașat militar la Istanbul. Acolo și-a amintit de colaboratoarea

serviciului american de informații Cornelia Kapp, care se afla pe atunci la Sofia. I-a dat un singur ordin să ia o slujbă la ambasada germană de la Ankara. Cu ajutorul tatălui ei, care nu bănuia nimic, a reușit mai repede și mai bine decît sperase Earle.

Cornelia Kapp era de origine germană, dar venise în Statele Unite ale Americii la vîrsta de șase ani. Crescuse în vechiul Ohio, acolo își avea prietenii din copilărie. Trăise în America pînă la începutul războiului. În 1941 a fost obligată să se întoarcă împreună cu părinții ei în Germania hitleristă. O trecere zguduitoare dintr-o lume în alta. Percepea spaimele generate de dictatura fascistă cu o sensibilitate dublă.

Pe tatăl ei l-au mutat în Italia, iar ea a rămas la Stuttgart, unde frecventa un curs pentru infirmiere de război. Altfel, ar fi ajuns într-o uzină. Viața în Germania era insuportabilă, de aceea a făcut tot ce a putut ca să ajungă la tatăl ei în Italia. A reușit, consulul general Kapp avea un bun renume.

În iulie 1943 l-au mutat la Sofia. Cornelia l-a însoțit, fără să știe că se apropia de cea mai mare misiune din viața ei. Mai întîi a lucrat ca secretară la ambasada germană.

„N-a fost o simplă întîmplare faptul că de aici am ajuns la Ankara", povestea ea despre această misiune. „Serviciul american de informații mă contactase printr-un agent în august 1943, la Sofia. Acolo am început să lucrez pentru el. La Ankara, Moyzisch mi-a înlesnit mult munca pentru americani. La cîteva zile după venirea mea aveam duplicatele cheii de la seiful lui și copiasem deja documentele secrete. Amîndoi frații mei, Peter și Torard, ofițeri ai Wehrmachtului, luptau pe frontul de răsărit. Acesta a fost alt motiv pentru care am cîștigat încrederea lui Moyzisch. S-a lăsat păcălit de fiecare dată. Am fost de acord cu propunerea de colaborare a serviciului de informații american, aveam motive personale. Un mare rol l-a jucat o iubire din vremea studenției de la Cleveland. Numele bărbatului cu care trebuia să mă întîlnesc din nou — acum în calitate de agent al lui Office of Strategic Services din Ankara — nu vreau să-l divulg".

Mai tîrziu Cornelia Kapp relata „Am lucrat doar pentru O.S.S. Moyzisch n-avea idee despre ceea ce făceam. De existența unui anume Cicero știam mai înainte de a în-

cepe să deschid zilnic, la ambasada germană, geanta poştală de la Berlin. Lucram singură, nu mă deranja nimeni ; aveam, deci, destul timp să copiez scrisorile ce veneau de la Berlin. Din ele reieşea clar că Cicero trebuia căutat chiar la ambasada engleză.

Copiile documentelor le predam în fiecare seară americanilor. La un moment dat, aceştia au fost pe punctul de a-l dibui pe omul nostru. Moyzisch se întîlnea cu el, iar el se urca de fiecare dată în maşină. Întîmplarea s-a petrecut într-o seară, cînd Moyzisch şi Cicero scăpaseră ca prin urechile acului, după o goană nebunească pe străzile Ankarei. Americanii ştiau de cîtăva vreme că există un spion cu numele de Cicero şi mai ştiau că e un om ca toţi oamenii. Am primit sarcina să aflu cine se ascunde în spatele acestui nume conspirativ...".

Agentul nazist Moyzisch a declarat ulterior că nici prin gînd nu i-a trecut s-o bănuiască pe Cornelia de o asemenea activitate. Ţinînd cont de aspectul şi de comportarea ei imposibilă, o considera total incapabilă. Nu credea că are fie şi un dram de inteligenţă. Nici nu se gîndise că trebuia să se informeze ceas de ceas în legătură cu viaţa ei particulară, să afle unde se duce şi cu cine se întîlneşte.

Cicero se lovea de tot mai multe greutăţi. Sir Hughe lua peste noapte acasă tot mai puţine documente. În ele apărea regulat cuvîntul necunoscut „Overlord". Nici Moyzisch nu ştia ce înseamnă. Apărea atît în contexte legate între ele, cît şi în altele independente. Într-o seară a luat cîteva teancuri de fotocopii mai vechi de la Cicero şi a început să le compare. Cuvîntul „Overlord" apărea şi în documentele altor agenţi, de aceea Abwehrul a ordonat tuturor rezidenţilor lui să-i afle semnificaţia.

Printre documentele pe care Moyzisch le trimisese la Berlin era şi o telegramă de la Londra în care Ministerul afacerilor externe cerea ambasadorului Knatchbull-Hugessen să încerce să finalizeze tratativele anglo-turce cel mai tîrziu pînă la mijlocul lunii mai. Din informaţiile parvenite de la conferinţele Aliaţilor de la Teheran şi Moscova decurgea că aceştia urmau să deschidă al doilea front cel mai devreme în prima jumătate a anului 1944. Deoarece conexiunile concrete în care apărea sugerau că „Overlord" semnifica un eveniment militar de maximă importanţă, Moyzisch a dedus că era denumirea codificată a invaziei britanicilor şi americanilor în Europa. Ipoteza lui

s-a transformat în certitudine în momentul în care Cicero i-a adus fotocopia unei telegrame. Sir Hughe întocmise pentru Londra o informare despre mersul tratativelor cu ministrul turc al afacerilor externe. Turcia va intra în război alături de Aliaţi doar dacă operaţia „Overlord“ va reuşi...

Din acest document procurat de Cicero, Moyzisch a înţeles că comanda supremă a invaziei anglo-americane urma să fie asigurată de generalul american Eisenhower. Sir Hughe comunicase informaţia guvernului turc, ceea ce lui Moyzisch i s-a părut a fi mai mult decît suspect. În momentul acela, Eisenhower nu era încă o mare personalitate militară, alţi generali şi mareşali aveau o faimă mai mare, ca, de exemplu, Montgomery, Alexander, Mac Arthur. După ce a analizat toate datele pe care le avea la dispoziţie, Moyzisch a transmis şefilor săi la Berlin următoarea concluzie : «Overlord» desemnează, probabil, cel de-al doilea front din Europa“.

Nimerise exact în ţintă. Dacă Înaltul comandament de la Berlin ar fi raţionat cel puţin parţial atît de logic ca Moyzisch, ar fi trebuit să ajungă la aceeaşi concluzie. Ribbentrop şi consilierii săi — dacă se consultase cu vreunul din ei — au reacţionat ca nişte puşti încăpăţînaţi. Au trimis un răspuns ce trăda o enormă îngîmfare : „Poate, dar e puţin probabil“.

Acesta a fost punctul final al cazului Cicero în ceea ce priveşte partea germană. Bazna n-a mai transmis nici o informaţie. Aştepta cu groază să fie descoperit. Veghea nopţi întregi. Pe frontul sovietic armata germană suferea o înfrîngere după alta. Apoi, cu puţin înaintea Crăciunului, colonia germană din Ankara a fost cutremurată de vestea că mai mulţi germani trecuseră la inamic. Printre ei se aflau şi cîţiva funcţionari ai consulatului general din Istanbul, specialişti în problemele Orientului Apropiat şi agenţi ai Abwehrului. Cornelia Kapp a speculat evenimentul pentru a-şi întări poziţia şi a-şi exprima credinţa de nezdruncinat în victoria finală a nazismului. Acum părea perfect normală, aşa cum Moyzisch n-o văzuse niciodată. Cu toate acestea, el s-a dus la von Papen şi i-a expus un plan mai de mult pregătit. Nu mai avea nevoie de Cornelia, fata nu se comporta cum trebuia, mai ales într-o misiune atît de delicată. Era de-a dreptul periculoasă. Era bine să se gîndească la modul cum ar fi putut să scape elegant de ea. De altfel, ei nu-i plăcea la Ankara, avea

veşnic mii de obiecţii în privinţa mediului de aici şi ar fi fost, probabil, bucuroasă să i se permită să se întoarcă la familie, la Budapesta, unde fusese mutat între timp consulul Kapp.

Deasupra capului Corneliei se adunau nori. Simţea şi ea lucrul acesta. A cerut un concediu special ca să poată petrece Paştele împreună cu părinţii.

Concediul i-a fost aprobat. Moyzisch i-a făcut rost de un loc în avionul curierului diplomatic, s-a dus cu ea şi la magazinul universal „ABC" din Ankara să-i ajute să aleagă cîteva cadouri. Aici a avut loc o scenă paradoxală, şi anume singura întîlnire a rivalilor, care nu se cunoşteau. Agentul Sicherheitsdienstului, Cicero, se trezise faţă-n faţă cu agenta O.S.S., Cornelia Kapp, care avea misiunea să-l demaşte. Faptul s-a petrecut exact în clipa cînd Cornelia cumpăra lenjerie de damă. Kavasul Bazna, care avea acasă sub covor două milioane şi jumătate de lire turceşti, vroia să-i cumpere prietenei lui o rochie nouă. Cei doi s-au nimerit unul lîngă altul la aceeaşi tejghea, în spate se afla Obersturmbannführerul SS Moyzisch, care se prefăcea că nu-l cunoaşte pe Bazna. Cicero proceda la fel. Cu o uşoară maliţiozitate, a ajutat-o pe tînăra care nu se putea înţelege cu vînzătoarea. Cînd a văzut că nu mai era nevoie de el, s-a înclinat şi s-a îndepărtat. Cornelia Kapp i-a zîmbit, iar kavasul s-a simţit măgulit. Ştia ea cui îi zîmbise ? Mai tîrziu nota :

„N-aveam idee cum arăta Cicero. Într-o noapte fusese la Moyzisch. Stătusem la pîndă în faţa casei şi-l zărisem de la distanţă. Era întunecat. Se grăbea spre căsuţa grădinarului. Pînă să ajung eu acolo, dispăruse de mult...".

Cicero s-a mai întîlnit o dată cu ea. Pentru foarte scurt timp. Şi tocmai această întîmplare l-a înspăimîntat grozav. Kavasul, care se îmbogăţise atît de repede, avea o slăbiciune : îi plăcea să stea într-unul din fotoliile adînci ale hotelului „Ankara Palas", îmbrăcat în haine făcute de cel mai bun croitor, şi să se lase servit. Servitorul servit de alţii. Făcea pe gentlemanul bogat. Şi atunci o văzuse. Secretara Kapp intrase în hotel şi se îndreptase spre restaurant. Bazna a sărit în picioare, a făcut cîţiva paşi şi tocmai se pregătea să i se adreseze cînd a observat că nu era singură, o însoţea un bărbat tînăr. Cicero a încremenit cînd l-a recunoscut în tînăr pe urmăritorul său. Faţa îngustă,

goana în automobil pe străzile întunecoase. A trăit clipe de derută și nesiguranță. Cei doi nu l-au observat ; Cicero s-a dus la portar și a început să-l descoase. A aflat că bărbatul era american și că se numea Sears sau cam așa ceva.

Cicero a intrat într-o cabină telefonică și a format numărul lui Moyzisch. Nu a răspuns nimeni. Bazna s-a dus repede acasă, a strîns banii și a început să șteargă urmele activității lui : a distrus aparatul de fotografiat, stativul rudimentar și a aruncat tot materialul compromițător în râul Incesu Deresi. Se pregătea să fugă.

Scurtă vreme după aceea, secretara lui Moyzisch, Cornelia Kapp, a plecat în concediu. Obersturmbannführerul Moyzisch s-a bucurat atît de mult de hotărîrea ei încît, amabil, și-a propus s-o conducă la tren. A sosit la gară cu o jumătate de oră înaintea plecării trenului ; ambasadorul von Papen era și el acolo, dar nu în legătură cu secretara. Îl conducea pe ambasadorul spaniol care părăsea Ankara. Moyzisch n-a mai găsit-o pe Cornelia Kapp. Trenul de Istanbul, de unde urma să ia avionul curier, a plecat fără ea. N-a interpretat nicicum întîmplarea, domnișoara Kapp avusese, probabil, una din zilele ei proaste.

De la gară, Moyzisch s-a dus direct la locuința ei. Acolo a aflat vestea incredibilă: domnișoara Cornelia plecase cu bagajele în jurul orei trei. A cerut gazdei permisiunea să cerceteze camera. Toate sertarele erau goale, dulapul la fel ; Cornelia Kapp dispăruse cu tot ce avea. Doar în antreu atîrna vechiul ei palton verde, în care arăta atît de șleampătă. Moyzisch a realizat că ceva nu era în regulă. A început investigații pe cont propriu. Mai întîi, s-a interesat la consulat dacă știau ceva despre Cornelia Kapp. Apoi a rugat să fie cercetat trenul la sosirea la Istanbul. Nimic. S-a întors din nou la locuința ei, pentru cazul că între timp s-ar fi întors. Zadarnic. Cornelia Kapp dispăruse din Ankara.

Cineva o mai zărise, totuși, o dată — Cicero. Din clipa în care evenimentele începuseră să-i devină potrivnice, nu mai avea o clipă de liniște. Lucra în continuare la ambasada britanică, dar se simțea ca la pușcărie. Într-o zi, a plecat de la slujbă folosind ieșirea de serviciu, care dădea în strada Ahmet-Agaoglu. Pe trotuarul de vizavi l-a zărit pe bărbatul cu fața îngustă. Cicero s-a întors repede în casă și l-a urmărit de după o fereastră. Bărbatul a rămas pe trotuar o oră întreagă, apoi s-a îndreptat spre oraș. Bazna îl urmărea.

Bărbatul mergea încet, pe bulevardul Atatürk a luat un taxi. Cicero l-a imitat. Se simțea măgulit că de data aceasta rolurile se inversaseră. Acum el era urmăritorul. Ambele mașini au trecut una după alta pe Marmara Sokagi. Primul taxi a oprit în fața unei clădiri moderne. Bărbatul cu fața îngustă a coborît și a intrat. În mînă avea un set de chei. Era acasă.

A doua zi, Cicero a pretextat că nu se simte bine și nu s-a dus la slujbă. A supravegheat toată ziua casa respectivă. A fost un război al nervilor, dar a meritat. Bazna și-a zărit în cele din urmă omul. Se întorsese acasă cu o femeie. Aceasta avea părul negru, tuns scurt și purta uniforma britanică a fetelor cărora li se spunea „wrens", adică membre ale lui Women's Royal Naval Service — serviciul auxiliar al marinei britanice de război. Era frumoasă. Cicero a încremenit. La început nu și-a crezut ochilor — Cornelia Kapp, fosta secretară de la ambasada germană. Cu părul vopsit, cu o ținută mîndră. Figura ei exprima mulțumire. Zîmbea.

Chiar în aceeași seară Cicero s-a întîlnit cu Moyzisch. Acesta i-a predat restul de bani pe care îi datorau germanii. Cicero i-a spus că Cornelia Kapp trecuse de partea englezilor. Apoi s-au despărțit. Astfel s-a încheiat cariera spionului Cicero.

Bărbatul cu fața îngustă nu era englez, și Cornelia Kapp a recunoscut mai tîrziu că era tînărul din Cleveland pe care-l iubise și cu care se întîlnise și la Ankara. Cea mai bună dovadă e chiar propria ei mărturie :

„Pericolul era tot mai mare. Nu puteam să contez pe faptul că voi lucra în continuare pentru americani fără să fiu prinsă. Îmi dăduseră pentru orice eventualitate o capsulă cu otravă. Dacă germanii m-ar fi arestat, nu trebuia să ajung vie în mîinile călăului. Am predat americanilor codul diplomatic german și-i duceam aproape zilnic agentului de legătură copii ale unor informații secrete. Despre Cicero știam tot ce fusese posibil să aflu. Bănuiam că era unul din angajații ambasadei britanice...

N-am vrut să risc mai departe. Eram convinsă că informațiile mele erau suficiente pentru a se afla care din salariați era Cicero. Ne-am folosit de sărbătorile Paștelui. La ordinul americanilor am cerut concediu. Am spus că voiam să-mi vizitez părinții. Data fugii fusese stabilită pentru 6 aprilie. Moyzisch m-a așteptat zadarnic la gară. Am părăsit liniștită locuința, lufndu-mi toate lucrurile.

M-am dus la bărbatul pe care-l cunoșteam din Cleveland și care acum lucra pentru O.S.S.-ul american.

N-am primit niciodată bani pentru activitatea mea. Am făcut-o din dragoste. Motivul principal a fost dorința de a mă întoarce în America. Îmi promiseseră acest lucru ca răsplată pentru activitatea mea de spionaj. Pînă în acest moment, britanicii n-aveau nici o idee despre existența lui Cicero. Serviciul american de informații vroia să-și pună colegii în fața faptului împlinit. Am zburat pînă la Cairo, unde am fost prezentată britanicilor. Acolo au auzit englezii pentru prima oară de la americani de numele Cicero. Constituiam o dovadă vie... Apoi m-am întors la Ankara. Mi-am schimbat înfățișarea. Mi-am vopsit părul în negru și l-am tăiat scurt. Mi-au dat o uniformă «wrens». Eu însămi nu mă mai recunoșteam...".

Fuga secretarei Obersturmbannführerului, singurul om care avea relații cu spionul Cicero, a declanșat alarma și la ambasada din Ankara și în Germania. Din birourile de pe Wilhelmstrasse soseau la Ankara telegramc și interpelări amenințătoare. Moyzisch a ales calea minimei rezistențe, s-a culcat și și-a pus comprese pe frunte. În a cincea zi de la fuga Corneliei Kapp, a primit o telegramă chiar de la cancelaria lui Kaltenbrunner. Trebuia să se prezinte imediat la Berlin.

Începuse jocul de-a v-ați ascunselea. Moyzisch știa ce-l așteptă la Berlin ; de altfel, un prieten de-al lui din Ministerul afacerilor externe îi spusese confidențial într-o scrisoare particulară. Arestarea, judecarea, execuția...

De aceea Moyzisch a amînat plecarea. Apoi, a primit prin curierul diplomatic o scrisoare oficială, prin care i se comunica că fusese deschisă împotriva lui o anchetă, fiind bănuit de colaborare cu Cornelia Kapp care trădase și trecuse la inamic. Printre scrisori găsise un plic în care se afla o bucățică de hîrtie albă obișnuită, neglijent împăturită. Era scrisă la mașină în germană și cuprindea o singură propoziție : „La ambasada britanică se știe tot despre Cicero".

Pe Moyzisch și — desigur și pe Cicero — îi salvase desfășurarea rapidă a evenimentelor războiului. Armatele aliate învinseseră pe toate fronturile. Turcii încheiaseră un acord cu Aliații. Cicero părăsise ambasada britanică în ultima zi a lunii aprilie. La 6 iunie 1944 începuse operația

„Overlord", se realizase mult așteptata invazie a Aliaților în nordul Franței. La 2 august, Turcia rupsese relațiile diplomatice cu Germania nazistă. Acum era clar că, în scurtă vreme, germanii trebuiau să plece.

Și ambasada britanică fusese afectată de o schimbare radicală. Sir Hughe fusese rechemat. La 31 august, primise din partea ministrului de externe Eden ordinul ca în opt zile să-și ocupe noua funcție. Fusese numit ambasador la Bruxelles.

Turcii i-au internat în lagăr pe membrii coloniei germane, printre care și pe Obersturmbannführerul C. Moyzisch cu familia, salvîndu-i astfel de Gestapou. Ambasadorul german von Papen a plecat la începutul lui septembrie. Colonia germană Alman Koy a fost împrejmuită cu sîrmă ghimpată și păzită de militari. Rezidenții germani trebuiau să se întoarcă în Reichul lor milenar cu un vapor suedez. După ce se îmbarcaseră nu mai avuseseră unde să se ducă. Reichul se prăbușise după paisprezece ani de existență dubioasă. Vasul pe care se afla Moyzisch ancorase în Gibraltar. Cu cîteva zile înainte se încheiase al doilea război mondial prin înfrîngerea totală a Germaniei naziste.

După 1945, mulți publiciști au încercat elucidarea cazului spionului Cicero. Pe atunci, însă, nu erau cunoscute multe împrejurări care au fost făcute publice abia după treizeci de ani, în același timp cu documentele secrete despre mașinile de descifrat „Enigma" și despre importanta operație „Ultra". Teama că acțiunea Cicero ar fi putut periclita realizarea invaziei Aliaților pe litoralul nordic al Franței era de înțeles. Dacă ambasadorul din acea vreme, sir Hughe Knatchbull-Hugessen, ar fi acționat într-adevăr atît de imprudent cum rezultă din reconstituirea cazului, ar fi fost vorba de o superficialitate condamnabilă. Numai că oficialitățile britanice au tăcut și multe lucruri din culisele frontului secret al celui de al doilea război mondial erau încă învăluite în taină. Opinia, conform căreia acțiunea de la ambasada britanică de la Ankara sabotase planurile comandamentului aliat în timpul invaziei, fusese sprijinită și de alte cîteva declarații. Se datorau ele necunoașterii cazului sau făcuseră parte din manevra de camuflare ? Dacă le analizăm în lumina documentelor pe care le cunoaștem azi, ele apar ilogice, ba chiar neadevărate.

Să reproducem un extras din protocolul dezbaterilor care au avut loc în Camera Comunelor în ziua de 18 octombrie 1950, referitoare la interpelarea unui deputat :

„Domnul Shepard a pus secretarului de stat la Ministerul de externe o întrebare referitoare la faptul cunoscut că la ambasada noastră de la Ankara au fost sustrase importante documente secrete, inclusiv cele legate de operația «Overlord», și au fost predate germanilor. S-a întreprins o anchetă serioasă în această chestiune ? Cu ce rezultate s-a soldat ? Ce măsuri s-au luat pentru ca un asemenea caz să nu se mai repete ?“

Răspunsul ministrului britanic al afacerilor externe Ernest Bevin :

„La ambasada regală din Ankara n-au fost sustrase în timpul războiului nici un fel de doeumente. Ancheta cazului a arătat că unul din servitorii ambasadorului a reușit să fotografieze în clădirea ambasadei un mare număr de documente secrete și să vîndă filmele germanilor. N-ar fi reușit să facă acest lucru dacă ambasadorul ar fi respectat instrucțiunile de păstrare a documentelor secrete. Între timp, au fost trimise noi instrucțiuni tuturor celor în cauză și au fost luate măsuri ca un asemenea caz să nu se mai repete“.

Declarația ambasadorului sir Knatchbull-Hugessen a învăluit din nou în mister cazul :

„Sîmburele istorioarei e, desigur, adevărat“, a spus bătrînul domn. „Toată afacerea s-a desfășurat pe parcursul a șase săptămîni. Valetul se numea Elyeza. Nu-mi amintesc numele de familie. Evident, înainte de a i se da această slujbă, ambasada l-a verificat cît de amănunțit a fost posibil. De altfel, am impresia că el lucrase în casă și mai înainte de a veni la mine“.

Ambasadorul britanic nu a spus nici pe departe totul ; cu siguranță, avea motivele lui. Poate că aceste motive le vom afla după ce vom găsi răspunsul la întrebarea exprimată prin dictonul juridic valabil din vremea romanilor : cui bono ? Cui îi folosește ? Documentele secrete britanice ajunseseră în mîna dușmanului. Cum reacționase acesta ? În folosul lui sau în folosul operației secrete de camuflaj „Jahel“ ? Să încercăm să dăm răspunsuri la aceste întrebări.

Mai întîi, nu e verosimil și, poate, nici posibil ca spionul Cicero să fi lucrat ca un amator în interiorul ambasadei britanice fără ca nimeni să nu-l fi observat. Sir

Knatchbull-Hugessen era el o persoană mai bizară, descinsă parcă din epoca victoriană, dar în nici un caz nu era un nătărău. Avea în urma lui o îndelungată activitate diplomatică şi principiile diplomaţiei, inclusiv regulile păstrării secretului, îi intraseră de mult în sînge. Nu e verosimil faptul că lăsa mereu împrăştiate prin locuinţă telegrame secrete descifrate. Mai mult, în casă exista un om care avea misiunea de a asigura securitatea documentelor diplomatice.

Se numea Montague Reaney Chidson, avea gradul de locotenent-colonel, cincizeci şi unu de ani şi era unul din cei mai experimentaţi lucrători din contraspionaj. Cîndva fusese chiar conducătorul secţiei pentru Europa continentală a lui MI-6. La ambasada de la Ankara avea funcţia oficială de adjunct al ataşatului militar ; în relitate era şeful serviciului de informaţii britanic din Turcia.

Avea la activ multe succese repurtate pe frontul secret. Lucrase la Haga, Viena, Budapesta şi se acoperise de glorie într-o acţiune strălucită, de care nu s-ar fi ruşinat nici legendarul tîlhar gentleman Arsène Lupin. Cînd trupele naziste au invadat Olanda, Chidson a reuşit să intre în subsolul bursei de diamante din Amsterdam, cartierul general al comerţului mondial cu diamante ; a lucrat douăzeci şi patru de ore la discurile seifurilor şi, în cele din urmă, a reuşit să le deschidă. În timp ce fasciştii ocupau clădirea, Chidson a reuşit să dispară cu toate rezervele de diamante industriale.

Nu era vorba de un furt de bijuterii. Diamantele industriale constituiau una dintre cele mai căutate materii prime strategice, fără de care industria de armament nu putea funcţiona. Chidson a predat preţioasa captură la Londra şi s-a întors pentru ca să asigure plecarea familiei regale olandeze în Marea Britanie. Cu această ocazie, la propunerea comandantului lui MI-6, Menzies, a primit înaltul ordin britanic „Distinguished Service Order".

Acesta era adversarul spionului amator Bazna, chiar în casa unde lucra.

Bineînţeles că Chidson ştia despre kavas tot ce se putea şti. N-a fost prea mirat aflînd că Cicero nu lucrase doar pentru germani, ci avusese relaţii şi cu serviciul de informaţii italian S.I.M. şi nu părea exclus ca de la aceştia din urmă să-şi fi însuşit meseria. În sprijinul acestei afirmaţii vine şi faptul că agenţii serviciilor italiene se specializaseră în sustragerea telegramelor din seifurile ambasadelor,

chiar dacă această metodă nu e respinsă de nici un serviciu de informaţii.

Publicistul american Anthony Cave Brown a formulat opinia că Cicero lucrase la început singur, fără ajutorul unei alte persoane. Activitatea îi fusese, însă, descoperită şi toate documentele pe care le fotografiase pentru germani erau menite să deruteze inamicul. De aceea, e plauzibilă concluzia că Cicero nu şi-a dat seama de intenţiile serviciului britanic de informaţii.

Americanii îl depistaseră pe Cicero, căci o puseseră pe urmele lui pe Cornelia Kapp. Iubitul ei din vremea studenţiei lucra în serviciul secret din Turcia. Fusese coleg cu George Earle, fost guvernator al statului Pennsylvania şi ambasador plenipotenţiar al preşedintelui Roosevelt pe lîngă ţarul bulgar Boris al III-lea. Apoi, ajunsese ataşat militar la Ankara. Şi un alt agent secret al O.S.S., Ewart Seager, cel care o însoţise pe Cornelia Kapp de la Sofia la Ankara, ştia de existenţa spionului Cicero. În fine, mai ştia de existenţa lui şi rezidentul din Elveţia al serviciului american de informaţii, Allan Dulles. Acesta primise o copie a telegramei în care ambasadorul german von Papen îl anunţa cu satisfacţie pe ministrul său de la Berlin că importantele informaţii proveneau de la un valoros spion german care lucra la ambasada britanică. Allan Dulles cunoştea, de asemenea, numele conspirativ Cicero.

Rezidentul american primise prima informaţie la 3 noiembrie, pe cealaltă la 4 decembrie 1943. Da, chiar din primele zile ale lunii noiembrie se ştia despre fisura apărută în blindajul de securitate al ambasadei britanice. Kavasul Bazna intrase în slujba ambasadorului Knatkhbull-Hugessen în septembrie 1943. Nu lucrase, deci, multă vreme fără să fie supravegheat.

Allan Dulles a declarat mai tîrziu într-un interviu că luase legătura cu colegul său britanic, contele Vanden Huyvel, de îndată ce aflase pe unde se scurgeau informaţii atît de importante. În fine, oricine avea de-a face cu politica sau cu tactica de război ştia bine că ambasada britanică din Ankara era în respectiva conjunctură un loc-cheie. Allan Dulles a spus că se întîlnise personal cu Vanden Huyvel la motelul din Bollingen, lîngă Berna, şi-i predase copia telegramei lui von Papen.

Apoi s-a întîmplat ceva, la care nici vechiul practician Dulles nu se aştepta. El însuşi a relatat că trei zile mai

tîrziu a apărut în biroul său, cu răsuflarea tăiată, Vanden Huyvel şi i-a comunicat că Londra era informată şi că-l roagă să uite toată afacerea şi să nu întreprindă absolut nimic. Motivul rugăminţii putea fi unul singur. Britanicii aveau intenţiile lor cu Cicero.

Faptul e confirmat şi de o altă împrejurare. În faza finală, britanicii ştiau cine era Elyeza Bazna şi cu ce se ocupa. Cu toate acestea, l-au lăsat să plece cu banii de la ambasadă.

Să încercăm să descoperim sensul jocului dublu. Cicero le dădea germanilor informaţii valoroase şi autentice de care Wehrmachtul s-ar fi putut folosi. Dacă nu de toate, măcar de unele. Examinînd astăzi documentele pe care Moyzisch le trimitea la Berlin, înţelegem că ar fi putut fi vorba de o manevră magistrală şi, deci, de o acţiune premeditată în cadrul războiului dus pe plan politic şi psihologic. Din telegramele pe care le primeau germanii prin intermediul lui Cicero reieşea clar că au de înfruntat uriaşa forţă a alianţei sovieto-americano-britanice, împotriva căreia, în situaţia dată, nu aveau nici un fel de şanse. Căpeteniile naziste erau nevoite să înţeleagă acest lucru, iar realitatea trebuia să le zdruncine credinţa în Reichul nemuritor.

Opoziţia generalilor contra lui Hitler căpătase contururi tot mai clare. Cu toată clarviziunea sacrului conducător, Himmler îl delegase pe şeful Abwehrului, Schellenberg, să ducă tratative cu reprezentanţii serviciului de informaţii american, Office of Strategic Services, din Stockholm, în legătură cu posibilitatea încheierii războiului în cazul că s-ar fi reuşit îndepărtarea lui Hitler.

Colecţia de documente secrete vîndute de Cicero germanilor a jucat un rol important în manevra de camuflaj, prin care se disimulau locul şi momentul invaziei în curs de pregătire. Din telegramele sustrase reieşea că Aliaţii erau pe punctul de a deschide al doilea front în Balcani. Înaltul comandament hitlerist era convins de acest lucru, ceea ce explică faptul că, în momentul debarcării armatelor aliate în Normandia, Hitler avea în Franţa cu cincizeci de divizii mai puţin (dintre care nouă de tancuri).

Abia la sfîrşitul deceniului al optulea s-a reuşit să se demonstreze un fapt incredibil. Germanii n-au primit prin intermediul spionului Cicero nici o informaţie pe care n-ar fi putut să şi-o procure şi din alte surse. Pînă la urmă a

trebuit să recunoască adevărul chiar și șeful serviciului de informații britanic, Menzies. Într-o convorbire cu publicistul american Brown a mărturisit deschis : „Bineînțeles, Cicero a lucrat sub supravegherea noastră".

Taina fusese dezvăluită. Singurul care n-a știut de această cotitură surprinzătoare a fost însuși actorul principal al marii piese, kavasul turc Elyeza Bazna. A murit în 1971, cînd aceste lucruri nu erau încă cunoscute. Din clipa cînd a reușit să fugă cu toți banii de la ambasadă i-a fost dat să trăiască multe dezamăgiri. Soarta și serviciile secrete s-au jucat nemilos cu spionul care și-a avut rolul lui bine precizat în istoria operațiilor secrete.

Joachim von Ribbentrop și al doilea mare șef al spionului Cicero, Ernst Kaltenbrunner, au fost condamnați, ca criminali de război, de Tribunalul de la Nürnberg la pedeapsa capitală. Fostul ambasador la Ankara, von Papen, care a compărut împreună cu ei în fața tribunalului, a fost, totuși, achitat. Și-a amintit de acțiunea secretă Cicero ca particular, pensionar și proprietar de terenuri în Republica Federală Germania. După terminarea acțiunii Cicero, Cornelia Kapp a ajuns în Marea Britanie, trecînd prin Cipru, iar de acolo, cu avionul, la Washington. În America a fost internată într-un lagăr unde a fost supravegheată, cercetată și interogată. Apoi a fost închisă la Washington într-o închisoare obișnuită. Despre meritele ei nu s-a mai vorbit.

Declarația Violettei Kyle, chelneriță la „Toffinetti Triangle", restaurant din Chicago :

„Cornelia s-a întors din lagărul de la Bismark, din Dakota de Nord, la noi. A devenit chelneriță. Ne-am împrietenit. Era sub supravegherea permanentă a F.B.I-ului. La restaurant leșina mereu. Spunea că din cauza șocurilor electrice la care fusese supusă. Bea cîte douăzeci de cești de cafea pe zi, pînă cînd ajungea toată un ghem de nervi."

Soții Coutardin, Canmore Avenue, Chicago :

„Povestea mereu despre un tînăr, pe care îl întîlnise la Ankara. Făcea tot posibilul ca să-l găsească aici în America. În cele din urmă a aflat că nu mai trăia. Pe Bill Gorman l-a cunoscut la noi, locuia în casa noastră. S-au luat."

Ruth Coutardin, fiica celor doi soți, Los Angeles :

„Acum locuieşte la Beachmond Drive. Are doi copii. Nu şi-a găsit niciodată liniştea. Eram de faţă cînd a băut singură într-o seară o sticlă de whisky. Îi era teamă că o să devină alcoolică. Avem o societate «A.A.», «Alcoholic Anonymous», ai cărei membri îi salvează pe alcoolici cu ajutorul maximelor religioase şi prin manifestări de bunăvoinţă. Acolo s-a vindecat Cornelia. Cred, însă, că a devenit o fanatică religioasă... Locuieşte într-o căsuţă din cartierul portului, chiar lîngă sediul marinei americane, aproape de Pacific. E o căsuţă drăguţă. Copiii îi sînt curaţi şi îngrijiţi. Ea însăşi lasă impresia de calm, cîteodată, doar, e cuprinsă de o stare de apatie."

Ultimul domiciliu cunoscut al Corneliei Kapp : San Diego, California, S.U.A.

La început, spionul Cicero nu se prea arăta în lume. Apoi, văzînd că nimeni nu ştia nimic sau că nimeni nu voia să recunoască nimic oficial, a început să-şi exploateze comoara spunîndu-şi : o să încep să trăiesc ca un om bogat. S-a mutat într-o locuinţă elegantă din cartierul select Maltepe şi întreţinea relaţii cu cîntăreaţa Aika. Făcea negoţ cu maşini vechi. Dar nu peste multă vreme a găsit ceva mai rentabil. A devenit proprietarul firmei de construcţii „Bazna şi Ötzemel", a început să primească comenzi de la stat şi, odată cu ele, a prins gustul afacerilor în stil mare.

Bursa e o cunoscută staţiune balneară turcească. Cîndva avea un singur hotel convenabil, dar cam dărăpănat. Spionul pensionar şi-a pus în gînd să construiască acolo a şaptea minune a arhitecturii turceşti, hotelul „Celik Palast". Partenerului său de afaceri proiectul i s-a părut prea grandios şi exagerat. De aceea s-au despărţit.

La scurt timp a apărut o nouă firmă, „Bazna şi Acar". Noul asociat al lui Cicero, Niyazi Acar, accepta orice risc. Hotelul „Celik", care era construit deasupra unuia din izvoarele termale de la Bursa, începuse să prindă contur pe planşele proiectanţilor. Fostul spion al lui Kaltenbrunner şi kavasul lui sir Hughe devenea de la o zi la alta un om tot mai stimat în societatea turcă. Tocmai cînd era pe punctul să-şi vadă visul cu ochii, s-a lovit de un obstacol neprevăzut.

Negustorul Ismail Keraali plătise pentru nişte mărfuri negustorului Avadis o sumă mare în lire sterline. Un prieten de-al lui Avadis, domnul Burhan, se pregătea să facă

o călătorie în Elveţia şi, pentru mai multă siguranţă, a luat cîteva bancnote la el ca să le verifice autenticitatea la o bancă elveţiană. Printre negustorii din Istanbul se răspîndise zvonul că s-ar afla în circulaţie lire falsə. Banca elveţiană le cercetase, nu le găsise nici un cusur, dar pentru mai multă siguranţă le expediase unicei instituţii din lume capabile să deosebească cu certitudine absolută o liră adevărată de una falsă : „Bank of England“ din Londra. Aceasta a comunicat că lirelə erau false.

Burhan a fost arestat de cum s-a întors în Turcia. La interogatoriu a declarat că primise lirele de la Avadis. Avadis a pasat bănuiala la Keraali, pentru că acesta plătise mărfurile cu lire false. Cînd toţi trei au ajuns în faţa judecătorului de instrucţie s-a aflat că lirele fuseseră plătite de firma care construia din împuternicirea guvernului hotelul „Celik Palast“ din Bursa. În aceeaşi zi poliţia a venit la Elyeza Bazna.

Lirele sterline false proveneau din tezarului lui. Le fabricaseră naziştii în timpul războiului în lagărul de concentrare Sachsenhausen. De aceea nu s-au tocmit pentru preţul informaţiilor lui Cicero şi i-au achitat fără să crîcnească aproape trei sute de mii de lire sterline, cea mai mare sumă primită vreodată de un spion pentru serviciile prestate.

Pentru Cicero aceasta a însemnat prăbuşirea din Paradis. Niciodată n-a reuşit să-şi mai revină. Visurile lui s-au spulberat, au rămas doar ancheta poliţiei şi reclamaţiile creditorilor care primiseră bancnote false. Genialul spion a ajuns un turc umilit, antreprenorul de construcţii care se apucase să construiască cel mai mare hotel balnear din Turcia, un amărît, care blestema tot ce-i amintea cît de cît de germani.

Din prima căsătorie a avut patru copii. S-a recăsătorit şi a mai avut alţi patru. De obicei, spionii nu au o familie atît de numeroasă. Numai că Cicero nu mai era nici spion, nici kavas, ci doar un aventurier îmbătrînit.

A mai încercat, încă o dată, pentru ultima oară, să-şi realizeze visul prăbuşit. I-a venit o idee ce i-a dat speranţe noi fusese înşelat de al treilea Reich al lui Hitler. Avea să ceară, aşadar, guvernului de la Bonn să-l despăgubească.

Cumnatul lui Ribbentrop, Albert Jenke, la care servise cîndva Cicero şi care-l recomandase de fapt pentru a fi angajat spion, s-a întors în 1950 în Turcia, unde lucra în

domeniul construcţiilor. Kavasul Bazna a aflat acest lucru. Conta pe înţelegerea şi pe ajutorul lui. El îi mijlocise de fapt afacerea aceea frauduloasă.

S-a dus la locuinţa lui. Albert Jenke nu era acasă. Urma să se întoarcă peste cîteva zile.

Dar nu s-a mai întors. Spre marea lui spaimă, Elyeza a citit în ziare, ca şi regizorul Mankiewicz, că Jenke fusese victima unui accident. Se plimba într-o ambarcaţiune cu pînze pe Marea Marmara. Vasul se răsturnase. Toţi reuşiseră să se salveze, cu excepţia fostului consilier de ambasadă Jenke, care se înecase. Ziarele vorbeau despre un mister.

Pentru Cicero acesta a fost apogeul tragediei. S-a dus acasă şi a scris o scrisoare :

„Excelenţei Sale, dr. Konrad Adenauer, cancelar federal.

Bonn, Republica Federală Germania.

Excelenţă,

Eu, subsemnatul Elyeza Bazna, îmi permit să prezint Excelenţei Voastre cererea mai jos formulată şi, în acelaşi timp, solicit înalta intervenţie a Excelenţei Voastre pentru ca în felul acesta să poată fi măcar în parte reparată nedreptatea a cărei victimă am ajuns. Am fost în serviciul ambasadei germane de la Ankara şi în timpul războiului am intrat, doar din pură simpatie şi ca să slujesc Reichul german, în serviciul ambasadei britanice. Pentru serviciile pe care le-am făcut cu riscul vieţii, cu riscul de a-mi pierde libertatea, existenţa, precum şi reputaţia, am fost plătit cu lire false...“

Luni de aşteptare. Pînă într-o zi, cînd a primit o scrisoare cu timbre germane.

„Ministerul Afacerilor Externe, Bonn :

La scrisoarea dumneavoastră din 16 aprilie 1954, adresată domnului cancelar federal, ne permitem să vă comunicăm că Ministerul Afacerilor Externe cercetează problema dv.“

Din nou speranţe. Patru luni de speranţe. Apoi, sfîrşitul. Venise răspunsul.

„Referitor la unele revendicări la adresa Reichului german.

Ministerul Afacerilor Externe regretă că nu poate satisface cererea dumneavoastră în care...“

În continuare a făcut tot ce a putut. Nu vroia să creadă că lumea a uitat actul lui de bravură. Şi-a scris memoriile.

Au apărut și și-a plătit o parte din datorii. A încercat să-și facă loc și în lumea filmului. N-a reușit. Un timp a trăit în Republica Federală Germania încercînd să găsească un post bine plătit. A găsit, se pare, doar o slujbă de paznic de noapte. Așa că a strîns din dinți și s-a întors la copiii lui.

Locuia în fundătura Zülali Cesme Sokak. Dimineața se ducea la lăptărie și cumpăra zece cornuri. Își saluta respectuos vecinii și nici unul din ei nu bănuia că bătrînul domn cu sacoșă în mînă e celebrul spion Cicero. Celebrul spion de odinioară. Acum Elyeza Bazna era doar un om obosit cu un trecut demn de atenție.

„Codul purpuriu"

Golful Yokohama e, ca în fiecare dimineaţă, învăluit în pîclă. Razele soarelui îşi fac loc cu greu prin smogul produs de uzinele chimice şi siderurgice. La chei sînt ancorate mai multe vase. Cel în faţa căruia cîntă fanfara militară se pregăteşte de plecare. Pe terase şi pe platforma de adunare se agită mulţimea rudelor şi a cunoscuţilor. Sînt legaţi cu ghirlande de hîrtie de cei care pleacă. De pe chei se aruncă pe punte benzi de hîrtie colorată. Fiecare e legat de cel apropiat pînă în momentul cînd vasul se desprinde de chei şi benzile se rup.

Căpitanul a dat semnalul de plecare. Pe scările rabatabile se grăbesc să urce ultimii călători. Sînt trei tineri fără bagaje. Fiecare din ei are doar o servietă.

Muzica cîntă, odgoanele se întind, cei trei bărbaţi intră în cabinele lor. Nu vorbesc între ei, se prefac că nu se cunosc, se înţeleg doar din priviri, căci planul lor e în linii mari pregătit. Sînt agenţi ai serviciului de informaţii american şi călătoresc de la Yokohama la New York pentru că respectivul serviciu a aflat că japonezii transportă la bordul acestui vas cîteva maşini de cifrat destinate reprezentanţei lor diplomatice de la Washington. Era 27 iunie 1941, cu aproape jumătate de an înaintea atacului japonez asupra bazei americane Pearl Harbor din Oceanul Pacific.

În cursul călătoriei de la Yokohama la New York lucrurile s-au petrecut, probabil, cam aşa : cei trei tineri americani au făcut cunoştinţă cu grupul japonez care ocupa masa alăturată în sufragerie. Într-o seară, au băut împreună la bar, apoi au jucat mah-jong. Între timp, americanii au observat că în geamantanele întrucîtva neobişnuite din cabinele japonezilor erau într-adevăr maşini de cifrat.

Mulţi autori, printre care şi cîţiva prestigioşi istorici, au presupus că evenimentele s-au desfăşurat în continuare cam în felul următor : cei trei tineri americani, cu părul tuns scurt, erau nu numai tehnicieni desăvîrşiţi în domeniul maşinilor de calculat, dar şi specialişti bine cotaţi din domeniul criptografiei şi tehnicii de descifrare. În momentul cînd au aflat unde se găseau maşinile de cifrat s-au pregătit de acţiune.

În seara aceea, pe vas avea loc un bal organizat de căpitan. Se băuse mult şi toţi pasagerii erau mai zgomotoşi decît de obicei. Orchestra întreţinea buna dispoziţie, iar cei trei americani aveau grijă de japonezii lor. În momentul cel mai potrivit, cam în jurul orei trei dimineaţa, cînd mulţi pasageri bine dispuşi ieşiseră pe punte — întrucît în marea sufragerie unde se dansase era foarte cald —, unul dintre americani a reuşit să înlocuiască cutia cu ţigări japoneze cu alta, conţinînd ţigări special pregătite. Paznicii geamantanelor şi-au aprins cîte o ţigară şi într-o clipă au şi adormit.

Acesta era semnalul începerii acţiunii, dat, se zice, de însuşi ambasadorul american Joseph Grew. Agenţii serviciului de informaţii american au ajuns în cabina în care erau maşinile, le-au studiat, au fotografiat ce trebuia şi au memorat principiul de funcţionare. Apoi, au ambalat la loc maşinile, au plumbuit cuferele şi s-au dus pe punte, unde, fără să bănuiască nimic, japonezii ameţiţi dormeau întinşi în fotoliile de nuiele.

Acţiunea serviciului de informaţii american se terminase cu bine şi agenţii lui puteau fi mulţumiţi. Cum adaugă unul din autori, erau „nu numai specialişti în criptograme şi analişti de cifruri, dar cunoşteau perfect şi sistemul rotoarelor electromagnetice şi al cifrurilor polialfabetice, modul racordării electrice a contactelor cu toate substitutele creatoare de serii numerice ale ecuaţiilor simultane, pe care ştiau să le decodeze cu abilitate. Nu fusese, deci, dificil pentru ei să dezlege secretul maşinilor japoneze".

Deşi nu sînt tehnician şi cunosc puţine lucruri despre „substitutele creatoare de serii numerice ale ecuaţiilor simultane", ştiu că evenimentele s-au petrecut altfel şi că autorii au repetat unul după altul în cîteva variante doar întîmplarea romantică fictivă cu ţigările trucate. La sfîrşit, au adăugat că paznicii comorii descoperiseră şiretlicul. Unul dintre ei avea chiar o probă — un fir de păr pus la

încuietorile cufărului în calea eventualului intrus. Bieții oameni păcăliți s-au decis pentru singura soluție posibilă: n-aveau să spună nimănui nimic. În felul acesta, aveau să scape de detenția prelungită care i-ar fi așteptat pentru asemenea neglijență. Asta în cazul fericit în care ar fi scăpat de plutonul de execuție.

Autorii acestei descrieri au folosit și ei tot ce au avut la dispoziție. Nici Quentin Raynolds, care relatase întîmplarea imediat după război, nu putea să prevadă legăturile ce se vor face după apariția, în 1974, a cîtorva documente. Britanicii aveau „Ultra", americanii — „Magic". Cum au ajuns la ele, dacă versiunea cu paznicii drogați era doar o legendă agreabilă ?

După primul război mondial, cînd fiecare era dispus să creadă că după atîtea experiențe teribile omenirea nu va mai pune niciodată mîna pe arme, pe fronturile secrete domnea o atmosferă idilică. Spionii se cunoșteau între ei, ba se și ajutau unul pe altul, aveau sentimentul că beneficiază de o pensie binemeritată, și poate că majoritatea centralelor nici nu-și prea luau misiunea în serios. Din ce cauză ? Era doar sfîrșitul ororilor războiului.

Astăzi, cu greu ne-am putea imagina colaborarea naivă a criptografilor polonezi dezinteresați cu englezii și cu francezii în timpul primelor acțiuni legate de mașina de cifrat „Enigma". Dar nu numai centralele europene puseseră mîna destul de ușor pe secretul german; și serviciul de informații american, cenușăreasa domeniului în acea vreme, aflase repede despre miracolul tehnicii de cifrare.

În octombrie 1923, a avut loc la Berlin prezentarea „Enigmei". Acțiunea avea un caracter public, putea participa oricine voia. Ea a fost inserată în presă ; în fața hotelului „Continental" un vînzător de ziare împărțea foi volante cu invitația : „Veniți să vă uitați, n-o să regretați !"

Atașatul militar al ambasadei americane de la Berlin s-a dus la prezentarea mașinii și, într-adevăr, n-a regretat. Nu a regretat nici șeful serviciului de informații al armatei americane, generalul Marlborough Churchill, cînd subalternul său de la Berlin i-a trimis o notă informativă amănunțită asupra acestei acțiuni. Harris Smith, care a scris mai tîrziu o istorie a serviciilor de informații americane O.S.S. (Office of Strategic Services) și C.I.A. (Central Intelligence Agency) și a publicat-o în 1972, a arătat că era vorba despre mașina lui Scherbius — cunoscută deja

nouă —, cumpărată de inginerul berlinez de la Hugo Koch, dar al cărei model sau patent inginerul nu reușise să-l valorifice. Și se pare că nu este exclusă nici posibilitatea să fi oferit pe rînd mașina tuturor reprezentanțelor diplomatice de la Berlin. Avea prospecte tipărite, așa că operativul atașat a cerut un exemplar și l-a trimis șefului său. Generalul Churchill a citit cu interes explicațiile inginerului Scherbius, care le comunica clienților ignoranți că „păstrarea secretului corespondenței comerciale și protejarea informațiilor de producție sau comerciale de privirile curioase ale concurenței pot fi realizate doar în cazul cînd cei care le cunosc sînt cu totul demni de încredere, fideli și devotați și cînd dispun de un sistem verificat de cifrare a informațiilor secrete, precum și de expediere a scrisorilor și telegramelor. Există doar un singur sistem demn de încredere în lume — «Enigma». Mașina e capabilă să reproducă douăzeci și două de miliarde de combinații diferite. Dacă un matematician foarte dotat ar încerca să realizeze această performanță, ar trebui să calculeze zi și noapte, fără încetare, ca să găsească în fiecare minut altă cheie a cifrului, lucrînd în acest scop patruzeci și două de mii de ani. Abia atunci ar ajunge să efectueze toate combinațiile «Enigmei»".

Aceste informații, precum și stilul ce corespundea mentalității Lumii noi, au produs o impresie puternică asupra conducerii serviciului american de informații, iar generalul Marlborough Churchill era, desigur, încîntat. Dar nu a făcut nimic ca să pună mîna pe minunata mașină.

Astăzi se dau diverse explicații : serviciul de informații american n-ar fi avut bani pentru cheltuieli neprevăzute, mașina nu era prea ieftină, situația în acei ani era nefavorabilă. Căci cine se mai gîndea la un conflict militar ? La ce mai folosea serviciul de informații ?

Trei ani a zăcut prospectul „Enigmei" în sertarul biroului generalului Churchill la sediul din Washington. Nefericitului proprietar, inginerul Scherbius, nu i-a mai rămas altceva de făcut decît să vîndă invenția. Noul amator și fericit proprietar se numea Alexander Kryha ; era inginer și negustor, stabilit după război la Berlin unde se și apucase cu entuziasm să facă propagandă „Enigmei".

Astfel, în 1926, într-un ziar german a apărut din nou un articol care scotea în evidență calitățile mașinii de cifrat. Cineva de la Washington l-a citit și a atras atenția

asupra conținutului lui specialiștilor de la Signal Corps (serviciul de legătură) al armatei americane.

Informația a ajuns în cele din urmă din nou pe masa șefului serviciului de informații, generalul Churchill, iar acesta s-a decis, în fine, să acționeze. A luat legătura cu atașatul său de la Berlin și i-a ordonat să organizeze aducerea mașinii în S.U.A. Cîteva săptămîni mai tîrziu, pe cheiul portului din New York a apărut un reprezentant al lui „Kryha Coding Machine Company“ din Berlin cu un bagaj voluminos. Adusese un exemplar al „Enigmei“ pe care chiar a doua zi l-a prezentat specialiștilor. Unul dintre aceștia era William Frederick Friedman, poate cel mai renumit criptolog din lume și expertul american numărul unu în acest domeniu. Era clar că noua mașină îi plăcuse, pentru că a recomandat armatei să achiziționeze cîte un exemplar din ambele variante prezentate.

Pe la mijlocul lui ianuarie 1927, șeful secției de specialitate a semnat comanda. Numai că armata americană nu a primit încă multă vreme mașina de cifrat, care avea să joace mai tîrziu un rol atît de important în culisele cazului Pearl Harbor. Tot anul au durat formalitățile cu Ministerul de finanțe, cu serviciul vamal, tocmelile cu producătorul (plata ambalajului și cheltuielile de transport), căci nu se înțelegeau asupra prețului. Între timp, „Kryha Company“ urcase prețul, așa că totul a trebuie să fie luat de la început. În fine, în februarie 1928, lada a fost transportată de la Berlin la New York ; dar, aici, nu a fost trimisă rapid cu o mașină militară specială, păzită de o escortă înarmată, într-un loc sigur, ci a zăcut într-o magazie. Firma berlineză nu plătise transportul, iar armata americană n-avea bani pentru achitarea taxelor de transport și de import. Discuțiile, în care era, probabil, vorba de cîteva sute de dolari și poate nici atît, s-au prelungit pînă la 5 aprilie 1928, cînd, în fine, armata și-a luat coletul. În toată această perioadă, „Enigma“ a stat nepăzită într-o magazie din portul New York.

Discuțiile și tergiversările legate de „Enigma“ duraseră, deci, patru ani întregi. Și nici după aceea remarcabilul om de știință Friedman, întemeietorul criptoanalizei americane, nu s-a putut consacra misiunii sale. Ministrul american de externe din acea vreme, Henry L. Stimson, era de părere că „gentlemenii nu citesc scrisori străine“ și nu numai că nu a sprijinit eforturile militarilor, dar chiar a încercat să le torpileze.

Abia în 1930, generalii americani i-au pus în minoritate pe diplomaţi, iar Friedman a ajuns şeful lui Signals Intelligence Service, adică al serviciului de decodare ; aici mai lucrau doar trei tineri şi două dactilografe. Cu toate acestea, ei au reuşit să perfecţioneze sistemul „Enigma“ şi să construiască o maşină de descifrat asemănătoare celei britanice, „Ultra“. Mai tîrziu, cînd relaţiile nipono-americane au ajuns pe primul plan, ei au descifrat codul Ministerului japonez al afacerilor externe, precum şi codul maritim. Japonezii primiseră de la germani „Enigma“, o adaptaseră la nevoile lor şi puseseră la punct un sistem de informare care funcţiona cu precizie. Americanii au organizat un serviciu care intercepta telegramele secrete japoneze, iar din 1940 le putea chiar decoda. Pentru că era vorba de un mic miracol tehnic din domeniul decodării, maşina — la fel ca şi aceea a lui Turing din clădirea numărul 4 de la Bletchley Park — a primit numele conspirativ „Magic“.

La 7 decembrie 1941, ora 6 dimineaţa, flota japoneză de război a amiralului Nagumo a atins punctul dinainte stabilit, la două sute treizeci mile maritime nord de golful bazei de război americane Pearl Harbor. Pe catargul vasului amiral „Akagi“ au apărut fanioanele de semnalizare. De pe punţile portavioanelor şi-au luat zborul bombardierele.

Puternicul convoi plecase de la ţărmurile japoneze la 26 noiembrie. Douăzeci şi şase nave de război, şase portavioane cu 432 aparate la bord, douăzeci şi cinci de submarine, dintre care cîteva aveau ataşate minisubmarine pentru cîte doi sinucigaşi, o porniseră la drum pe căi ocolite, pe rute depărtate de traseele maritime obişnuite.

La 2 decembrie, telegrafistul vasului amiral „Akagi“ înregistrase o telegramă din Tokio. Amiralul Yamamoto comunica „Niitaka kajama nabore“ Începeţi ascensiunea pe muntele Niitaka. Era parola, ordinul de atac asupra Pearl Harbor-ului din ziua de duminică, 7 decembrie, conform planului stabilit.

La o sută de minute după start, bombardierele se aflau deasupra coastei insulei Oahu. Nu veniseră dinspre mare direct spre golful unde se afla baza americană. Din această direcţie ar fi fost cu siguranţă observate. Survolaseră întreaga insulă şi apăruseră deasupra golfului dinspre uscat. Se aruncaseră asupra obiectivului în două valuri. Navele

de război americane fuseseră reperate. Patru, trei, doi, unu, foc !

Au căzut primele bombe, primele lovituri în țintă. Explozii, incendii, coloane de fum negru urcînd spre cer. Dar americanii ? Nimeni nu trăgea. Nimeni nu se apăra deocamdată. Era oare cu putință ? Serviciul radar nu înregistrase avioanele ?

Coloșii de luptă, fala marinei militare americane, „Nevada", „Arizona", „Tennessee", „West Virginia", „Maryland", „Oklahoma" și „California" se odihneau ancorate. „Pennsylvania" era în docul uscat, iar în celălalt doc, cu numărul 1010, se repara contratorpilorul „Helena". Vasul sanitar „Solace" era ancorat, ca de obicei, în fața lui „East Loch". În fața centrului comercial al orașului, Pearl City, se afla vechea navă de război „Utah", flancată de crucișătoarele „Curtiss" și „Raleigh". În jurul insuliței Ford Island se aflau altele : pescuitoare de mine, vedete rapide, vase cisternă. În total, 86 de nave sub pavilionul Statelor Unite ale Americii.

Americanii au început să construiască baza din Pacific, Pearl Harbor, în 1877, cînd reînnoiseră acordul comercial cu insulele Hawaii. Încă de pe atunci era clar că, mai devreme sau mai tîrziu, aveau să se ciocnească cu japonezii în lupta pentru supremația în Oceanul Pacific. Planul de război „Orange" a fost planul unei pregătiri îndelungate în vederea unei probabile confruntări cu forțele navale ale Țării soarelui răsare. Ultima versiune a proiectului, numită „Rainbow-2", fusese aprobată de comandamentul armatei și marinei americane în 1939, reconfirmînd astfel importanța bazei Pearl Harbor din Oceanul Pacific. În timpul unor manevre navale din 1940, amiralitatea concentrase în micul golf Pearl din Hawaii impozantele forțe ale flotei sale din Pacific. Trebuiau să fie garanția supremației americane în această regiune.

Pentru japonezi, baza americană din Pacific a fost dintotdeauna ca un spin în ochi. Cunoșteau poziția ei avantajoasă, configurația golfului și își dădeau seama că era o fortăreață naturală cu o intrare îngustă, apărată de dealuri, un fel de bazin portuar cu o mare suprafață. Încă din anii '30, generalii japonezi puseseră să fie construită pe insula pustie Shioku o machetă care reproducea întocmai Pearl Harbor-ul ; piloții de pe portavioane exersau atacul în condiții atmosferice nefavorabile. La 7 decembrie 1941 au atacat adevăratul Pearl Harbor.

În o sută optzeci de secunde, la Pearl Harbor au sărit în aer trei nave de luptă, a patra a fost răsturnată de bombele japoneze pe-o coastă, iar a cincea a fost distrusă în cea mai mare parte. De pe urma bombardamentului, trei coloşi au scăpat doar cu avarii superficiale. 200 de secunde le-au fost de ajuns japonezilor să lichideze o parte importantă a flotei americane din Pacific. Lovitura lor a zguduit lumea şi a determinat extinderea celui de al doilea război mondial. În aceeaşi zi, comandamentul suprem al armatei japoneze a anunţat că Japonia se află de la ora şase dimineaţă, ora locală, în stare de război cu Statele Unite ale Americii şi cu Marea Britanie. La 8 decembrie, după şedinţa de la miezul nopţii a cabinetului, Marea Britanie a declarat război Japoniei. În aceeaşi zi, a venit de la Washington ştirea că Congresul Statelor Unite ale Americii a declarat război Japoniei. Canada, Africa de Sud, Olanda, Luxemburg, Costa Rica, Republica Dominicană, Haiti, Honduras, Nicaragua, Salvador, Australia şi Noua Zeelandă au declarat şi ele război Japoniei. În aceeaşi zi, li s-a alăturat China ; a declarat război Germaniei, Italiei şi Japoniei.

Atacul asupra Pearl Harbor-ului a fost cea mai mare catastrofă militară americană. Pregătirea atacului prin surprindere face încă, după zeci de ani, obiectul studiilor istoricilor, chiar dacă ancheta întreprinsă de o comisie a Congresului Statelor Unite asupra cauzelor lui a fost de mult închisă.

Pentru domeniul transmiterii informaţiilor, deci pentru domeniul cifrurilor, codurilor şi criptogramelor cazul prezintă interes şi pentru că în faţa comisiei de anchetă s-a vorbit deschis despre maşinile de cifrat şi de descifrat, pentru că s-a dezvăluit secretul sistemului „Purple“ şi „Magic“. În timp ce serviciile britanice au tăcut încă mulţi ani după aceea, armata şi marina americană au oferit fără mustrări de conştiinţă informaţii cititorilor avizi de senzaţii. Generalii americani s-au apărat de grave învinuiri în faţa comisiei de anchetă a Congresului şi au fost obligaţi să explice chestiunile referitoare la descifrarea informaţiilor secrete japoneze, în a căror posesie se aflau ; acest fapt nu i-a alarmat pe factorii responsabili, nu au fost puse în stare de alertă unităţile respective ale flotei americane din Pacific.

Fusese atacul asupra bazei din Pacific atît de neașteptat ? Nu fusese interceptat nici un semnal care să-i fi avertizat pe comandanții americani de pericol ? Flota militară japoneză se afla, totuși, pe ocean de multe zile. Era cu putință să fie disimulată o forță atît de mare, care se deplasa pe o distanță de mai multe sute de mile ? Ce făcea serviciul de informații ? Doar americanii puteau citi telegramele secrete japoneze. Nu și-au dat seama că Tokio se pregătea de atac ?

Celebrul, în sens nefast, veteran al spionajului american Allen W. Dulles a avut partea lui de vină la Pearl Harbor. El a fost nevoit să recunoască : „E cel mai zguduitor caz în care, avînd la dispoziție din timp suficient material (informativ — *V.P.B).*, în folosirea lui s-a dat dovadă de neglijență, incompetență, de interpretare defectuoasă, iar factorii politici responsabili și comandanții militari l-au primit tîrziu. Cînd îi vom judeca pe comandanții răspunzători, să ținem seama de faptul că și un foarte bogat material informativ de valoare indicînd mai multe direcții în evoluția situației poate provoca confuzie în adoptarea deciziilor politice sau militare la fel ca și totala insuficiență a informațiilor".

Provocase sistemul „Magic" o inflație de informații ? Se dovedise el în cele din urmă un factor negativ ? Deveniseră informațiile descifrate — după principiul că ce e mult nu e bun — ceva obișnuit, cotidian, banal, astfel încît nu le mai lua nimeni în considerație ? Vom spune lucrurilor pe nume într-adevăr, în linii mari chiar așa au stat lucrurile.

Al doilea factor l-a constituit nepăsarea și iresponsabilitatea cîtorva persoane din „armata de ananas". Nu li se spunea astfel în mod gratuit. Efectuarea serviciului militar în Hawaii era visul multor ofițeri, soldați și marinari. În special week-end-urile, petrecute în cadrul exotic, cu fete frumoase, la baruri și în bordelurile de lux supravegheate de serviciul sanitar al armatei, constituiau atracția principală a serviciului militar. Comandanții organizau în cluburi perfect puse la punct garden party-uri fastuoase, cu variate surprize pentru soții, amante și oaspeți. Dar ziua de duminică 7 decembrie a fost tragică. Japonezii cunoșteau obiceiurile soldaților americani și nu aleseseră întîmplător acea dimineață de week-end.

Stația radar „Opana" era situată pe promontoriul nordic al insulei Oahu, la Kahuku Point, deci în locul de unde

au atacat japonezii. În ziua de 7 decembrie, de serviciu erau Joseph L. Lockard și George E. Eliott. La ora 7,02, deci după două minute de la începerea serviciului, Eliott îi arăta lui Lockard cum se mînuiește osciloscopul. Deodată, a zărit pe ecran „ceva ciudat". Era o formațiune de avioane aflată la 137 mile nord de insula Oahu, distanță destul de mare în 1941 chiar și pentru cel mai rapid avion. Ar fi fost timp suficient pentru a da alarma și pentru a pregăti apărarea insulei.

Conform instrucțiunilor, Eliott și Lockard au marcat pe hartă observațiile lor, apoi au format numărul centralei de informații.

— Nu, nu e nimeni aici, se auzi un glas somnoros.

— Dă-mi-l pe comandant și taci din gură, spuse Eliott.

— Ți-am spus că nu e nimeni aici.

— Vrei să zici că ești singur ?

— Da. Sînt de serviciu la telefon.

— Scrie. Îți dictez un raport.

Eliott a dictat la telefon cifrele, iar bărbatul de la celălalt capăt le-a trecut indiferent pe un formular. Apoi întrebă :

— Bine, și ce fac cu el ?

— Asta e treaba ta, răspunse Eliott.

— Eu sînt de serviciu la telefon. De unde să știu ce să fac cu el ?

Și amîndoi au închis telefonul.

Între timp, escadrila japoneză zbura cu viteză maximă spre insula Oahu.

Militarul de la telefonul centralei serviciului de informații nu a abandonat, însă, mesajul înregistrat. A raportat locotenentului Kermit Tyler care își făcuse apariția. Acesta a sunat la stația radar „Opana".

— Cu Eliott.

— La telefon.

— Am citit raportul, Eliott.

— Da, locotenente. Și ?

— Cred că cel mai bine ar fi să uiți ce-ai văzut pe ecran.

— Bine, locotenente, dar...

— Am vorbit destul de clar, nu ?

— Da, locotenente. Clar.

Eliott s-a mirat, apoi a făcut un gest de lehamite. În armată se execută doar atîtea tîmpenii ! Și-a luat chipiul și a dat să plece, dar s-a răzgîndit. S-a așezat din nou la

monitor și, împreună cu Lockard, a trasat mișcarea escadrilei necunoscute pînă la șapte jumătate. Apoi, această ocupație a început să-l plictisească.

Locotenentul Kermit Tyler de la centrala de interceptare „Fort Schafter" era pilot de vînătoare. Personalul plecase acasă la șapte, lui i se spusese să rămînă pînă la opt, cînd trebuia să vină schimbul de zi. Tyler nu se pricepea deloc la manevrarea aparaturii, n-avea idee ce trebuia să facă, așa că, de fapt, nu făcea decît s-o păzească. În legătură cu raportul nu-și făcea griji. După ce l-a sunat la șapte douăzeci pe Eliott la stația radar „Opana" a decis scurt, laconic și fără nici un alt argument că nu era vorba de avioane inamice, ci de propria lor escadrilă de avioane B-17. Într-adevăr, aceasta trebuia să plece în acea dimineață de la bază spre Statele Unite. Astfel, Eliott, Lockard și Tyler au ratat prilejul de a deveni eroi ai istoriei americane și au ajuns doar tristele ei figuri.

Dacă serviciul ar fi lucrat normal, ar fi putut salva Pearl Harbor-ul și flota americană din Pacific de la catastrofă. Mai erau patruzeci și cinci de minute pentru alarmarea marinei militare și jumătate de oră pentru forțele de pe uscat. Adică suficient timp pentru organizarea apărării. În acest caz, avioanele japoneze de bombardament ar fi făcut, probabil, cale întoarsă și n-ar mai fi revenit dacă s-ar fi lovit de puternicul sistem de apărare în stare de alertă.

Cu două luni înaintea atacului japonez de la Pearl Harbor, amiralul american Kimmel dăduse o circulară în care atrăgea atenția că și un submarin izolat ivit în apele din jurul insulei putea semnala prezența unei flote de război alcătuite din nave de luptă, portavioane și submarine. În acest caz, comandantul american trebuia să mobilizeze pe loc toate forțele și să-și pregătească navele pentru înfruntarea cu inamicul. Și, după cum s-a văzut, nu fusese un avertisment lipsit de sens.

La 7 decembrie 1941, era de pază la intrarea golfului contratorpilorul „Ward", o navă veche de douăzeci și trei de ani. Pescuitoarele de mine „Condor" și „Crossbill" patrulau ca în fiecare noapte în zona prevăzută. Cu cîteva minute înainte de ora patru dimineața cei de pe „Ward" au înregistrat un semnal luminos de pe „Condor". Pescuitorul de mine observase un submarin. Locotenentul William Woodward Outerbridge comanda în acea noapte „Ward-ul" pentru prima oară. A ieșit din cabină și a dat ordin să se

cerceteze ; cum însă semnalele nu s-au mai repetat, s-a dus din nou să se culce. Nici comandantul „Condor"-ului nu a anunţat nimic centrului de operaţii al sectorului patrusprezece, care era creierul serviciului de informaţii de pe insulă.

În mod normal, aici trebuia să se lucreze în următoarea formaţiune : doi ofiţeri, un telefonist, un servant al teleimprimatorului şi un ofiţer de legătură. În dimineaţa de şapte decembrie erau prezenţi doar locotenentul Harold Kaminski şi un telefonist auxiliar, care „nu era bun de nimic şi nu avea idee de nimic" *. Kaminski avea ordin ca în caz de atac să-i înştiinţeze pe şeful statului-major şi pe adjuncţii comandanţilor.

La şase şi treizeci de minute, locotenentul Goepner observa nava de război „Antares", care trăgea în port o mică ambarcaţiune. Era o imagine obişnuită. „Antares" aducea ţinta mobilă în faţa golfului, unde, ca în fiecare dimineaţă, o prelua remorcherul „Keosanqua". Privind prin binoclu, Goepner a văzut în urma chilei lui „Antares" turela unui mic submarin. O clipă nu i-a venit să creadă — era totuşi exagerat de mică, apoi a năvălit în cabina căpitanului navei, şi locotenentul Outerbridge a dat alarma.

După un moment de nehotărîre, cînd s-a gîndit cam ce-ar putea fi nava aceea miniaturală, căpitanul „Ward"-ului a dat comanda : foc ! Mai întîi au tras tunurile. Dar obiectivul era prea aproape, aşa că turela de jumătate de metru înălţime cu periscopul liliputan au dispărut în adîncuri exact în clipa cînd căpitanul „Ward"-ului s-a decis să folosească grenadele.

În acest timp, William Tanner se întorcea dintr-un raid matinal de patrulare. Şi el zărise submarinul, semnalizase lui „Ward" şi marcase cu două semnale fumigene locul unde apărea din cînd în cînd ciudata navă. Mai tîrziu, cînd au explodat grenadele, avionul s-a întors şi, pentru mai multă siguranţă, Tanner a aruncat şi el cîteva bombe în locul unde văzuse submarinul.

Cînd, după cîteva minute, a aterizat pe aeroportul „Kaneohe" şi i-a raportat acţiunea ofiţerului de serviciu, acestuia i-a venit să rîdă : era convins că Tanner bombardase şi scufundase o balenă.

---

* Informaţii complete în : ***Hearings before the Joint Committee of the Investigation of the Pearl Harbor Attack***, 79th Congress, 1946.

La ora șase și cincizeci și unu de minute Kaminski a primit un raport de la bordul lui „Ward". Căpitanul vasului, locotenentul Outerbridge informa : „Submarinul care patrula în zona interzisă a fost distrus de proiectilele tunurilor de la bord și de grenade".

Răsărea soarele. Pe apă s-a ivit o barcă pescărească. Căpitanul a dat un ordin cîrmaciului și contratorpilorul s-a luat după ambarcațiunea civilă care n-avea ce căuta în zona interzisă de la intrarea în Pearl Harbor. Era o barcă cu motor care înainta cu toată viteza. Mai rapid, contratorpilorul a ajuns-o, a remorcat-o cu un cablu și i-a luat pe cei trei pescari îngroziți pe punte. Nu era nimic neobișnuit ; pescarii se rătăceau destul de des prin apele acestea. Căpitanul Outerbridge se pregătea să-i predea, împreună cu barca, celei mai apropiate vedete de pază. După aceea, nu a mai acordat atenție întîmplării.

N-avea de unde știi că barca cu cei trei pescari era unul din cele mai importante elemente de recuzită ale planului — minuțios pregătit — al atacului asupra Pearl Harbor-ului. Cum vom vedea mai departe, intrarea în bazinul portuar era prevăzută cu plase antisubmarin și cu porți speciale care se închideau și se deschideau, după necesitate, pentru ca să poată trece vasele cu pescaj mare.

Porțile fuseseră deschise în clipa în care remorcherul „Keosanqua" apăruse în fața golfului ca să preia de la „Antares" vasul țintă. S-a ivit însă și vedeta de pază care remorca barca pescărească capturată. Cei de la porțile submarine au văzut-o și nu au închis rețeaua de plasă după „Keosanqua" ; au așteptat să treacă și vedeta cu barca pescărească. În tot acest timp poarta submarină a rămas deschisă. Acesta fusese scopul acțiunii japonezilor. Ei își realizaseră intenția.

Cu cîteva luni înainte, spionul Yoshikava studiase programul de funcționare a porților submarine. Barca pescărească era opera celor din Tokio și trebuia să atragă atenția asupra ei, să facă să se prelungească intervalul în care porțile rămîneau deschise, pentru ca, între timp, în bazinul portuar să pătrundă minisubmarinele japoneze.

Dar acestea avuseseră ghinion. Unul s-a izbit de o stîncă și a căzut la fund, altul s-a defectat, iar ultimul a fost scufundat la ora 7,03 de „Ward". Căpitanul contratorpilorului a raportat evenimentul locotenentului Harold Kaminski. Acesta a telefonat imediat superiorului său,

căpitanul John B. Earl ; apoi a fost informat amiralul Husband E. Kimmel, care, la ora 7,40 tocmai se îmbrăca, pregătindu-se să plece la comandament. Între timp, însă, deasupra insulei apăruseră avioanele japoneze.

Marele stat-major al inamicului pregătise atacul asupra bazei americane din Pacific cu o minuțiozitate tipic japoneză. Mai întîi organizase o rețea de spionaj pe insula Oahu. O dovedește faptul că, cu mult înainte de decembrie 1941, în insulele Hawaii, se schimbase echipa de la reprezentanța diplomatică a Japoniei. Centrala de informații a armatei își plasase acolo cei mai buni oameni.

Consul general în arhipelag fusese numit Nagao Kita, iar viceconsul — Otorijo Okuda. Ogava, șeful secției a treia a Marelui stat-major — deci, a centralei japoneze de informații — îl alesese singur pe viceconsulul Tadashi Morimura, în realitate experimentatul spion Takeo Yoshikava. Toți erau spioni, dar Yoshikava a fost, fără îndoială, unul dintre aceia de care a depins în clipa hotărîtoare soarta acțiunii.

Cînd, la începutul anului 1941, căpitanul Minora Genda a primit misiunea de a cerceta posibilitatea unui atac asupra Pearl Harbor-ului, Yoshikava era deja un spion experimentat. Dar cariera sa, care mai tîrziu i-a asigurat un loc în istoria operațiilor secrete din cel de al doilea război mondial, n-a fost deloc lină. Mult timp nu s-a știut mai nimic despre acțiunile lui ; abia după douăzeci de ani a fost dezvăluit secretul omului din culisele atacului asupra Pearl Harbor-ului. Chiar dacă activitatea lui a devenit imediat după terminarea războiului obiectul cercetării comisiei de anchetă a Congresului american.

S-a născut la 6 martie 1914 la Shikoka, într-o familie stimată de vecini. Tatăl lui era polițist ; faptul acesta însemna ceva în Japonia în timpul primului război mondial. O frîntură din gloria familiei imperiale revenea oricui slujea imperiul și planurile lui imperialiste. Erau vremuri ciudate, iar japonezii erau și ei oameni ciudați. Aspirația fiecărui tînăr era să servească și să moară în lupta pentru patrie și pentru împărat. După cum știm din istoria fascismului, Hitler a încercat și el să educe tineretul german în același spirit, doar că sub altă formă.

La Shikoka s-au născut mulți oameni, care mai tîrziu au devenit celebri. Insula era cunoscută prin patriotismul deosebit de care erau animați locuitorii ei. Tînărul Yoshikava a absolvit școala militară ; a devenit un cunoscut

campion de scrimă cu bastonul kendo și se spunea că poate să înoate opt mile în marea dezlănțuită printre stînci. Respecta legea samurailor medievali bushido, care recomanda supunere smerită ; avea în sînge principiile învățăturii Zen — deplina stăpînire a simțurilor în orice împrejurări și hotărîrea de a-și sacrifica viața.

Cu o asemenea pregătire și cu asemenea calități, Yoshikava avusese, bineînțeles, ușile larg deschise la Academia maritimă imperială. În școală a intrat în 1929. După patru ani, se instruia pe un crucișător, mai tîrziu pe un submarin, iar în cele din urmă a devenit pilot militar. Îl aștepta o carieră strălucită. Într-una din zile, s-a întors dintr-un zbor de antrenament ținîndu-se cu mîinile de stomac, fiind cuprins de spasme. Au urmat spitalul, operația la stomac și decizia doctorilor nu mai putea continua serviciul militar activ.

Era o prăbușire din plină lumină în bezna cea mai adîncă. Yoshikava mărturisea mai tîrziu că se gîndise să-și facă harakiri. În momentul de maximă depresiune a apărut căpitanul de stat-major Kagawa și i-a propus tînărului disperat să intre în serviciul de informații al Alteței sale imperiale.

Yoshikava a încuviințat entuziasmat, a plecat la Tokio și a devenit ucenic în meseria de spion. A fost repartizat într-o echipă specială a secției a treia, care avea misiunea de a culege informații în legătură cu flota americană din Pacific și cu bazele americane din Guam, de la Manila și Pearl Harbor. În 1940, cunoștea deja fiecare amănunt al echipamentului flotei și aviației americane din Pacific și era gata de acțiune.

El însuși a relatat aceste lucruri în fața comisiei americane de anchetă :

„Aveam pe atunci douăzeci și cinci de ani, dintre care zece îi petrecusem în marină. N-aveam nici o altă preocupare decît munca mea. Nu mă interesa viața de noapte. Nu mă gîndeam încă la însurătoare. Cu tot trupul și sufletul mă dedicasem misiunii care-mi fusese încredințată".

În iarna lui 1940, l-au trimis în serviciul diplomatic. Dimineața se ducea să lucreze la Ministerul afacerilor externe ca să aibă un alibi perfect în fața agenților străini, iar după-amiază își continua pregătirile pentru misiunea de spionaj. Într-o zi, cînd, așezat în fața unui radioreceptor, căuta să prindă pe unde scurte emisiunile marinei americane, a reușit să intercepteze un comunicat în en-

gleză, în care se vorbea despre deplasarea a șaisprezece nave cu militari de la Fremantle (Australia) spre Marea Britanie.

Yoshikava știa ce să facă cu o asemenea informație. A telefonat imediat la ambasada germană și i-a transmis-o unui coleg. Nu după mult timp, a primit o scrisoare de la Berlin, care l-a bucurat și a stîrnit admirația și invidia prietenilor lui de la minister. Yoshikava primise mulțumiri personale de la Adolf Hitler.

În aprilie, l-au numit viceconsul la Honolulu. I-au înmînat un pașaport diplomatic cu fotografia lui, dar cu nume străin. Takeo Yoshikava avea o sarcină precisă să urmărească flota americană din Pacific și să comunice mișcarea oricărei nave la Tokio, șefului său Ogava, prin telegrame cifrate, cu ajutorul emițătoarelor consulatului japonez.

A zburat la Honolulu și s-a instalat în localul consulatului japonez care avea o frumoasă grădină de flori. Consulul Kita l-a primit cu bucurie și stimă, dar nu i-a dat nici o însărcinare. Yoshikava răspundea direct în fața șefului său de la Tokio, Ogava. Se pare că rezidentul japonez nu ținea legătura cu agenții de pe insulă, în schimb colabora cu familia de spioni Kühn, despre care va mai fi vorba. Lucra mai mult pe cont propriu.

Într-o dimineață, un ostaș din paza americană de coastă, care își făcea rondul, a observat în mare un obiect lucios, mic și rotund. La început a crezut că era o cutie de suc de portocale. Cînd s-a întors spre far, și-a dat seama că era vorba de capul unui om. Acesta înota în bazinul portuar chiar printre navele americane de război. Faptul era o abatere gravă de la normele de securitate și ostașul a acționat în consecință.

Scena părea desprinsă dintr-unul din filmele grotești ale lui Chaplin. Ostașul a îndreptat automatul spre apă și a strigat :

— Ieși afară sau trag !

Capul a dispărut sub apă.

— Damned... ! a blestemat încet soldatul și s-a uitat dacă l-a mai văzut cineva pe cel din apă ; apoi a strîns din dinți, a închis ochii și a tras la întîmplare în apă.

Capul a reapărut la suprafață și omul a înotat mai aproape. Deși soldatului îi tremura mîna, l-a ochit din nou pe intrus și a strigat :

— Ieși afară, că dacă nu, vezi tu !

De data aceasta înotătorul a ascultat și a început să înoate spre chei.

Cei doi stăteau acum față în față. Bărbatul ud, în chiloți de baie, cu statură și față de filipinez, ține în mînă un harpon primitiv, iar în jurul taliei are înfășurată o frînghie cu noduri, de care atîrnă pești. Ostașul american nu bănuia că sînt cei mai buni care puteau fi pescuiți în golf zebre, zaipali și o avelă lungă de două picioare.

Bărbatul și-a ridicat ochelarii de scufundător pe frunte și i-a zîmbit camaraderește americanului, ca și cum s-ar fi bucurat că l-a întîlnit. Dar soldatul e soldat. Se poartă sever, își îndreaptă automatul spre omul în costum de baie și-l amenință cu glasul lui puternic :

— Pescuiești în port... ! Kapu ! Interzis. Strict interzis ! Dacă te mai prind odată pe aici te pilikia, pilikia, te împușc... ! Înțelegi ?

Deși filipinezii iubesc viața, omul în costum de baie n-o ia imediat la fugă.

Cu un aer inocent dezleagă avela lungă de două picioare și, ținînd-o de operculi, i-o oferă cu un zîmbet nevinovat ostașului.

— Uite. Cel mai bun pește. Așa. Ia, ți-l dau.

Ostașul nu contenește să se mire. Ridică automatul.

— Pilikia...! strigă iar.

Abia acum a înțeles filipinezul că americanul în uniformă n-are nici simțul umorului și nici chef de pește ; deci, își ia picioarele la spinare și dispare repede de pe scenă.

Pretinsul filipinez era Takeo Yoshikava. Se scufunda după pești, dar urmărea sub apă mai ales barajele antisubmarine făcute din plasă de oțel, precum și sistemul prin care se deschideau cînd navele americane ieșeau sau intrau în bazinul portuar. Stabilise și adîncimile exacte și le comunicase la Tokio ; după ce au primit aceste informații japonezii au construit minisubmarine speciale, de tipul celui pe care îl scufundase torpilorul „Ward".

Yoshikava era nevoit să țină cont de faptul că americanii îl țineau sub supraveghere în Oahu. De aceea își compusese masca de filipinez. Și, judecînd după consecințe, șiretlicul îi reușise. Se comporta ca un boem înveterat, trecea din bar în bar, cinstea pe oricine, reușea să bea din amurg pînă în zori, se știa despre el că frecventa

gheișele. Părea pur și simplu un chefliu, care nu era bun de nimic altceva.

Frecventa restaurantul „Schunchoro", unde se așeza cu o gheișă lîngă fereastră Cu o cupă de saké cald în mînă putea să supravegheze ore întregi, cu privirea visătoare, golfulețul mirific luminat. Bineînțeles, restaurantul era situat pe Alevy, una din colinele care înconjoară micul golf Perla. Cine stătea noaptea la fereastră putea să observe cu exactitate tot ce se întîmpla în interiorul bazei americane. De seara pînă dimineața vizibilitatea era ca în timpul zilei. Toate navele erau luminate sărbătorește, ghirlandelor de becuri li se adăugau luminile reflectoarelor.

După miezul nopții, soldații de prin baruri deveneau și ei comunicativi. Era suficient dacă japonezul ușor amețit de băutură mormăia ca pentru sine

— Azi „Enterprise" e grozav luminată.

— Auzi la el, „Enterprise", tîmpit cu ochi oblici ! „Enterprise" e pe undeva pe lîngă Eniwetok ! „Oklahoma" vrei să zici ! se grozăvea cîte unul din băieții în uniformă albă.

Takeo Yoshikava era un spion experimentat, și agenții F.B.I.-ului fuseseră naivi acceptîndu-i jocul și considerîndu-l inofensiv. El însuși declara mai tîrziu că nu fusese un lucru prea complicat să obțină informațiile necesare. Se plimba prin insulă, se urca pe colina Tantalus, de unde se deschidea privelișlea magnifică a golfurilor, dar și a navelor ancorate în ele. Altădată, se ducea să se plimbe pe motocicletă pe colina Aiea, de unde își verifica observațiile anterioare.

La 24 septembrie a primit de la centru o telegramă cifrată cu noi instrucțiuni :

„Împărțiți informațiile despre situația navelor din Pearl Harbor în cinci zone. Zona A apele dintre Ford Island și Arsenal. Zona B : apele din jurul insulei, la sud și vest de Ford Island. Zona C : East Loch. Zona D Middle Loch. Zona E : West Loch".

Instrucțiunile pentru Yoshikava continuau :

„În privința navelor și a portavioanelor, informați-ne despre cele ancorate lîngă chei, la geamanduri (deși acestea nu sînt atît de importante), în docuri (descriere succintă a tipului și clasei) ; relatați-ne mai ales cazurile cînd la aceleași chei sînt ancorate două sau mai multe nave".

Instrucțiunile au fost interceptate de serviciul american de resort, descifrate de „Magic", iar la 9 octombrie au fost traduse din japoneză și înaintate căpitanului Kramer.

Acesta a scris o notă referitoare la importanță, precum și o scurtă caracterizare a conținutului și le-a dat mai departe.

Se putea presupune că o asemenea telegramă va trezi din somn serviciul de informații și pe șefii lui. Dar acest lucru nu s-a întîmplat. Mai tîrziu, în fața comisiei de anchetă a Congresului american s-a susținut că nici unul din cei implicați nu a văzut în ea un pericol concret. Cîțiva ofițeri, printre care căpitanii McCollum și Wilkinson o citiseră și consideraseră că era vorba de pedanteria tipic japoneză și de un efort de simplificare a informațiilor prea ample. Și pentru că asemenea informații, descifrate de „Magic", fuseseră cerute de Tokio și din alte zone — Filipine, Canalul Panamá, San Diego, Seattle ș.a. — americanii nu au crezut că se pregătea un atac tocmai asupra Pearl Harbor-ului. Iar la Washington, unde sosiseră din abundență asemenea informații, nimeni din cei care trebuiau să le citească și să le interpreteze nu avusese destul timp să le compare cu celelalte și să-și dea seama că sînt de altă calitate. Nimeni nu fusese frapat de faptul că japonezii culegeau toate informațiile posibile legate de navele americane de pretutindeni. Așa se face că nu s-a întreprins nimic.

Faptul că „Magic" permitea decodarea telegramelor secrete japoneze atesta superioritatea americanilor asupra japonezilor. Practic, anumite personalități din comandamentul militar și din cercurile guvernamentale aveau zilnic posibilitatea să cunoască conținutul telegramelor secrete care circulau între Tokio și ambasadele din Washington, Berlin, Berna, Roma și Ankara. Era o șansă politică unică. Și, cu toate acestea, ea nu a fost folosită. În plus, serviciul american de informații primea, conform acordului cu Military Intelligence din Marea Britanie, o serie de informații selecționate și decodate de criptografii de la Bletchley Park.

Au știut înalții funcționari guvernamentali din Washington și generalii din Marele stat-major să folosească șansa oferită de „Magic" ? Astăzi putem spune că n-au știut. De ce ? Una din explicațiile cele mai simple o constituie excesul de informații secrete.

Armata de uscat și marina militară americană aveau cîteva secții speciale care se ocupau cu informațiile secrete japoneze. Secția Ministerului forțelor navale, care avea în grijă sistemul „Magic", se numea „Communications Security Unit". În 1941, aici lucrau 300 de specialiști sub

conducerea căpitanului de fregată Laurence F. Safford. Ei aveau stații de interceptare a informațiilor pe insula Bainbridge (Washington D.C.), la Jupiter în Florida, la Winter Harbor în statul Maine, la Cheltenham în Maryland, în Filipine la Cavito și în multe alte locuri.

Secția specială de sub conducerea căpitanului A. D. Kramer se îngrijea de traducerea informațiilor după decodarea lor de către „Magic". Kramer avea la dispoziție doar șase traducători, dintre care trei abia învățau limba. Grupul lui Safford era o componentă a lui „Navy Communication Division", unde, la sfîrșitul anului 1941 — deci, în perioada atacului asupra lui Pearl Harbor — se strîngeau zilnic aproximativ 4 000 de informații (patru mii !). Era posibil ca ele să fie evaluate imediat și cu spirit de răspundere ? Și după ce criterii ? Selecția permanentă putea fi cît de cît obiectivă ? Toate acestea ar constitui o problemă chiar și pentru un calculator din zilele noastre.

În armata de uscat situația era asemănătoare. Renumitul criptograf, colonelul William F. Friedman, descifrase codul diplomatic japonez numit „Purple" — purpuriu. După o muncă imensă de douăzeci de luni, în august 1940 a decodat prima telegramă secretă. Dar ulterior totul a mers ca pe roate ? Nicidecum. Genialul criptograf a reușit performanța, dar organizarea birocratică a devorat o bună parte din rezultat.

„Magic" decoda telegramele, dar pînă să ajungă textele la Washington treceau cîteodată și cîteva săptămîni. Deși era vorba despre informații senzaționale. Aceste „Top priority", deci, informațiile extrem de valoroase, călătoreau la Washington cu avionul, adesea însă și cu poșta feroviară sau chiar cu vaporul. Informațiile interceptate de stația din Honolulu plecau la Washington cu un hidroavion care zbura în Statele Unite o dată pe săptămînă. Desigur, doar pe timp favorabil. Cînd acesta nu putea zbura, așteptau cîteva zile, apoi plicul cu prețioasele informații era trimis cu un vapor ; toate aceste întîrzieri la un loc însemnau două săptămîni pierdute. Abia mai tîrziu a fost instalată o linie de teleimprimator. Dar pînă la sfîrșitul anului 1941 informațiile nu puteau fi expediate prin telegrafia fără fir, pentru că nu existau destule stații de emisie, iar capacitatea celor existente era depășită de alte sarcini.

Şi atunci era valabilă, iar faptul reprezintă cu siguranţă o curiozitate mondială, formula „nu sînt oameni". Centrul de traduceri aparţinea armatei, dar cei trei traducători calificaţi din japoneză, pe care se putea baza căpitanul Kramer, erau civili. Şi nu făceau faţă avalanşei de treburi. Nimeni însă nu voia să le plătească ore suplimentare, iar ei refuzau să lucreze serile pe gratis.

Căpitanul Kramer lucra cîte şaisprezece ore pe zi. Ne putem, deci, îndoi de prospeţimea minţii lui şi de corecta evaluare a unor informaţii. Colonelul Friedman se prăbuşise de epuizare încă din decembrie 1940 şi se trata într-un sanatoriu de boli nervoase. În fine, aceeaşi soartă a avut-o şi genialul Turing de la Bletchley Park, care în cele din urmă a înnebunit, iar mai tîrziu s-a sinucis.

Cu toate acestea, „Magic" era un atu inestimabil, în special pentru faptul că inamicul nu ştia că cifrurile şi codurile lui nu mai sînt sigure. Să-i dăm cuvîntul generalului Marshall, care-i scria în timpul războiului guvernatorului Thomas E. Dewey :

„...cele mai importante informaţii despre intenţiile lui Hitler în Europa ne sînt furnizate de telegramele baronului Oshima din Berlin (ambasadorul japonez din acea vreme — *V.P.B.*), în care acesta se referă la conţinutul convorbirilor cu Hitler şi cu alte persoane oficiale... Sînt transmise, în continuare, în acelaşi cod care se folosea în epoca evenimentelor de la Pearl Harbor. În bătălia din Marea de corali am folosit informaţiile descifrate şi astfel navele noastre au fost la timp la locul potrivit. În afară de aceasta, am putut să ne adunăm forţele reduse ca să respingem atacul flotei la Midway, fără ele ne-am fi găsit cu siguranţă la trei mii de kilometri depărtare...

Operaţiile noastre din Oceanul Pacific depind în continuare de informaţiile pe care le primim în legătură cu mişcările flotei japoneze. Ştim ce unităţi au în garnizoane, cunoaştem rezervele, mai ales de alimente, pe care le au la dispoziţie, dar, în primul rînd, sîntem continuu informaţi despre mişcările flotei şi ale convoaielor de escortă. Pierderile grele pricinuite de submarinele noastre — pe care, din cînd în cînd, inamicul este obligat să le recunoască — se datoresc în cea mai mare parte faptului că ştim cînd pleacă şi ce traseu urmează convoaiele ; putem, deci, trimite imediat submarinele noastre la locul potrivit".

În continuare, semnatarul scrisorii se referă şi la acţiunea stîngace a agenţilor organizaţiei de spionaj con-

dusă de Donovan, „Office of Strategic Services“ (O.S.S.), care au comis o greşeală ireparabilă.

În goana lor după codurile şi cifrurile japoneze, oamenii lui Donovan au intrat prin efracţie în clădirea ambasadei Japoniei de la Lisabona şi au scotocit prin birouri. Acţiunea a avut doar o singură consecinţă neplăcută. Ataşaţii militari de la reprezentanţele japoneze din toate statele lumii au primit cifruri şi coduri noi, iar americanii nici la un an de la această întîmplare nu au reuşit să descifreze noul cod. Astfel, în urma acţiunii unor agenţi prea zeloşi, americanii s-au privat ei înşişi de un mare avantaj pe care-l aveau.

Superioritatea în domeniul cifrurilor şi codurilor rezidă în descifrarea informaţiilor şi, în acelaşi timp, în disimularea acestui fapt faţă de adversar. Primul ministru al Marii Britanii, Churchill, a decis chiar să sacrifice vieţi omeneşti pentru a păstra secretul „Enigmei“. Americanii nu au fost atît de consecvenţi. Ca urmare, s-a dat alarma cînd staţiile de interceptare au înregistrat în aprilie şi mai 1941 o serie de comunicări între Berlin şi Tokio, din care rezulta bănuiala japonezilor că americanii, probabil, iar englezii, cu siguranţă, le descifraseră cele două coduri auxiliare, precum şi codul PA-K 2.

La 3 mai 1941, ambasadorul japonez la Berlin, baronul Oshima, a primit vizita unui om de încredere care i-a dezvăluit faptul că Abwehr-ul nazist reuşise să afle în Statele Unite că guvernul american deţine mijloacele de descifrare a codului diplomatic japonez, că americanii citesc curent telegramele secrete ale ambasadorului japonez la Washington, Nomura. Baronul Oshima a trimis informaţia superiorului său la Tokio şi după două zile ministrul japonez al afacerilor externe Matzuoka a expediat la Washington, ambasadorului Nomura, o întrebare legată de această chestiune. Nomura nu excludea posibilitatea. Dar esenţial era faptul că toate aceste informaţii fuseseră transmise în „Codul purpuriu“, de a cărui perfectă siguranţă japonezii nu se îndoiau ; nu se îndoiau nici acum, chiar dacă în privinţa celorlalte coduri, mai puţin importante, aveau tot felul de bănuieli. Astfel, apele s-au liniştit. Comandamentul a limitat numărul celor care primeau informaţii de la „Magic“ ; responsabilitatea evaluării şi folosirii informaţiilor transmise prin „Codul purpuriu“ revenea cîtorva zeci de persoane din conducerea politică şi militară a Statelor Unite. Comandantul-şef al armatei

americane, generalul George C. Marshall, declara după război „Dacă ar fi trebuit să citesc cu maximă responsabilitate toate materialele furnizate de «Magic», n-aș mai fi putut face practic nimic altceva și n-aș mai fi putut exercita deloc funcția de comandant-șef".

Așa s-a întîmplat că ofițerii superiori s-au lăsat unii pe alții, spunîndu-și, probabil, că, dacă ei n-au timp, ceilalți citesc precis informațiile furnizate de „Magic". Și toți aveau impresia că micii și proștii japonezi puteau fi ușor duși de nas. „Știm tot, de aceea nu ne poate surprinde nimic". Și așa s-a ajuns la un optimism nejustificat și la subaprecierea inamicului. Prețul acestei îngîmfări a militarilor a fost catastrofa de la Pearl Harbor.

Spionul japonez Yoshikava a primit, deci, la 24 septembrie 1941 de la Tokio ordinul să împartă harta bazei din Pearl Harbor în cinci zone, conform indicațiilor șefului lui. Și s-a apucat de treabă. Și-a pus o cămașă viu colorată, o pălărie de pai la modă, și-a atîrnat de umăr un aparat de fotografiat și s-a dus la oficiul turistic din Pearl City, unde și-a cumpărat un bilet de avion pentru un zbor de agrement deasupra insulelor. Apoi, în compania unor profesoare americane pensionare, s-a așezat la unul din hublourile avionului, de unde admira peisajul și fotografia din cînd în cînd. A făcut fotografii în special atunci cînd, după ce a decolat de pe aeroportul civil John Rodgers, avionul a ajuns deasupra aeroporturilor militare Hockham și Wheeler.

Apoi, s-a dus la restaurantul lui, s-a așezat la măsuță, a luat un saké și, ca un turist autentic, s-a apucat să scrie o vedere. Vederea avea, totuși, o adresă ciudată : „Cutia poștală 1476 — Poșta centrală din Honolulu". Pe vedere se afla scris un text scurt : „Salutări cordiale de la Jimmi".

În aceeași zi, la Poșta centrală a apărut o blondă tînără și apetisantă, a deschis cutia poștală numărul 1476, a citit vederea de la Jimmi și a înțeles unde și cînd urma să se ducă. Era o spioană de elită, partenera lui Takeo Yoshikava, care lucra pentru japonezi de cîțiva ani. Se numea Ruth Kühn și aparținea familiei de spioni Kühn, nume cu amplă rezonanță în istoria serviciilor secrete.

Acostarea unui vas e totdeauna un spectacol neobișnuit. Mai ales în Hawaii. Muzica cîntă, pe chei dansează fete, fiecare pasager care coboară pe țărm primește o cunună de flori numite frangipani. La 15 august 1935, la Honolulu a sosit cu un vas din San Francisco profesorul doctor Beru-

hard Julius Otto Kühn, soţia sa Friedl, fiul lor Joachim şi fiica vitregă Ruth. Era o familie germană ai cărei membri erau toţi spioni. Inclusiv băiatul.

Profesorul fusese primit aşa cum se cuvine. Fusese anunţat, i se acordase tot respectul datorat unui renumit antropolog european, care parcursese o distanţă atît de mare pentru ca să studieze în insule influenţa culturii japoneze asupra evoluţiei unor popoare polineziene.

La început, familia Kühn a locuit într-unul din cele mai scumpe hoteluri, „Hawaiian Royal", apoi şi-a cumpărat o vilă. În oraş s-a comentat mult preţul ei, se ştia că profesorul o plătise cu un singur cec, inclusiv covoarele şi argintăria. Notabilităţile locale i-au primit pe străini în cercul lor. Nimeni nu ştia din ce trăieşte şi ce va face profesorul pe insulă, dar cineva descoperise că are un capital însemnat în Germania, că investise în Olanda şi că de averea lui se îngrijea un bancher din Amsterdam. Zvonul s-a adeverit curînd, căci domnul profesor a primit după un timp în contul, pe care şi-l deschisese la banca de pe King Street din Honolulu, 75 000 de dolari. În 1935 aceasta era o sumă importantă. Cecul era semnat de un director al lui „Rotterdam Bank Assoziation".

Familia Kühn făcea figură bună, invita la garden-party-urile din vila ei situată pe o colină ce domina golful Perla nu numai crema societăţii locale, ci şi ofiţeri din marina americană. Aceştia veneau cu plăcere, căci blonda Ruth nu era doar o domnişoară frumoasă şi plăcută, ci ştia să se şi distreze.

Despre adevărata vocaţie a familiei Kühn n-avea nimeni idee, iar cu trecutul agreabilei familii, care ajunsese pe scara socială pînă pe treptele cele mai înalte, nu-şi bătea nimeni capul. Nici măcar şeful F.B.I-ului din Hawaii, Robert L. Shivers, deşi el ar fi trebuit să se intereseze de biografia imigranţilor.

Profesorul Kühn nu era profesor. Studiase medicina, dar n-avusese prea mult succes în meserie. Renunţase rapid la profesia de bază şi ancorase în altă parte : în Sicherheitsdienst-ul nazist, al cărui şef era Heydrich. Pentru profesia de spion era bine pregătit. Căpătase experienţă încă în timpul primului război mondial, cînd servise în marina imperială. Nava lui fusese torpilată şi el ajunsese prizonier la englezi. Folosise şederea în lagăr ca să înveţe engleza. Cînd s-a terminat războiul, s-a întors în Germania, a studiat, a devenit membru al Freikorps-ului, şi, în

cele din urmă, a nimerit în Partidul național-socialist al lui Hitler.

Despre soarta lui ulterioară există două versiuni. Conform uneia, ar fi ocupat un loc important în poliția nazistă, dar Heydrich și Himmler l-ar fi îndepărtat. Conform celeilalte, încă de atunci ar fi fost recrutat pentru spionaj. Heydrich pregătea terenul pentru propriul său corp de poliție, care trebuia să concureze cu Abwehrul lui Canaris; în acest scop conta pe credinciosul Kühn.

Soția lui Kühn avea din prima căsătorie doi copii, pe Leopold și pe Ruth. Leopold era secretarul personal al ministrului propagandei Reichului, Goebbels. Cînd, la începutul anului 1935, Goebbels a organizat pentru funcționarii ministerului o seară, a făcut cunoștință cu frumoasa Ruth. Se zice că aici începuse o aventură amoroasă și se mai zice că după cîtva timp fata devenise incomodă pentru domnul ministru, ceea ce ar fi grăbit mutarea familiei în Hawaii.

Dr. Klaus Haushofer era în relații de serviciu cu ministrul nazist al propagandei, Goebbels. Lucra împreună cu tatăl lui. Acesta era general-maior la Marele stat-major al Reichului, iar după venirea lui Hitler la putere a ajuns profesor la Institutul de geopolitică din Berlin. Acest institut se ocupa practic cu recrutarea și instruirea cadrelor pentru serviciile de spionaj. Profesorul Haushofer era un specialist recunoscut. Vizitase China, Coreea, India și Japonia, era președintele Academiei germane, dar și al organizației naziste care-i reunea pe germanii ce trăiau dincolo de hotarele țării. În Japonia era ca acasă, avea mulți cunoscuți ; se poate presupune că avea relații strînse cu serviciul de informații japonez. Nu este exclus, deci, ca la una din întîlniri japonezii să-i fi spus că au nevoie de cîțiva bărbați și femei capabili și devotați care să vrea să lucreze pe frontul secret pentru Țara soarelui răsare.

Japonezii aveau anumite greutăți cu organizarea serviciului lor de informații în afara zonei asiatice. Japonezul nu poate afirma că este european sau american, chiar dacă cunoaște perfect limba și obiceiurile locului. De aceea, serviciul de informații din Tokio avea nevoie de albi, și-i căuta unde trebuia.

Se pare că în cazul familiei Kühn împușcaseră trei iepuri dintr-un singur foc, și toată lumea era mulțumită. Goebbels scăpase ușor de incomoda Ruth, iar profesorul Kühn și membrii familiei lui deveniseră o echipă de spioni,

lucrînd atît pentru japonezi, cît și pentru al treilea Reich. Și nu lucrau prost. Au avut o contribuție însemnată la atacul încununat de succes al avioanelor japoneze asupra Pearl Harbor-ului. Doar pentru asta a fost „domnul profesor“ condamnat la moarte !

După ce s-au stabilit în Hawaii, iar tatăl împreună cu fiica vitregă începuseră să străbată insulele în lung și-n lat, au devenit din nou agenți activi. Pe insulă tocmai se schimbase personalul reprezentanței diplomatice japoneze, și profesorul Kühn primise ordin, prin intermediul unui om de încredere al consulului general Nagao Kita, să procure cît mai multe informații curente despre mișcările flotei maritime americane, despre plecările și sosirile navelor de război. Cu toții s-au pus pe treabă. Cel mai mare succes l-a înregistrat frumoasa Ruth.

Făcuse cunoștință cu ofițeri de marină, care o introduseseră în societatea lor ; mergea la cazino, juca golf, călărea, naviga, ba chiar se logodise cu unul dintre ei. Locotenentul Elbert Luckett servea pe „Nevada“ și era foarte mîndru de logodnica lui. Dar nu i-a fost sortit să se căsătorească cu ea. Rupsese relațiile cu el de îndată ce aflase că fusese transferat la altă bază. În cazul lui se putea vorbi despre un mare noroc.

Succesorul lui, mai vîrstnicul căpitan Worthall, n-a mai avut același noroc. La un an după atacul japonezilor la Pearl Harbor răspundea pentru relațiile lui particulare în fața tribunalului militar al Statelor Unite. Pe parcursul depoziției a ieșit la iveală faptul că încă de la început și-a bănuit amanta, care vorbea englezește cu accent german. Dar, din momentul în care, zeflemisindu-l, îi spusese în glumă că ea era de fapt spioană mascată și nu emigrantă germană, a cărei familie fusese obligată să fugă în străinătate din cauza teroarei naziste, începuse să aibă încredere în ea.

Se știe din istorie că unele servicii de spionaj întind cîteodată curse ofițerilor inamici. Așa a fost, spre exemplu, celebrul „Salon Kitty“, unde toată lumea se distra grozav, dar unde pereții aveau urechi, sau diverse cluburi și localuri în care chelnerii experimentați și animatoarele reconstruiau din frînturi de conversații informații prețioase. Un caz rar în acest domeniu este salonul de coafură. Și tocmai un asemenea loc a ajuns centrul de spionaj al familiei Kühn.

Salonul de coafură fusese deschis de Friedl și Ruth Kühn pe Main Street în Pearl City. Lucrătorii erau de prima clasă, așa că respectivul „Salon de Beauté“ devenise centrul de atracție al doamnelor din Honolulu. În atmosfera umedă coafura se strică într-o singură zi. Așa se face că soțiile ofițerilor mergeau în noul salon de coafură pentru permanente și masaje, pentru măști de ten și comprese cu felii de ananas crud.

Nicăieri în lume nu se pălăvrăgește mai mult ca într-un salon de coafură. Și conițele vorbesc, vorbesc tot timpul. Despre ce, că doar nimic nu era nou ! Cu excepția faptului că ieri soțul uneia plecase cu „Hornet“ și că se va întoarce abia săptămîna viitoare, pe joi ; că mîine sosește marele portavion „Enterprise“ și că de aceea se coafează ; că Miriam își așteaptă iubitul, iar soțul alteia își face serviciul pe „West Virginia“ (doamnelor, acestea sînt cazarme plutitoare — și descrie situația exactă a unității). Una se grozăvește cu cunoștințele ei despre gigantul „Lexington“, alta vorbește despre „Utah“. Toate laolaltă, ca să pară interesante, spun vrute și nevrute, iar doamna Friedl se duce din cînd în cînd în birou și face unele însemnări. E incredibil ce informații prețioase și exacte a căpătat familia Kühn pe această cale. În plus, cîștiga și mulți bani. „Salon de Beauté“ se dovedea a fi din toate punctele de vedere o mină de aur.

Seara, consulul general japonez Kita avea toate aceste informații „de damă“ pe biroul său. Le examina, apoi le asambla, le compara, alcătuia un raport și ordona să fie cifrat în „Codul purpuriu“. În cursul nopții raportul era transmis prin radio la Tokio. Și nu era vorba doar de informațiile culese de familia Kühn ; în 1941, pentru Marele stat-major japonez lucrau în insule peste două sute de agenți.

În perioada cînd Ruth Kühn, după primirea vederii de la Jimmi, se pregătea să se întîlnească cu spionul Yoshikava, serviciul secret japonez întreprindea încă o acțiune pregătitoare. Pe un vas japonez particular a sosit la Honolulu un tînăr șters, care se comporta ca un funcționar în concediu. În realitate, acesta era căpitanul de marină Suguru Suzuki, în vîrstă de treizeci și trei de ani. A coborît pe țărm cu o misiune secretă specială. Călătoria lui spre insulă fusese ciudată. Nava lui, „Taiyo Maru“, evitase traseele maritime obișnuite, străbătuse apele dintre

Aleutine și arhipelagul Midway, iar la Oahu ajunsese venind dintr-o direcție neobișnuită.

Pe drum, căpitanul Suzuki notase cu grijă datele meteorologice, măsurase forța curenților marini, urmărise condițiile atmosferice de pe traseul pe care, conform planului, trebuia să-l urmeze pentru a se apropia de obiectiv convoiul navelor japoneze de luptă.

În Oahu făcea plajă, stătea pe terase, se plimba cu un vas cu pînze prin golf și, împreună cu Yoshikava, încerca să afle taina porților submarine ; acestea constituiau o problemă încă nerezolvată pentru submarinele japoneze, care urmau să intre pe sub apă direct în golful Perla.

Într-o bună zi, Suguru Suzuki și nava japoneză „Taiyo Maru" au dispărut. Dar, înainte de aceasta, consulul general Kita primise o listă cu întrebări la care trebuiau să răspundă spionii lui, în special familia Kühn. Se spune că în acest moment profesorul Kühn ar fi pretins un onorariu de cincizeci de mii de dolari și că cererea le-a fost transmisă japonezilor de fiica sa vitregă. Americanii au afirmat mai tîrziu că nimeni nu putea nici măcar să promită o asemenea sumă unor spioni. Nu există dovezi cînd și cît au plătit japonezii familiei Kühn, dar era evident că ei voiau ca aceasta să joace în viitoarea piesă „Pearl Harbor" unul din rolurile principale. Și pentru asemenea performanțe onorariul nu era exagerat.

Yoshikava a primit următoarele instrucțiuni din Tokio :

„Din acest moment nu precupețiți forțele. Trimiteți zilnic informații. În toate rapoartele comunicați dacă deasupra Pearl Harbor-ului există baloane de baraj sau dacă se poate presupune că vor fi ridicate. Comunicați, de asemenea, dacă navele sînt dotate cu plase antitorpile".

Profesorul Kühn și familia lui au primit sarcina pe care urmau s-o îndeplinească. El sau șefii lui de la Statul-major japonez elaboraseră un sistem vechi și, în același timp, nou de transmitere a informațiilor strict secrete. Simplu și de aceea eficace. Nu se știe dacă sistemul era o expresie a tradiționalei prudențe japoneze, dacă era legat de avertismentul baronului Oshima sau dacă nu cumva japonezii începuseră, din alte cauze, să aibă îndoieli asupra siguranței codurilor lor secrete. În orice caz, noul mijloc de transmitere a informațiilor — într-o perioadă de vîrf a evoluției tehnicii radio — a fost aplicat numai în cazul atacului de la Pearl Harbor. O să vedem de ce.

Șeful agenților F.B.I.-ului din Hawaii era Robert L. Shivers. Avea la dispoziție pentru toată zona doar șapte oameni. Ținînd cont de importanța bazei militare și de spațiul care trebuia acoperit, era o formațiune deosebit de slabă. Șapte agenți aveau misiunea de a supraveghea două sute de spioni riguros organizați. În plus, detectivii lui Shivers activau în condiții dificile și din alt punct de vedere. Aveau impresia că Washingtonul îi nedreptățește. Serviciile de informații militare de pe insulă aveau tot ce le lipsea lor. Poate că de aceea militarii nu-i luau în seamă pe detectivii F.B.I.-ului, nu vroiau să colaboreze și să împartă cu ei nici un fel de informații. Era o rivalitate neplăcută și, în împrejurările date, chiar periculoasă, ilustrînd din nou trufia cercurilor militare americane.

Forțele navale ale S.U.A. plasaseră în Hawaii trei grupuri de informații. Secția de informații de luptă era condusă de căpitanul de corvetă Joseph J. Rochefort, secția de informații navale — de căpitanul de corvetă Edwin T. Layton, iar secția de contrainformații — de căpitanul Irwing Mayfield. Armata de uscat dispunea de două grupuri de informații G 2 în frunte cu coloneii Kendall J. Fielder și George W. Bicknell, acesta din urmă fiind adjunct al comandantului.

Secțiile de informații de luptă ale forțelor navale din sectorul 14, cunoscute sub numele de COM 14 și COM 16 și amplasate la Cavite în Filipine, aveau în primul rînd misiunea să intercepteze telegramele navelor japoneze de război și, pe baza lor, să analizeze poziția acestora. În plus, interceptau depeșele expediate în „Codul purpuriu" și în alte coduri auxiliare, pe care le și decodau.

În cursul lunii noiembrie, deci cu o lună înainte de atac, una din stații a reușit să intercepteze și apoi să decodeze cîteva comunicări importante care puteau constitui un avertisment. Nu au fost bine decodate sau pur și simplu nu au ajuns la ofițerii care puteau să decidă ?

Chiar la 1 noiembrie, japonezii au schimbat brusc și contrar obiceiului semnalele de apel ale cîtorva stații. La scurtă vreme după aceea radiotelegrafiștii americani au anunțat mișcări ale flotei japoneze în direcția sud. Firește, americanii urmăreau cu deosebită atenție manevrele portavioanelor japoneze. La mijlocul lui noiembrie le-au pierdut brusc din cîmpul de observație. Peste o săptămînă, o stație a interceptat o telegramă din care reieșea că ja-

ponezii pregăteau o lovitură-surpriză ; din text nu se putea însă deduce în ce zonă.

Între secțiile de informații se ajunsese la conflicte, își anulau una alteia informațiile, din care cauză comandamentul apărării nu le lua în serios. COM 14 afirma, de exemplu, că agenții americani au descoperit în zona insulelor Marshall portavioane japoneze ; în același timp, COM 16 nega faptul ; COM 14 repeta informația după cinci zile. Pe cine trebuia să creadă Washingtonul ? Evident, nu a luat în serios nici prima, nici a doua informație.

La 1 decembrie japonezii au schimbat din nou semnalele de apel ale stațiilor, ba chiar au ordonat cîtorva unități navale să nu mai transmită nimic. Ambele erau măsuri de precauție extreme, neobișnuite, ce anunțau o acțiune iminentă. Alte două informații, pe care le citățm din versiunea comentată trimisă cîtorva ofițeri superiori, precum și președintelui american, confirmă aceste raționamente.

„3 decembrie 1941

De la : OPNAV.

Pentru : CINCAF, CINCPAC, COM 14, COM 16.

După unele informații provenind din surse de cea mai mare încredere, toate reprezentanțele japoneze precum și consulatele din Hong Kong, Singapore, Batavia *, Manila, Washington și Londra au primit ordinul neașteptat și insistent de a distruge majoritatea codurilor și cifrurilor în vigoare și de a arde toate documentele confidențiale și secrete. Prin circulara numărul 2444, Tokio a ordonat tuturor reprezentanțelor lui din Londra, Hong Kong, Singapore și Manila să distrugă mașinile de cifrat «Purple». Mașina din Batavia a fost deja trimisă la Tokio. La 2 decembrie și ambasada din Washington a primit ordin să distrugă mașinile «Purple», precum și toate documentele secrete ; trebuia să păstreze doar o singură mașină, de alt tip. Amiralitatea britanică anunță că ambasada japoneză de la Londra a executat deja ordinul".

Amiralul Kimmel a evocat această împrejurare în fața comisiei de anchetă a Congresului american, afirmînd că „primise raportul, dar că nu-l considerase important". Amiralul american rămăsese impasibil și la vestea că la ambasadele lor japonezii ardeau în grabă documentele. „Da, în raportul pe care îl primisem era vorba și despre faptul că ardeau iarăși hîrtii". Și asta fusese tot. Din

* Numele olandez al capitalei Indoneziei, Jakarta. — *Nota trad.*

efortul imens al desciframtorilor şi al celorlalţi specialişti nu se alesese nimic. Japonezii ardeau hîrtii. Ei şi ce dacă ?

Serviciul american de interceptare înregistrase şi descifrase o altă informaţie importantă, care deconspira aşa-numitul „cod meteorologic". Ambasada japoneză din Washington primise o circulară cu următorul conţinut :

„Circulară nr. 2353.

Referitoare la modalitatea de a raporta în situaţii grave.

Dacă situaţia politică se va agrava, dacă va apărea pericolul ruperii relaţiilor noastre diplomatice şi a legăturilor internaţionale va fi transmis, prin intermediul sistemului curent, pe unde scurte, următorul avertisment :

1. Dacă va fi vorba despre raporturile Japoniei cu S.U.A. : Higashi no kaseame (vînt dinspre răsărit, ploaie).

2. Dacă va fi vorba despre relaţiile Japoniei cu U.R.S.S. : Kitanokaze kumori (vînt dinspre nord, cerul înnorat).

3. Dacă vor fi ameninţate relaţiile dintre Japonia şi Marea Britanie : Nishi no kaze fare (vînt de la apus, senin).

Aceste formule vor fi transmise în mijlocul şi la sfîrşitul emisiunilor informative ca buletin meteorologic şi fiecare va fi repetată de două ori. De îndată ce auziţi apelul, distrugeţi imediat toate codurile, documentele etc. Această măsură trebuie să rămînă strict secretă".

Căpitanul Joseph J. Rochefort, comandantul secţiei de informaţii de luptă, care avea misiunea de a intercepta şi decoda informaţiile, a afirmat categoric în faţa comisiei de anchetă a Congresului Statelor Unite că n-a văzut nici un raport de acest gen. Nici din Washington nu a primit vreo directivă referitoare la „codul meteorologic" japonez. Şi această şansă a fost ratată, şi în acest caz investigaţiile ulterioare asupra responsabilităţii pentru catastrofa întîmplată s-au dovedit zadarnice. Nimeni nu era vinovat de nimic.

Pentru ilustrarea relaţiilor existente pe insulă trebuie să mai amintim şi poziţia şefului F.B.I.-ului, Edgar J. Hoover. Acesta ştia bine care era situaţia şi cunoştea greutăţile prin care treceau agenţii lui hawaieni. Din cauză că avea personal insuficient, precum şi din alte motive, evidente astăzi, a refuzat să-şi asume responsabilitatea pentru supravegherea acestei zone. De aceea, a propus comandantului forţelor navale ale Statelor Unite ca la baza din Pacific de problemele de contraspionaj să se ocupe serviciul de informaţii al marinei de război.

Acest lucru nu înseamnă că cei șapte detectivi ai F.B.I.-ului din insulă stăteau cu brațele încrucișate. În perioada cînd Kühn-ii lucrau de zor ca să merite răsplata promisă, drumurile lor s-au încrucișat de mai multe ori.

Serviciul american de interceptare înregistra toate telegramele japoneze ; deși multe din ele nu erau decodate și înaintate forurilor superioare, una a ajuns, totuși, pe biroul lui Robert L. Shivers. Era un chestionar de cadre, expediat din Honolulu la Tokio. Rezidentul japonez cerea centralei să confirme dacă soții Friedl, care trăiau în Hawaii, sînt demni de încredere.

Agenții F.B.I.-ului au început să cerceteze. Dar în insulă nu exista nimeni cu acest nume. Era o parolă ? Un nume conspirativ ? Sau o telegramă prost descifrată ? După ce și-au spart zadarnic capul cîteva zile, unuia din ei i-a venit o idee aparent absurdă. Soția profesorului acela ciudat se numea Friedl. Era o legătură reală sau una întîmplătoare ? Mai mult, familia respectivă venise din Germania. Germanii și japonezii erau aliați.

Observîndu-i atent pe membrii familiei domnului profesor, au constatat faptele despre care am vorbit. Că primesc sume importante de la o bancă din Rotterdam, că, de fapt, nimeni nu știe din ce se întreține, că domnișoara Ruth întreține legături exclusiv cu ofițeri americani. Doamna Friedl se întorsese de curînd dintr-o călătorie în Japonia. Iată și o bănuială concretă.

Îi informaseră în legătură cu această problemă pe colegii lor din serviciul de informații naval ? Evident, nu. Exista între ei acel interminabil conflict administrativ, și, nu cu mult timp în urmă, Robert Shivers primise de la șeful său, Hoover, următorul ordin :

„Responsabilitatea pentru controlul spionajului japonez din zonă nu revine grupului dumneavoastră în momentul de față".

Așadar, pentru ce să-și facă griji ? Oficial nu aveau legătură cu această problemă, iar pe insulă erau atîtea alte lucruri mai interesante.

La 24 noiembrie, Takeo Yoshikava a trimis șefului său la Tokio o telegramă, care cuprindea informații despre mari manevre ale flotei americane din Pacific. Ogava, din secția a treia, i-a ordonat imediat să urmărească mișcările tuturor navelor americane. Familia Kühn a primit instrucțiuni noi și Yoshikava a putut expedia la 1 decembrie, la Tokio, un raport amănunțit. Nu-i cunoaștem conținutul,

n-a fost, probabil, interceptat și decodat sau, poate, în haosul prin care se remarca organizarea americană pur și simplu se pierduse, ca multe altele. Dispunem, totuși, de textul unei telegrame expediate din Oahu la 6 decembrie, deci cu o zi înaintea atacului, și ne putem ușor convinge de calitatea informațiilor secrete.

„Anul acesta, în octombrie, U.S. Army a început la Camp Davis, în California, antrenarea unei echipe cu baloane de baraj. Armata a comandat 400—500 de bucăți. Se poate presupune că sînt destinate apărării în Hawaii și în canalul Panama. În privința insulelor Hawaii, pe baza unei analize atente, am constatat următoarele :

Pînă în momentul de față n-au fost montate instalațiile pentru lansarea baloanelor și nici nu s-a constituit echipa care urmează să efectueze operația. Este evident că nu se fac pregătiri pentru folosirea baloanelor. De asemenea, nu există nici un fel de informații în legătură cu vreo intenție de a aduce pe insulă astfel de baloane de baraj. Probabil că americanii nu le posedă. Dar chiar dacă ar fi efectuat pregătiri, chiar dacă s-ar fi gîndit la apărarea antiaeriană a Pearl Harbor-ului și a aeroporturilor Hickham, Ford și Ewa, eficacitatea unor asemenea măsuri ar fi mult limitată aici. De aceea, cred că situația e favorabilă unui atac fulger asupra tuturor acestor obiective.

După toate probabilitățile, navele de luptă nu sînt dotate cu plase antitorpile. Nu deținem încă amănunte. Rezultatele cercetării acestei probleme vor face obiectul unui raport special“.

Acest document, care a fost prezentat mai tîrziu ca probă comisiei americane de anchetă, fusese transmis de rezidentul din Hawaii al serviciului japonez de informații prin intermediul unui post de emisie. În faza finală a acțiunii japonezii nu au mai folosit coduri complicate sau emițătoare de mare randament, fiind convinși de vulnerabilitatea lor. Au preferat un mijloc foarte simplu și, de aceea, mult mai sigur — un sistem de semnalizare cunoscut de trei mii de ani. Familia profesorului Kühn își îndeplinea cea mai importantă sarcină a sa.

Japonezii foloseau o manevră precaută, deși era clar că supraevaluau inutil vigilența americanilor. Dar cui să-i treacă prin cap că cu ajutorul unui cearșaf spălat, pe care-l usca domnișoara Ruth la soare lîngă bungaloul ei de pe plaja golfului Lanikai, se transmiteau unui submarin japonez aflat dincolo de limita apelor teritoriale, la aproxi-

mativ cincisprezece kilometri de țărm, informații exacte cu privire la situația de la baza militară americană ? Cearșaful era mare, alb, iar japonezii aveau binocluri puternice.

Un sistem extrem de simplu și poate tocmai de aceea atît de eficace. Ce vroiau japonezii ? În primul rînd să aibă pînă în ultima clipă informații proaspete despre situația flotei americane. De aceea se informau din mai multe părți. Ulterior s-au depistat elementele unui cod simplu — perfecționat, după toate probabilitățile, de profesorul Kühn — în telegrama secretă expediată la 3 decembrie 1941 de consulul Kita ministrului afacerilor externe la Tokio și, concomitent, în copie, comandantului secției a treia a Statului-major al marinei militare, sub numărul 0245/1/Pa.

I. Codul : Tabel cu trei părți pe opt rînduri.

1. Unitate de luptă cu navele de recunoaștere aferente se pregătește de plecare.

2. Cîteva nave portavion se pregătesc de plecare.

3. Au pornit cîteva nave portavion 1—3.

4. Au pornit toate unitățile de luptă 1—3.

5. Au pornit toate navele portavion 1—3.

6. Au pornit toate navele de luptă (4—6 inclusiv).

7. Au pornit cîteva nave portavion 4—6.

8. Au pornit toate navele portavion 4—6.

II. Semnale :

1. Noaptea : o lumină în bungalouł de pe plaja Lanikai. O lumină de la ora 20 la 21 înseamnă 1. De la 21 la 22 înseamnă 2. Celelalte semnale pînă la miezul nopții — 3 și 4. Două lumini în funcție de oră — punctele 5, 6, 7, 8...

Fiecare situație posibilă primise un număr, o definiție ; existau și alte cîteva modalități de rezervă pentru semnalizare în cazul unor împrejurări neprevăzute sau în condiții meteorologice dificile. Ziua, Ruth semnaliza prin intermediul rufelor întinse, noaptea — cu un bec electric. Dacă curentul era întrerupt, putea să aprindă fie unul din faruri sau ambele faruri ale automobiluł'ui, fie luminile de poziție — dreapta sau stînga ; existau deci mai multe variante, astfel că sistemul de semnalizare funcționa în permanență.

Takeo Yoshikava s-a înțeles cu comandantul submarinului ca în caz de necesitate Ruth Kühn să folosească și un alt mijloc de semnalizare. Va ieși cu o barcă cu pînze din golf la o anumită oră și va avea fie o pînză cu o stea și cu o pasăre colorată, fie o randă fără stea, dar cu o pasăre albă sau alte combinații de culori și figuri, după caz.

Japonezii supravegheau golful cu luneta şi transmiteau la Tokio informaţiile cifrate într-un cod special. Sau aceste informaţii n-au fost interceptate, sau codul n-a fost descifrat. Aşa se face că ele n-au apărut în documentele anchetei. Cînd a fost judecat, profesorul Kühn şi-a recunoscut paternitatea acestui sistem de semnalizare.

Colonelul George W. Bicknell era adjunctul comandantului grupului de informaţii G 2. Oamenii lui se ocupau cu interceptarea convorbirilor telefonice. Ei au consemnat următoarea întîmplare : Motokazu Mori, cunoscut stomatolog japonez care profesa la Honolulu, era căsătorit cu corespondenta cotidianului „Yomiuri Shimbun“ din Tokio. Doctorul sau soţia lui telefonau la redacţie — după înregistrare nu se putea recunoaşte vocea. Redactorul din Tokio întreba despre situaţia din insulă, pe care vroia s-o cunoască în amănunt şi primea răspunsuri foarte precise. Faptul era banal : ziariştii cer informaţii precise şi doamna Mori se afla la Hawaii tocmai pentru a le culege. Dar — lucru curios — spre sfîrşitul discuţiei fusese abordată o temă ciudată. Redactorul din Tokio întrebase ce flori înfloreau în Hawaii în acel moment. Primise un răspuns neadevărat, cum că în Hawaii nu înflorea mai nimic, poate cu excepţia nalbei mari şi a poinsietei.

Colonelul Bicknell a predat ciudata informaţie generalului Short ; acesta a citit-o, dar nu a ştiut cum s-o interpreteze. Aşa că a pus-o la dosar. Nimănui nu i-a venit ideea să trimită agenţi ai F.B.I.-ului la doctor şi la soţia lui să-i chestioneze în legătură cu „limbajul florilor“.

Încă la 7 noiembrie, deci cu o lună înaintea atacului planificat, amiralul japonez Yamamoto a adus la cunoştinţă ofiţerilor superiori din marină data probabilă a acţiunii. Locul atacului îl ştiau doar doi oameni. Statul-major japonez, împreună cu centrala de informaţii, au regizat un bluf perfect. De aceea, americanii s-au mirat, dar n-au tras nici o concluzie din faptul că aproape toată flota japoneză dispăruse de mult din cîmpul lor de observaţie.

Cînd un număr mare de nave de război părăseşte porturile, faptul se poate constata în primul rînd pe promenade, în bordeluri şi în baruri, care se golesc brusc de militari. Absenţa miilor de marinari nu poate fi ascunsă. Pentru a-i păcăli pe agenţii secreţi americani trebuia să se recurgă la o farsă. Japonezii au adus în porturi infanterişti, le-au dat uniforme marinăreşti şi le-au ordonat să le îmbrace.

Străzile Yokohamei și ale altor porturi erau pline de marinari cu costumele impecabil călcate și de grupuri de ofițeri de marină. Ceainăriile geameau de lume ca de obicei, în cinematografe erau multe uniforme albe marinărești ; niciunuia din atașații militari americani nu i-a trecut prin cap că miile de soldați japonezi interpretează o scenă de masă, după un scenariu dinainte pregătit.

Între timp, flota de război pornise la drum prin apele cercetate anterior de căpitanul Suzuki la bordul navei „Taiyo Maru". Drumul ei trecea printr-o zonă aflată exact între două trasee pe care patrulau avioane americane. Și, ca să-i facă pe americani să creadă că totul e în cea mai perfectă ordine, japonezii lăsaseră în porturi pe radiotelegrafiștii de pe toate navele, care transmiteau zi și noapte de pe uscat convorbiri fictive între comandanții vaselor. Simulau, deci, că navele se află în porturi. Colegii lor de pe nave tăceau. Comandanții comunicau între ei numai prin semnale luminoase. Serviciile americane de informații erau convinse că toate navele sînt în golfuri, că doar le interceptau, le decodau și le traduceau telegramele. Nu-i venise nimănui ideea să ia o barcă cu motor și să se ducă să vadă dacă flota mai era în radă ?

Numeroși matematicieni, oameni de știință și agenți secreți își conjugaseră eforturile pentru a descoperi taina „Codului purpuriu" japonez. Cînd, în fine, reușiseră, se dovedise că truda lor fusese zadarnică. Telegramele japoneze se numărau lună de lună cu miile. Președintele Statelor Unite și generalii nu le puteau citi pe toate. Se pare că tocmai datorită unei anumite selecții s-a ajuns la o evaluare eronată a importanței lor. Ofițerii care se ocupau cu trierea selecționau mesajele aparent mai semnificative — pe cele adresate unor înalte personalități, unor instituții importante : Ministerului afacerilor externe, ambasadei de la Washington, reprezentanțelor diplomatice de la Berlin și Roma ; ei nu acordau atenția cuvenită telegramelor expediate, după părerea lor, de pioni de mică importanță, precum consulul din Hawaii, Kita.

Președintele Roosevelt citea telegramele secrete japoneze încă din ianuarie 1941, dar sub forma unui conspect foarte redus, alcătuit de asistentul lui pentru marină. Erau informații mai mult sau mai puțin comentate.

Cu mai puțin de o lună înainte de atacul asupra Pearl Harbor-ului, președintelui i se prezentau telegrame în ver-

siune completă, dar tot într-o selecție severă. Din o mie opt sute doar șaizeci. Avea președintele timp să le citească ?

Dacă le citim pînă la capăt, sesizăm că tonul lor se înăsprește, tensiunea crește. Desigur, e ușor de criticat astăzi, cînd știm ce șansă au ratat americanii.

Cu patru luni înaintea Pearl Harbor-ului, ambasadorul japonez la Washington a început, din însărcinarea guvernului său, convorbiri cu secretarul de stat american, Cordell Hull. Reprezentanții celor două state trebuiau să găsească soluții la problemele litigioase americano-japoneze sau, în caz că nu reușeau, să încerce să creeze condiții mai favorabile pentru tratativele dintre Japonia și Statele Unite. Erau tratative platonice și încă din septembrie se împotmoliseră. De fapt, japonezii nu vroiau să se ajungă la o înțelegere. Formulaseră pretenții inacceptabile și pretindeau ca Statele Unite să fie de acord cu ele. Țara soarelui răsare cerea doar un „fleac" : mînă liberă în Oceanul Pacific și în China. Evident, Statele Unite nu puteau fi de acord.

La 21 septembrie, Ministerul afacerilor externe japonez a anunțat că trimite la Washington pentru tratative pe ambasadorul extraordinar și plenipotențiar Sabora Kurusu. Acesta trebuia să-i prezinte lui Hull noile propuneri ale guvernului japonez. Kurusu a venit la Washington abia la jumătatea lui noiembrie. Cordell Hull a constatat cu uimire că noile propuneri japoneze erau identice cu cele vechi, că japonezii le susțin cu și mai mare obstinație. Acum trebuiau — sau mai degrabă puteau — să joace un rol istoric „Magic" și „Codul purpuriu" descifrat.

În aceste săptămîni, între Tokio și Washington a existat o foarte intensă legătură. Soseau zeci de telegrame, și serviciul american de interceptare își făcea datoria. Ambasadorul extraordinar Kurusu a primit instrucțiuni clare să tergiverseze tratativele cu americanii și s-a specificat chiar și limita — pînă la 7 decembrie. Apoi, postul de emisie din Tokio a transmis un amplu text în paisprezece părți privind condițiile japoneze, pe care Kurusu trebuia să-l predea americanilor. Era un material deosebit de amplu, transmis sub numărul 902 ; americanii nu au depistat nimic neobișnuit în el. Repeta doar condițiile pe care Kurusu le avansase deja și care fuseseră considerate inacceptabile. Interesantă era doar ultima parte, a paisprezecea, din mesajul secret.

Telegrama fusese înregistrată de stația de interceptare de pe insula Bainbridge la 7 decembrie, ora 3 dimineața, și cuprindea ordinul de încetare a tratativelor și a relațiilor diplomatice dintre cele două țări. Acest lucru, coroborat cu informațiile privind ordinul de distrugere a mașinilor de cifrat, cu faptul real că japonezii arseseră documentele secrete, putea constitui un semnal de alarmă.

Numai că americanii au judecat altfel. Șeful Marelui stat-major american, Marshall, s-a limitat la un avertisment general. E adevărat, „Magic" nu a putut comunica Marelui stat-major textual: la 7 decembrie japonezii vor ataca Pearl Harbor-ul pe calea aerului. Asemenea informații precise sînt puține în istoria codurilor și cifrurilor secrete, dacă cumva ele există. Dar toate circumstanțele revelate de telegramele japoneze descifrate veneau în sprijinul ipotezei că japonezii pregăteau o acțiune agresivă în Asia de Sud-Est, după toate probabilitățile în timpul week-end-ului din 30 noiembrie, ceea ce putea să însemne un război contra Marii Britanii și Olandei și, eventual, împotriva Statelor Unite. Numai că totul a decurs altfel, iar japonezii au atacat în altă parte și în alt moment, acolo unde americanii se așteptau cel mai puțin. Pearl Harbor ? Această citadelă inexpugnabilă ? Erau convinși de invulnerabilitatea ei. Admiteau cel mult că japonezii ar fi putut încerca cîteva acțiuni de sabotaj. America își supraevaluase forțele.

Secretarul de stat Cordell Hull fixase ca dată a următoarei întrevederi cu delegația japoneză 7 decembrie 1941, ora douăsprezece. Cu o zi înainte, la ora zece, ora locală, Departamentul de stat american a primit de la Londra informația că flota japoneză înaintează spre peninsula Kra. Aceasta putea să însemne că japonezii vor să atace la Singapore. Dar nici acum diplomații americani nu și-au pierdut calmul.

La ora douăsprezece, japonezii nu s-au prezentat la discuții. Încă de dimineață ceruseră amînarea ședinței cu o oră. Dar nu s-au prezentat nici la noua oră fixată. Între timp, americanii au primit prin radio din Oahu știrea despre atacul asupra Pearl Harbor-ului. Ministrul forțelor navale o aflase la ora treisprezece și patruzeci și șapte de minute.

Nici un membru al guvernului Statelor Unite nu considera posibil ca Japonia să atace invincibilul lor imperiu.

După atacul asupra Pearl Harbor-ului nu le venea să creadă că s-au înșelat atît de mult.

După ce generalul Marshall a primit ultima informație de la „Magic" și-a sunat adjutantul și i-a dictat mai multe ordine. Era convins că duminică 7 decembrie avea să fie pentru Statele Unite prima zi a celui de-al doilea război mondial. Imediat a emis instrucțiuni pentru comandanții flotei din Pacific. Dar acestea nu au ajuns la timp în Hawaii. Și aici și-au spus cuvîntul nepăsarea, indolența și lipsa de interes.

Linia telefonică spre Hawaii nu era liberă, deși cîteva minute după aceea telefonase, dar în sens invers, rezidentul F.B.I.-ului în Hawaii, Shivers. Dar despre aceasta mai tîrziu. Marshall încredințase transmiterea telegramei de o importanță literalmente vitală unei societăți particulare. Se spune că telegrama zăcuse aproximativ trei ore într-un birou de tranzit ; în Hawaii a ajuns la cîteva ore după distrugerea celei mai mari părți a flotei americane din Pacific.

La 22 noiembrie, flota japoneză se afla lîngă insulele Kurile. Treizeci și una de nave așteptau ordinul. Patru zile mai tîrziu au pornit spre sud. Împăratul Japoniei fixase data de 1 decembrie pentru începerea războiului contra Statelor Unite ; amiralul Yamamoto stabilise însă pentru mai tîrziu momentul declanșării conflictului, în funcție de situația de la Pearl Harbor. Comandantul convoiului primise încă de la 2 noiembrie telegrama istorică : Niitaka kayama nobore (Escaladați muntele Niitaka) — ordinul cifrat pentru declanșarea operației împotriva Pearl Harborului ; dar abia în după-amiaza lui 7 noiembrie s-a aflat ziua „Z" : 8 decembrie 1941. În Hawaii era duminică 7 decembrie.

Data fusese stabilită pe baza informațiilor din Oahu. Într-una din telegramele dinaintea atacului Yoshikava scria :

„Cele trei nave de luptă, la care vă referiți în nota X 239, au pătruns în golf. Se pregătesc iar de plecare, probabil pe data de opt. Portavionul „Kensington" și cinci crucișătoare grele au plecat din nou. Astăzi dimineață au ancorat în port următoarele nave : opt cuirasate, trei crucișătoare ușoare, șaisprezce contratorpiloare".

O țintă care merita deranjul.

În protocolul de douăzeci și cinci de mii de pagini al Congresului Statelor Unite se află un memorandum care vorbește cît toate celelalte documente la un loc. Îl redactase Stanley Hornbeck, consilierul președintelui Roosevelt pentru problemele Orientului Îndepărtat. E străbătut de un optimism deplasat și complet nejustificat. La 27 noiembrie Hornbeck refera :

„Sînt de părere că guvernul japonez nu dorește să intre într-un conflict armat deschis cu Statele Unite, că nu plănuiește un asemenea conflict, nici nu-l așteaptă... În privința raporturilor directe dintre Statele Unite și Japonia, S.U.A. are astăzi mai puține motive de îngrijorare în legătură cu un eventual atac japonez decît în urmă cu o săptămînă. Sînt gata să pariez 5 la 1 că Statele Unite nu vor fi în stare de război cu Japonia la 15 decembrie sau înainte de 15, sînt gata să pariez 3 la 1 că cele două state nu se vor afla în conflict armat înainte de 15 ianuarie sau la 15 ianuarie (1942, deci, peste 7 săptămîni — *V.P.B.*) ; posibilitatea ca ele să ajungă în situație de război înainte de 15 sau la 15 martie (deci, la mai bine de 90 de zile — *V.P.B.*) e, după opinia mea, exprimată de raportul 1 la 1. Scurt și răspicat : nu cred că această țară (S.U.A. — *V.P.B.*) se află în fața unui război iminent în Pacific".

Consecințele sînt cunoscute. Peste 2500 de morți, 18 nave scufundate sau greu avariate, 188 avioane complet distruse, 128 avioane ale forțelor terestre și 31 ale marinei grav avariate. Aeroporturile Kaneohe și Ewa complet distruse, alte pagube incalculabile. Japonezii au pierdut în cursul operației doar 29 de avioane, șase submarine și cincizeci și cinci de oameni. Pentru generalii americani a fost un bilanț cutremurător. Iar pentru istoria serviciilor secrete a fost o dovadă că telegramele decodate ale inamicului nu servesc la nimic în mîinile unor strategi nepăsători.

Japonezii au surprins flota americană din Pacific la baza din Pearl Harbor și nu aveau, deci, nici un motiv să presupună că serviciile de informații ale Statelor Unite interceptează și citesc telegramele secrete cifrate în „Codul purpuriu". Dar minunata mașină americană „Magic" lucra mai departe. Ba chiar mai bine, pentru că infanteria marină americană reușise să obțină de la bordul navei japoneze scufundate „Tami Maru" cărțile de coduri.

La un moment dat, pe la jumătatea lunii aprilie 1943, serviciul american de interceptare a înregistrat o informaţie, conform căreia amiralul japonez Isoroku Yamamoto se pregătea să facă o inspecţie cu avionul. Yamamoto era unul din cei mai înalţi demnitari militari ai Ţării soarelui răsare, se ştia despre el că e un duşman înverşunat al Statelor Unite şi că după atacul de la Pearl Harbor, condus chiar de el, poziţia lui politică se consolidase şi mai mult. După cum reieşea din telegrama decodată, călătoria lui avea ca ţintă insula Bougainville din Pacific, cu survolarea Chinei.

Informaţia a ajuns pe biroul ministrului forţelor navale Frank Knox, care a predat-o, împreună cu o propunere, preşedintelui Roosevelt. Toţi cei care şi-au exprimat opinia în legătură cu planul ştiau că era o ocazie excepţională de a scăpa relativ uşor de un duşman periculos şi de un tactician militar excepţional. Decizia aparţinea însă preşedintelui. Şi acesta a decis : avioanele forţelor aeriene americane să atace avionul japonez la bordul căruia se afla amiralul.

La 17 aprilie 1943, comandantul bazei americane de pe insula Guadalcanal a chemat doi piloţi, pe maiorii John W. Mitchell şi Thomas J. Lanphier şi le-a citit ordinul. Planul statului-major al forţelor navale americane prevedea ca avioanele să-l atace pe amiral în timp ce inspecta navele de război din golful Kahilli. Dar ambii piloţi au obiectat : e foarte dificil ca într-un zbor în picaj deasupra golfului să identifici cu rapiditate nava respectivă şi au propus să atace avionul lui Yamamoto în zbor.

Conform planului deplasării, pe care americanii îl decodaseră, amiralul Yamamoto urma să zboare spre Kahilli la 18 aprilie, ora 9,45, la bordul unui bombardier „Mitzubishi". Un alt avion de acelaşi tip urma să transporte statul lui major. Ambele avioane grele urmau să fie escortate de şase avioane de vînătoare „Zero".

La 18 aprilie, ora 7,45, de la baza americană de la Guadalcanal au decolat 18 avioane de tip Lightning şi s-au îndreptat spre ţintă, făcînd un ocol de 700 km pentru a-i evita pe japonezi. La ora 9,34, Doug Canning a zărit avionul lui Yamamoto. Escadrila americană zbura la 6 000 de metri. Bombardierele japoneze, însoţite de avioanele de vînătoare, se aflau mai jos, sub ele.

Piloții și-au orientat avioanele în picaj și de la o distanță sigură au deschis focul. Ambele bombardiere japoneze s-au rostogolit spre pămînt și au căzut pe insula Kahilli. Pînă să-și revină din uluire piloții de vînătoare, americanii erau departe. Detestatul amiral Yamamoto pierise cu tot statul lui major.

Pentru regimul japonez aceasta a fost o pierdere grea. O lună întreagă generalii au ascuns opiniei publice moartea amiralului. În mai, cînd a fost publicată știrea, moartea lui Yamamoto a fost considerată o catastrofă națională. Era doar o mică și parțială răzbunare a americanilor pentru Pearl Harbor.

Capcană pentru spioni

Oxford Place, Tompkinsville, Staten Island, New York. Imobilul cu numărul 123. O noapte caldă de iunie a anului 1943. În piață staționează un Chevrolet particular. În el sînt trei bărbați. Unul din ei, a cărui pălărie pare gri în lumina slabă, deschide portiera, coboară din mașină, se întinde și după ce își aprinde o țigară cască cu poftă.

În timpul nopții se schimbaseră de două ori. Și-au așteptat omul pînă dimineață, la 7 și 15 minute. Din casa de raport cu numărul o sută douăzeci și trei iese un om slab, cu ochelari, un american obișnuit, pe care abia dacă l-ai remarca. Se îndreaptă grăbit spre stația de metrou, dar nu se oprește, merge mai departe pe străzile ce duc spre țărmul oceanului.

Cei doi îl urmăresc pe jos. Al treilea vine în urma lor cu mașina pentru mai multă siguranță. Nu-l scapă din ochi. De altfel, nu e prea greu. Nu se eschivează, nici nu încearcă să-și piardă urma. Nu are nici cea mai mică bănuială că e urmărit de agenții F.B.I.-ului.

Intră într-o cîrciumă din port. Cei doi, după el. Tocmai se așează la bar, cînd omul dispare undeva în bucătărie. Se tem că vor fi nevoiți să se ducă să-i arate patronului legitimațiile, dar nu e nevoie, fiindcă bărbatul cu ochelari apare din nou. E îmbrăcat în pantaloni de lucru, în mînă ține o mătură cu care începe imediat să curețe podeaua.

Cîrciuma nu e cine știe ce. Nu e nici curată, nici atrăgătoare. În schimb e zgomotoasă. Docheri, șefi de echipă, ici-colo soldați și mulți marinari. Asta la ora opt dimineața. Docherii povestesc despre navele la care lucrează, soldații se grozăvesc, că doar e război și ei sînt vedetele. Dar marinarii ? Aceștia se umflă în pene întotdeauna, cu

atît mai mult o fac acum, în timp de blocadă, cînd fiecare transport e o aventură periculoasă.

Fred Lewis trece printre măsuțe cu mătura și ascultă. Apoi șterge cu cîrpa udă marmura meselor și iarăși ascultă. Bărbatului șters, cu ochi albaștri și cu păr rar, deschis la culoare, tăcut ca un sfinx, nu-i scapă însă nici cea mai mică referință la încărcătura navelor, la mișcările acestora, la datele cînd acostează sau cînd pleacă în cursă. Foarte rar intră în vorbă cu clienții. E respectuos, serviabil, știe să se mire la momentul potrivit, să admire cum se cuvine și doar din cînd în cînd pune și el cîte o întrebare. Fred Lewis e spion.

Agenții F.B.I.-ului care îl urmăresc de șaisprezece zile știu lucrul acesta, dar îl lasă deocamdată să-și vadă de treabă, ca să-i poată prinde pe complicii lui. Așteaptă doar ordinul șefului lor ca să-l invite pe Fred Lewis în automobil și astfel să pună punct carierei agentului Abwehrului, în vîrstă de cincizeci și cinci de ani. Acesta continuă să măture, iar ei își beau cafelele cu frișcă și se comportă ca și cum nimic din preajmă nu-i interesează.

Aproape un an și jumătate le-a trebuit agenților F.B.I.-ului să-și atingă scopul. Cazul lui Fred Lewis a devenit apoi un caz tipic în istoria serviciilor secrete pentru modul cum se întinde o cursă spionilor.

Afacerea a debutat simplu. După atacul japonezilor asupra Pearl Harbor-ului și după experiențele cu spionii naziști trimiși de șeful Abwehrului, amiralul Canaris, peste ocean, Statele Unite s-au decis să introducă cenzura, pentru ca spionilor să nu le fie prea ușor să transmită informații.

Plicul suspect avea un chenar roșu-alb-albastru, purta mențiunea „Air mail“ — „Par avion“, iar alături — adresa. Scrisoarea mergea în Portugalia. Cînd funcționarul de la cenzură a frunzărit listele cu adresele conspirative și persoanele suspecte, a observat că scrisoarea era destinată unui individ care figura în liste ca intermediar al Abwehrului pentru primirea coletelor poștale. Cenzorul a înregistrat scrisoarea și a predat-o laboratorului special al F.B.I.-ului. Cei ce lucrau în laborator erau oameni cu experiență. Textul anodin ascundea de obicei comunicări extrem de importante. -

Laborantul a încercat metoda curentă. Abia a umezit hîrtia pe spate cu o ciupercă muiată într-o soluție de reactiv că s-a și ivit printre rîndurile scrisorii un text

pînă atunci invizibil. Agentul secret comunica patronilor săi naziști informații în legătură cu convoaiele de nave ancorate în portul New York, îi informa despre încărcătura acestora, transmițîndu-le date privind destinația și ziua plecării lor. Scria în germană, era deci absolut clar despre cine era vorba și în al cui serviciu se afla spionul necunoscut.

Textul vizibil era dactilografiat, informațiile secrete erau scrise de mînă cu cerneală simpatică. Adresa din Portugalia constituia singura urmă, în acest caz cu totul insuficientă. Așa a ajuns scrisoarea suspectă în atenția specialiștilor de la contraspionaj.

Dar aceștia, care erau mai mult cercetători științifici decît detectivi specializați în prinderea spionilor, n-au putut afla prea multe lucruri. Scrisoarea fusese dactilografiată la o mașină veche portabilă, marca „Underwood", din cele care se găsesc cu miile în Statele Unite. Agenții au colindat birourile de dactilografiere, avînd la ei mostre ale respectivei scrisori, au examinat multe mașini de acest tip, dar fără nici un rezultat. Urma nu ducea nicăieri.

Au mai încercat o dată, și tot nimic. După paisprezece zile cenzura a interceptat încă o scrisoare suspectă, expediată la aceeași adresă, în Portugalia. Din nou au aplicat procedeul verificat și din nou substanța chimică a revelat printre rîndurile dactilografiate informațiile secrete. Dar nici această descoperire nu i-a ajutat pe agenții F.B.I.-ului să înainteze măcar cu un pas.

Tehnica și organizarea americană au ajutat mult la neutralizarea spionilor inamici în cursul celui de al doilea război mondial. Echipe întregi de specialiști se ocupau cu deschiderea scrisorilor și citirea textelor. Nici plicurile purtînd numele unor personalități politice proeminente n-au scăpat cenzorilor vigilenți, pentru că specialiștii americani știau că organizațiile de spionaj puteau să-și procure ușor plicuri cu antetul secretariatului președintelui Statelor Unite, să zicem. În cazul lui Fred Lewis, însă, nu se dovedea eficace nici tehnica, nici organizarea. Pe urmele periculosului agent a fost pus un psiholog.

Cînd urmărirea spionului părea că nu mai promite nimic, unul din specialiștii serviciului de contraspionaj a început să studieze din nou scrisorile, dar nu informa-

ţiile secrete scrise printre rîndurile dactilografiate, ci textul vizibil.

Reieşea clar că era vorba de pure născociri. Putea însă un spion nazist să aibă o asemenea capacitate combinatorie şi literară, pentru ca, în fraze pe care le considera din motive lesne de înţeles a fi complet inofensive, să respecte principiile conspiraţiei şi să născocească totul de la A la Z ? Se putea întîmpla ca şi aceste rînduri să ascundă informaţii preţioase despre persoana expeditorului. Plăsmuirea unor scrisori particulare nu e un lucru uşor, mai ales dacă ele nu trebuie să atragă de loc atenţia.

Psihologul F.B.I.-ului a procedat la o analiză complicată. Nu peste mult timp, a depistat informaţii, care ar fi putut fi — deşi nu neapărat — adevărate. Dar, hotărît lucru, ele indicau o pistă promiţătoare. Din textele ambelor scrisori reieşea că autorul era căsătorit, locuia în propria-i casă cu o mică grădină, avea un ciine care nu demult se îmbolnăvise, pleca zilnic la lucru între 7 şi 8 dimineaţa, fusese de curînd la un optician şi îşi schimbase lentilele ochelarilor (purta, deci, ochelari). Şi că era şeful unei echipe de apărare antiaeriană.

Cînd cenzura a interceptat alte scrisori, psihologul a putut să completeze mozaicul despre spionul necunoscut. Grădina acestuia era o bucată de pămînt cu cîţiva pomi şi răzoare de flori, unde proprietarul imobilului lucra de la zece pînă spre ora cinci. Omul avea destule datorii şi era ameninţat de expirarea ipotecii. Dar, în acelaşi timp, voia să-şi cumpere o fermă de păsări şi să se dedice creşterii găinilor din rasa „Leghorn".

În America există milioane de proprietari de case cu grădină, iar majoritatea slujbaşilor pleacă la lucru între şapte şi opt. Ipoteca sau visul cu ferma de păsări nu sînt nici ele elemente după care ar putea fi recunoscut cineva. Iar şefi de echipe de apărare antiaeriană erau doar la New York peste nouăzeci şi opt de mii. Lunile treceau, cercul persoanelor bănuite se restrîngea, dar investigaţiile nu se soldau cu rezultate practice.

La mijlocul lunii aprilie a apărut a douăsprezecea scrisoare. Psihologul a descoperit în ea o frază aparent nevinovată, plasată într-un context cu totul banal : „La noi e acum destul de cald. Pomii încep să înmugurească. Primăvara de aici îmi aminteşte de fiecare dată de săptămîna aceea fermecătoare pe care am petrecut-o pe plaja de la Estoril".

Estoril e o staţiune balneară de lîngă Lisabona. Necunoscutul scria la o adresă din Lisabona. Şi cum F.B.I.-ul ştia că majoritatea spionilor lui Canaris, şcoliţi în pensionul „Klopstock“ din Hamburg, plecau în lume via Lisabona, unde Abwehrul organizase un fel de bază de expediţie, se putea deduce că agentul care semna Fred Lewis se mutase în Statele Unite, probabil, în ultimii doi sau trei ani.

Toată lumea era convinsă că, în realitate, el nu se numea Fred Lewis, că paşaportul şi celelalte documente de emigraţie fuseseră emise pe alt nume. În orice caz, pe ele trebuia să figureze semnătura lui. Firește, nu cea autentică. Dar este imposibil să-ţi schimbi felul de a scrie. Caracterul scrisului trebuia să fie, deci, acelaşi şi cînd scria informaţiile cu cerneală simpatică, le semna cu numele fals şi le trimitea în Europa la adresa conspirativă, şi cînd completase formularul de emigrare.

Oricine ajunge la ţărmurile Lumii noi sau coboară din avion pe pămîntul american trebuie să completeze o declaraţie vamală şi s-o semneze. În perioada 1941—1943 trebuie să fi fost completate milioane de formulare. Dar nu toţi aceşti oameni veneau în Statele Unite din Portugalia. Cei care veneau de la Lisabona nu puteau fi mulţi.

Specialiştii de la laboratoarele F.B.I.-ului au făcut o caracterizare succintă a scrisului spionului necunoscut, iar grafologii au stabilit particularităţile lui. Agenţii F.B.I.-ului au pornit din nou pe urmele spionului. Nu ştiau cum arată, cum se numeşte, unde locuieşte, cu cine are relaţii, nu-i cunoşteau nici naţionalitatea ; ştiau doar că litera „e“ mic are bucla deosebit de îngustă şi că „L“ din Lewis se caracterizează printr-o spirală neobişnuită.

Au examinat circa cinci mii de declaraţii. Tocmai cînd începuseră să-şi piardă speranţa, iar la vama newyorkeză toţi rîdeau de ei din cauza eforturilor zadarnice, şi-au atins ţinta.

La 9 iunie, ora 21, aveau în mînă formularul care ar fi putut fi cel căutat. Semnătura de pe el amintea caracteristicile scrisului spionului. Au fotografiat, au mărit, au comparat. Grafia emigrantului Ernest F. Lehmitz era identică cu aceea a agentului nazist Fred Lewis.

În aceeaşi noapte, centrala F.B.I.-ului din Washington a primit informaţia că agentul secret căutat se numeşte Lehmitz şi locuieşte în casa cu numărul 123 din Oxford Place, Staten Island. Spionul lui Canaris era, într-adevăr,

șeful unei echipe de apărare antiaeriană și numele lui figura alături de adresa completă pe lista celorlalți membri ai echipei. Chiar în aceeași noapte, în fața locuinței lui Lehmitz și-au făcut apariția polițiști în civil, care l-au așteptat să iasă dimineața din casă, l-au fotografiat pe bărbatul cu ochelari și cu părul rar și nu l-au mai scăpat din ochi.

Șaisprezece zile au fost pe urmele lui, atît ziua cît și noaptea. Dar au reușit să afle totul despre el. Sau aproape tot.

Ernest F. Lehmitz venise în Statele Unite după primul război mondial. Pe atunci era funcționar la un consulat german, trăia ca toată lumea, nu se remarca prin mai nimic deosebit, ci doar prin faptul că voiaja mult în Germania. Poate că era vorba de călătorii obișnuite de servici, poate că era curier consular. Mai tîrziu, a recunoscut că în timpul uneia din șederile în Germania, în 1938, fusese recrutat de Abwehr. Nu putuse refuza. Și așa se face că a plecat la școală.

A învățat tehnica spionajului și a luat examenele. Știa nu numai cum să obțină informațiile, dar și cum să le transmită superiorilor. În primăvara anului 1941, s-a întors, prin Lisabona, în Statele Unite și s-a pus pe treabă. Și-a găsit o slujbă discretă într-un local din port, unde putea să afle multe lucruri și să scrie scrisori anodine unui prieten din Lisabona.

La 27 iunie 1943 a fost arestat. În fața probelor Ernest F. Lehmitz a recunoscut. Și nu numai atît. În urma unor greșeli comise la interogatoriu, și-a trădat și colegul, care opera pe teritoriul Statelor Unite și se numea Erwin Harry de Spretter. Acesta trecea, în locul unde trăia, drept un cetățean onorabil și cumsecade și nimeni, nici măcar soția lui, nu bănuia că era agent al Abwehrului lui Canaris. Spretter a fost întemnițat și condamnat. Ernest F. Lehmitz, ascultătorul și umilul lucrător din cîrciuma din port, a intrat pentru treizeci de ani la răcoare. Iar amiralul Canaris a fost nevoit să scoată alți doi spioni din fișierul său.

„Rebecca“

Era imediat după miezul nopții. Motoarele bombardierului „Wellington“ huruiau monoton. Bărbatul care ședea pe bancheta de lemn se uita din cînd în cînd prin hublou în jos. Marea Mediterană strălucea, avea reflexe argintii. Marea, numai marea. A închis ochii și a continuat să aștepte.

Apoi a răsunat semnalul cunoscut. Bărbatul s-a uitat din nou prin hublou, dar marea nu mai strălucea. Sub bombardier era o beznă de nepătruns. A tras de chingile parașutei, a atins cu mîna inelul de siguranță și și-a lins buzele uscate.

— E momentul ! s-a auzit glasul sergentului. Salută-l pe Hannibal dacă-l întîlnești.

— De ce pe Hannibal ?

— A fost în Cyrenia, nu ? Succes, bătrîne !

Îi făcu semn cu mîna sergentului, deschise ușa și sări în bezna adîncă.

O smucitură bruscă, deasupra capului un baldachin alb ; bărbatul începe să se legene, apoi coboară lin spre pămînt. Nu știe unde o să cadă, unde o să ajungă. O noapte fără lună. E și bine, e și rău. Dacă parașuta se agață în vreun palmier ? De unde să fie palmieri pe aici ?

Cade pe nisip. Privește în jur. Se află în deșert. Începe să sape. Îngroapă parașuta. Își scoate salopeta și o îngroapă și pe ea. Ia din rucsac o galabie albă, o cămașe de pînză lungă pînă la cîlcîie, din cele pe care le poartă arabii. O îmbrăcă. Apucă o sticluță cu tinctură și, cu un tampon de vată, își tamponează cu grijă întreaga față. Așteptă să se usuce și mai dă o dată.

După ce termină, se așează pe vine ca un arab și rămîne în poziția asta pînă se luminează.

Dimineața s-a alăturat unei caravane. Mormăia în dialectul senussi ca și ceilalți, era bronzat la față, ca și ei, și purta, exact ca și ei, o galabie nu prea curată.

— Încotro ? îl întreabă conducătorul caravanei.

— La Beda Littoria.

— Ce faci acolo ?

— Nu știu. Nimic.

Nu mințea. După-amiază s-a așezat pe vine în apropierea unei vile mari și albe și căsca gura. Trecea cineva prin jur, se uita o clipă în urma lui ; intra un automobil militar blindat în grădina vilei, îl observa. Doar în treacăt, fără interes, ca un arab care așteaptă să apună soarele și să nu mai fie atît de cald.

În vila albă se afla comandamentul german. De aceea, prin fața intrării și pe scări treceau soldați înarmați pînă în dinți. În spatele gardului, în grădină, ascunse printre chiparoșii bătrîni, se aflau barăci militare ridicate în grabă, iar dincolo de ele — stîlpii antenelor. În vilă era un dute-vino continuu. Soldații deschideau și închideau poarta. La un moment dat a ieșit un arab îmbrăcat în pantaloni lungi și cămașă albă și s-a îndreptat direct spre el.

Bărbatul strînse pleoapele, i se părea că visează.

— Ce faci aici ?

— Nimic.

— Cine ești ?

— Un negustor.

— Ce vinzi ?

— Pene de struț.

— Unde sînt ?

— Tocmai că n-am nici una.

Răspunsul a fost socotit satisfăcător. Bărbatul în pantaloni a plecat, iar cel în galabie a rămas pe locul unde ședea. Apoi a venit altă mașină, blindată, însoțită, de data aceasta, de motociclete și a tras în fața scărilor ; din ea a coborît un bărbat mic de statură, într-o uniformă tropicală, cu ochelari de motociclist închiși la culoare care îi apărau ochii împotriva nisipului. În ziare i se spunea „Vulpea deșertului". Se numea Erwin Johannes Eugen Rommel și le dădea multă bătaie de cap generalilor englezi.

Omul în galabie a mai stat pe vine o oră, apoi s-a sculat, și-a întins membrele și a plecat cu pasul cumpănit al profeților și leneșilor. Nimeni nu l-a băgat în seamă, a

intrat în mulțime ; după ce s-a întunecat, a băut un pahar cu ceai de mentă, a plătit și a dispărut în noapte.

Se numea John E. Haselden, nu era arab, ci agent secret britanic ; în plus, era specialist în arabă, stăpînea dialectul senussi la fel de bine ca engleza de la Oxford. În aceeași noapte, a predat superiorului său la Cairo informațiile referitoare la Cartierul general al mareșalului Rommel aflat la Beda Littoria, într-o vilă albă de la marginea orășelului. În același timp, a dat toate amănuntele privind numărul sentinelelor, poziția barăcilor și a emițătoarelor.

Sub tavan se rotea paleta ventilatorului. Jaluzelele erau trase. Cei doi bărbați transpirau. Pe masă se afla o hartă. Generalul Francis W. de Guingand era șeful secției de informații, iar interlocutorul lui cu trese de colonel se numea R.E. Laycock. Amîndoi hotărîseră să atace vila albă.

— Sînt suficienți șase ofițeri și cincizeci și trei de soldați. Alegeți-i pe cei mai buni, spuse generalul. Se vor îmbarca pe submarinele „Torbay" și „Talisman". Vor debarca pe litoral, la Beda Littoria.

Colonelul a salutat și a plecat. După cîtva timp stătea înaintea a șase ofițeri și le explica planul.

— Pe Rommel îl împușcați sau îl luați prizonier. Atacați prin surprindere Cartierul general italian din Cyrenia și distrugeți-l. Capturați toate codurile și tabelele cu cifruri ale centralei italiene de informații din Apollonia. Ucideți personalul. Întrerupeți legăturile telefonice și telegrafice și rețineți orice material referitor la mașinile de cifrat „Enigma". Pe țărm vă va aștepta Haselden. O să vă comunice amănuntele acțiunii.

Noaptea de 17 noiembrie 1941. Plouă torențial și marea e înfuriată. Abia se vede la douăzeci de metri. Ambele submarine au ieșit la suprafață la două sute de metri de mal. Au apărut bărcile pneumatice. S-au suit în ele cincizeci și nouă de oameni. Pe țărm, în apropiere de Beda Littoria, Haselden reușește cu mare dificultate să întrețină focul de semnalizare. Comandoul coboară pe țărm.

Fără să spună un cuvînt, Haselden îi conduce la o stîncă abruptă din apropiere, de unde ziua sau în nopțile luminoase se vede vila cea albă. Este ora douăzeci și două treizeci, echipa de recunoaștere anunță că au fost tăiate cablurile telefonice. Locotenent-colonelul Geoffrey Keyes alege trei oameni și pleacă împreună cu ei spre vilă. Escaladează zidul și ajung în grădină. Plouă în continuare

cu găleata. Nu erau obligaţi să meargă încet, ploaia acoperea orice zgomot.

Urcă în fugă scara. Deschid uşa. În faţa lor — un ofiţer german în manta şi cu cască. Keyes îndreaptă automatul spre el. Germanul face o mişcare bruscă şi, înainte ca ofiţerul britanic să apuce să tragă, deviază ţeava puştii. Încearcă să-i smulgă arma. Keys îşi pipăie centura, încercînd să apuce pumnalul. O luptă scurtă, apoi se aude o împuşcătură. Unul din membrii comandoului britanic îl doborîse dintr-un singur foc pe ofiţerul german.

Năvălesc în holul discret luminat. E gol. Doar pe scara de piatră coboară un german. Unul din soldaţi trage în el. Nu-l nimereşte. Germanul se întoarce şi o ia la fugă pe scări în sus. Geoffrey Keyes se uită împrejur. Pe sub una din uşi se vede lumină. Le face semn oamenilor lui. Deschide brusc uşa.

Membrii comandoului rămîn pe loc. În încăpere sînt zece militari germani. Evident, auziseră împuşcăturile, pentru că îşi puseseră căştile şi-şi luaseră armele. Keyes trage şi unul din oamenii lui aruncă o grenadă în încăpere. Dar germanii încep şi ei să tragă cu pistoalele şi cu armele automate. Locotenent-colonelul Keyes e lovit în piept. Moare înainte de a fi scos afară.

Acţiunea, prin care britanicii urmau să pună mîna pe Rommel şi să captureze documente de mare importanţă, a eşuat. Din cei cincizeci şi nouă de oameni au supravieţuit doar colonelul Laycock şi un sergent. Germanii au pierdut doar trei ofiţeri şi un soldat. Atacurile asupra Cyreniei şi Apolloniei n-au mai avut loc. Rommel şi-a mutat Cartierul general, mai întîi la o sută şaizeci de kilometri, la Gambutu, apoi de cealaltă parte a Bedei Littoria. Mareşalul nazist era spaima frontului libian, şi, cu toate succesele parţiale ale britanicilor, era decis să îndeplinească ordinul lui Hitler : să ocupe Cairo şi Canalul de Suez.

Şi era pe punctul să reuşească. Sîmbătă, 13 iunie 1942, comandantul Armatei a opta britanice, sir Neil Ritchie, a dat ordin de atac. Trei sute de tancuri au atacat unităţile lui Rommel. În mai puţin de jumătate de zi tunurile germane antitanc de opt centimetri au distrus 230 de tancuri britanice şi atacul a eşuat pe toată linia. Rommel a ordonat să se treacă la contraatac ; tancurile germane s-au năpustit asupra poziţiilor britanice, au cucerit Tobrukul, cu garnizoana lui de treizeci şi trei de mii de oameni, şi s-au

îndreptat spre graniţa egipteană. Unităţile generalului Ritchie s-au repliat spre El Alamein.

Cairo a intrat în panică. În instituţiile britanice se ardeau în grabă documentele secrete, flota engleză se pregătea să treacă în Marea Roşie ca să fie la adăpost ; în Africa de Nord a venit, pe calea aerului, ducele Mussolini, care a ordonat să-i fie aduse armăsarul alb de paradă şi fanfara militară în vederea marşului triumfal pe străzile din Cairo. Banca imperială germană a dispus emiterea lirelor egiptene de ocupaţie, iar Înaltul comandament al Wehrmachtului a comandat o mie de medalii pentru bravură care urmau să fie decernate cu ocazia ocupării Egiptului şi a Canalului de Suez.

Armata britanică se afla în mare derută pe frontul din Africa, cu toate că avea superioritatea numerică : Rommel putea opune celor 750 000 de britanici doar o sută de mii de oameni. Dintre aceştia, mai mult de jumătate erau italieni veşnic somnoroşi şi foarte puţin combativi. Care era atunci secretul victoriilor lui Rommel ? Un rol principal în acest caz l-au jucat tot cifrurile, codurile şi telegramele secrete.

La ambasada Statelor Unite de la Cairo lucra ca ataşat militar colonelul Frank Bonner Fellers. Misiunea ataşaţilor militari din întreaga lume, în special în timp de război, este simplă : să-şi informeze amănunţit guvernele în legătură cu evenimentele de ordin militar. Fellers avea ce transmite. Frontul mobil din deşert şi atacurile sau manevrele suple ale uneia sau alteia dintre părţi îi furnizau destul material. Şi, întrucît situaţia de pe cîmpul de luptă depinde indirect şi de evoluţia relaţiilor politice internaţionale — iar diplomaţii britanici doreau foarte mult ca raporturile americanilor cu Marea Britanie să fie cît se poate de bune —, Fellers primea de la Marele stat-major britanic aproape toate informaţiile ; în plus, pentru unele din ele se ducea personal acolo. Apărea pe front, în forturi, iar comandanţii britanici îl considerau de-al lor.

Fiecare armată dispune de o echipă de experţi care se ocupă cu analiza evenimentelor militare, studiază cauzele şi propune măsuri. Deosebit de intens lucra echipa de analişti după catastrofa de la Tobruk. Multe indicii conduceau la concluzia că Rommel cunoştea intenţiile şi posibilităţile englezilor, că utiliza informaţiile secrete şi ordinele comandamentului britanic şi că îşi baza strategia de

luptă pe cunoașterea planurilor generalilor englezi. Deci, pe unde se scurgeau informațiile strict secrete ?

Bănuiala a căzut asupra atașatului militar american Fellers. Adevărul e, însă, că atașatul nu era nici agent dublu, nici spion german plasat într-un loc bun. Verificările au arătat că nu încălcase normele de securitate și că trimitea corect la Washington toate informațiile cifrate în codul diplomatic „Black Code", folosit permanent de reprezentanțele diplomatice americane.

În cursul operațiunilor militare din deșert comandanții depind integral de legăturile radio. Personalul centrelor de informații, unde se concentrează și se transmit mai departe informațiile, e alcătuit din specialiști. Un civil poate deveni soldat peste noapte, la nevoie e suficient să învețe să tragă. Un radiotelegrafist bun, însă, trebuie instruit luni de zile și chiar ani. Pe acest fapt și-au bazat planul comandanții britanici. Dacă paralizau comunicațiile lui Rommel, puteau să anihileze și capacitatea lui de acțiune. Feldmareșalul nazist avea să devină brusc orb și surd.

Secția de comunicații a lui Rommel era condusă de căpitanul Alfred Seebohm. Cercetașii britanici au descoperit că sediul ei se afla undeva în apropierea unei coline, notată pe hărțile statului-major cu simbolul Trig. 33. La 10 iulie 1942, o echipă de australieni au pregătit un atac prin surprindere. Au reușit să se tîrască neobservați pînă la barăci. Sentinelele italiene dormeau liniștite. Australienii au atacat în zori. Grupul lui Seebohm, alcătuit din aproximativ o sută de radiotelegrafiști, a încercat mai întîi să distrugă instalațiile și documentele, iar apoi să scape, dar în apropiere de Tell-el-Eis a fost prins.

Britanicii au pus mîna pe codurile și tabelele cu cifruri și au descoperit cu acest prilej că descifratorii germani și italieni decodau curent telegramele cifrate în „Black Code"-ul american. Așadar britanicii furnizaseră ei înșiși pînă atunci lui Rommel, prin intermediul atașatului militar american Fellers, informațiile cele mai secrete.

Istoricul american Brown a explicat mai tîrziu că germanii ajunseseră la cod prin intermediul italienilor. Servizio d'Informazioni Militari, cunoscutul S.I.M., avea un agent la ambasada americană de la Roma. Acesta era specialist în seifuri. S-a învîrtit mult în jurul seifului atașatului militar american, colonelul Norman E. Fiske, și pînă la urmă i-a aflat cifrul. A pîndit clipa cînd putea lucra

nestingherit, a deschis seiful, a fotografiat tabelele de coduri, le-a pus la loc, a încuiat seiful și a șters cu grijă amprentele. Nimeni n-a bănuit nimic ; nici americanii, și cu atît mai puțin englezii, n-au știut că șeful din acea vreme al S.I.M.-ului, Cesare Amé, a trimis o copie după documentele sustrase prietenului său Canaris la Berlin. Apoi, Rommel a primit informații despre situația trupelor britanice și despre intențiile comandamentului englez prin intermediul diplomatului american.

Nu erau simple informații. Cum s-a constatat ulterior, Fellers relata despre forța unităților, posibilitățile lor de întărire și de înzestrare, disciplina de luptă, și despre planurile campaniei. Comenta tactica diferiților comandanți, scria despre situația strategică din Mediterana, despre convoaiele cu armament și echipament pentru trupele britanice.

Numai că pe frontul african se pregătea o schimbare și faimosul Rommel, pe care Hitler îl făcuse mareșal, avea să sufere în curînd o mare deziluzie. Între timp, comandant-șef pentru Orientul Apropiat fusese numit generalul Harold Alexander, iar comandant al Armatei a opta — generalul Bernard Montgomery. Ei aveau o singură misiune: să-l înfrîngă pe Rommel și să recucerească pentru Marea Britanie pozițiile pierdute în Africa de Nord. Pe baza informațiilor furnizate de „Ultra“ de la Bletchley Park, amîndoi știau că sarcina nu era atît de dificilă cum credeau majoritatea britanicilor în acea perioadă.

Faimosul „Afrikakorps“ al lui Rommel ajunsese o armată obosită și complet epuizată psihic, care avea la dispoziție un număr redus de tancuri, în timp ce Armata a opta britanică se pregătea să primească o mie de tancuri noi, perfecționate din punct de vedere tehnic.

Cînd specialiștii au cercetat documentele capturate cu prilejul atacului prin surprindere asupra echipei lui Seebohm la Tell-el-Eis au aflat și despre existența unui grup de spioni naziști numit „Misiunea Condor“. Aceștia emiteau chiar din mijlocul orașului Cairo, dintr-o ambarcațiune ancorată la malul Nilului. Întrucît informațiile furnizate de acest grup prezentau o mare importanță, „Secret Service“-ul britanic a pornit imediat pe urmele lui. Agenții au avut o mare surpriză.

Feldmareșalul Erwin Rommel știa ce rol important juca în campania lui din Africa serviciul de informații. De aceea a cerut amiralului Canaris să-i pună la dispozi-

ție agenți de prima clasă, capabili să-i procure informații demne de încredere asupra intențiilor comandamentului britanic.

Germanii s-au ocupat din timp de recrutarea viitorilor spioni, și istoria „Misiunii Condor" începe la Beirut odată cu izbucnirea celui de-al doilea război mondial. O agentă, care lucra acolo pentru amiralul Canaris, l-a atras în serviciul Abwehrului pe John Eppler. Părinții lui trăiseră la Alexandria, unde John se și născuse, dar erau originari din Germania.

John știa puține lucruri despre patria lui și nu prea avea afinități cu Germania nazistă. Pînă la urmă au găsit, totuși, un punct comun. John Eppler era musulman, era chiar hagiu (un credincios care făcuse pelerinaj la Mecca). Îi ura pe englezi, care stăpîneau în acea vreme Egiptul. Tatăl lui murise, iar mama se căsătorise cu un avocat egiptean din Cairo ; noul lui tată simpatiza mai mult cu germanii decît cu englezii, care îi acaparaseră țara.

John Eppler nutrea aceleași sentimente. De aceea, nu se împotrivise cînd Abwehrul îl chemase la centrala din Berlin, de pe cheiul Tirpitz.

Învățase meseria de spion, ajunsese ofițer și lucra în secția pentru Orientul Apropiat, unde participase la pregătirea „djihad"-ului (războiul musulmanilor împotriva englezilor). Apoi, fusese remarcat de Rommel și devenise șeful „Misiunii Condor", căci cunoștea perfect zona, iar la Cairo se simțea ca acasă. Avea, deci, toate premisele să-și poată îndeplini cu succes sarcina.

În aprilie 1942, John Eppler și-a făcut apariția la Tripoli echipat cu două emițătoare de mare eficacitate și cu cincizeci de mii de lire sterline în bancnote de o liră și de 5. Erau noi-nouțe. În afara lucrurilor de uz personal, avea în geamantan și romanul scriitoarei Daphné du Maurier „Rebecca" în engleză.

La scurtă vreme după sosire, s-a întîlnit cu alți doi membri ai grupului său, contele László Almázsy și Peter Monkaster, excelenți cunoscători ai mediului. Monkaster era un german blond, care se afla de mulți ani în Africa. Era expert în petrol, avea cunoștințele și competența necesare. Contele Almázsy era de origine maghiară și n-avea nimic comun nici cu spionajul, nici cu germanii. Nu s-a putut afla unde și cum a reușit Abwehrul să-l racoleze și e discutabil dacă a fost informat în legătură cu amănuntele misiunii. Almázsy era arabist, om de știință ; trăise un nu-

măr mare de ani în Libia, unde încercase să găsească oaza Zerazura. Cîndva, oaza fusese acoperită de nisip. Undeva, în imediata ei apropiere, în vremuri îndepărtate, dispăruse oastea regelui și comandantului de oști persan Kambyse : ieșise din delta Nilului și fusese înghițită de nisipul pustiului. Almázsy a primit o sarcină în aparență simplă : să conducă o coloană de camioane de război — capturate de la armata britanică — cu membrii „Misiunii Condor" peste nesfîrșitele dune ale pustiului, în Egipt.

Era un drum lung de trei mii de kilometri, și grupul lui Eppler, deghizat în unitate britanică de recunoaștere, trebuia să-l străbată în condiții dificile. Spionii puteau fi oricînd descoperiți de avioanele britanice. De aceea foloseau uniforme și camioane englezești. Cînd, la începutul lui iunie 1942, au ajuns pe teritoriul egiptean, Almászy și Monkaster au abandonat uniformele și au luat îmbrăcăminte civilă ; au pornit spre Assiutu, care se află la aproape cinci sute de kilometri la sud de Cairo.

Cînd și-au făcut apariția la gară, au fost controlați de o patrulă militară britanică. Dar Abwehrul își dotase spionii cu documente sigure. Monkaster se dădea drept american care lucra la sondele de petrol ; Eppler, care știa limba, devenise un comerciant anglo-egiptean. Amîndoi aveau pașapoarte, legitimații pentru un club automobilistic, note de plată de pe la restaurante și bilete de intrare la cinematograf.

— Ne-am rătăcit în pustiu, a explicat Eppler soldaților britanici, ni s-a terminat benzina și a trebuit să mergem mai departe pe jos. Sîntem pe drum de cîteva zile și avem și cuferele cu noi. Luați-le în mînă, domnule sergent, cu o asemenea greutate să te miști prin deșert...

Era o mare îndrăzneală, dar au reușit. Sergentul britanic a dat din mînă și i-a lăsat pe peron. Au plecat cu trenul de seară spre Cairo, cu emițătoarele și cu cele cincizeci de mii de lire. În gara din Cairo s-au descurcat bine. Hamalul egiptean le-a strecurat cuferele — contra unei sume considerabile — prin spatele controlului britanic din gară.

Cei doi bărbați au închiriat camere într-o vilă de la periferia orașului Cairo, Garden City. Dar nu prea stăteau pe acasă. Eppler și Monkaster aveau treburi urgente în acele zile. Au luat legătura cu oameni de încredere și au primit informații și adrese de la aceștia. A doua zi după sosire, Eppler s-a dus la unul din numeroasele loca-

luri de noapte din Cairo. A comandat un whisky cu sifon şi a început s-o admire pe dansatoare. Se numea Hekmeth Fahmi, era preferata publicului masculin şi locuia într-o ambarcaţiune ancorată nu departe de insula Zamalik pe Nil. Chiar în aceeaşi noapte l-a invitat pe Eppler la ea.

Hekmeth Fahmi era o naţionalistă arabă. Îi ura pe ocupanţii britanici. Lucra ca agentă pentru „Frăţia musulmană" şi pentru organizaţia egipteană „Mişcarea ofiţerilor liberi". Cu toate acestea, sau tocmai de aceea, iubitul ei era ofiţer şi lucra la comandamentul britanic din Cairo. Pentru că — din motive lesne de înţeles — numele lui nu apare în nici un document, îi vom spune maiorul Brown.

John Eppler s-a înţeles uşor cu dansatoarea. Ea era gata să facă totul să-l ajute. Vroia să-i facă cunoştinţă cu reprezentanţi de frunte ai organizaţiilor naţionaliste ; într-adevăr, mai tîrziu, Eppler s-a întîlnit în sala de aşteptare a unui dentist cu unul dintre aceştia. Dar domnişoara Fahmi i-a fost utilă spionului german şi în alt mod.

A aflat că aproape de vasul pe care locuia ea se găsea un hausboot de închiriat. Eppler s-a mutat în el şi şi-a instalat aici emiţătorul. Pe al doilea, de rezervă, l-a ascuns în biserica din apropiere, de la Zamalik, unde slujea un preot din Austria.

Maiorul Brown îşi vizita prietena în special în cursul siestei de după prînz. Cînd îl răpuneau căldura, pătimaşa Hekmeth şi whisky-ul, adormea. Acesta era momentul favorabil pentru spionul nazist. Dansatoarea îl avertiza. Eppler cerceta servieta ofiţerului, fotografia documentele, le punea înapoi şi se întorcea în ambarcaţiunea lui.

După ce developa filmul şi transcria textele, lua romanul „Rebecca", cheia de cod. Cel care primea informaţiile avea aceeaşi ediţie şi, conform schemei dinainte stabilite, deschidea romanul la aceeaşi pagină ca şi Eppler. La miezul nopţii, Monkaster transmitea informaţiile cifrate, iar serviciul lui Seebohm de la Tell-el-Eis le retransmitea, prin intermediul unei staţii cu o rază de acţiune mai mare, centralei de la Atena a Wehrmachtului. Iar de aici informaţiile ajungeau pe masa feldmareşalului Rommel.

În scurt timp Eppler reuşise să-şi alcătuiască o reţea de informatori ; se ducea în barurile unde mergeau şi ofiţerii britanici şi trăgea cu urechea. Avea şi mulţi aliaţi — adversarii englezilor din organizaţiile naţionaliste.

Se spune că și spionul cel mai bun face pînă la urmă o greșeală. Nu este adevărat. Cei despre care se scrie s-au demascat. Despre ceilalți, care n-au făcut pasul fatal, nu se știe nimic. Lucrează mai departe. Așadar, nu greșesc. Eppler, însă, a greșit. Și încă în mod inadmisibil, căci greșeala comisă de el ține de a.b.c.-ul meseriei de spion.

Pofta vine mîncînd, și spionul poate fi la fel de vanitos ca și un poet începător. Prea mulțumit de sine, pentrucă reușea atît de bine să îndeplinească misiunile date de Canaris, Eppler începuse să fie imprudent. Îmbrăcat în uniformă de ofițer britanic, mergea să iscodească prin baruri. Există imaginea veche și banală a barului de noapte în care se înfruntă spionii. În cazul de față, însă, nu avem de-a face cu un scenariu ieftin de film, ci cu un fapt dovedit. Mediul exotic al Egiptului colonial este doar fundalul romantic.

În uniforma lui de căpitan britanic, Eppler a stat o vreme la barul de la „Turf Club" și a ascultat conversația ofițerilor. Apoi, a plătit și a ieșit. Numai că a plătit cu o bancnotă britanică de o liră, din cele care circulau cîndva frecvent în Egipt. Nu s-a întîmplat nimic. Barmanul a luat fără să zică nimic bancnota, pentru că știa că o putea schimba cu o liră egipteană la intendența britanică. Așa că nici nu a clipit cînd s-a înclinat în fața căpitanului.

Cîndva, un spion nazist, parașutat pe litoralul englez, plătise pentru amănuntul că uitase să scoată de pe rufe marca fabricantului berlinez. Altul se trădase cînd întrebase la gara unde cumpăra un bilet de tren cum se numea stația. Nu bănuia că tocmai acesta era motivul pentru care englezii scoseseră în timpul războiului tăblițele cu denumirile gărilor de pe litoral. Altui spion, furnizorul grijuliu îi împachetase spre îndulcirea traiului în înfometata Anglie o conservă cu crenvurști din Frankfurt, fapt ce echivala cu plasarea în cufăr a unei bombe cu explozie întîrziată. Toți au făcut o greșeală mică, dar cu urmări importante. Ca și greșeala lui Eppler.

A plecat de la „Clubul Turf" și s-a dus la hotelul „Metropolitan". Terasa acestuia era frecventată de ziariști, de la care se putea, de asemenea, afla cîte ceva. Acolo a cunoscut-o pe una din fetele de la bar. Frumoasa Yvetta i-a plăcut din prima clipă. A comandat șampanie franțuzească scumpă și a plătit-o cu o bancnotă de cinci lire ster-

line, pentru că nu mai avea lire egiptene. Yvetta era plăcută şi dispusă la orice. A ajuns pe ambarcaţiunea în care locuia Eppler. Dimineaţă, acesta a răsplătit-o pentru minunata noapte petrecută împreună, dîndu-i douăzeci de lire englezeşti, şi i-a propus o nouă întîlnire.

Dar a avut ghinion. Yvetta era agentă a organizaţiei evreieşti de informaţii „Jewish Agency", care în timpul războiului a colaborat cu serviciul britanic MI-6. Fata a raportat.

— Se numeşte Eppler. Vorbeşte englezeşte, dar cu un accent străin ciudat, dur. Poartă uniformă cu grad de căpitan, dar risipeşte banii ca şi cum ar avea soldă de general. Nu-mi inspiră încredere. E mult prea nervos.

— Ştie ceva despre dumneata, Yvetta ? a întrebat-o maiorul Sansom.

— Nu, domnule, n-are nici cea mai mică idee. Ne-am dat întîlnire.

— Atunci du-te la întîlnire.

— Am înţeles, domnule.

— Şi să te comporţi ca şi cum nu s-ar întîmpla nimic.

— Ce trebuie să se întîmple, domnule ?

— Nu sînt proroc. Dar îndeplineşte-i domnului acestuia toate dorinţele. Nu trebuie să bănuiască nimic.

Din clipa aceea, ambarcaţiunea pe care locuia Eppler a început să fie supravegheată ; la secţia din Cairo a lui MI-6 se cunoştea fiecare pas făcut de spionul nazist. Supraveghind relaţiile lui cu dansatoarea Fahmi, au aflat cine era maiorul Brown.

Mai înainte, însă, s-a produs un fapt care ar fi anulat rezultatele investigaţiilor dacă radiotelegrafiştii nazişti de la centrala din Salonic n-ar fi fost birocraţi. Eppler cifrase informaţiile şi le predase lui Monkaster. Conform planului, acesta chemase serviciul lui Seebhom. Din motivele cunoscute — acest serviciu nu mai exista —, spionul german n-a putut stabili legătura. După cîteva încercări zadarnice, a adoptat o altă soluţie ; informaţia era atît de importantă încît merita riscul încălcării uzanţelor. Va încerca să ia legătura cu Salonicul.

Informaţia procurată cu puţin înainte de Eppler era, într-adevăr, preţioasă. Dansatoarea Fahmi venise în fugă şi-i comunicase emoţionată că maiorul Brown trecuse pe la ea să-şi ia rămas bun. Pleca cu o misiune importantă la El Alamein. Hekmeth Fahmi băuse zdravăn cu nefericitul

maior, îi pusese un somnifer în cocteil şi apoi îl avertizase pe Eppler. Acesta fotografiase documentele şi, după ce le developaśe pe hausboot-ul său, observase că ele conţin informaţii despre trupele de completare pentru Armata a opta britanică, despre structura noii brigăzi britanice de tancuri, precum şi o listă cu echipament şi muniţii ; trupele se îndreptau spre El Alamein.

Monkaster încerca continuu să ia legătura cu Salonicul. Cînd în cele din urmă a reuşit să stabilească legătura, spionul de pe Nil a auzit un răspuns neaşteptat : centrala de la Salonic putea primi informaţii abia a doua zi, după ora 24 ; pînă atunci fiecare minut de emisie şi recepţie era ocupat.

A doua zi, conform înţelegerii, Yvetta a venit pe vas. Uşile erau deschise. A intrat în salon. Nimeni. Doar sticle, resturi de sandviciuri, o farfurioară cu un mango început şi scrumiere pline cu mucuri. A vrut să facă ordine, dar s-a răzgîndit. A întredeschis încet o uşă şi a înţeles că gazda şi prietenul lui dormeau încă după cheful din ajun. A început să se uite prin încăpere. Pe birou se afla o carte cu titlul „Rebecca“ şi cîteva foi de hîrtie cu tabele cu cîte cinci coloane.

A înţeles imediat despre ce era vorba. A început să frunzărească romanul. A copiat rapid primele fraze de pe paginile care i s-au părut mai uzate. Apoi şi-a aranjat părul, a băgat însemnările în geantă şi a ieşit pe chei. Într-o clipă a apărut poliţia şi a arestat-o. Paznicul nu ştia nimic despre ea ; cînd a văzut-o că intră în ambarcaţiunea pe care o supraveghea şi că întîrzie acolo fără ca dinăuntru să se audă vreun cuvînt, a crezut că e hoaţă şi a chemat poliţia. Yvetta a ajuns la secţia de poliţie cu preţioasa pradă mult dorită de maiorul Sansom. A trebuit să aştepte. Poliţiştilor nu le putea explica despre ce era vorba.

La 10 iulie 1942, o echipă de australieni din Armata a opta britanică a luat cu asalt colina, numită a lui Isus, de la Tell-el-Eis. Transmisioniştii naziști, conduşi de căpitanul Alfred Seebohm, n-au reuşit să distrugă instalaţiile şi codurile ; printre alţii, australienii au luat prizonieri şi doi radiotelegrafişti, care au spus că se numesc Weber şi Aberle. La aceştia au găsit romanul „Rebecca“ în engleză. Anchetatorii au încercat să vorbească cu ei englezeşte. Radiotelegrafiştii nu înţelegeau nimic. De ce atunci aveau asupra lor un roman în engleză ? Cînd ofiţerul englez i-a

întrebat cum și-au procurat cartea, au răspuns nesiguri că o cumpăraseră, dar nu au vrut să spună de unde.

Anchetatorul a mai examinat o dată cartea. Pe supracopertă fusese scris cu creionul prețul. Cineva îl șterse. Dar creionul lăsase în hîrtia cretată urme : 50 esc. Prescurtarea putea însemna escudos, adică moneda portugheză.

Era clar, chiar fără informația domnișoarei Yvetta, că era vorba despre o carte de coduri. Maiorul A.W. Sansom a cerut telegrafic rezidentului din Lisabona al lui MI—6 să afle unde au fost vîndute în ultima vreme mai multe exemplare ale celebrului roman. La Lisabona erau doar două librării unde se vindea beletristică engleză. Răspunsul a ajuns la Cairo chiar a doua zi. Ce negustor nu și-ar fi amintit că cineva a cumpărat o singură dată șase exemplare ale aceleași cărți ? ! Cumpărătorul era soția adjunctului atașatului militar de la ambasada Germaniei. Librarul s-a uitat în registru și a văzut că făcuse afacerea cea bună la 3 aprilie 1942.

Maiorul Sansom avea, deci, cartea de coduri, știa că o folosesc nemții ; nu știa, deocamdată, ce legătură are ea cu raportul domnișoarei Yvetta. Aceasta amuțise, dar el avea atîtea griji încît nici nu-i observase absența.

Lanțul nu se închisese, tot mai lipsea o verigă. Și ea a fost găsită într-un loc unde nimănui nu i-ar fi dat prin gînd s-o caute. Și anume la intendența britanică din Cairo, situată în fața cazărmilor Kasr el-Nil. Un negustor din insula Zamalik venise să schimbe trei sute de lire englezești și casierul observase că erau false. Erau false ca și cele primite de Yvetta de la Eppler. Ca și cele cu care acesta își plătea consumațiile prin baruri. Și erau la fel de false ca și cele cu care naziștii și-au plătit spionul din Ankara, pe Cicero. Erau fabricate de prizonierii din lagărul de concentrare Sachsenhausen.

— De la cine le-ați primit ?, l-a întrebat maiorul pe negustorul arab.

— De la doi gentlemeni tineri... se bîlbîi arabul emoționat. Au venit, au comandat o grămadă de mărfuri, mărfuri de lux, domnule, nici nu știn altele, și au cerut să fie duse pe vasul pe care locuiesc...

Maiorul Sansom nu l-a lăsat pe arab să-și termine vorba.

— Știi unde e ancorat ?

— Desigur, domnule. Eu însumi le-am dus băutura.

La 10 august 1942, ora şaptesprezece, pe malul Nilului, în faţa insulei Zamalik au apărut cîteva maşini civile. Cele ale poliţiei erau parcate pe străzile învecinate. Pe Nil ancoraseră cinci bărci mici cu motor. Toată zona era păzită de un detaşament de militari britanici. Patrulelor nu trebuia să le scape nici măcar un şoarece. Toţi primiseră un ordin sever : să tragă în ultimă instanţă şi numai la picioare. Cei doi din ambarcaţiune trebuiau să ajungă în faţa justiţiei.

Ultimele indicaţii, o consultare a ceasului şi semnalul atacului. Maiorul Sansom şi-a condus personal oamenii pe puntea vasului unde locuia Eppler. A deschis brusc uşa şi s-a trezit în faţa a doi bărbaţi. Eppler şi Monkaster n-au ezitat nici o secundă. Se părea că puseseră la punct pentru cazul că ar fi fost surprinşi o acţiune de distrugere. Eppler scotoci iute într-un loc şi în mînă îi apăru o grenadă. Ameninţa că o va arunca. Maiorul Sansom şi oamenii lui au încremenit.

Între timp, Monkaster deschide un chepeng şi aruncă în Nil emiţătorul, romanul „Rebecca", tabelele cu cifruri şi telegramele pregătite. Apoi se aruncă şi el în apă. Dar nu apucă să ajungă prea departe, este lovit de una din bărcile cu motor. Abia acum maiorul Sansom observă că grenada pe care o ţine Eppler în palmă este de fapt un ghem de şosete. Îi face semn sergentului, acesta îl ameninţă pe spion cu patul puştii şi în clipa următoare Eppler şi Monkaster au cătuşele la mîini.

Cu toate că detaşamentul britanic de şoc pusese mîna pe ambii spioni nazişti, acţiunea nu-i prea reuşise maiorului Sansom. Cînd oamenii lui percheziţionaseră barca nu găsiseră mai nimic. Materialul compromiţător se afla pe fundul Nilului. Mai făcuseră o greşeală : nu observaseră că Monkaster deschisese o supapă pe fundul bărcii, care începuse să se scufunde. S-a scufundat de tot seara tîrziu după ce oamenii lui Sansom au plecat.

Poliţiştii au trecut şi pe vasul alăturat şi au arestat-o pe dansatoarea Fahmi. Au cercetat fiecare ungher, dar au găsit doar pijamaua şi papucii maiorului Brown, iar în baie — cîteva din obiectele lui de toaletă. Spionii nazişti n-au vorbit la interogatoriu. Hekmeth Fahmi n-avea, însă, ce ascunde. Nu ştia despre ce era vorba, nu se ruşina, dar, cînd au asigurat-o că mărturisirea completă era o circumstanţă atenuantă, a spus tot ce ştia.

Au pornit și pe urmele preotului austriac care ascunsese în biserică după altar al doilea emițător al lui Monkaster. Dar nici el nu știa prea multe. Englezii au ajuns la prada rîvnită abia a doua zi dimineață. Cînd patrula a constatat că ambarcațiunea spionilor se scufundase peste noapte, maiorul Sansom a ordonat să fie scoasă la suprafață cu ajutorul unei macarale. În timp ce fixau lanțurile sub chilă, scafandrierii au dat în apa mîloasă a Nilului peste un obiect. Era emițătorul lui Monkaster.

Bineînțeles că după o asemenea baie nu mai funcționa ; dar pe britanici nu-i interesa acest lucru. Esențial era că pe scală se afla fixată frecvența centralei din Salonic ; așa a aflat maiorul Sansom despre viitorul lui partener. Căci Military Intelligence avea anumite planuri cu emițătorul „Misiunii Condor". Numai că pentru realizarea lor mai lipseau cîteva lucruri : în primul rînd tabelele de cifruri și cartea cu coduri.

Eppler tăcea. Monkaster, într-un moment de neatenție a pazei, încercase să se sinucidă și se afla la spital, unde doctorii încercáu să-i salveze viața. La Combined Services Detailed Interrogation Centre din Maadi englezii încercau să-l facă pe Eppler să mărturisească. L-au dus la o clinică, unde i s-a făcut o injecție cu „serul adevărului", adică cu scopolamină. Zadarnic. Nu a dezvăluit nici după aceea vreun lucru pe care anchetatorii să nu-l știe. De aceea au folosit un truc psihologic : au înscenat un proces în fața curții marțiale.

Totul s-a desfășurat după tipic : la masă au luat loc coloneii, procurorul a citit un lung act de acuzare, apoi au adus martorii. A depus și Hekmeth Fahmi. Curtea a deliberat și președintele a citit verdictul. John Eppler, născut la Alexandria, a fost găsit vinovat și a fost condamnat la pedeapsa capitală. L-au închis într-o celulă și l-au lăsat să aștepte momentul decisiv. Din cînd în cînd îl vizita un ofițer și-l întreba cum îi merge. Aștepta să mărturisească. Dar nu a deschis gura.

Leonard Mosley în cartea sa „The Cat and the Mice", apărută la New York, scrie că în acea vreme Winston Churchill se afla la Cairo. Și-a manifestat dorința să aibă personal o întrevedere cu prizonierii. Cînd au fost aduși, la început au tăcut. După ce primul ministru al Angliei

i-a asigurat că nu vor fi executați, și-au schimbat atitudinea și au vorbit.

E prea frumos să fie adevărat ! Churchill nu pomenește nimic despre această întîmplare în memoriile sale. Sigur e doar faptul că nici informațiile lui Eppler și nici cele ale lui Monkaster n-au schimbat evoluția ulterioară a cazului legat de codul „Rebecca".

Chiar în mijlocul dramaticelor evenimente și-a făcut brusc apariția fata de la barul hotelului „Metropolitan", Yvetta. După ce a fost eliberată de poliție, l-a informat pe șeful ei de la „Jewish Agency", iar acesta a luat legătura cu Combined Services Detailed Interrogation Centre, care îi deținea pe Eppler și Monkaster. Ofițerul de aici a cerut amănunte și, cînd a aflat că Yvetta fusese pe ambarcațiunea spionilor cu puțin timp înainte ca ei să fi fost arestați, l-a rugat pe colegul său să i-o trimită imediat pe agentă.

Apoi totul s-a desfășurat într-un mod previzibil. Cînd ofițerul de la MI—6 a întrebat-o pe Yvetta despre romanul „Rebecca" aceasta a scos din geantă însemnările pe care le făcuse ; serviciul de informații britanic procurase deja aceeași ediție a romanului. Apoi, criptografii au început să lucreze la descifrarea sistemului de cod, folosind primele fraze de la paginile cele mai uzate și în cele din urmă „Codul Rebecca" al „Misiunii Condor" a lui Eppler a fost dezvăluit. Abia acum eforturile depuse în timpul interogării celor doi spioni s-au dovedit utile.

În acest timp, feldmareșalul Erwin Rommel se afla la sediul comandamentului, situat într-un defileu din apropierea litoralului, și plănuia viitorul atac. Știa că Armata a 8-a britanică primea continuu tot mai multe arme și întăriturl și că, deci, trebuia să atace cît mai repede. Obiectivul era simplu : să străpungă frontul la El Alamein, unde se opriseră cei doi adversari, să distrugă armata lui Montgomery și să intre în Cairo. Dar cum să facă acest lucru ? La prima vedere se părea că cea mai slabă zonă a britanicilor era flancul sudic al frontului de la El Alamein. Dacă ar lovi acolo pe neașteptate...

Forțele lui Rommel erau concentrate în nord. Trebuia, deci, să le aducă în sud fără să afle britanicii. Dacă ar arunca în luptă toate unitățile și ar da o lovitură neașteptată, ar putea străpunge liniile britanice și, printr-o ma-

nevră de învăluire, ar ajunge în nord, la mare. Armatele britanice ar rămîne blocate în zona El Alamein și calea spre Delta Nilului ar fi liberă.

Timp de cîteva nopți fără lună s-a desfășurat deplasarea în secret a unităților naziste. Pentru ca inamicul să nu-și dea seama ce se întîmplă, germanii au construit sute de machete de camioane și de piese de artilerie mascate cu scopul de a adormi vigilența inamicului. De asemenea, Rommel a interzis deplasarea serviciilor radio, pentru ca stațiile de interceptare britanice să nu bănuiască nimic.

La prima vedere, se părea că germanii vor reuși să-și ducă planul la bun sfîrșit. Numai că exista și „Ultra", mașina cu ajutorul căreia la Bletchley Park se decodau telegramele „Enigmei", pe care o foloseau și agenții lui Rommel. Și așa se face că Rommel s-a trădat.

Ca să-și ducă planul la îndeplinire el avea nevoie de sprijinul aviației. Era nevoit să-l ceară Marelui stat-major al Luftwaffe-i și, bineînțeles, să comunice lui Göring esența planului său. Informația a fost cifrată cu „Enigma", descifrată de „Ultra" și planul lui Rommel a încetat să mai fie un secret pentru britanici. Rommel terminase proviziile, avea nevoie de muniții, de carburanți și mai ales de armament și tancuri. Nu era ușor să le procure. Trebuia să comunice prin radio atît cu Înaltul comandament italian, cît și cu cel german, și astfel descifratorii de la Bletchley Park i-au aflat intențiile concomitent cu generalii de la Berlin și Roma.

Montgomery cunoștea, deci, intențiile inamicului și putea să procedeze în consecință. „M-au condus la poziția-cheie, aflată la sud-est de înălțimea Ruveisat", scria mai tîrziu Winston Churchill în memoriile sale. „Aci, în deșertul vălurit se aflau majoritatea tancurilor noastre, ascunse în adînciturile terenului, răsfirate, dar plasate totuși tactic... Fiecare adîncitură mai mare era înțesată cu baterii de artilerie mascate. Mai înainte ca tancurile noastre să iasă la atac, cele germane aveau să fie copleșite de tirul a trei-patru sute de tunuri".

Planul lui Rommel era simplu, tactic și realizabil. Comandamentul britanic nu subaprecia forța inamicului; Alexander, Montgomery, Churchill și generalul de Guingand s-au întîlnit cu ofițerii de la statele-majore la Cairo într-o consfătuire pentru studierea situației tactice.

Ideea a fost a generalului de Guingand. Din informațiile decodate, schimbate între ele de unitățile lui Rommel, precum și din însemnările de pe hărțile germane capturate reieșea că comandanții naziști nu cunoșteau întreaga suprafață de teren pe care urma să se desfășoare bătălia.

Nu era un teren obișnuit. În deșert, care din perspectivă aeriană arată pretutindeni la fel, adică galben și vălurit, nu sînt prea utile zborurile de recunoaștere. Deșertul are și capcane — porțiuni cu nisipuri mișcătoare. Ca în depresiunea Ragil. Dacă Rommel s-ar fi îndreptat într-acolo, tancurile i s-ar fi împotmolit în nisip. Era necesar, deci, să fie dirijate în zona dorită de comandamentul britanic, adică în depresiunea Ragil.

A-Force era organizația britanică care răspundea de manevrele militare simulate din regiunea Mării Mediterane și a Orientului Apropiat. Șeful ei și, în același timp, comandantul filialei L.C.S. (London Controlling Section), însărcinată cu planificarea și coordonarea operațiilor strategice simulate pe toate fronturile și subordonată direct Cartierului general al lui Churchill, era colonelul Dudley Clarke. Generalul de Guingand a trimis automobilul după el și amîndoi au pus la punct proiectul blufului militar, la a cărui realizare trebuia să participe „post mortem" și „Misiunea Condor" a lui Eppler.

După ce a fost descoperit secretul codului „Rebecca", după ce au pescuit din nămolul Nilului aparatul de emisie și au aflat frecvența centralei din Grecia, colonelul Clarke a primit sarcina să continue să țină legătura cu centrala, ca și cum Eppler și Monkaster ar lucra în continuare. Transmitea germanilor informații secrete interesante, dar nu esențiale, aștepta prilejul pentru o manevră simulată potrivită. Și ocazia s-a ivit. Emițătorul lui Monkaster s-a făcut auzit în aceeași seară.

„Cheamă Condor. Am primit dintr-o sursă demnă de încredere informația că Armata a 8-a plănuiește bătălia decisivă pentru Egipt la Alam Halfa. Așteaptă întăriri. De aceea nu e încă suficient pregătită pentru apărare".

Urmau alte amănunte și cîteva informații din alte regiuni, de exemplu din Port Said, unde se afla convoiul cu materiale pentru Armata a 8-a britanică. Două zile mai tîrziu, colonelul Clarke a ordonat să fie transmisă, în codul „Rebecca", o informație despre pozițiile trupelor

britanice de pe coama Alam Halfa ; se spune că atunci cînd a citit informaţia, Rommel şi-ar fi pocnit palmele pe coapse de bucurie. Nu mai avea cuvinte să-i laude pe Eppler şi Monkaster, aprecia că spionul din Cairo era cel mai mare erou şi trimisese Înaltului comandament al armatei germane propunerea de a i se conferi lui John Eppler „Crucea de Fier“ pentru merite excepţionale.

Clarke îşi cunoştea temeinic meseria, iar generalul de Guingand nu vroia nici el să lase nimic la voia întîmplării. Aşa că cei doi au pus la cale altă acţiune. Trebuia întărită convingerea feldmareşalului Rommel că planul lui era un plan eficace.

La scurtă vreme după ce lucrătorii lui Military Intelligence au arestat-o pe dansatoarea Hekmeth Fahmi, poliţia militară a pus mîna şi pe iubitul ei, maiorul Brown. Acesta era în închisoare şi aştepta să ajungă în faţa curţii marţiale. Pedeapsa putea fi una singură, şi el ştia lucrul acesta. Era război şi din neglijenţa lui inamicului îi parveniseră informaţii strategice preţioase. Acum trebuia să-şi ispăşească vina.

Generalul de Guingand a ordonat secţiei de cartografie a Marelui stat-major din Cairo să alcătuiască o hartă pe care depresiunea Ragil să fie marcată ca practicabilă. Era o hartă autentică de stat-major, cu însemnări reale şi cu menţiunile ofiţerului de stat-major britanic. Au pus-o într-o cutie specială, pe care au aşezat-o într-un loc anume ales într-un jeep de recunoaştere. La volan l-au aşezat pe maiorul Brown în uniformă de campanie. Apoi l-au condus în deşert pînă în apropierea poziţiilor germane.

Sentinelele lui Rommel au observat maşina abia cînd se ivise pe coama dunei de nisip. Au raportat imediat. Comandantul a ordonat să nu tragă pentru moment nimeni. Jeepul şi-a continuat drumul prin pustiu. Nu în direcţia poziţiilor germane, ci de-a lungul lor. Era clar că omul de la volan se rătăcise. Comandantul german se pregătea să trimită după el o patrulă ca să-l ia prizonier, cînd se auzi o explozie şi jeepul sări în aer. Dăduse, probabil, peste o mină.

Aşa se părea cel puţin. În realitate, era vorba de execuţia unui trădător, a maiorului Brown, şi de ultima lui misiune în serviciul patriei. Germanii s-au apropiat de automobilul distrus, au găsit ofiţerul mort, i-au cercetat documentele şi au găsit cutia cu harta. Era o captură de

prima mînă ! Sergentul fusese lăudat de locotenent, care dăduse harta colonelului, iar acesta îi strînsese mîna cordial. Feldmareşalul Rommel jubila. Avea în mînă ultimele informaţii care-i lipseau ; de ele avea nevoie pentru realizarea atacului planificat.

Staţia britanică de interceptare a înregistrat raportul lui Rommel din noaptea de 24 august 1942 către Înaltul comandament al Wehrmachtului. După ce Bletchley Park a decodat telegrama, generalul Alexander a primit la Cairo ştirea că Rommel va declanşa atacul în noaptea de 31. Nu ne vom ocupa de desfăşurarea bătăliei în deşert. A decurs conform planului comandamentului britanic. „Ultra“ şi „Misiunea Condor“ a lui Eppler au contribuit la rezultatele obţinute. Generalii britanici n-au aruncat în bătălie toate tancurile pe care le aveau la dispoziţie. N-a fost nevoie. N-a fost nevoie nici măcar să atace infanteria. În dimineaţa de 6 septembrie, Rommel a ordonat retragerea. Şi faptul acesta a marcat o cotitură în campania din Africa.

Erwin Rommel n-a aflat niciodată dedesubturile bătăliei de la Alam Halfa şi ale celei de mai tîrziu de la El Alamein. Nici cînd i s-a comunicat că navele cisternă care-i aduceau carburanţii atît de necesari au fost distruse de piloţii britanici n-a bănuit că insuccesul se datora „Enigmei“.

După Alam Halfa a urmat El Alamein şi înfrîngerea lui Rommel pe pămîntul Africii. Şi în această bătălie hotărîtoare au avut rolul lor serviciul de informaţii şi „Ultra“. În cursul bătăliei, care avea să se transforme pentru naziști într-o catastrofă, s-a pus problema continuării aprovizionării cu carburanţi a tancurilor lui Rommel. Nu era o sarcină uşoară ; pentru rezolvarea ei a intervenit personal Mussolini. A dat ordin comandamentului foţelor navale italiene ca toate tancurile petroliere disponibile să fie umplute pînă la refuz, iar cargoboturile să fie încărcate cu muniţii şi să plece imediat în ajutorul trupelor lui Rommel.

Ordinul ducelui avea încă acoperire. Feldmareşalul Albert Kesselring i-a trimis lui Rommel, la El Alamein, o telegramă cuprinzătoare în care-i comunica că în şaptezeci şi două de ore un convoi de vase italiene cu încărcătura necesară va ajunge la ţărmul african. Numai că informaţia a fost citită la Bletchley Park. Căpitanul Winterbo-

tham ezită însă s-o înainteze. Informația era prea prețioasă și, în același timp, periculoasă.

Dacă avioanele britanice atacau convoiul, Rommel nu primea carburanții atît de necesari și faptul acesta putea decide bătălia pentru Africa în favoarea Marii Britanii. Pe de altă parte, germanii vor înțelege că Military Intelligence a pus mîna pe o informație referitoare la convoi ; în consecință, vor căuta locul pe unde se scurgeau informațiile și secretul sistemului „Ultra" ar putea fi aflat. Ce era mai important ? Să fie păstrat secretul mașinii lui Turing, despre care germanii n-aveau deocamdată nici cea mai mică idee, sau să fie înfrînt Rommel ?

La 27 octombrie, la scurt timp după miezul nopții, Winterbotham a telefonat printr-un aparat special, care descompunea cuvintele într-un flux neinteligibil de țipete spre a le aduce la normal la celălalt capăt al firului, premierului britanic, Winston Churchill. Acesta a cîntărit consecințele și, spre deosebire de cazul Coventry, de data aceasta a aruncat în joc secretul sistemului „Ultra" și a decis imediat : să fie atacat și distrus convoiul.

Britanicii scufundaseră pînă atunci multe nave a căror poziție fusese trădată de telegramele radio. Dar au vegheat la respectarea unui ordin sever. Ca să nu fie trădată sursa informațiilor, comandamentul aviației trimisese în toate cazurile deasupra navelor vizate măcar un avion de recunoaștere pentru a crea impresia că au fost reperate din întîmplare. Abia după aceea veneau bombardierele. De data aceasta, însă, regula nu putea fi respectată. Sudul Mediteranei era învăluit într-o ceață deasă.

Bazele aeriene britanice din Malta au primit ordinul de atac și, la scurt timp după aceea, mai multe bombardiere și-au luat zborul de pe aeroporturile Halfar și Luqa. Au descoperit prima navă italiană, „Proserpina", în apropierea țărmului african, lîngă Tobruk. Erau în total douăzeci de avioane „Beaufort" și „Bisley", dar „Proserpina", era apărată de o escortă puternică. Au scufundat-o cu prețul pierderii a șase avioane.

Rachetele luminoase au permis reperarea în ceață și a altor nave. Nava cisternă italiană „Tripolino" a fost scufundată de avioane britanice „Wellington". Toate vasele convoiului au sfîrșit pe fundul mării, o singură navă de escortă, „Brioni", a ajuns în golful Tobruk protejată de ceață. Bombardierele americane „Liberator" au găsit-o,

însă, și au scufundat-o mai înainte de a începe pomparea carburantului.

Rommel turba de furie, Hitler — la fel. Feldmareșalul Kesselring era convins că era vorba de o trădare ; altfel cum ar fi găsit britanicii convoiul prin ceață și cum ar fi reușit să scufunde toate navele. Trebuia să se afle cel puțin cîți trădători fuseseră. Telegrama lui Kesselring în care cerea o anchetă severă a ajuns la Berlin la 1 noiembrie. În aceeași zi, a avut-o și Military Intelligence din Londra. Winterbotham și Stewart Menzies au înțeles că de data aceasta secretul „Enigmei" era realmente amenințat, pentru că Kesserling cerea, între altele, verificarea gradului de siguranță a cifrurilor și codurilor mașinilor „Enigma".

Și acest pericol grav a putut fi preîntîmpinat. A intrat iarăși în scenă echipa din Cairo a lui Military Intelligence. Unui adresant fictiv din Neapole i-a fost expediată o telegramă cifrată într-un cod, despre care serviciul de informații britanic știa că Abwehrul îl poate descifra. Conținea mulțumiri adresate unui grup de agenți fictivi pentru expedierea la timp la Cairo a informațiilor referitoare la convoiul de nave care plecase din golful Neapole în ajutorul lui Rommel. Telegrama a fost expediată la 2 noiembrie și a provocat panică. Serviciul de informații italian SIM, poliția, Gestapoul și agenții Abwehrului s-au repezit pe urmele „abilului" grup de agenți secreți cu sediul la Neapole. Bineînțeles că n-au găsit nici unul, pentru că nu existau. Cu toate acestea, au fost umplute multe închisori. Și secretul a fost în continuare păstrat.

Comandantul Armatei a opta britanice, generalul Montgomery, a trimis unităților sale în seara din ajunul bătăliei de la El Alamein un mesaj în care, printre altele, spunea : „Bătălia la care pornim va fi decisivă și va rămîne în istorie. Ea va însemna o cotitură în acest război".

Montgomery a avut dreptate. După zece zile de lupte crîncene, Armata a opta britanică a distrus pozițiile naziste și a pus stăpînire pe cîmpul de bătaie. Victoria a însemnat sfîrșitul „Afrikakorps"-ului lui Rommel. Aliații au luat inițiativa pe continentul negru, fapt de o importanță deloc neglijabilă nu numai pentru evoluția situației din Africa de Nord, dar — într-o anumită măsură — și pentru desfășurarea celui de al doilea război mondial.

În trecut am fost martorii glorificării victoriei de la El Alamein. Ziariști, oameni politici, militari și chiar is-

torici occidentali au caracterizat El Alamein-ul ca un exemplu strălucit de strategie militară, de tactică și eroism. Vom respecta veșnic eroismul celor care și-au dat viața în lupta împotriva fascismului, al celor ce au cîștigat bătăliile și le-au supraviețuit. Dar azi, cînd cunoaștem secretele succesului atît de mult așteptat și ale cotiturii atît de necesare, trebuie să ne ajustăm aprecierile. Pentru că astăzi cunoaștem și forța armei secrete, care a fost mașina de decodat a lui Turing, „Ultra".

Operaţiunea „Mincemeat“

A fost un eveniment senzaţional care a ocupat primele pagini ale presei mondiale. În ianuarie 1963 a dispărut în capitala libaneză, Beirut, Harold Adrian Russel Philby. Şi, după cum scriau ziarele, a dispărut în împrejurări suspecte. Cîndva fusese primul secretar al ambasadei britanice de la Washington ; ulterior, a lucrat în calitate de corespondent pentru Orientul Apropiat al cunoscutelor ziare londoneze „Observer“ şi „Economist“. Era celebru şi se bucura de o mare popularitate.

Printre colegii lui ziarişti se răspîndise zvonul că ar fi fost de mai mulţi ani unul din conducătorii Secret Intelligence Service-ului britanic, ba chiar unul din puţinii aspiranţi la funcţia de şef al acestui celebru serviciu de informaţii. A venit apoi ştirea senzaţională că acest specialist proeminent lucra de mulţi ani pentru serviciul de informaţii sovietic.

Kim Philby e pe drept cuvînt numit agentul secret al secolului XX. Peripeţiile lui întrec aventurile eroilor din literatură. Mai puţin cunoscută e, totuşi, contribuţia acestui maestru al serviciului secret la pregătirea unuia din cele mai abil înscenate blufuri din al doilea război mondial, la care un rol important l-au jucat informaţiile cifrate false, alese cu grijă, ingenios combinate şi servite inamicului cu diferite garnituri, care erau menite să convingă şi chiar au convins.

Serviciul secret britanic a născocit pentru această acţiune numele conspirativ „Mincemeat“, ceea ce poate însemna umplutură, carne tocată ş.a.

În primele faze ale războiului, mareşalul Rommel a fost steaua cea mai strălucitoare a Wehrmachtului nazist. A uimit lumea cu iscusinţa sa militară, a fost poreclit „Vulpea deşertului“, era favoritul lui Hitler, se părea că

va deveni stăpînul Africii de Nord. Apoi a fost nevoit să ridice mîinile și să se predea. La începutul lunii mai 1943, în Africa au învins Aliații, au luat prizonieri circa trei sute de mii de germani și au capturat armamentul a două armate inamice, punînd definitiv capăt expansiunii lui Hitler pe continentul negru.

Acum era, însă, vorba despre Europa. Oricine privește harta poate să-și dea seama că cel mai scurt salt pe care puteau să-l facă armatele aliate era în Sicilia. Lucrul acesta îl știau, desigur, și germanii. Mai ales după 11 iunie 1943, cînd armatele aliate au debarcat pe insula Pantelleria, aflată la jumătatea drumului dintre Tunisia și Sicilia.

Era posibil să se găsească modalitatea prin care încăpățînatul Hitler, care nu se lăsa sfătuit nici de generalii săi cei mai iscusiți, să fie convins că scena pe care avea să se desfășoare următoarea operație nu va fi Sicilia ? Singura posibilitate era să i se alimenteze dubiile și să se încerce să i se întărească părerea că Sicilia era din punct de vedere strategic un obiectiv prea previzibil, prea evident și, deci, așteptat, și că, din această cauză, Aliații ar fi ales un alt loc din sudul Europei. În sud, operația ar fi putut debuta în cîteva puncte deodată. De exemplu, în Balcani și, concomitent, în Sardinia. Ca și din insula Pantelleria pînă în Sicilia, din Sardinia s-ar efectua un singur salt pînă în Franța.

La London Controlling Section, cunoscut de noi ca L.C.S., s-a născut ideea ca Hitler și mareșalii lui să fie păcăliți printr-o înscenare abilă. „Mincemeat" a fost o operațiune strălucit executată, care a ajutat la realizarea integrală a planului elaborat. După război, a căpătat o mare celebritate și a fost calificată ca genială, unică, originală ; ziariștii s-au întrecut în descrierea entuziasmantă a evenimentelor pline de spirit de aventură. Desigur, a fost o acțiune excepțională, dar nici pe departe o stratagemă militară originală. Chiar dacă facem abstracție de clasicul „cal troian", cu variantele lui ulterioare, chiar dacă trecem cu vederea precedentul clarificat cu ofițerul gaullist mort, Clamorgan, și tot găsim pentru „Mincemeat" un model direct în istoria operațiunilor secrete.

În timpul primului război mondial, în 1917, sir Edmund Allenby a preluat conducerea armatei britanice din peninsula Sinai. Nimeni nu l-a invidiat pe general pentru această numire. De mult trupele imperiului britanic erau

blocate acolo. Încercaseră de cîteva ori să străpungă linia germano-turcă la Gaza, dar fără succes. De aceea, noul comandant s-a hotărît să adopte un plan nou. Multora li s-a părut irealizabil. Allenby vroia să înconjoare duşmanul şi să atace cu cavaleria punctul slab de la Beersheva, unde se aflau unităţile turceşti. Aproape nimeni nu considera posibilă deplasarea prin deşert pe o poziţie nouă, fără ca inamicul să nu observe.

Doi oameni ştiau cum să facă acest lucru. Ei erau : colonelul Richard Meinertzhagen şi generalul de brigadă Archibald Wavell. S-au pus repede pe treabă. Amîndoi ştiau că mai întîi trebuie scoase din circulaţie serviciile de informaţii şi de recunoaştere aeriană germane. Apoi, trebuia convins comandantul german al frontului, generalul Kresse von Kressenstein, că armata britanică se pregătea din nou să facă o breşă la Gaza şi că toate mişcările cavaleriei in direcţia Beersbevei constituiau doar o acţiune de camuflaj pentru derutarea comandamentului germano-turc.

Cum puteau să realizeze această intenţie ? Meinertzhagen, care era ofiţer de informaţii la statul-major al lui Allenby, vroia să strecoare inamicului documente trucate, să furnizeze serviciului de informaţii german informaţii false, care veneau în sprijinul planului britanic. După cum se vede, fantezia lui Meinertzhagen lucra din plin, ceea ce, însă, nu-l împiedica să gîndească perfect logic. Planul lui era în principiu simplu şi el s-a apucat să-l pună în practică.

Mai întîi şi-a cumpărat un caiet legat în piele şi, deliberat, a început să ţină un jurnal zilnic. Nu chiar din ziua cînd şi-l procurase, ci de la Anul nou. Printre însemnările banale ale unui oarecare ofiţer britanic, apăreau tot mai des informaţii militare strategice, din care reieşea că mişcările din Beersheva sînt o parte a manevrei de camuflaj, că, în realitate, se pregătea peste cîteva săptămîni un nou atac britanic în Gaza. Erau informaţii abil strecurate printre impresiile, dorinţele şi suspinele unui tînăr englez, care fusese transferat în deşertul fierbinte, în timp ce el ar fi preferat ceaţa londoneză.

Colonelul Richard Meinertzhagen a luat caietul, l-a răsfoit de nenumărate ori cu mîinile murdare, unele pagini le-a stropit cu ceai, într-un cuvînt a murdărit jurnalul ca să arate ca şi cum ar fi fost purtat de cineva luni de zile. A cerut de la magazie o raniţă uzată şi a pus între filele

jurnalului o bancnotă de douăzeci de lire. În 1917, nici în Egipt această sumă nu era prea mică. Apoi a rugat pe cineva de la statul-major să scrie o scrisoare, în care soția îi comunica ofițerului britanic de pe frontul egiptean că i s-a născut un fiu și îl întreba ce nume să-i dea. O altă scrisoare, care s-a adăugat celorlalte lucruri din raniță, era scrisă și gata de expediere. Era adresată soției și cuprindea, printre multe chestiuni personale, cîteva fraze în care ofițerul de stat-major se plîngea de comandant. Generalul Allenby era un carierist, ahtiat de glorie; nu de mult schimbase din senin data ofensivei planificate la Gaza pentru mijlocul lui noiembrie. Așa că cine știe cînd avea să se termine totul.

Meinertzhagen nu vroia să lase nimic la voia întîmplării. De aceea, a confecționat și un proces-verbal cifrat al unei ședințe de stat-major, a pus în raniță și tabelele de cifru, pentru ca germanii să poată decoda informațiile. La urmă, a cerut de la popotă și puțin sînge proaspăt și a făcut pe raniță o pată mare.

La 10 octombrie 1917, imediat după răsăritul soarelui, a ordonat să-i fie înșeuat calul, și-a aruncat ranița pregătită pe umăr și a pornit în direcția pozițiilor germane. Știa că în zona respectivă era imposibil să nu întîlnească o patrulă turcă înaintată. Nu s-a înșelat. Au apărut și au început să tragă după el. Meinertzhagen a întors calul și a pornit în galop înapoi. În același timp, a aruncat ranița, în așa fel ca turcii s-o poată găsi. A aruncat în urma lui un binoclu și o pușcă englezească, precum și un bidon de campanie cu un rest de ceai.

Cel mai mare efect asupra sergentului turc care ridicase ranița l-a avut bancnota de douăzeci de lire. Nimeni pe lume n-ar fi aruncat-o. Probabil că iscoada britanică băuse mult. Turcul a băgat banii în buzunar, iar documentele și ranița le-a predat la statul-major german.

Stratagema reușise. Dar acesta era doar prologul înscenării pregătite. Actul următor aveau să-l joace telegramele și tabelele cu cifruri din ranița care se afla acum la statul-major german. Lupta pe frontul invizibil începuse în eter. Emițătorul britanic, ale cărui antene de o sută cincizeci de metri erau instalate pe piramida lui Kheops de la Giseh, a început să transmită telegrame atent ticluite, destinate numai și numai germanilor. Colonelul Meinertzhagen miza pe faptul că, avînd tabelele de cifruri, aceștia vor încerca să decodeze telegramele engleze.

Chiar una dintre primele telegrame şi-a atins scopul. Era o circulară către toate unităţile britanice, în care Cartierul general anunţa pierderea raniţei ofiţerului de statmajor Meinertzhagen. Persoana care o va găsi va trebui s-o predea imediat la cel mai apropiat comandament.

Altă telegramă o completa discret pe cea anterioară. Colonelul Meinertzhagen avea dificultăţi din cauza raniţei pierdute. Germanii au reuşit să intercepteze o informaţie care semnala o acţiune întreprinsă de curtea marţială. După ce au decodat-o, s-au aflat în faţa următorului text :

„Colonelul Richard Meinertzhagen de la Desert Mounted Corps (cavaleria de deşert. — *V.P.B.)* trebuie să se prezinte neîntîrziat la Cartierul general pentru anchetă. Ofiţerul se va întoarce la unitate pînă la începerea ofensivei de la 14 noiembrie 1917".

După cum i-a relatat ulterior scriitorului american Brown un ofiţer activ de la L.C.S., maiorul Wingate (al cărui tată s-a aflat în primul război mondial chiar la piramidele egiptene, unde s-a pregătit farsa despre care vorbim), telegramele radio mai cuprindeau cîteva informaţii menite să-i deruteze pe germani şi pe turci. Într-una din ele se spunea că ofensiva nu putea începe mai repede, pentru că generalul sir Allenby era în concediu pînă la 7 noiembrie.

Dar nici asta n-a fost tot. Pe străzile din Cairo au apărut afişe ce anunţau că la 14 noiembrie vor avea loc pe hipodrom întreceri hipice, la care organizatorii au invitat şi o unitate a cavaleriei britanice de deşert. „Egyptian Gazette" din Cairo a publicat nu numai anunţuri, ci şi articole despre concurs, precum şi pronosticuri pentru cei care pariau. Pe hipodrom au apărut egipteni cu mături care pregăteau locul pentru întrecerile care nu aveau să se desfăşoare niciodată.

Cînd a reuşit să înregistreze şi să decodeze telegramele germane destinate comandanţilor de unităţi de pe front, serviciul britanic de interceptare a realizat că generalul Kressenstein s-a decis să-şi regrupeze formaţiunile aşa cum doreau strategii britanici. Venise clipa favorabilă pentru o nouă acţiune a colonelului Meinertzhagen. Chiar dacă episodul pare foarte romantic, el e confirmat de participanţii la acţiune şi e citat de surse foarte serioase. Şi încă ceva : să nu uităm că este vorba de anul 1917, iar acum mai bine de şaizeci de ani multe lucruri erau altfel.

Spionii britanici, care ici-colo reușiseră să se strecoare în preajma armatei germane și mai ales a celei turcești, știau că turcilor le lipseau țigările. Meinertzhagen vroia să se folosească de această împrejurare pentru a-și realiza planul. A intervenit să se fabrice o sută douăzeci de mii de pachete cu țigări cu opium și să se confecționeze cincisprezece mii de cai din paie și pînză de sac. A ordonat telegrafiștilor să transmită continuu volumul obișnuit de informații, ca și cum cavaleria deșertului s-ar afla în totalitate la locul ei din Gaza. Între timp, generalul Allenby s-a mutat în tăcere și pe neobservate împreună cu cavaleriștii lui pe pozițiile pregătite, în apropiere de Beersheva. Și a așteptat căderea nopții.

În Africa, noaptea se lasă brusc, fără amurg, dar britanicii calculaseră minuțios acțiunea. Brusc, pe boltă s-au ivit cîteva avioane britanice și deasupra pămîntului nimănui, dar destul de aproape de pozițiile turcești, au început să cadă din cer cutii cu țigări. Turcii au privit o clipă miracolul, apoi și-au spus că aviatorii au comis, probabil, o eroare. Trebuiau să ducă tutunul în pozițiile britanice, dar Allah le luase mințile și nimeriseră cu cîțiva kilometri mai departe. Soldații turci au dat năvală din tranșee și din corturi și s-au repezit în deșert după țigări.

La 30 octombrie 1917, artileria britanică a început să bombardeze pozițiile turcești de la Beersheva. Apoi au apărut cincisprezece mii de cavaleriști din Desert Mounted Corps și au atacat orașul. După ce au fumat țigările cu opiu turcii au căzut într-un somn adînc. S-au trezit abia în prizonieratul britanic.

Operația a continuat rapid și conform planului. Cavaleria britanică a alungat rămășițele inamicului pînă la mare, nu departe de Gaza. Acolo așteptau unitățile generalului Allenby care au atacat. Frontul turcesc s-a năruit. La 9 decembrie 1917 generalul Allenby a intrat în Ierusalim.

Firește, multe se schimbaseră de atunci și nimeni n-ar mai fi putut, în 1943, să reia vechea rețetă, înlocuind ranița de pînză cu o geantă de curier cu cheie. Și conjunctura era cu totul alta. Debarcarea în Sicilia era o operație probabilă și așteptată. Iar un atac așteptat are doar jumătate de șansă să izbutească, pentru că inamicul e pregătit. Una din cele mai vechi și mai eficace arme strategice — surpriza — nu putea fi folosită.

Lucrul acesta îl știau atît generalii britanici, cît și cei americani, și de aceea încercau să găsească un Meinertz-

hagen. Şi l-au găsit. Se numea Ewen Montagu. Era locotenent în forţele navale şi multă vreme s-a crezut că a fost singurul autor al proiectului cu numele morbid de „Mincemeat". Apoi şi-a făcut apariţia maiorul Wingate şi a propus o înscenare asemănătoare celei la a cărei realizare contribuise tatăl său în timpul primului război mondial, sub conducerea generalului Allenby.

Era vorba de al doilea autor sau, cel puţin, de un coautor al acţiunii. Kim Philby era în vremea aceea şeful secţiei iberice a lui Secret Intelligence Service. Cînd Ewen Montagu s-a prezentat cu planul, acesta a apărut şi pe biroul lui Philby, după cum cu siguranţă a apărut şi pe biroul adjunctului şefului Marelui stat-major al armatei britanice, sir Archibald Nye.

Ewen Montagu a fost trimis în secţia 17 F a Amiralităţii, adică în secţia de informaţii a Marinei militare britanice, care se ocupa de acţiunea de derutare a inamicului. Era fiul respectabilului bancher londonez lordul Swaythling, şi, ca atare, primise o educaţie corespunzătoare. Studiase în Westminster, la Trinity College al Universităţii Harvard, iar după război devenise unul din juriştii britanici de frunte. Maior de aviaţie, iar în viaţa civilă expert în antichităţi, sir Archibald Cholmondley ocupa la Ministerul aviaţiei aceeaşi funcţie ca Montagu la Amiralitate. Cei doi s-au întîlnit, au luat ca model operaţia din primul război mondial, pe care au perfecţionat-o mult. Apoi, Ewen Montagu a înaintat propunerea aşa-numitului XX-Committee, organizaţie a secţiei a cincea a lui Military Intelligence.

În Marea Britanie, sistemul aprobărilor n-a funcţionat nici în timpul războiului fără tărăgăneli. Sir Archibald Nye a înaintat propunerea lui Winston Churchill ; acesta a dispus să fie expediată generalului Eisenhower ; concomitent, ea a fost trimisă Comandamentului aliat — Combined Chiefs — de la Washington, precum şi Marelui stat major de la Londra. Abia după aceea a putut începe acţiunea propriu-zisă.

Ca sursă de inspiraţie a servit cazul ofiţerului francez Clamorgan, al cărui substrat a fost dezvăluit generalilor britanici de telegramele decodate de „Ultra". Autorii erau avertizaţi asupra greşelilor. Ofiţerul de informaţii al lui De Gaulle, Clamorgan, care avea asupra lui importante documente secrete, şi-a pierdut viaţa în 1942 în cursul unui zbor de la Lisabona la Tanger. Avionul lui s-a prăbuşit

sau a fost doborît în Spania, nu departe de Cadiz, căzînd în mare ; valurile au adus la ţărm cadavrul lui Clamorgan. Documentele au ajuns în mîinile ofiţerilor spanioli de la Seguridad, care, înţelegînd ce valoare au, le-au predat Abwehrului. Exista pericolul ca germanii să afle din ele despre pregătirile efectuate de Aliaţi în vederea acţiunii de la Alger.

În acest caz, un rol important a jucat norocul, respectiv suspiciunea naziştilor. Documentele autentice, care puteau complica serios aplicarea planului, au fost considerate de germani false şi n-au fost luate în seamă. Deoarece în cazul operaţiunii „Mincemeat" problema se punea invers, era absolută nevoie ca de data aceasta nemţii să considere documentele autentice. Acesta era rolul căpitanului Montagu şi a colaboratorilor săi. Cu ajutorul telegramelor germane decodate de „Ultra", ei trebuiau să urmărească consecinţele operaţiunii.

Mai întîi, trebuia găsit cadavrul unui tînăr. Ewen Montagu l-a găsit la morgă. Tînărul decedase în urma unei congestii pulmonare ; părinţii lui şi-au dat consimţămîntul cînd au aflat, într-o variantă parţial modificată, despre ce era vorba. Montagu le-a spus că va servi unei cauze nobile — cadavrul fiului lor va fi folosit în scopuri medicale. Au pus o singură condiţie : numele lui să nu apară nicăieri. Aceasta a fost premisa de bază a operaţiunii.

Mortul a primit mai întîi un nume nou. A devenit William Martin. El a ajutat la înfrîngerea naziştilor şi i-a făcut celebri pe autorii operaţiunii. Echipa căpitanului Montagu a trebuit să lucreze cu cea mai mare grijă. Serviciul britanic de informaţii a ţinut cont de faptul că agenţii naziști stăteau la pîndă, că Abwehrul avea şi la Londra oamenii lui, capabili să sesizeze anumite fapte importante. De aceea, au transportat cadavrul de la morgă la Horseferry Road în taină, noaptea, sub supravegherea paznicului londonez de cadavre, Bentleye Purchase.

Nu l-au transportat cu o maşină a pompelor funebre. Au venit cu o camionetă în care au adus o ladă mare de metal plină cu gheaţă. Au pus cadavrul în ladă şi l-au dus la sediul lui XX — Committee, în Regent Street. Aici a primit William Martin şi un grad militar fictiv. Sub numărul 09560 a fost înregistrat în fişier cu gradul de căpitan, iar în timpul acţiunii — cu gradul de maior al marinei regale, detaşat în interes de serviciu la statul-major Combined Operations Headquarters.

Acesta a fost doar începutul, primii și cei mai ușori pași pe calea creării unei noi persoane. Ofițerul trebuia să aibă o biografie impecabilă, un trecut, rude și cunoscuți, o misiune secretă corespunzătoare, care urma să joace un rol convingător în desfășurarea operațiunii. Fiecare detaliu trebuia să fie logic, plauzibil și demonstrabil. Dacă agenții lui Canaris ar fi avut îndoieli, trebuiau să poată verifica detaliile biografiei lui Martin.

Au măsurat cadavrul și au găsit un ofițer cu aceeași talie, de la care au luat o uniformă uzată. Bill Martin nu putea să aibă în timpul războiului o uniformă nouă. Au cumpărat o cămașă dintr-un magazin de lux. Cămașa putea fi nouă. Era normal ca Bill Martin să-și cumpere o cămașă nouă pentru călătoria importantă pe care o avea de făcut. Va avea chiar bonul în buzunar. Cînd au reușit să facă rost și de niște ghete de mărimea respectivă și suficient de uzate, li s-a părut că partida e cîștigată. Nu și-au dat seama că nu vor putea încălța cadavrul înghețat. Au trebuit, deci, să-l lase pe Bill să se dezghețe pînă la genunchi. Celelalte componente ale uniformei le-au procurat în așa fel, încît agenții lui Canaris să poată verifica la spălătorie sau curățătorie faptul că ele aparțineau cu adevărat lui William Martin.

Cu aceasta, prima parte a operațiunii se încheiase. De abia acum Ewen Montagu trebuia să-și demonstreze talentul organizatoric. Nu era ușor să i se fabrice maiorului Martin un trecut care să poată fi verificat pînă în cele mai mici amănunte. I-au găsit un tată și o mamă. Au instruit o fată demnă de încredere, Pamela, ca să-i fie logodnică. I-au pus în buzunarul de la piept cîteva scrisori de la o secretară, prietenă a lui Bill Martin. Au cumpărat pe credit de la un bijutier de pe Bond Street, S. J. Phillips, un inel de logodnă cu numele respectiv și i-au pus factura în buzunar.

I-au deschis la Lloyd Bank Ltd. din Londra un cont și i-au pus în portofel și o somație — redactată, de altfel, în termeni foarte politicoși — a directorului acestei respectabile instituții bancare, E. Whitney Jones, în care i se atrăgea atenția domnului William Martin că a depășit depunerile cu șaptezeci și nouă de lire, nouăsprezece șilingi și două pence. Biletele de teatru, unde fusese, desigur, cu logodnica, ca și biletele de metrou aveau date de dinainte de 24 aprilie.

Şi acest amănunt era important. Tînărul, care luase identitatea maiorului Martin, decedase de cîteva zile, iar preparativele duraseră şi ele cîteva zile. Acţiunea era pregătită pentru noaptea de 29 spre 30 aprilie. Cînd valurile aveau să aducă cadavrul la ţărm, acesta n-avea să mai fie într-o stare perfectă. Aşa că biletele şi facturile datate trebuiau să ateste că el fusese în acea perioadă la Londra, de unde plecase în călătoria de serviciu cu un avion-curier care suferise un accident.

Toată recuzita de pînă acum servea la crearea noii persoane, la confirmarea identităţii „omului care n-a trăit niciodată". Cel mai important lucru în cadrul operaţiunii era conţinutul genţii de curier, legată cu un mic lanţ de încheietura mîinii mortului. Era exact de tipul celor pe care le poartă curierii bancari din City sau curierii instituţiilor publice. Lanţul prins de încheietură exclude posibilitatea ca cineva să le smulgă geanta din mînă. În cazul lui Bill Martin, sistemul de siguranţă servea încă unui scop. Mortul n-ar fi putut ţine geanta în mînă, mai ales în cazul cînd ar fi avut de făcut un drum mai lung prin valurile mării.

Geanta de curier trebuia să conţină informaţii din care să reiasă că armatele aliate nu intenţionează să debarce în Sicilia, ci în Grecia. Ewen Montagu — şi nu este exclus ca în echipa lui să fi fost şi cineva din secţia iberică a Secret Intelligence Service-ului, condusă de Kim Philby — nu-i pusese lui Martin în geantă planurile operaţiei sau informaţii oficiale în adevăratul sens al cuvîntului. Dacă ar fi procedat aşa, ar fi putut trezi bănuiala agenţilor germani, ba chiar şi a generalilor lui Hitler. A folosit un mijloc mai puţin ostentativ. A mizat pe intuiţia ofiţerilor din serviciile de informaţii naziste. Germanii urmau să cadă singuri în cursă. Din documente trebuia să reiasă că aliaţii plănuiau debarcarea în Sicilia doar ca o manevră de camuflaj, adevărata acţiune fiind pregătită pe ţărmurile Sardiniei şi Greciei.

Lucrătorii serviciului britanic de informaţii au pregătit călătoria lui Bill Martin pînă în cele mai mici amănunte. Maiorul era un curier trimis cu avionul în Africa de Nord. Ducea documente, dar şi scrisori personale pentru cîţiva comandanţi britanici. Avionul fusese doborît sau suferise o avarie şi, pur şi simplu, se prăbuşise în mare, undeva la est de Gibraltar. Maiorul Martin se salvase, dar pierise mai tîrziu în mare cu geanta prinsă de încheietura mîinii. Pro-

babil că fusese măturat de valuri din barca de salvare pneumatică, iar, ulterior, acestea îi aduseseră cadavrul la țărm și-l aruncaseră pe plajă.

Maiorul Martin avea în geantă o scrisoare a adjunctului șefului Marelui stat-major britanic, sir Archibald Nye, adresată generalului Alexander, comandantul Corpului 18 de armată din Africa. Era scrisă pe un formular oficial, cu antetul Ministerului de război, Whitehall, London S.W.I. Archie îi comunica, printre altele, cîteva amănunte demne de atenție în legătură cu plănuita debarcare a trupelor aliate în Peloponez.

Tot falsă era și cea de a doua scrisoare. Era adresată de lordul Louis Mountbatten amiralului Cunningham, comandantul forțelor armate britanice de la Alger. Era datată 21 aprilie 1943, mai bine spus, plastografia era prevăzută cu această dată.

„Dragă amirale,

I-am promis adjunctului șefului Marelui stat-major că, cu ajutorul dumitale, maiorul Martin va preda scrisoarea pe care o are asupra sa generalului Alexander. E vorba de o chestiune urgentă. Deoarece sînt cîteva pasaje, pe care nu trebuie să le vadă alți funcționari ai Ministerului de război, n-am putut trimite scrisoarea pe calea obișnuită.

Contez pe faptul că veți avea grijă ca scrisoarea să-i parvină lui Alexander repede și sigur.

Cred că maiorul Martin e omul de care aveți nevoie. Pare sfios și șters, dar își cunoaște munca. A prevăzut consecințele operațiunii de la Dieppe mai bine decît cei mai mulți dintre noi și s-a prezentat foarte bine la recentele manevre, care au avut loc în Scoția, cu cele mai moderne nave de debarcare.

Vă rog să mi-l trmiteți urgent înapoi, înainte de a începe ofensiva. Ar putea să aducă și sardele. Aici sînt raționalizate.

Al dumitale,

Louis Mountbatten“.

Esențiale erau aceste două scrisori. Celelalte documente le puseseră doar ca să justifice prezența gențif. Lordul Mountbatten mai trimitea generalului Eisenhower la Alger șpalții unor broșuri cu conținut militar, rugîndu-l să scrie o prefață. Geanta se umpluse. Mortul putea pleca în misiunea de curier.

Cadavrul, îmbrăcat și echipat în mod corespunzător, a fost pus într-o ladă mare, izolată termic, care semăna cu un sicriu ; au scris pe ea „Aparate optice. Atenție ! Fragil !“ și au îmbarcat-o la bordul submarinului „Seraph“ din Royal Navy. Acesta a plecat în cursă la 29 aprilie 1943, ora șaisprezece, și a dispărut curînd sub apă. Cu excepția căpitanului și a lui Montagu, nimeni nu știa ce conține de fapt strania ladă.

La 30 aprilie, cu puțin timp înainte de răsăritul soarelui, submarinul s-a ridicat la suprafață, iar căpitanul a ordonat aducerea pe punte a lăzii. Apoi a îndepărtat echipajul. Au verificat poziția exactă, care fusese fixată pe baza coordonatelor stabilite de experții în curenți marini, apoi Ewen Montagu a deschis lada și a aruncat cadavrul în mare. Specialiștii calculaseră că mortul, care urma să se dezghețe, va fi dus de curent spre litoralul spaniol, în apropiere de Huelva.

Dimineața, mafiorul Martin a fost descoperit de un pescar în valurile de lîngă plajă. Acesta a pus cadavrul în barcă și a intrat în port. Acolo, cadavrul-a fost transportat la morgă, unde i s-a desfăcut geanta de la mînă și a fost predată Seguridad-ului. Acesta l-a înștiințat în aceeași zi pe viceconsulul britanic din Huelva. Viceconsulul nu știa nimic despre acțiunea de camuflaj. La rîndul lui, el l-a înștiințat telefonic, conform uzanțelor, pe atașatul de marină de la ambasada de la Madrid, căpitanul J.H. Hillgarth, și a cerut instrucțiuni. Ambasadorul nu fusese nici el informat de Londra în legătură cu acțiunea, dar i-a cerut viceconsulului să se ocupe fără întîrziere de geanta curierului : geanta trebuia să ajungă în mîinile lui înainte de a fi fost deschisă de spanioli. Dar acest lucru nu s-a întîmplat ; cei de la Londra știau ce se va petrece. Seguridad-ul i-a comunicat reprezentantului Marii Britanii că, pînă la elucidarea cazului, geanta va rămîne sechestrată oficial.

În realitate, însă, polițiștii spanioli luaseră imediat legătura cu reprezentantul Abwehrului. Acesta a organizat fotocopierea tuturor documentelor. Între timp, paznicul cadavrului și medicul legist chemat au constatat că mortul era ofițer britanic, care s-a înecat din cauza unei avarii suferite de avionul lui deasupra mării.

Acum trebuia să intre în scenă atașatul Hillgarth de la Madrid. El a cerut insistent autorităților spaniole înapoierea genții. Spaniolii au raportat imediat agentului

Abwehrului despre interesul deosebit manifestat de englezi față de documente.

Între timp, numele maiorului William Martin a apărut pe lista celor căzuți, publicată de Amiralitatea britanică. La 4 iunie, „Times" a reprodus lista militarilor britanici căzuți, și maiorul Martin se găsea printre ei. Printr-o coincidență, fără intervenția lui Ewen Montagu, pe aceeași listă figurau numele altor doi ofițeri britanici care pieriseră și ei în cursul unui accident aerian în apropierea coastelor spaniole. Acțiunea se desfășurase, deci, conform planului.

Britanicii i-au organizat maiorului Martin o înmormîntare cu toate onorurile. Logodnica Pamela a trimis o coroană de la Londra. Marinari spanioli au tras deasupra mormîntului salva de onoare. Agentul Abwehrului, care era prezent la cimitir, a putut citi pe piatra funerară următoarea inscripție :

William Martin
29 martie 1907—24 aprilie 1943
fiul iubit al lui John Glyndwyr Martin și al soției sale Antonia Martin din Cardiff, Wales

Dulce et decorum est pro patria mori

Agentul Abwehrului a înțeles că aceasta era șansa vieții lui și a trimis imediat fotocopia tuturor documentelor la Berlin. Zelos, în timpul colaborării cu oficialitățile spaniole, el a încercat o manevră de disimulare pentru care aștepta elogiile Berlinului. A pus cu grijă înapoi în geantă toate documentele, a încuiat-o și a propus reprezentantului Seguridad-ului s-o înapoieze. Trebuia să lase impresia că nimeni nu cotrobăise în ea. Un truc naiv și mai ales complet inutil. Numai că agentul nazist n-avea cum să știe acest lucru.

Experții lui Canaris au verificat cîteva date la Londra. Au constatat că documentele nu erau falsificate. I-au înaintat lui Hitler un raport în legătură cu descoperirea făcută. Acesta a avut sentimentul că Providența îi întinde încă o dată o mînă de ajutor. A încredințat cazul unui colonel, baronului von Roennem, șeful secției „Fremde Heere West". Acesta, cercetînd personal toate datele, a ajuns mai tîrziu la concluzia că Aliații pregătesc o mare ofensivă în Sardinia și în Peloponez și că, concomitent, intenționează să efectueze o diversiune în Sicilia. Au fost convocați șefii cei mari, s-au consfătuit, au consultat hărțile, specialiștii au interpretat analizele și prognozele strategice, și cu toții

au ajuns la concluzia că aceasta era situaţia. Operaţiunea „Mincemeat“ se încheiase cu succes.

Serviciul britanic de informaţii avea posibilitatea să cunoască reacţia generalilor naziști din telegramele pe care le schimbau între ele diferitele state-majore germane, informaţiile decodate ajutînd la crearea unor opinii exacte. Faptul a avut o mare însemnătate. Luptele s-au desfăşurat cu mulţi ani în urmă, şi abia acum avem posibilitatea să privim în culisele marelui joc.

Rezidentul serviciului britanic de informaţii în Balcani era în acea vreme maiorul W. W. Deakin. Mai tîrziu a ajuns unul din analiştii reputaţi ai evenimentelor din acele vremuri, profesor universitar şi rector al lui St. Anthony's College din Oxford. E un istoric apreciat, care, printre altele, a scris şi biografia legendarului agent sovietic Richard Sorge. El şi-a exprimat convingerea că „documentele abil falsificate au influenţat mult gîndirea strategică a lui Hitler. Acesta nu s-a îndoit o clipă de veridicitatea lor“*. Cînd documentele au ajuns pe biroul lui, armata germană de pe frontul sovietic se pregătea pentru cea mai mare bătălie de tancuri din istorie, bătălia de la Kursk. După dezastrul din iarna 1942—1943, generalii lui Hitler nu mai dispuneau de prea multe tancuri, dar au crezut că vor fi suficiente pentru ofensiva de la Kursk. Pentru apărarea litoralului sudic al Europei — al Franţei, Italiei şi al insulelor mediteraniene — nu mai aveau însă nici trupe, nici armament. În acest moment a apărut răposatul Martin şi documentele lui, după care trebuiau asigurate coastele greceşti.

Balcanii erau apăraţi de italieni. Treizeci şi trei de divizii asigurau supremaţia fascistă în Grecia, Albania, Iugoslavia şi în insulele din Mediterana. Putea oare Hitler să aibă încredere în ei cînd aflase de complotul monarhic de la Roma şi de încercările italienilor de a capitula şi de a se înţelege cu englezii şi americanii ? Dar de unde să ia diviziile de tancuri necesare apărării sudului Europei ?

După succesul de la Huelva, London Controlling Section a continuat acţiunile de natură să-i inducă în eroare pe generalii lui Hitler. În Sardinia, în apropierea capitalei Cagliari, marea a scos la mal cadavrul altui ofiţer britanic în uniformă de campanie. Documentele pe care le avea

---

* Deakin W.W. *The brutal Friendship : Mussolini's Last Years.* London, 1962.

asupra lui dovedeau că făcea parte dintr-o unitate de recunoaștere care debarcase în secret pe țărmul Sardiniei. Și acest cadavru fusese adus în apropierea țărmului de un submarin britanic.

Altă piesă din partida de șah a frontului secret, pe care o jucau Aliații cu strategii lui Hitler, a fost un diplomat respectabil, ambasadorul Spaniei la Londra, Jacobo Maria del Pilar Carlos Manuel Fitz-James Stuart, al zecelea duce de Alba. Lui i-a furnizat L.C.S. informații false. Se știa că bătrînul domn, în vîrstă de șaizeci și cinci de ani, era loial și n-ar fi trădat Marea Britanie, dar se mai știa că lucrul acesta îl făcea fără să stea pe gînduri superiorul lui, ministrul spaniol al afacerilor externe, contele Francisco Gomez Jordana. Ambasadorul trimitea informațiile ministrului său, iar acesta le preda prompt ambasadorului german la Madrid, Hans Heindrich Dieckhof. În aceeași zi ele ajungeau la Berlin. Astfel, pe această cale complicată, dar, cum s-a văzut mai tîrziu, absolut sigură, ajungeau informațiile false la Cartierul general al lui Hitler, unde nimeni nu se îndoia de seriozitatea informatorilor aflați în posturi politice atît de înalte.

În cele din urmă, Hitler a mușcat din momeală. La 12 mai 1943 a ordonat transferarea cîtorva divizii în sud.

Au transferat brigada „Reichsführer SS" în Corsica, iar din Franța a pornit la drum o divizie de tancuri care după șapte zile de călătorie pe calea ferată a ajuns în Grecia. În afara lor, Hitler a aprobat transferarea a două divizii de tancuri de pe frontul sovietic în Grecia. Operația a durat nouă zile și jumătate. Mareșalul Rommel, căruia îi mersese atît de rău pe cîmpul de bătălie african, s-a mutat în Grecia. În zilele de 9 și 10 iulie 1943, Aliații au debarcat în Sicilia. Pentru majoritatea generalilor lui Hitler faptul a constituit o surpriză. Ca și pentru „cîrmuitorul" poporului german.

„Orchestra roşie“

Monsieur Gilbert e un om punctual. În fiecare zi iese din casă la aceeaşi oră. Încuie cu grijă uşa casei, trece pe lîngă micuţa cafenea din colţ şi o ia pe bulevard. Mic de statură, robust, totdeauna elegant, pare la prima vedere un francez liniştit, cu conştiinţa valorii proprii. Un comerciant, desigur, cu un cont solid în bancă şi căruia nu-i merge rău, cu toată mizeria războiului.

Se opreşte o clipă în faţa casei cu numărul douăzeci şi patru, ca şi cum ar şovăi să intre. Fără să se întoarcă, se uită cu coada ochiului într-o parte şi în alta. Apoi intră în vestibul şi se urcă în lift.

Casa cu şase etaje de pe bulevardul parizian Hausmann are o faţadă încărcată. Balcoanele etajului patru sînt împodobite cu statuete. De pe trotuar se deschide un pasaj, la parter se află magazine de lux. Douăsprezece încăperi la etajul al doilea aparţin firmei de export-import „Simex“. Firma se ocupa cu comerţul angro şi, la drept vorbind, n-are o reputaţie prea bună printre francezi. Proprietarii ei colaborează cu nemţii. Le procură piese de maşini, unele materii prime strategice, iar o parte însemnată a materialului cu care nemţii construiesc fortificaţiile de pe ţărmul francez al Atlanticului trece tot prin conturile bancare ale acestei firme.

Monsieur Gilbert e directorul şi coproprietarul firmei ; biroul lui e mobilat corespunzător funcţiei. O masă impunătoare, pe pereţi tablouri cu bătălii medievale, pe parchet covoare persane, într-un colţ fotolii solide, îmbrăcate în piele. Totul sugerează soliditate, discreţie şi relaţii importante.

Monsieur Gilbert inspiră tot atîta încredere cît şi biroul lui. Sistemul lui de muncă învederează un conducă-

tor energic, dar zîmbetul îți spune ca, în realitate, este un burghez parizian bonom.

În anticamera șefului lucrează secretarul Corbin și o secretară. Madame Mignon e o femeie vîrstnică, dar fermecătoare, liniștită și pricepută. Atmosfera din ambele birouri amintește de aceea a unei săli de operații înainte de prima incizie a chirurgului.

Monsieur Gilbert lucrează fără odihnă toată după-amiaza. Nimeni nu-l deranjează, telefonul nu sună. Toate problemele sînt soluționate de cei doi secretari. Ei dau dispoziții celorlalți salariați.

Directorul s-a ridicat. Străbate biroul. Se uită la ceas. Apoi apasă un buton. Pe masa secretarului clipește un beculeț roșu. Bărbatul între două vîrste, cu mustață, caută într-un sertar, scoate un teanc de hîrtii și intră la șef. Îi pune pe masă mapa cu corespondența care trebuie semnată. Monsieur Gilbert citește cu atenție.

„1800 — numărul 681 — 21.11.1941

Gilbert către Director.

Sursa : Suzanne.

Linia pozițiilor de iarnă ale armatei germane propusă de Marele stat-major : Rostov — Izium — Kursk — Orel — Briansk — Dorogobuj — Novgorod — Leningrad. Hitler a respins și această propunere și a ordonat un al șaselea atac asupra Moscovei : vor fi aruncate în luptă toate forțele și mijloacele aflate la dispoziție. Dacă încercarea eșuează, trupele germane nu vor mai avea pentru retragere nici un fel de rezerve. Gilbert".

Întoarce foaia.

„1800 — numărul 684 — 21.11.1941.

Gilbert către Director.

Sursa : Maria.

De la un ofițer superior german, care tocmai s-a întors de la Berlin. Cercurile militare din Germania se arată neîncrezătoare în consecințele campaniei din Răsărit. Și Göring are îndoieli că ar putea fi o victorie militară clară. Toate garnizoanele germane, cazărmile și terenurile de instrucție sînt aproape goale. La Berlin, oamenii vor ca Hitler să fie îndepărtat și să fie instaurată o dictatură militară. Gilbert".

Termină de citit și îl întreabă pe secretar :

— Mai e ceva ?

— S-a anunțat domnul Kent. Vine cam peste o oră.

Încuviinţează şi-i dă secretarului mapa cu corespondenţă.

Directorul firmei franceze „Simex", Jean Gilbert, cunoscut ca Le grand chef — Marele şef, a fost în timpul celui de-al doilea război mondial şeful serviciului sovietic de informaţii pentru Europa occidentală. A ajuns una dintre cele mai misterioase figuri din istoria serviciilor secrete şi a fost nevoie de aproape treizeci de ani pentru a se descoperi date cu ajutorul cărora să se încerce reconstituirea activităţii lui.

Se spune că procurarea informaţiilor secrete e o operaţie teribil de dificilă. Dar şi mai greu este ca informaţiile procurate să fie transmise centralei serviciului de informaţii. Drumul telegramelor trebuie să fie perfect mascat, iar cifrurile sigure şi indescifrabile. Duşmanul nu trebuie să afle de cine, de unde şi încotro sînt expediate informaţiile şi nu trebuie, bineînţeles, să cunoască nici conţinutul lor. Numai că orice lucru îşi are şi reversul lui, şi istoria abundă în cazuri în care tocmai un cod descifrat a ajuns un atu neaşteptat în mîna adversarului.

Napoleon Bonaparte a spus că un singur spion capabil, plasat la locul potrivit, are o valoare mai mare decît douăzeci de mii de soldaţi pe front. În cazul Marelui şef, Jean Gilbert, ar mai fi ceva de adăugat. Directorul firmei „Simex" conducea în timpul războiului şapte grupuri de informaţii întinse, cu circa douăzeci de mii de membri. Serviciile aduse de Marele şef pot fi cu greu evaluate în cuvinte sau în medalii pentru vitejie, iar amănuntele activităţii lui nu sînt cunoscute nici pînă azi.

Omul politic îşi trăieşte viaţa la lumina reflectoarelor, fotoreporterii îi imortalizează imaginea cu fiecare ocazie. I se înregistrează cuvîntările, i se cunosc preferinţele, publicul îi ştie surîsul şi expresia îngrijorată a feţei. Istoricul se poate baza pe un bogat material de arhivă în cazul că vrea să-i scrie biografia.

Şeful unui serviciu secret trăieşte o viaţă secretă. Îşi ascunde familia şi numele. E adevărat, nu-şi mai lipeşte mustaţă falsă, însă e obligat să-şi construiască o existenţă nouă, artificială şi, în acelaşi timp, plauzibilă, pentru ca agenţii concurenţei să nu i-o descopere pe cea adevărată.

Jean Gilbert a fost un mare agent care a lăsat o urmă pregnantă în istoria serviciilor secrete. Pe ea o vom căuta şi, în acelaşi timp, vom încerca să-i stabilim acestuia locul

în istoria celui de-al doilea război mondial. Gestapoul a păstrat fără să vrea textele citorva telegrame secrete. Ele arată că întinsa organizație de informații, dirijată de la Moscova, nu se afla în umbra altora, ci era cel puțin în rînd cu ele. Iar cazul „Orchestrei roșii" e, în același timp, ilustrarea utilității și a vulnerabilității tehnicii de informații în cazul transmiterii materialelor cifrate prin radio.

Se numea Leopold Trepper, iar numele conspirative pe care le-a folosit în cariera sa sînt foarte numeroase. Era originar din Polonia. S-a născut la Nowy-Targ, la 23 februarie 1904. Tatăl lui era un modest agent comercial. A murit cînd băiatul avea doisprezece ani. Mama lui muncea din greu ca să-și întrețină cei zece copii ; după ce a terminat gimnaziul, Leopold s-a înscris la facultatea de filozofie a Universității din Cracovia, unde a mai studiat istoria și literatura.

Încă din școală nu făcea un secret din ideile lui marxiste. Apoi a venit criza economică, a rămas șomer ; a urmat foametea și întreruperea studiilor. A lucrat ca ajutor de zidar, ajutor de lăcătuș și, apoi, ca fierar la turnătoria din Dombrowa. A fost arestat și a ajuns la închisoare. Poliția poloneză a dictatorului Pilsudski avusese o sarcină ușoară. În sesizarea penală sta scris : a făcut agitație pentru comuniști. Judecătorul n-a cercetat prea mult dacă era vinovat sau nu și l-a condamnat pe Leopold Trepper la opt luni de detenție.

După punerea în libertate și-a schimbat numele. În amintirea Dombrowei și-a luat numele de Leiba Domb. Mai tîrziu, după victoria asupra Germaniei hitleriste, prin anii cincizeci, s-a reîntors la acest nume. În Polonia era greu de trăit, iar deținutului politic abia eliberat pămîntul îi ardea tălpile. S-a hotărît să plece în Palestina. A ajuns la Tel Aviv, dar a rămas puțin timp acolo. Pentru poliția britanică din Palestina, convingerile lui comuniste constituiau un motiv nu numai suficient, ci și comod pentru expulzarea din țară.

A plecat la Paris și s-a înscris în organizația locală. A primit o sarcină și a început noua muncă. Nici această activitate n-a durat multă vreme ; poliția franceză a primit în 1932 un denunț anonim și comisarul Bidet a organizat o razie, care a însemnat lichidarea grupului. Din fericire, Leopold Trepper a scăpat, grație numelui său con-

spirativ. Comisarul Bidet știa cine era Trepper, dar n-avea idee cine era Leiba Domb. Astfel, fugarul a prins trenul de Berlin în ultimul moment. De acolo a plecat mai departe spre Moscova.

În general, un agent bun nu așteaptă multă vreme o misiune nouă. Dar ce face el cît timp nu lucrează pe frontul invizibil ? Se perfecționează în meserie, căci și acest domeniu se dezvoltă rapid din punct de vedere tehnic. Leopold Trepper depășise perioada de probă. Ceea ce realizase în Polonia, în Palestina, precum și în condițiile grele din Franța a constituit examenul lui de maturitate, pe care l-a luat cu calificativul „foarte bine". Într-o zi, a fost chemat la șeful O.G.P.U. I s-a încredințat o misiune însemnată. I se cunoșteau talentul, îndrăzneala, hotărîrea de a se sacrifica pentru cauza comună. Studiase intensiv limbi străine, se familiarizase, prin cursuri speciale, cu tehnica informațiilor. Superiorii lui erau convinși că avea să devină un agent secret excepțional. Și nu s-au înșelat.

Odată cu expansiunea fascismului în Europa, activitatea serviciului de contrainformații sovietic viza tot mai mult Germania nazistă și organizațiile fasciste din celelalte state europene. Conducerea de la Moscova a înțeles care era pericolul principal pentru pacea europeană și și-a concentrat atenția asupra agenților amiralului Canaris.

Din cele mai vechi timpuri pînă astăzi, agenții secreți au folosit acte străine. Acestea se procură în diferite moduri. Cîteodată aparțin unor oameni decedați, altădată — uitucilor. Războiul civil din Spania a fost o sursă bogată de pașapoarte. La început, pașaportul canadian era pe alt nume. Cînd Trepper l-a prezentat ceva mai tîrziu grănicerilor, el aparținea lui Adam Mickler, născut la 2 august 1914 la Winnipeg, în Canada. Trepper pleca la Bruxelles unde trebuia să organizeze un centru de informații.

Nu alesese capitala belgiană la întîmplare. Era orașul cel mai potrivit pentru misiunea lui dintre toate orașele vest-europene. Legile locale pedepseau doar activitatea de spionaj îndreptată împotriva regatului belgian ; poliția nu se interesa de procurarea informațiilor pentru altă țară.

Agentul secret are nevoie nu numai de documente perfecte, în același timp îi trebuie și o justificare plauzibilă. Nu se poate da drept un particular bogat, care nu e obligat să muncească, pentru că are un cont gras la bancă.

Trepper avea un plan bine pus la punct. La Bruxelles trăia vechiul lui cunoscut Leon Grossvogel. Era proprietarul firmei prospere „La regele de cauciuc". Vindea pelerine de ploaie.

Trepper a venit la Bruxelles cu zece mii de dolari. S-a întîlnit cu Leon și i-a propus o afacere bună : să se asocieze și să înființeze o secție de export „The Foreign Excellent Trench-Coat". Urmau să vîndă și să cumpere mai departe pelerine de ploaie angro și cu amănuntul, dar, în același timp, urmau să-și extindă magazinele în Europa occidentală.

Firma era înscrisă corect în nomenclatorul micilor întreprinderi, nimănui nu i-ar fi putut trece prin cap că ar fi vorba de un mijloc de disimulare al unei activități secrete. Doar directorul întreprinderii era însuși monsieur Jules Jaspar.

Nu se știe cum fusese racolat în funcția respectivă acest om de viață, în vîrstă de șaizeci de ani. Sigur e însă că nu avea idee de adevărata misiune a firmei și că, din această cauză, era cel mai bun paravan pe care și-l putea dori un agent secret. Jules Jaspar era fratele primului ministru, provenea dintr-o importantă familie belgiană, el însuși fusese mulți ani consul în Indochina și în Scandinavia. Directorul unei firme de export-import e garanția solidității economice și politice a unei întreprinderi. Pe Jaspar nu l-ar fi bănuit nimeni de colaborare cu comuniștii.

Granița belgiană fusese trecută de Adam Mikler, partener al firmei din Bruxelles devenise, însă, Jean Gilbert. Locuia într-o vilă de pe Rue des Atrébates, cu numărul 101. După puțin timp, la locuința lui au apărut colaboratorii. Proprietara vilei, madame Rita Arnould, nu bănuia că domnul politicos cu numele de Albert Desmets e în realitate locotenentul Anton Danilov, că domnul Carlos Alamo e ofițerul sovietic de informații Mihail Makarov care pînă în momentul acela știuse puține lucruri despre exportul și importul pelerinelor de ploaie.

Marele șef Jean Gilbert pregătea cu grijă rețeaua, așa că în 1939, cînd a primit ordin de la Moscova să facă un raport amănunțit despre situația politică și militară din Europa occidentală, era gata de acțiune. La acea vreme, Gestapoul reușise să distrugă organizația clandestină de rezistență a Partidului Comunist German, așa că era nece-

sar ca nazismul să fie asaltat din statele din jurul Reichului hitlerist.

La zece mai 1940, armatele hitleriste au atacat Belgia, Luxemburgul și Olanda. Mannstein conta pe o lovitură rapidă, după care, lăsînd în urmă teritoriul belgian, trupele să avanseze în spațiul Sedanului și de aici spre apus, către Atlantic. Concepția atacului se baza pe folosirea unităților rapide de tancuri și motorizate ; generalii naziști vroiau să străpungă frontul Aliaților apuseni îndreptat contra Grupului de armate B, care avansa de la Nord prin Olanda și Belgia.

Olanda a capitulat după cinci zile. Armatele hitleriste se revărsau pe șosele, camioanele cu soldați se amestecau cu coloanele de prizonieri, locuitorii fugeau din orașe, își cărau lucrurile pe capotele automobilelor, în cărucioare, în roabe. Prin haosul provocat de brutalitatea războiului se strecura cu greu un automobil civil cu însemnele CD. La volan se afla consulul bulgar din Bruxelles, Durov, lîngă el stătea Leon Grossvogel, iar pe bancheta din spate — Marele șef, Jean Gilbert-Leopold Trepper. Limuzina neagră a trecut fără impedimente pe șoselele aglomerate, diplomatul bulgar avea pretutindeni liberă trecere, căci guvernul său colabora cu Germania nazistă.

Mașina fusese avariată în timpul unui atac aerian al bombardierelor germane și nu-și mai putea continua drumul. Dar domnul consul știa ce să facă. S-a dus l-a comandamentul de la Knokke le Zoute și a cerut sprijin unui ofițer german. Așa că, după puțină vreme, un șofer nazist politicos a pus bagajele „diplomatice“ în altă mașină. Printre ele se afla și cufărașul Marelui șef, în care se găsea un aparat de emisie.

Știa oare consulul bulgar Durov despre ce era vorba ? Era el dispus să se alăture organizației de spionaj a lui Trepper ? Era clar că n-avea idee despre aceste lucruri. Îl cunoștea pe Grossvogel ; acesta i s-a plîns că filiala din Ostende a firmei fusese avariată în timpul unui atac aerian, iar consulul, care se ducea să se îngrijească de cetățenii bulgari rămași fără adăpost, s-a oferit să-l ia cu el. Așa a ajuns Marele șef în prima linie, unde a studiat îndeaproape tehnica de luptă nazistă, și-a notat efectivul trupelor, situația echipamentului și a armamentului, precum și metodele de luptă. Și pentru că consulul Durov era curios, și în același timp temerar, Gilbert a fost de

față cînd germanii au pătruns în Sedan, tot așa cum a mers cu serviciile militare din spatele frontului la Dunkerque și a vizitat orașul după ce a căzut în mîinile naziștilor.

După puțin timp, a scris un raport de optzeci de pagini, pe care l-a expediat prin intermediul unui curier diplomatic la Moscova. Înțelegînd că acest gen de legătură ia mult timp și e vulnerabil, a instalat un aparat de emisie într-un loc sigur din Ostende și a început să pregătească legătura fără fir cu centrala de la Moscova. Locul de unde urma să emită : vila din Rue des Atrébates, numărul 101.

Vila era înconjurată de o grădină mare. În afara intrării principale fastuoase, mai exista o intrare prin grădină, care era mai modestă și bătea mai puțin la ochi. Proprietara locuia la parter, Jean Gilbert și colaboratorii lui locuiau la etaj. Își aranjaseră o încăpere spațioasă cu două mese mari, iar într-un colț se afla aparatul de emisie portabil.

Marele șef a integrat în noua organizație toate grupele existente în Danemarca, Olanda și Elveția. Apoi a primit întăriri de la Moscova. În iunie a sosit la Bruxelles señor Vicente Antonio Sierra. Conform pașaportului numărul 4649, locuise pînă atunci la Montevideo pe Calle Colon 9. Era un bărbat nu prea înalt și nici prea simpatic, era vanitos, se comporta ca un conte și îi plăcea să bea și să mănînce.

Participase la războiul civil din Spania, iar din 1937 trăia la Paris ca Jean sau Alfonso de Barientos, monsieur Lebrun, Dupuis sau Urwitz. I se spunea Le petit chef — Micul șef, și a devenit succesorul lui Trepper, iar sub numele conspirativ de Kent — și spaima gestapoviștilor. Nu s-a putut afla adevăratul lui nume. Se spune că s-ar fi numit Sokolov, poate chiar Sukulov, iar unii publiciști afirmă că adevăratul lui nume era Gurevici. Dar ce importanță are numele în lupta pe frontul invizibil ?

Señor Vicente Antonio Sierra avea un renume bun printre comercianții din Paris și Bruxelles. Lucra de cîțiva ani în Franța și Belgia ca misit în afaceri cu exporturi și era considerat un mediator serios. Avea relații excepționale și se bucura de o totală încredere printre parteneri. Treburile lui personale erau mai complicate. Trăia cu văduva unui bogat negustor budapestan, Marketa Barczov, care era originară din Praga și ca domnișoară se numise Singrová. Señor Sierra, alias Kent, îi spunea Elia. Apărea împreună cu fiul ei de șase ani, René, pretutindeni unde

se afla Micul şef. Şi lucrul acesta periclita, desigur, conspirativitatea.

Marele şef Trepper veghea la respectarea principiilor ce trebuiau să stea la baza activităţii oricărei organizaţii de informaţii. Agenţii secreţi nu se cunoşteau între ei, fiecare intra în contact doar cu omul lui de legătură. Legăturile şi schema de organizare erau cunoscute doar de şef. În 1939, cînd Makarov a venit să întărească rîndurile ofiţerilor de informaţii, Marele şef nu i-a făcut cunoştinţă cu ceilalţi. Voia să-l trimită la Ostende să lucreze cu aparatul de emisie. Dar nu-i dăduse adresa lui Grossvogel.

L-a sfătuit pe Makarov să dea un anunţ în ziarele belgiene : „Caut post de comanditar în întreprindere rentabilă. Contribuţie în numerar la dispoziţie". Leo Grossvogel conducea la Ostende o filială a firmei „La regele de cauciuc". Era multă muncă şi firma avea nevoie de colaboratori. Cînd a apărut în presă anunţul lui Makarov, Marele şef i-a atras atenţia lui Grossvogel asupra lui. Firma „La regele de cauciuc" a răspuns, Makarov a plecat la Ostende, s-a prezentat şi a devenit comanditar în comerţul cu pelerine de ploaie. N-avea idee cine era în realitate Grossvogel, noul lui şef, iar acesta nu bănuia că noul şi capabilul său asociat, Carlos Alamo, avea ceva comun cu organizaţia secretă în care activa el însuşi. Dacă unul din ei ar fi căzut în mîinile Gestapoului n-ar fi putut să spună o vorbă despre celălalt, pentru că nu ştia nimic. Carlos Alamo — Makarov era convins că a intrat discret în comerţul cu pelerine şi că acesta era un paravan de prima mînă. La rîndul lui, Grossvogel avea impresia că noul său colaborator era un latino-american uns cu toate alifiile, priceput la trucuri comerciale, care avea să-i fie folositor în haosul economic existent.

Între timp, Marele şef continua să-şi completeze echipa. La sfîrşitul anului 1941 a venit din Elveţia un specialist în probleme militare, maiorul Konstantin Efremov. Un alt membru al echipei, poloneza Sofia Poznanska, era specialist în tehnică. Cifra şi descifra informaţii, avea grijă de documentele conspirative, procura paşapoarte şi adeverinţe oficiale. Li s-a alăturat radiotelegrafistul Johann Wenzel, membru al Rezistenţei germane, care lucrase pînă atunci pe frontul secret din Franţa. Leon Grossvogel, cunoscut mai tîrziu ca monsieur Piber, a devenit unul din cei mai apropiaţi colaboratori ai Marelui şef. Trebuie spus că membrii celei mai mari reţele de informaţii a tuturor

timpurilor, condusă de Marele șef și numită mai tîrziu de naziști „Orchestra roșie", nu erau niște magnifici și invulnerabili agenți secreți, ci partizani, revoluționari care luptau pentru un viitor mai bun și pentru zdrobirea fascismului. În aceasta consta forța lor, acesta era imboldul care i-a ajutat să depășească obstacole.

Cînd situația politică internațională s-a agravat, grupul Marelui șef era pregătit să transmită informații de pe teritoriul Franței, Belgiei, Olandei, Elveției și Germaniei. Și planul nu era deloc modest.

Misiunea principală a grupului era să ajungă la informații importante din punct de vedere strategic. Spre obiectivul acesta duceau multe drumuri întortocheate. După ocuparea Franței, monsieur Jean Gilbert — Marele șef a pătruns, prin intermediul emigranților ruși care se aveau bine cu germanii, în societatea ofițerilor superiori ai Wehrmachtului. Vorbea perfect germana, reușea să-și disimuleze perfect interesul, iar germanii erau încîntați de acest francez care, nu numai că saluta succesele lor militare, dar poseda cunoștințe militare de specialitate care-i permiteau să discute cu ei despre război. Era pur și simplu un partener remarcabil, avea farmecul unui om de lume parizian, și orizontul unui locotenent prusac. Era o plăcere să discuți cu el, dar și să bei, pentru că lui Jean Gilbert nu-i lipseau nici banii, nici relațiile cu fete frumoase, iar la vinurile cu care-și cinstea oaspeții se pricepea ca nimeni altul. Mai mult, se arăta binevoitor față de autoritățile de ocupație, știa să procure la bursa neagră cele mai rare mărfuri, dar și cele mai secrete informații.

Pînă la ocuparea Franței de către trupele naziste, firma din Bruxelles asigura în măsură suficientă călătoriile de afaceri ale lui Jean Gilbert și ale salariaților săi prin Europa pentru vînzarea mantalelor de ploaie. Apoi, la modă au ajuns alte mărfuri. Organizația germană „Todt" a început să construiască fortificații pe litoralul Franței, Belgiei și al Poloniei ocupate. Germanii aveau nevoie de materiale, de unelte și de o mulțime de mărunțișuri pentru ridicarea baracamentelor destinate muncitorilor aduși cu forța din toată Europa. Monsieur Jean Gilbert nu lenevea. A creat repede la Bruxelles firma „Simex", iar ceva mai tîrziu a deschis o filială la Paris. Asta pentru moment.

În scurt timp a obținut comenzi importante pentru „Todt", căreia îi oferea material de construcție la prețuri scăzute. Ciment, cărămizi și fier atît de ieftine nu oferea nimeni. Firește, „Simex" era finanțată de centrala din Moscova și în prețul anumitor înlesniri făcute domnului Jean Gilbert intrau și mici pierderi financiare. Căci, de fapt, nu era vorba deloc de o activitate lucrativă, ci de un mijloc de a dispune de o sursă permanentă de informații secrete cu acoperire sigură.

Ca și în cazul comerțului cu pelerine, firma „Simex" avea în conducere cîțiva financiari francezi și belgieni demni de încredere și loiali, care, fără să bănuiască ceva, jucau rolul de certificat de garanție. Directorul întreprinderii, amabil și demn de încredere, colabora cu nemții și avea întotdeauna ușile deschise la aceștia. Astfel, putea călători unde vroia, avea acces în zonele militare, se mișca liber în spațiul fortificațiilor și era apreciat pentru că se îngrijea personal de livrări și controla calitatea materialului chiar în șantiere.

Deoarece livrările pentru Wehrmacht crescuseră, domnul Gilbert s-a hotărît să înființeze o reprezentanță a firmei la Paris. A devenit directorul ei și francezii îl considerau colaboraționist — avea relații cu ofițeri superiori naziști, călătorea în Germania, ba chiar și în partea neocupată a Franței.

În acea vreme, Hitler începuse să se fortifice contra Marii Britanii ; organizația nazistă „Todt" a trecut la construirea pe litoralul nordic al Franței a „Valului Atlanticului", una dintre cele mai mari fortificații din toate timpurile, un sistem de buncăre din beton armat și de baze sigure pentru submarine. „Simex" a devenit unul din cei mai importanți furnizori ai firmelor de construcții. Clientul era mulțumit. Era mulțumit și pentru că directorul Jean Gilbert era un om de treabă, care știa cum să se poarte. Înainte de a muta direcția firmei de la Bruxelles la Paris, el s-a sfătuit cu partenerii lui în uniformă de general în legătură cu noul șef al filialei de la Bruxelles. Nu voia să facă nimic fără știrea lor. Le-a recomandat pentru postul de director la Bruxelles pe remarcabilul comerciant Vicente Antonio Sierra. Era demn de încredere, absolut devotat lui Hitler, totdeauna gata să facă față tuturor exigențelor.

Germanii au încuviințat. Așa a început să lucreze centrul sovietic de informații chiar în mijlocul Parisului

pe bulevardul Hausmann, în timp ce o secţie a lui se afla la Bruxelles. Cărţile erau împărţite, jocul putea să înceapă.

Lupta agenţilor Marelui şef cu Abwehrul a început departe de Paris, de Bruxelles şi de Berlin, într-un orăşel din Prusia orientală cu numele de Cranz. Aici aveau naziştii unul dintre cele mai mari centre de interceptare. Şi, la drept vorbind, dezvoltarea radiotehnicii la începutul celui de al doilea război mondial i-a surprins nepregătiţi. Au înţeles repede că agenţii adversarului deţineau o importantă superioritate tehnică.

După atacarea Uniunii Sovietice de către Wehrmachtul nazist, activitatea posturilor de emisie pe unde scurte s-a intensificat rapid. Pe de o parte, au apărut zeci de noi staţii militare, iar pe de altă parte au început să emită posturi noi şi puternice, cu rază mare de acţiune. Transmiteau informaţii cifrate zi şi noapte. Germanii aveau să înţeleagă repede că era vorba de o vastă reţea de spionaj, pe care nu ştiau cum s-o anihileze.

În dimineaţa zilei de 26 iunie 1941, a început operaţiunea secretă care s-a înscris mai tîrziu în istoria serviciilor secrete sub numele de „Orchestra roşie". Exact la ora trei şi cincizeci şi opt de minute, staţia germană de interceptare a surprins la Cranz, aproape de Kralovec, prima telegramă secretă a „Orchestrei roşii". Postul de emisie transmitea :

KLK de PTX 2606 03 33 32 wds. Nr. 14 qbv

Urmau apoi numere din cîte cinci cifre şi la sfîrşit o iscălitură.

AR 50385 KLK de PTX

Postul care transmitea la intervale regulate informaţiile cifrate unui adresant necunoscut nu se afla pe lista semnalelor de apel şi lucra în banda de frecvenţă de 363 kiloherţi ; era vorba, deci, de un post secret şi foarte puternic, cu o rază mare de acţiune. Staţia de interceptare a început să-l urmărească. Înregistrau toate telegramele, chiar dacă nu ştiau să le descifreze, apoi trimiteau înregistrările comandantului. După cîtva timp, unităţile serviciului de interceptare nazist au primit următorul ordin :

„Urmăriţi perioadele de emisie ale postului PTX — frecvenţă nocturnă 10363 — frecvenţă diurnă necunoscută. Gradul de importanţă 1 a".

Vînătoarea postului de emisie secret a început în dimineața zilei de 26 iunie 1941. În cîteva zile, germanii au aflat mai multe lucruri. Folosind instrumente de măsurare a distanțelor, au constatat că postul respectiv era instalat undeva foarte departe, probabil la granița apuseană a Germaniei. Tocmai cînd se părea că reușiseră să precizeze cu exactitate locul, PTX a amuțit. După puțin timp, a început din nou să emită, de data aceasta din spațiul Berlinului. După o zi, însă, semnalul radiogoniometric s-a orientat din nou spre Bruxelles, apoi spre centrul Franței. Mai tîrziu s-au auzit alte trei posturi puternice, lucrau la fel de repede și la fel de concis, după fiecare legătură schimbau semnalul de apel. Postul de emisie PTX tăcea pentru moment. Germanii au constatat că în locul unui singur dușman necunoscut au apărut deodată mai mulți, și faptul le-a dat de gîndit. Făceau măsurătorile din Cranz, dar fără nici un rezultat. Posturile își schimbau orele de emisie și frecvențele atît de des și conform unor chei atît de imprevizibile, încît germanii nu le puteau intercepta decît întîmplător.

Echipa din Cranz făcuse totuși un mic pas înainte. Stabilise cui îi erau destinate toate telegramele cifrate. Identificase stația care recepționa informațiile și constatase cu uimire că ea se află undeva în zona Moscovei. Naziștii nu se așteptau la așa ceva. Pînă atunci fuseseră convinși că rețeaua ilegală aparține Intelligence Service-ului.

După aceasta a urmat mobilizarea imediată a tuturor grupurilor de interceptare ale Abwehrului. Radiotelegrafiștii transcriau fiecare telegramă interceptată, specialiștii în coduri nu puteau nici acum să le descifreze, dar susțineau că era vorba de cifruri sovietice. Era, desigur, o ipoteză, decurgînd din constatarea că toate posturile secrete erau în legătură cu o singură centrală.

Ofițerii Abwehrului au decis să intervină rapid. Au întocmit un raport amănunțit, care cuprindea mai mult presupuneri decît fapte, și l-au înaintat amiralului Wilhelm Canaris. Și Heydrich, șeful din acea vreme al principalului serviciu de siguranță al Reichului, deci concurentul lui Canaris, a aflat despre pericol. L-a informat pe Hitler. Acesta a făcut una din cunoscutele lui crize de isterie. Faptul că unul din posturile inamice transmitea direct din Berlin l-a enervat la culme pe Hitler. Cînd s-a calmat, a dat ordin să înceapă cea mai vastă vînătoare de agenți pe care au întreprins-o vreodată naziștii.

Gestapoul. agenții SD-ului și Abwehrul din toate statele ocupate de naziști au declanșat o urmărire susținută. Săptămînile se scurgeau și rezultatele întîrziau să apară. În eter răsuna mai departe concertul alfabetului morse. Naziștii au dat orchestrei necunoscute, care cînta ziua și noaptea, numele romantic de „Orchestra roșie".

La centrala de pe Colinele lui Lenin soseau prețioase informații strategice din Paris, Berlin, Bruxelles și din alte orașe occidentale. Organizația de informații lucra de nota 10, iar conținutul telegramelor secrete, pe care naziștii nu reușeau să le descifreze, învedera gama posibilităților ei.

„Directorului, de la Choro. Sursa : Maria.

Din fortăreața Königsberg (azi Kaliningrad — *V.P.B.*) a plecat un transport de artilerie grea spre Moscova. Din Pilava. artileria de coastă urmează același itinerar".

Informatorii Marelui șef își aveau, desigur, oamenii lor la eșaloanele cele mai înalte ale conducerii naziste. De aceea puteau oferi informații exacte și operative.

„Directorului, de la Choro. Sursa Gustav.

Trupele de tancuri germane de pe frontul de răsărit au pierdut pînă azi 11 divizii".

Agenții cunoșteau chiar și intențiile Înaltului comandament al Wehrmachtului.

„Directorului. de la Choro. Sursa : Arwid.

Un ordin al lui Hitler să fie ocupată Odessa pînă la 15 septembrie. Întîrzierea ar perturba înaintarea germană pe frontul de sud".

Informația provenea de la un ofițer din Înaltul comandament al armatei. Din aceeași sursă și pe aceeași cale, prin intermediul postului de emisie din Bruxelles, centrala de la Moscova primea și alte informații.

„Directorului, de la Choro. Sursa : OKW, prin Arwid.

Pe frontul de răsărit majoritatea diviziilor germane au fost mult slăbite ca urmare a pierderilor uriașe. Sînt alcătuite din puțini soldați instruiți — ceilalți au doar patru sau șase-luni de instrucție—, precum și din trupe care au parcurs doar o șesime din instrucția obișnuită".

Informațiile provenind din zona Parisului, din Franța, erau tot atît de prețioase ; ele acopereau mai multe zone și probau faptul că Marele șef și agenții lui aveau ochi și urechi pretutindeni. Informațiile erau exacte și șocante. Permiteau cunoașterea situației forțelor de pe fronturi.

„Sursa : Jacques.

Germanii au pierdut elita forțelor lor armate pe frontul de răsărit. Carele blindate sovietice dețin superioritatea. Membrii Marelui stat-major german s-au săturat de permanenta modificare a planurilor strategice efectuată de Hitler".

„Sursa Pierre.

Forța globală a trupelor germane : 412 divizii. Dintre acestea, în prezent, 21 de divizii sînt în Franța, majoritatea lor sînt divizii de rezervă. Efectivul lor variază din cauza permanentelor deplasări. Unitățile care au fost la noi, la sud de Bordeaux și la «Valul Atlanticului» sînt transferate în est. Este vorba de trei divizii. Forța globală a forțelor aeriene e de aproximativ un milion de oameni, inclusiv personalul de la sol".

„Sursa José.

În apropierea Madridului, la aproximativ 10 kilometri vest de oraș, există o stație germană care interceptează fluxul telegrafic britanic, american și francez (colonial). Se ascunde sub paravanul societății comerciale «Stürmer». Guvernul spaniol știe de existența ei și-i sprijină activitatea. Personalul : un ofițer și cincisprezece civili. Are o filială la Sevilla. Legătura directă la mare distanță cu Berlinul este realizată de Madrid, prin Bordeaux și Paris".

Rețeaua de spionaj se extindea, Marele șef era nevoit să caute alți colaboratori. Astfel, au apărut pe scenă ziaristul din Marsilia, Marcel Pauriol, cu un nou emițător de fabricație proprie, și soții Sokolov, de profesie medici, care ulterior au devenit radiotelegrafiștii grupului.

Adjunctul Marelui șef, Leon Grossvogel, care avea multe relații, a găsit imediat cîteva locuințe conspirative, unde agenții se puteau ascunde un timp și de unde puteau transmite. Pentru că grupul de agenți își avea planul său, complet nou, de derutare a stațiilor de interceptare naziste. Era o modalitate nouă, o descoperire în domeniul cifrurilor și codurilor.

În ciocnirea de pe frontul secret, care se pregătea în culise — ambele părți știind acest lucru —, un rol important vor juca ulterior locuințele din Rue Edmond Roger 6, Quai-Saint Michel 13, Rue de Varenne 94, Avenue de Wagram 78 și Rue Fortuny 6. Pentru că grupul de agenți nu ducea lipsă de mijloace financiare, iar în timpul războiului bunurile imobiliare nu erau scumpe, Marele șef i-a cerut

adjunctului său să cumpere o casă în Vésinet și o vilă în Verviers.

De unde avea grupul parizian al Marelui șef mijloacele necesare pentru asemenea acțiuni de anvergură ? Putea oare Moscova să finanțeze în timpul războiului o atît de vastă rețea de informații ? Nu era nevoie, organizația lui Trepper se gospodărea singură. Profitul net adus de firmele de acoperire „Simex“ și „Simexco“ era suficient pentru finanțarea activității de informații. În timpul războiului prețurile crescuseră, iar valoarea monedelor europene scăzuse rapid. Cine avea marfă nu trebuia să se îngrijească de cîștig. Așa că o firmă de export-import care făcea negoț cu ocupanții germani, deși nu acesta îi era scopul, cîștiga destul de bine. Profitul net impozabil era în 1941 de 1 600 000 de franci francezi, iar în anul următor a crescut și mai mult. Astfel, în istoria serviciilor secrete s-a ajuns la o situație neobișnuită. Firmele de acoperire „Simex“ și „Simexco“ cîștigau din comerțul cu germanii ; aceștia din urmă finanțau, deci, indirect activitatea de informații desfășurată împotriva lor.

Trebuie să subliniem faptul că agenții secreți ai Marelui șef erau plătiți cu sume mici, dar regulate, iar cheltuielile pentru activitatea de informații, conform constatărilor publicistului francez Perrault, reprezentau în al doilea semestru al anului 1941 pentru sucursala din Bruxelles 5 650 de dolari, iar pentru aceea din Paris — 9 421 de dolari. Aceste sume erau cîștigate de la germani și cheltuite în primul rînd pentru procurarea de informații din activitatea organizației naziste „Todt“, care se ocupa de construcția tuturor fortificațiilor de pe litoralul francez. Cine ajungea la planurile acestei organizații putea să deducă din ele planurile conducerii militare a Reichului hitlerist. Una din cele mai interesante figuri ale acțiunii de infiltrare în organizația „Todt“ a fost un inginer constructor, fiul unui emigrant rus, un bărbat frumos, între două vîrste — Vasili Maximovici.

Omul de legătură l-a condus pe Vasili Maximovici la Marele șef. Acestuia nu i-a prea plăcut noul colaborator. De ce vroia să contribuie la victoria Uniunii Sovietice fiul unui fost general țarist și, pe deasupra, baron ? Doar crescuse și studiase în mediul parizian al transfugilor ruși ! Marele șef s-a adresat centralei de la Moscova, și, în cele din urmă, s-a hotărît să-l pună pe Vasili Maximovici la

probă. Noul agent şi-a dovedit rapid calităţile, şi — deşi avea patruzeci de ani, arăta ca Falstaff şi i se mai umflau şi picioarele — a primit rolul de amorez ; s-a achitat cu succes de el.

Marele şef i-a dat instrucţiuni precise :

„Nu încercaţi să luaţi legătura cu revoluţionari, cu comunişti şi, în general, cu stinga. Locul dumneavoastră e în altă parte. Rămîneţi în cercurile aristocraţiei franceze, în mediul elitei catolice, încercaţi să vă împrieteniţi cu ofiţeri nazişti, luaţi legătura cu emigranţi ruşi. Fiecare din noi îşi are locul său şi al dumneavoastră e acolo".

Vasili Maximovici l-a ascultat. A intrat în pielea unui speculant parizian căruia nu-i lipseau banii ; a început să frecventeze cafenelele şi bistrourile unde se făcea trafic cu mărfuri rare. Pe scurt, a făcut cunoştinţă cu germani influenţi din organizaţia „Todt", a început să le medieze afaceri avantajoase : el cîştiga cu ei şi ei cîştigau cu el. A ajuns un partener stimat şi folositor şi, în cele din urmă, a căpătat un permis care-i dădea dreptul să intre în hotelul „Majestic", adică în sediul statului-major al comandantului Wehrmachtului din Franţa. Un rol important în succesul agentului secret l-a jucat o femeie, care s-a îndrăgostit de grăsunul de Vasili.

Se zice că nu era deloc frumoasă, avea cu patru ani mai mult decît el, deci patruzeci şi patru ; se numea Anna Margareta Hoffmann-Scholtz, era nemţoaică şi-l iubea pe Vasili cu toată dragostea femeii care simte că îmbătrîneşte. Cum toţi germanii, fără excepţie, trebuiau să servească planurilor celui de al treilea Reich, şi ea lucra în Wehrmacht, ca secretară a colonelului Hans Kuprian. Unchiul ei, locotenent-colonelul Hartog, era ofiţer la statul-major al comandantului-şef al trupelor din Franţa ocupată, generalul von Stülpnagel. Margareta lucra în hotelul „Majestic", Vasili se ducea acolo după ea în fiecare zi în jurul orei patru după-amiază. Apoi mergeau la cafenea, sau pe malul Senei, sau priveau vitrinele de pe Champs Elysée ; în timpul acesta Margareta povestea tot ce se întîmplase în ziua aceea la birou, iar Vasili asculta cu atenţie, se mira la momentul potrivit, se indigna la momentul potrivit, într-un cuvînt ştia să asculte cum puţini pot s-o facă.

Nu se ştie cît timp a speculat Vasili Maximovici poziţia iubitei lui fără ca aceasta să bănuiască ceva. Pentru că mai tîrziu a primit de la ea chiar copii ale cîtorva documente ; probabil că o iniţiase în activitatea lui, iar ea, poate din

dragoste, poate din convingere, furniza informaţii organizaţiei Marelui şef.

Caterina Völkner era tot nemţoaică ; s-a născut la 12 aprilie 1906, la Gdansk, şi avea o profesie atrăgătoare. Fusese dansatoare la un teatru de revistă. Acum lucra pentru Marele şef. Dar nu pe scenele localurilor de noapte, ci ca salariat civil al serviciilor de ocupaţie. Caterina Völkner ajunsese secretara şefului biroului parizian al muncii, de care depindeau practic toată industria şi toate construcţiile din ţară. Secretara dr. Kleefeld, care se afla în fruntea acestei instituţii sclavagiste ce dispunea de tineri şi tinere din numeroase ţări europene, avea acces la multe informaţii.

Personal, Marele şef nu lua contact cu agenţii ; n-ar fi fost înţelept şi ar fi contravenit regulilor conspiraţiei. Legătura Caterinei Völkner era madame Giraud. Procura informaţii despre numărul muncitorilor străini aduşi în Franţa, ierarhia întreprinderilor industriale germane, despre consecinţele raidurilor aviaţiei aliate în zonele industriale ; furniza informaţii despre dificultăţile legate de aprovizionare, lipsa de materii prime industriale şi despre planurile naziştilor de exploatare a potenţialului fiecărei ţări ocupate. Căci hitleriştii elaboraseră asemenea proiecte.

Marele şef reuşise să facă un lucru extrem de important. Construise o reţea secretă, ai cărei membri aveau informatori plasaţi în eşaloanele cele mai înalte ale ierarhiei naziste. Echipa „Orchestra roşie“ reuşea să obţină informaţii nu numai despre evenimentele majore, dar şi despre intenţiile Wehrmachtului şi ale autorităţilor de ocupaţie. Mai mult : aceste informaţii erau autentice, pentru că proveneau direct de la sursă. Radiotelegrafiştii „Orchestrei roşii“ le transmiteau cifrat pe Colinele lui Lenin.

Staţia de interceptare germană din Cranz înregistrase primele telegrame în iunie 1941. Începînd de atunci, tehnicienii Wehrmachtului şi ai serviciilor de informaţii au încercat să detecteze posturile de emisie şi să le determine poziţiile. Dar fără succes. Prin eter zburau zilnic sute de informaţii cifrate din toate colţurile lumii, posturile de emisie secrete schimbau frecvenţa, precum şi locurile ; cu mijloacele tehnice fixe ale vremii nu se putea stabili de unde şi cine emite. Aşa că specialiştii din acest domeniu au primit o sarcină de cercetare : să creeze un aparat mobil de detectare.

Era un monstru inform, plasat pe un camion și dotat cu o antenă rotitoare, cu diametrul de un metru. Chiar și un neinițiat își dădea seama de la prima privire despre ce este vorba. Aparatul lucra doar în timpul funcționării postului de emisie pe unde scurte pe care îl căuta. Transmisiile erau scurte ; pînă să se instaleze antena și să se determine direcția din care veneau semnalele, emisiunea se termina. Localizarea trebuia să se facă din apropiere, și naziștii au observat că posturile de emisie secrete lucrau în cartierele cele mai populate ale marilor orașe, unde cei ce stăteau de pază puteau să observe cu ușurință camioanele de detectare și să-i avertizeze pe radiotelegrafiști. Semnalele veneau din Franța, Belgia, Olanda, ba chiar și din centrul Berlinului, de la un kilometru sau doi de centrala de interceptare din Matthäikirchplatz. Naziștii au pornit în acțiunea de descoperire a ascunzătorilor cu toate forțele lor.

La Berlin, în apropiere de locul unde Teufelssee Chaussee dă în Herrenstrasse, s-a oprit la 21 octombrie 1941, spre seară, un automobil militar. Același tip de automobil a fost parcat și pe Tempelhofer Strasse, care ducea spre aeroport.

În fiecare mașină erau trei bărbați, care stăteau aplecați asupra unui aparat. Aveau căști la urechi și examinau un plan amănunțit al orașului. Vrînd să controleze și să se convingă de precizia cu care funcționa aparatul, mai întîi au prins postul de emisie oficial din Königswusterhausen. Apoi, au așteptat să înceapă să emită postul secret. În ultimele zile, emisiunea fusese precedată de semnalul RTO, sfîrșitul fiecărei telegrame transmise fiind marcat de o grupă de cinci cifre : 50379.

Echipa era condusă de un locotenent. Acesta fixase pe harta întinsă pe o planșetă două discuri de celuloid. Centrul lor se afla exact în locurile unde se găseau cele două mașini militare, iar din centru pornea un fir de mătase. Firul indica direcția semnalului radiogoniometric. Punctul de intersectare a două astfel de semnale emise din două locuri diferite indica poziția postului secret de emisie.

Vînătoarea emițătoarelor secrete cu ajutorul unor camioane militare atît de bătătoare la ochi era un lucru cel puțin imprudent, și naziștii știau lucrul acesta. De aceea comandantul acțiunii și-a îmbrăcat întreaga echipă de urmărire în uniforme de poștaș. A procurat corturi, din

acelea folosite de lucrătorii de la telefoane, și și-a împărțit oamenii în grupe.

La 22 octombrie a oprit în Schöneberg un camion militar. Din el au sărit mai mulți poștași, au descărcat lăzile și pînza făcută sul, au instalat un cort în Bayrischer Platz și au dispărut. Un al doilea camion a adus cîțiva poștași asemănători în apropierea primăriei. Au intrat în corturi și s-au pus pe așteptat. Știau că dintr-unul din locurile de observație ar trebui să prindă un punct situat între 260° și 280°, iar din celălalt — altul situat între 175° și 185°. Cînd postul s-a făcut, în fine, auzit și l-au reperat, semănau cu niște puști cărora un derbedeu le-a luat bilele. Radiotelegrafistul emitea de la celălalt capăt al orașului.

Au strîns corturile și au dispărut. După trei zile, și-au întins ciudata lor tabără pe un trotuar în zona nordică a Berlinului, în apropiere de Invaliden Haus. Într-acolo se îndreptaseră undele de identificare din seara precedentă. Din nou clipe de așteptare încordată, apoi — semnale morse. Din nou fețe dezamăgite. Nu le venea să creadă că agenții inamici își bat joc de ei, că se joacă de-a v-ați ascunselea. Aparatele arătau că emițătorul emitea de undeva din apropierea lui Moritz-Platz.

Se știe că germanii au înclinație spre munca sistematică, sînt perseverenți. Și-au dat seama că nu era vorba de un singur emițător, ci de trei, pe care, probabil, agenții le foloseau alternativ. De aceea, echipa de urmărire trebuia să rămînă pe aceleași locuri pînă cînd se va transmite din zona supravegheată.

Bănuiala s-a confirmat ; după o săptămînă au constatat că postul care emitea grupe de cinci cifre se afla undeva în apropiere de Bayrischer Platz. Un semnal radiogoniometric s-a propagat de-a lungul lui Meraner Strasse, iar celălalt în direcția lui Meraner Platz. Acolo s-au încrucișat ; prin urmare, acolo lucra unul din cele trei posturi. Au strîns corturile și au plecat ca să nu bată la ochi. Dar chiar și așa au atras atenția. De cînd poștașii iau poziția de drepți la fiecare întrebare a șefului de echipă ?

La ora optsprezece și zece minute s-au întors. Parcă simțind că era interceptat, radiotelegrafistul grupului clandestin a emis doar un apel scurt și semnalul de identificare. Nu vroia să le dea naziștilor timp suficient pentru a-l repera. În stadiul avansat de investigare în care ajunseseră, agenților Abwehrului, îmbrăcați în poștași, le-au fost suficiente și acele cîteva semnale pentru a localiza postul

chiar și în linii mari. Emitea de undeva din Meraner Platz, probabil din casa cu numărul nouă.

Evenimentele au început să se precipite. Într-o zi, la scurtă vreme de la această întîmplare, după ce a coborît din autobuz în Bayrischer Platz, Hans Coppi, radiotelegrafistul grupului berlinez Coro, s-a îndreptat spre locuința cu numărul 2, de unde trebuia să emită în acea zi. Era ora 17. În aceeași clipă, de pe Meraner Strasse a virat un camion militar și s-a oprit la cîțiva metri de colț. În timp de război, acest fapt nu surprindea pe nimeni. Hans Coppi a observat, însă, că din camion au sărit șase poștași în uniforme. Unii au descărcat lăzi, alții, între timp, au ridicat un cort. Camionul a plecat imediat.

Radiotelegrafistul a observat echipa lucrătorilor, dar nu a făcut nici o legătură între cortul de pe trotuar și misiunea lui. Fără să bănuiască ceva, s-a îndreptat spre locuința numărul doi. S-a oprit în fața cinematografului de la colțul lui Meraner Strasse cu Badensche Strasse. Vroia să-și cumpere un bilet pentru reprezentația de seară. Tocmai privea fotografiile expuse, cînd, brusc, a observat un alt camion cu poștași. Începea ca totul să i se pară suspect. De obicei, muncitorii de la telefoane nu poartă uniformă. Or, cele de pe „poștași" erau noi-nouțe, ca și cum toți le-ar fi primit de la magazie chiar în dimineața acelei zile.

A urcat în locuința conspirativă, dar la ora optsprezece și zece a emis doar data, ora și semnalul de recunoaștere. Pentru mai multă siguranță. Prudența e una din regulile activității de informații. Apoi s-a dus la cinematograf. Cînd, în jurul orei 21, s-a întors de la cinematograf, pe Badensche Strasse cortul suspect era tot acolo.

Hans Coppi a început să aibă bănuieli serioase. Cortul nu era deschis, cum stă de obicei cînd în jur se agită lucrătorii cu lămpile de sudură și cu banda izolatoare. Dimpotrivă, era șnuruit cu grijă, iar în fața lui stătea unul din poștași. Semăna cu o sentinelă de la intrarea Marelui statmajor. Hans Coppi a ezitat, și în loc să se ducă la locuința numărul trei, de unde — conform planului — trebuia să emită, a preferat să meargă la locuința numărul patru de pe Schönhauser Allee. Și a emis de acolo.

A doua zi s-a dus la postul de emisie din locuința numărul trei. Pe Sebastian-Strasse se afla un cort asemănător celui instalat cu o zi în urmă la celălalt capăt al orașului. Același poștaș stătea de pază înaintea lui. Lîngă intrare,

pe trotuar, se afla o ladă vopsită în culoarea militară verde cenușiu. Cînd radiotelegrafistul s-a apropiat îndeajuns, a văzut o mînă care se întinsese după ladă ; imediat a auzit cum cineva din cort i se adresa altcuiva cu formula „Herr Leutnant".

Hans Coppi a înțeles. În aceeași seară, emițătoarele din Berlin au amuțit. Cei de la statul-major german nu și-au putut explica motivul acestei schimbări. Oare agenții bănuiau că sînt pe urmele lor ? Nu bănuiau, știau sigur.

A doua zi, Hans Coppi a început să facă plimbări. Vroia să vadă dacă corturile cu poștași apăreau în vecinătatea locuințelor ilegale unde se aflau emițătoarele. Cînd a fost sigur de acest lucru, i-a comunicat observațiile sale lui Coro. Din acea zi, agenții au început să folosească legătura de rezervă trimiteau telegramele la Bruxelles prin curieri speciali ; de aici, radiotelegrafiștii lui Kent le transmiteau centralei.

Alianța dintre cei doi rivali, Canaris și Heydrich, nu a dat roade. Hitler turba, incapacitatea lor îl scotea din sărite, ordinele se țineau lanț. Șefii mai mici vroiau la o adică să culeagă ei primii lauri sau cel puțin să-și apere reputația. Germanii au făcut tot ce au putut ca să ajungă pe urmele emițătoarelor inamice. Serviciul de interceptare sesizase peste o sută de locuri de unde se emitea regulat. Număr, evident, îngrijorător.

Strategilor serviciului de spionaj nazist li s-a părut mai potrivit să abandoneze o vreme grupul de la Berlin, care, oricum, era prevenit. Atenția echipelor de interceptare s-a îndreptat asupra postului de emisie de la Bruxelles. Au primit altă aparatură radiogoniometrică și, într-o zi de la sfîrșitul lui noiembrie, au părăsit Parisul.

Era o coloană de patru automobile. În seara zilei de 30 noiembrie au ajuns la periferia Bruxelles-ului, de unde emitea regulat postul PTX. Germanii au încercat mai întîi să afle datele principale. Au constatat că postul își schimba regulat atît lungimea de undă, cît și semnalul de apel. De asemenea, alterna orele de emisie după un program complicat.

Cu puțin înainte ca Funküberwachungskompanie 621 să plece spre capitala Belgiei, naziștii au constatat o schimbare importantă. După modelul grupului de la Berlin, cel de la Bruxelles se multiplicase și emitea acum din alte două locuri. În total, trei emițătoare foloseau indicativul PTX și schimbau orele de emisie. Acestea se puteau, totuși,

calcula după schema complicată a postului inițial. Ulterior, li s-a mai adăugat un emițător ; așa că erau în total patru.

Naziștii aveau acum instalații de detectat noi, de dimensiuni mult mai mici. Automobile civile cu număr de Paris și cu perdelute trase la geamuri au început pe străzile Bruxelles-ului un joc asemănător celui practicat mai înainte de camioane la Berlin. La anumite ore opreau la marginea parcurilor, la colțurile străzilor, șoferii stăteau nemișcați la volan, nimeni nu cobora, nimeni nu urca. După o vreme, automobilul pleca și se întorcea a doua zi, cînd parca cu cîteva străzi mai departe.

Astfel a reușit să constate echipa de cercetare nazistă că unul din posturile de emisie lucra la limita de nord-vest a Molenbeek-ului, al doilea emitea din Etterbeek, iar al treilea era amplasat undeva la limita nordică a cartierului Laeken. Poziția celui de-al patrulea post nu a putut s-o depisteze.

Nouă decembrie, ora șapte și cincizeci de minute, o vreme rece și umedă. Trei automobile erau parcate în următoarele locuri : primul în Place de la Duchesse de Brabant, al doilea în Place de Koekelberg, iar al treilea se afla lîngă biserica St. Jean Baptiste. La ora opt și cinci minute, emițătorul PTX s-a făcut din nou auzit. Fără întîrziere, conform planului Punctul de intersectare al celor trei semnale radiogoniometrice se afla în spațiul unor clădiri înconjurate de grădini. La emisiunea de la ora unsprezece dimineața, germanii detectaseră emițătorul de la o distanță de trei sute de metri. Majoritatea clădirilor au ieșit din joc, alegerea trebuia făcută doar între două vile.

Despre felul cum au reușit naziștii să identifice locul de unde emitea grupul lui Kent există cîteva versiuni. Prezentăm doar două, pe cele mai verosimile. Conform relatării unui fost lucrător al serviciului de interceptare german, Flicke, echipe de urmărire identificaseră emițătorul cu o mare precizie, dar într-un mod banal. În fața uneia din vile, o doamnă bătrînă mătura zăpada. Cînd a văzut că pe stradă a oprit o mașină militară, a intrat în casă. Pentru că nu vroiau să trezească bănuieli, germanii au înconjurat clădirea fără să folosească automobile și au cercetat străzile din împrejurimi. Au observat că pe strada din spate, la o sută de metri de vila suspectă, se afla o pompă de apă. Au pus la cale următorul plan : șoferul urma să treacă pe strada respectivă exact la ora cincisprezece și cincizeci de minute, deci în momentul cînd trebuia să în-

ceapă o nouă transmisie. Va opri lîngă pompă, apoi va ridica capota și va turna încet apă în radiator. În timpul staționării, unul dintre colegii lui va ieși din mașină ca să-și mai dezmorțească picioarele și să observe în același timp unde e postată paza care asigura protecția emițătorului. Alți doi oameni aveau misiunea de a detecta din mașină emițătorul de la o distanță foarte mică, ceea ce le va da posibilitatea să stabilească exact locul din casă unde era instalat postul.

Flicke afirmă că operația s-a desfășurat conform planului. Din acel moment, vila a fost supravegheată. În ziua de treisprezece, între orele treisprezece și paisprezece, exact în momentul cînd radiotelegrafistul avea să-și înceapă transmisia, urma să înceapă și vînătoarea.

Conform celei de-a doua versiuni, germanii ar fi descoperit emițătorul într-un mod neobișnuit și mult mai puțin romantic. Cunoșteau orele de emisie. Și-au plasat un om la stația de distribuire a curentului electric din cartierul Eterbeek. Cînd începea transmisia, persoana respectivă întrerupea pentru cîteva secunde curentul pe anumite străzi. Concomitent, cei din echipa de interceptare din mașini urmăreau atent momentul cînd postul de emisie amuțea pentru cîteva secunde din cauza întreruperii curentului electric. Așa se zice că i-ar fi determinat în linii mari poziția. Apoi au limitat întreruperea curentului la cîteva străzi și, în cele din urmă, la cîteva case, pînă cînd a rămas una singură — vila cu grădină.

În ziua fatală de 13 decembrie, străzile de la periferia Bruxelles-ului erau învăluite într-o ceață deasă. Vreme urîtă, frig pătrunzător. Din cazarma Leopold au ieșit cîteva automobile. Cu puțin timp înainte de ora șaisprezece au virat în Rue des Atrébates. La cîteva sute de metri în urma mașinilor civile și-au făcut apariția și cîteva camioane ale poliției. Din ele au coborît SS-iști, care au înconjurat vila. La ora șaisprezece fix germanii au pătruns în vila nr. 101 din Rue des Atrébates. Pentru mai multă siguranță o ocupeseră și pe cea vecină. N-au sunat, n-au ciocănit, au deschis ușa cît au putut de încet cu un șperaclu. Peste bocanci își trăsăseră șosete groase de lînă.

Rita Arnould stătea în cameră și citea. N-a mai apucat nici măcar să strige cînd în fața ei au apărut trei oameni cu pistoale. Unul din ei i-a astupat gura. Ceilalți doi s-au strecurat pe scări la primul etaj și au deschis brusc ușa în spatele căreia se auzeau glasuri.

— Mîinile sus ! Predați-vă, sînteți înconjurați !

La aparatul de emisie lucra monsieur Bogdan, Mihail Makarov. Lîngă el stătea alt bărbat. Sofia Poznańska, cu numele conspirativ Ester, a încercat să sară prin fereastră pe acoperișul verandei. N-a reușit, au împiedicat-o polițiștii. Dar ceva tot a reușit : le-a distras pentru o clipă atenția. Între timp, unul din bărbați s-a repezit spre masă. A înșfăcat toate hîrtiile și le-a aruncat în focul din căminul deschis. Germanii n-au mai avut timp să-l împiedice, materialul compromițător a fost cuprins de o flacără înaltă și a ars.

Celor trei arestați le-au pus cătușe și i-au condus jos la mașini. Pentru mai multă siguranță, au luat-o și pe proprietara vilei cu ei. Apoi au percheziționat atent casa. Într-o cameră de la etajul întîi au descoperit după un lambriu o ascunzătoare în care erau pașapoarte false, ștampile, precum și alte materiale care indicau clar că era vorba de o organizație de spionaj bine pusă la punct ; dar din aceste materiale nu se putea afla nimic despre agenți sau despre legăturile lor. Mai tîrziu, cei care au condus această operație contra „Orchestrei roșii" și-au dat seama că se pripiseră. Îi avertizaseră pe ceilalți agenți, și toate celelalte emițătoare lucrau cu prudență dublă. Prin intervenția lor stîngace, naziștii întrerupseseră singuri urmele interceptate, care ar fi putut să-i ducă mult mai departe. Deși se aleseseră cu trei agenți, rezultatul era destul de slab. Trebuiau s-o ia de la început.

Există oameni care au un ghinion formidabil, dar și un noroc formidabil. Exact la 13 decembrie sosise de la Paris la Bruxelles Marele șef, Jean Gilbert, și, exact în clipa cînd naziștii îi ridicau pe cei arestați, mergea pe Rue des Atrébates spre vila cu numărul 101. Chiar la colțul străzii a observat un camion militar, iar ceva mai încolo a descoperit alte două. Și-a dat seama imediat despre ce e vorba, dar nu mai putea să se întoarcă. A continuat, deci, să meargă mai departe, pînă cînd SS-iștii l-au oprit. L-au întrebat ce făcea pe acolo. Jean Gilbert se îmbrăca obișnuit, mai ales cînd era în misiune. Într-o germană stricată le-a explicat că venise să cumpere blănuri de iepure, pe de o parte pentru că aveau preț bun, iar pe de altă parte fiindcă în timp de război erau foarte căutate. În vilc ca acestea oamenii cresc, de obicei, iepuri de casă, așa că mergea să întrebe. Conform altei versiuni, ar fi arătat o

adeverință a organizației naziste „Todt" și naziștii i-ar fi dat drumul.

Desigur, nu putea să meargă mai departe. De altfel, nici nu mai dorea s-o facă. Dar putea să se întoarcă de unde venise, putea să dispară. Într-o clipă s-a întors ; înainte de aceasta a privit precaut peste gardul de sîrmă. Acum totul era clar. I-a văzut pe naziști încărcînd într-un autocamion aparatul de emisie confiscat și alte materiale compromițătoare.

Jean Gilbert n-a mai pierdut nici o clipă. A avertizat cît a putut de repede întreaga rețea și, concomitent, a informat și centrala sovietică. Apoi a făcut rost pentru el și pentru Kent de o locuință sigură. În faza următoare a reorganizat restul grupului din Bruxelles, care nu-și încetase activitatea. Ca șefi a numit doi agenți încercați — Johann Wenzel și Konstantin Efremov. Alesese corect, căci Johann Wenzel era un comunist vechi și un ilegalist experimentat, care instruise mai mulți radiotelegrafiști atît în Olanda cît și în Franța. Acum preluase alt emițător, se mutase cu el la celălalt capăt al Bruxelles-ului și, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, chiar a doua zi a transmis o telegramă centralei, făcîndu-le, astfel, o surpriză deloc plăcută naziștilor din echipele de interceptare. Jean Gilbert și Micul șef Kent se puteau întoarce în Franța.

Grosolana greșeală tactică din timpul descinderii n-a trecut pentru germani fără consecințe. Comandantul operațiunii din Bruxelles a trebuit să se prezinte la Berlin unde a fost admonestat de superiorii săi. Campania contra „Orchestrei roșii" a fost reluată după un nou plan. Din Belgia, Franța, Olanda și Elveția, ba chiar și din Berlin transmiteau acum aproape regulat circa o sută de posturi de emisie secrete. Serviciul de interceptare înregistra telegramele lor pe bandă de magnetofon, dar nu reușea să decodeze nici una. Secția de decriptare a Înaltului comandament al Wehrmachtului a ajuns la concluzia că în acest caz era vorba de așa-numita cheie raster, încifrată și printr-o cheie de carte, deci cu ajutorul cuvintelor dintr-o anumită carte pe baza căreia se adapta codul de bază.

Acest cifru e practic infinit. Pe baza textului cărții se poate alcătui un șarpe cifric, suficient pentru cel puțin cinci mii de telegrame secrete ; după aceea se poate repeta. Rămînea, deci, de depistat cartea după care agenții secreți alcătuiseră codurile.

A căuta cartea era la fel de dificil ca și a căuta codul complet. Echipa Abwehrului însărcinată cu rezolvarea cazului a trecut, totuși, la treabă. Șeful secției a treia a Ausland-Abwehrului, colonelul din Marele stat-major von Betivegni, i-a încredințat conducerea acțiunii reputatului ofițer de informații, căpitanul Piepe. Principalul serviciu de siguranță al Reichului (RSHA) a creat o secție specială care să se ocupe exclusiv de rezolvarea cazului „Orchestra roșie". Serviciul de interceptare i-a pus la dispoziție pe cei mai capabili specialiști de care dispunea. Și pentru că secția de descifrări a Înaltului comandament al armatei dezamăgise pe toată linia, comandantul acțiunii a ordonat să intre în acțiune o echipă specială de decodare.

Pe vremea aceea nu existau încă mașini automate de calcul, calculele erau făcute de zeci de matematicieni. În timpul războiului, germanilor nu le prisoseau oamenii de încredere toți membrii de valoare medie ai Partidului național-socialist se aflau în posturi de conducere, așa că pentru noua echipă recrutaseră studenți de la facultățile berlineze. Printre ei se afla și Horst Heilmann, student al Universității din Berlin. Se oferise să lucreze voluntar, dar avea o anumită intenție tainică. În cazul „Orchestrei roșii" i-a fost încredințat un rol ciudat.

Interogatoriile de la Bruxelles nu au adus multe lucruri noi. Cei trei deținuți tăceau. Doar doamna Rita Arnould era dispusă să vorbească. Nu știa însă mare lucru. Anchetatorul Franz Fortner și-a dat seama că tocmai ea reprezenta faimoasa verigă slabă a lanțului și, ca atare, a urmărit stăruitor această pistă. Se comporta față de ea mai degrabă ca un curtezan decît ca un anchetator, se învîrtea în jurul ei, se tot scuza că o deranjează, îi spunea că dacă ar fi depins de el, n-ar fi permis să fie adusă la Gestapo. Apoi îi oferise cafea naturală, îi aprinsese țigara, și, scuzîndu-se pentru eroare, o trimisese acasă. Se putea duce unde voia, putea să facă ce voia, vila nu mai era sigilată.

Rita Arnould a plecat uluită de comportamentul corect al naziștilor, fiind convinsă că tot ce auzise despre cruzimile Gestapoului nu era adevărat. Nu și-a dat seama că era vorba de o tactică de învăluire, de folosirea unuia din principiile elementare ale psihologiei.

După cîteva zile Franz Fortner a venit la ea în vizită. I-a spus că a trecut din întîmplare prin apropiere, că și-a adus aminte de simpatica doamnă ; apoi, a băgat mîna în

buzunar și a scos un prețios pachețel cu cafea. Au discutat ca doi vechi cunoscuți, au abordat cele mai diverse subiecte și, doar în treacăt, au vorbit despre spionaj. Ofițerul german se comporta ca un om blajin, regreta soarta deținuților, declara că ar vrea să-i ajute, mai ales pe mademoiselle, cum se numea, îi spuneau, parcă, Ester. Rita Arnould a reținut asigurarea anchetatorului că fata nu era vinovată, că bărbații aceia o atrăseseră, probabil, în această afacere. Și, deodată, ofițerul a început să vorbească despre literatură.

A trecut în revistă autori de la Homer la Karl May, s-a interesat ce preferințe literare avea mademoiselle Ester și dacă rămăseseră ceva cărți de la ea. Ar fi vrut să-i ușureze viața în detenție, să-i ducă cîteva cărți bune. Madame Arnould era aici în elementul ei. Convinsă că se pricepe la literatură, era mîndră de biblioteca ei. I-a spus că mademoiselle Ester împrumutase cărți de la ea și că la rîndul ei dorise să împrumute o carte. Aici, Rita Arnould s-a oprit brusc, iar Franz Fortner și-a dat seama că răbdarea lui va fi răsplătită.

— Mă credeți că n-a vrut să-mi împrumute romanul acela ? Deși îl avea pe masă.

— Cum se numea ?

— Nu mai știu ; nici n-a vrut să audă. S-a enervat deodată ca și cum aș fi jignit-o.

— Și nu știți de cine era cartea, doamnă Arnould ?

— Nu mai mi-aduc aminte. Zăcea acolo de cel puțin două luni. Îi lua oare așa mult timp lectura ei ?

Franz Fortner se afla pe urma cea bună și era conștient de acest lucru. A durat mult pînă cînd madame Arnould și-a amintit numele autorului și titlul cărții. Apoi fusese nevoit să rezolve alt rebus. N-a fost deloc ușor să procure cărțulia insignifiantă a lui Guy de Teramond „Le miracle du professeur Wolmar“ („Miracolul profesorului Wolmar“) și alte cinci cărți despre care vorbise madame Arnould.

Germanii au avut, totuși, noroc în timpul percheziției vilei. Au luat din cămin o grămadă de hîrtii arse, au adunat rămășițele dar, cu excepția cuvîntului „Proctor“, nu au depistat nimic semnificativ. În același timp, au făcut o greșeală de neiertat — nu au luat cărțile, aparent neimportante, care se aflau în mansardă ; mai tîrziu, cînd au venit după ele, dispăruseră.

Acum, se bazau pe memoria bună a Ritei Arnould, care, evident, n-avea nici cea mai mică idee despre valoarea informației date. Secția de decodare primise sarcina să citească cu atenție toate cărțile și să caute cuvîntul enigmatic „Proctor". După ore istovitoare de lectură l-au găsit chiar în „Miracolul profesorului Wolmar". Să fi fost oare acest volum cartea de coduri pe baza căreia specialiștii „Orchestrei roșii" schimbau cifrurile și frecvența emisiunilor ?

. ˜ Trepper, alias Jean Gilbert, și colegul său din Bruxelles, Kent, trimiteau centralei de la Moscova de pe Colinele lui Lenin informații importante. Cînd, după victoria asupra naziștilor, au fost publicate textele telegramelor, s-a văzut clar că „Orchestra roșie" își avea oamenii ei pretutindeni. Și la Marele stat-major al Wehrmacht-ului și în eșaloanele superioare ale serviciilor naziste din toate țările europene ocupate. Emițătoarele „Orchestrei roșii" au dezvăluit planurile atacurilor armatei germane pe frontul de răsărit, au informat exact și prompt despre discuțiile secrete de la Cartierul general al lui Hitler. Era clar că informațiile proveneau direct de la sursă. Dar cum au ajuns la ele agenții sovietici ?

Un rol important a jucat grupul de Rezistență menționat în telegrame cu apelativul conspirativ Coro. Activa la Berlin. Șeful lui era marxistul Arwid Harnack, consilier superior în Ministerul economiei al Reichului, doctor în filozofie și științe politice. Era un bărbat foarte cultivat, cu idealuri clare, un internaționalist.

În 1927 primise o bursă Rockefeller și plecase într-o călătorie de studii în Statele Unite. Acolo a cunoscut-o pe viitoarea sa soție, Mildred, pe atunci studentă și membră convinsă a Partidului comunist. Unul din cele mai importante momente din viața lui Arwid Harnack a fost, fără îndoială, întîlnirea cu Kuusinen și Piatnițki, colaboratori ai agentului sovietic din Japonia, Richard Sorge. În urma discuțiilor avute cu ei, Harnack a devenit activist al Internaționalei Comuniste. Mai tîrziu, în calitatea lui de înalt funcționar ministerial nazist, a putut să furnizeze Uniunii Sovietice informații prețioase.

Lucra împreună cu soția lui, Mildred, care l-a ajutat o vreme la transmiterea informațiilor în calitate de radiotelegrafist. Amîndoi erau conștienți de pericolul activității de spionaj desfășurate în centrul Berlinului, unde

mişunau oamenii Gestapoului, dar erau convinşi că vor putea munci mult timp graţie poziţiei lor oficiale şi sociale excepţionale. Au început o luptă inegală fără să ţină seama de primejdii.

Partenerul lui Harnack era Harro Schulze-Boysen, cu numele conspirativ Coro. Dealtfel, întregul grup purta acest nume. Pentru un lucrător al serviciului de informaţii avea o îndeletnicire civilă destul de neobişnuită — era profesor la Universitatea din Berlin şi, în acelaşi timp, ca maior de aviaţie, funcţiona şi la Ministerul aviaţiei al lui Göring. Se trăgea dintr-o veche familie aristocratică şi conservatoare ; un membru al acesteia, celebrul amiral von Tirpitz, a intrat în istorie.

Coro s-a format ca lucrător în Rezistenţă în anii '30, pe vremea luptelor de stradă împotriva lui Hitler şi violenţei organizate, cu ajutorul căreia acesta îşi croise drum spre putere. Metodele fasciste l-au indignat pe Schulze-Boysen, care scrisese chiar un articol pentru un săptămînal berlinez. Nici n-a apucat să fie publicat, că autorul a şi fost ridicat de Gestapo. În închisoare şi la interogatorii, în cursul cărora naziştii, în locul argumentelor, foloseau vîna de bou, s-a decis să lupte contra acestui rău din toate puterile lui.

L-au eliberat, căci originea lui aristocratică însemna mult în Germania acelor ani. Ba chiar ajunsese la Academia militară, iar mai tîrziu într-un post care promitea o carieră frumoasă. Mai mult, se căsătorise cu o tînără care şi ea avea o origine la fel de aleasă. Prinţul Phillip de Eulenburg era unul din strămoşii ei. Un prieten al familiei ei era şi mareşalul nazist Hermann Göring. Existau, deci, suficiente garanţii chiar şi pentru o organizaţie poliţienească atît de suspicioasă, cum era Gestapoul.

Harò Schulze-Boysen avea întinse relaţii şi în străinătate. La Academia militară devenise ofiţer de informaţii. Avea şi premise pentru această îndeletnicire. Vorbea curent franceza, engleza, suedeza, norvegiana, daneza şi olandeza şi învăţa rusa. Originea lui aristocratică excludea bănuiala că ar putea nutri convingeri marxiste, sau că ar putea colabora cu comuniştii. Şi, cu toate acestea, Coro era unul din cei mai importanţi membri ai Rezistenţei antinaziste. Informaţiile procurate de el aveau o valoare excepţională.

Unele dintre ele s-au păstrat pînă azi. F. W. Flicke, unul din şefii serviciului de interceptare nazist le-a păs-

trat, iar după înfrîngerea Germaniei naziste le-a dat publicităţii. Conţinutul lor probează importanţa grupului berlinez al „Orchestrei roşii“.

„3 iulie 1941.

Producţia zilnică de avioane de luptă (Stukas.—*V.P.B.*) este de nouă pînă la zece bucăţi. Pierderile pe frontul de răsărit sînt în medie de patruzeci de avioane pe zi“.

„4 iulie 1941.

Planul de operaţii, conform căruia acţionează Înaltul comandament german în Răsărit, are ca obiectiv Uralul, prin Moscova. Operaţiile pe aripi sînt doar manevre de derutare. Esenţial este centrul“.

„5 iulie 1941.

Situaţia generală a forţelor aeriene germane : 21 500 de aparate de prima şi a doua clasă ; în plus, 6 250 de avioane de transport Junkers-Ju-52“.

După cum se vede, membrii grupului Coro se aflau chiar la sursa preţioaselor informaţii. În special, Schulze-Boysen ; ca ofiţer de informaţii în Ministerul aerului al lui Göring, cunoştea multe din evenimentele majore. Mai mult, îi treceau prin mîini şi informaţii strict secrete din celelalte compartimente ale armatei naziste.

Alt membru al organizaţiei de Rezistenţă era agentul sovietic care apărea sub numele de Alexander Erdberg. După război, în presa apuseană s-au făcut multe speculaţii în jurul identităţii lui. Ar fi apărut şi sub numele conspirativ de Karl Kaufmann. În calitate de colonel al serviciilor de informaţii sovietice, era cunoscut sub numele de Alexandrov ; în realitate se numea Vasili Berger. S-a născut în 1905 la Moscova, iar în serviciul de informaţii lucra din 1930.

A fost organizatorul, iar, mai tîrziu, instructorul grupului. Ştia să monteze, să regleze şi să manipuleze o staţie radio. La început a fost, de fapt, singurul „pianist“ căpabil. În faza iniţială a avut greutăţi cu amatorii de la Berlin, care-şi dădeau silinţa, dar aveau puţină experienţă.

La 14 iunie 1941, într-o zi fierbinte de vară, s-a întîlnit cu noii colaboratori. Le-a dat emiţătoare perfecţionate. A pus pe fiecare în cîte un cufăr, şi-a cumpărat un bilet, s-a dus la gară şi a depus coletele la depozitul de bagaje de mînă. Mai tîrziu, a transmis recipisa de bagaje legăturii sale într-un loc dinainte stabilit.

Acţiunea a debutat sub semnul ghinionului Greta Kuckhoff şi-a ridicat cufărul, dar pe scările metroului din

Berlin l-a scăpat din mînă : aparatul de emisie s-a defectat. Cînd a venit acasă și, împreună cu soțul ei, au încercat să-l pună în funcțiune, au observat că e defect. Li s-a făcut frică și l-au îngropat în grădină.

Nici alt radiotelegrafist, Coppi, n-a avut noroc cu emițătorul. Trebuia să lucreze cu un aparat învechit. Acesta era alimentat cu baterii, ceea ce prezenta avantaje din punct de vedere tehnic, dar avea o rază de acțiune mică. În plus, fiind începător, Coppi făcea greșeli în manipularea lui. Abia după ce a primit în gara Deutschlandhalle un emițător nou, informațiile lui au început să ajungă la centrală.

Și tocmai prin acest emițător le-au parvenit celor de la Moscova evenimentele de maximă importanță, referitoare la transmiterea informațiilor secrete. Harro Schulze-Boysen aflase că soldații germani găsiseră la o percheziție cheia cifrului. În plus, Abwehrul reușise să pună mîna pe unul din codurile secrete britanice. De atunci, germanii au putut să urmărească convoaiele de pe ruta Islanda — porturile sovietice. Așa se explică succesele înregistrate în acea perioadă de submarinele germane ce patrulau în apele din fața Murmanskului. Cînd grupul Coro de la Berlin a transmis centralei această informație, situația s-a schimbat. Din acel moment, germanii au început să primească informații false.

Emițătoarele grupului Coro au informat centrala de la Moscova despre noua bombă iconoscopică a naziștilor, despre noua aparatură de radiolocație instalată pe avioanele lui Göring, despre torpilele perfecționate dirijate de la distanță, precum și despre rachetele „Luftengel-Bodenengel" ; un curier a predat chiar și schițele obiectivelor din incinta uzinelor „Auer" din Oranienburg.

Cu toate aceste succese indubitabile, legătura nu se realiza conform planului. În a doua jumătate a lunii iulie, Erdberg s-a întors în secret la Moscova unde a raportat despre succesele organizației din Berlin, dar și despre situația nemulțumitoare a tehnicii de emisie. Coro avea posibilități de-a dreptul fantastice de a procura informații importante, dar tehnica și pregătirea de specialitate a radiotelegrafiștilor lăsau de dorit. Și-a încheiat raportul cu propunerea de a se trimite la Berlin un om capabil să regleze emițătoarele și să experimenteze noi modalități tehnice de exploatare a lor. Cel mai bine ar fi fost să fie

trimis la Berlin un radiotelegrafist experimentat. Grupul era alcătuit din oameni entuziaşti, gata de cele mai mari sacrificii, dar care nu aveau suficientă practică în activitatea clandestină. În plus, le lipsea un şef, un om priceput.

Înainte de a pleca la Moscova, Alexander Erdberg lăsase grupului de la Berlin instrucţiuni precise de folosire a emiţătoarelor : cînd, cum şi după ce cheie să se facă transmisiile. Dar cifrul era foarte complicat, iar Harnack şi Coro, deşi erau oameni foarte inteligenţi, deşi aveau pregătire universitară, nu reuşeau să se descurce. Aşa se face că au pierdut repede legătura cu centrala. Mai reuşiseră o dată sau de două ori să realizeze unilateral legătura, după care centrala nu mai răspunsese. Şi transmiteau informaţii atît de importante despre acţiunile de pe front, încît de ele putea depinde succesul marilor operaţii ale Armatei roşii.

In plus, chiar în această perioadă, maiorul Schulze-Boysen aflase despre o acţiune a Abwehrului, ai cărui agenţi începuseră să caute emiţătoarele secrete sovietice din toate ţările europene ocupate. Inginerul Tohmfor, directorul firmei „Loewe-Opta", care fabrica aparate electronice, şi Hans Heinrich Kummerow, inginer la aceeaşi firmă şi agent cu vastă experienţă, care lucrau complet independent, îi dezvăluiseră că Abwehrul va primi în scurt timp aparatură goniometrică fixă şi portabilă, cu ajutorul căreia se va putea identifica orice emiţător. Erau aparate foarte sensibile şi sigure. Se putea veni cu ele pînă în apropierea postului de emisie şi se putea stabili poziţia lui. Desigur, doar în timpul funcţionării emiţătorului.

Pericolul era foarte serios. Harro Schulze-Boysen, împreună cu colaboratorii lui, au hotărît imediat să ia contramăsuri. Mai întîi să se informeze exact ce era cu acele aparate goniometrice ale Abwehrului. Aflaseră că pentru moment de ele dispuneau doar poliţia şi aviaţia. Oamenii amiralului Canaris încercau să împrumute de la aviaţie cîteva aparate de acest gen în scopul depistării organizaţiei „Orchestra roşie". Centrala i-a cerut lui Harro Schulze-Boysen să acţioneze în aşa fel, încît Abwehrul să nu primească aparatele de la aviaţie.

Era, desigur, un succes, dar parţial. De aceea, conducerea grupului Coro a decis să introducă o nouă modalitate de emisie. Vor procura alte aparate de emisie şi vor instala imediat în locul unuia patru. Harro Schulze-Boy-

sen va închiria în diferite cartiere ale Berlinului încă patru locuințe, departe de el, pe cît posibil la marginea orașului și, de preferință, la ultimul etaj. Se va transmite alternativ din diferite locuri, dar cu același cifru de apel și pe aceeași lungime de undă. Chiar dacă Abwehrul sau RSHA vor primi goniometre noi, nu le vor fi de prea mare folos, căci același post se va auzi de fiecare dată din alt loc. Iar dacă se va schimba și lungimea de undă, conform unei chei dinainte stabilite, gestapoviștii vor ajunge într-un punct mort.

Între timp, centrala de la Moscova a răspuns la propunerile lui Alexander Erdberg. Micul șef — Kent a primit următorul ordin la Bruxelles

„KLS de RTX 1010. 1725. 99 wds. qbt.

Lui Kent, de la Director, personal.

Mergeți imediat la Berlin, la cele trei adrese indicate și aflați de ce s-a întrerupt legătura. Dacă defecțiunile se repetă, preluați transmiterea informațiilor. Activitatea celor trei grupe de la Berlin are o mare însemnătate. Adresele : 1) Neuwestend, Altenburger Allee 19. Primul etaj, la stînga. Coro 2) Charlottenburg, Fredericiastrasse 26a. Etajul al doilea, la stînga. Rittmeister. 3) Friedenau, Kaiserstrasse 18. Etajul al patrulea, la stînga. Kuckhoff. Parola pentru toate cazurile : directorul. Trimiteți informația pînă la 20 octombrie. În toate cele trei cazuri se va începe cu planul de emisie la data de 15, dimineață.

qbt. 50.385 ar.KIS de RTX“

A trecut mai mult de o lună pînă cînd Kent — care era înregistrat la poliție ca cetățean uruguayan, sub numele de Vicente Antonio Sierra — a reușit să procure actele necesare pentru a întreprinde o călătorie de afaceri la Berlin. A sosit acolo în octombrie și, mai întîi, a reparat emițătorul. Apoi, l-a instruit pe Hans Coppi, lucrător la uzina „Loewe Opta“, cum să-l folosească și au elaborat o nouă schemă de emisie. I-a dat un cod nou și cartea după care trebuia să cifreze telegramele. Iar pentru cazul în care legătura s-ar întrerupe, a organizat o legătură de rezervă, cu Bruxelles-ul prin curier. A probat emițătorul, a chemat centrala și a comunicat că și-a îndeplinit sarcina, după care s-a întors la Bruxelles.

Așa se face că și în săptămînile următoare informațiile furnizate de grupurile de interceptare ale Abwehrului, care ajungeau pe biroul amiralului Canaris, nu valo-

rau prea mult. Zecile de emiţătoare din toate statele din jurul Reichului transmiteau de cîteva ori pe zi — pentru moment fără dificultăţi — informaţii importante, care se transformau pe frontul de răsărit în considerabile pierderi de efective pentru armata germană. Şi aceasta în pofida faptului că Hitler ordonase ca asupra depistării emiţătoarelor secrete să fie concentrate toate mijloacele şi în ciuda eforturilor mari depuse de generalul de poliţie Heydrich şi de şeful Abwehrului, Canaris, de a găsi postu-
rile de emisie clandestine.

Situaţia s-a schimbat întrucîtva abia atunci cînd Abwehrul a primit cîteva maşini goniometrice cu detectoare noi.

Să ne deplasăm acum atenţia pentru o clipă în altă parte. Departe, pe frontul de răsărit. Feldwebelul Helmut Wiegner, radiotelegrafist de bord şi observator din unitatea de aviaţie „Heidebreck", fusese doborît de tunurile antiaeriene sovietice la Kursk. Străbătuse luptînd frontul înapoi, pe drum capturase o mitralieră sovietică şi o trăsese după el peste linii. Epuizat, ajunsese pînă la unităţile germane înaintate. Şi devenise astfel un erou.

Pentru bravură exista în Wehrmachtul german o recompensă specială : feldwebelul a primit o permisie specială. A căpătat de la magazie o tunică mai acătării, de la furier a luat hîrtiile necesare şi, în aceeaşi zi, s-a suit într-un tren de marfă şi în mai puţin de o săptămînă a ajuns la Berlin. La scurt timp după aceea, s-a prezentat la post la... Harro Schulze-Boysen ; era noul radiotelegrafist. Alexander Erdberg avusese cîştig de cauză la Moscova.

Helmut Wiegner era, într-adevăr, un erou şi se numea Albert Hössler. Era un vechi şi încercat membru al Partidului comunist. În 1933, cînd Hitler a venit la putere, a fugit mai întîi la Praga, de unde a plecat în Belgia şi, apoi, în Olanda. A luptat în Spania împotriva lui Franco. După victoria fasciştilor, Wiegner a trebuit să-şi caute adăpost în Uniunea Sovietică. Îşi însuşise perfect rolul de radiotelegrafist de bord doborît, cunoştea atît de multe detalii despre unitatea de aviaţie, din care însă nu făcuse parte niciodată, încît nu s-a încurcat nici măcar la interogatoriul încrucişat. Germanii îi supuneau pe toţi cei care se întorceau de la sovietici unui control amănunţit. Ştiau că

aceasta era una din căile prin care agenţii sovietici ajungeau în Germania.

Experimentatul Hössler a făcut, totuşi, o greşeală. Centrala îl trimisese, ca radiotelegrafist şi tehnician cu practică. îndelungată, să rezolve dificultăţile tehnice aproape permanente ale grupului berlinez. Venise la Berlin în uniformă şi se prezentase la comandamentul german. Avea permisie pînă la 12 martie. În ziua respectivă, a anunţat autorităţile că pleacă, dar nu s-a întors pe front. S-a instalat într-o casă de la intersecţia lui Invalidenstrasse cu Chausseestrasse, unde se afla o lăptărie. Acolo, la etajul al treilea, lucra un emiţător secret. După cîteva zile, a trimis centralei o analiză exactă a dificultăţilor grupului berlinez în ceea ce priveşte menţinerea legăturii şi a explicat cum s-a ajuns la întreruperea legăturii. Instrucţiunile prevedeau ca cifrul de apel şi lungimea de undă să se schimbe după fiecare legătură. Centrala sovietică, ce stabilise această regulă, o înţelegea în felul următor : schimbarea să se facă după fiecare legătură izbutită. Numai că la Berlin luaseră în consideraţie fiecare încercare, chiar şi pe cele neizbutite, a căror primire nu fusese confirmată. Aşa stînd lucrurile, partenerii pierduseră complet contactul şi nu mai puteau comunica.

Centrala a ordonat Reluaţi transmisiile ! Modificarea lungimii de undă se face după şase, iar schimbarea cifrului de apel — după zece. Aceasta însemna că după şase contacte trebuia să se emită iarăşi pe aceeaşi undă, dar folosind alt semnal de apel. Grupul de la Berlin avea la dispoziţie în total treizeci de semnale de apel, care se schimbau după zece zile. Anumite luni au treizeci şi una de zile. Pentru simplificare, în aceste cazuri nu trebuia să se emită. Ajungea o singură emisiune greşită pe treizeci şi unu şi sistemul se deregla din nou. Prin urmare, metoda de legătură nu era perfectă. Hössler ştia, însă, ce să facă în acest caz.

Dar a avut ghinion. La comandamentul din Berlin s-a prezentat un subofiţer care a relatat aproximativ următoarele : la mijlocul lui februarie a apărut în unitatea lui, aflată pe frontul de răsărit, feldwebelul Helmut Wiegner. Reuşise să fugă din prizonieratul sovietic. A primit o permisie de trei săptămîni, a plecat acasă şi trebuia să se întoarcă în jurul datei de 15 martie. Nu s-a întors însă. Comandantul a scris soţiei lui, iar aceasta i-a răspuns că soţul ei a plecat pe front la 12 martie.

Subofițerul a continuat : de atunci nu l-am mai văzut. Dar acum o oră l-am zărit din tramvai în Wittenberg-platz. Stătea pe trotuar. Era în civil.

Gestapoviștii au înțeles imediat : feldwebelul Wiegner era agent sovietic ! Și alt ghinion : echipa de studenți, care încerca să rezolve rebusul cifrurilor cu cinci locuri, obținuse unele rezultate. Se bazase pe un singur cuvînt, cel care fusese depistat departe de aici, la Bruxelles, în căminul vilei numărul 101 din Rue des Atrébates. Era scris pe o bucățică de hîrtie arsă : „Proctor". Un singur cuvînt. Putea avea legătură — deși nu era obligatoriu — cu grupele de numere pe care reușiseră să le citească pe o foiță carbonizată. Putea avea o legătură — dar, de asemenea, nu era obligatoriu — cu cartea de care își adusese aminte madame Rita Arnould.

Germanii aveau la începutul războiului o rețea de informații foarte bine organizată, iar mașinile de cifrat „Enigma" reprezentau ultimul cuvînt al tehnicii de informații. Și echipele de decodare lucrau la un înalt nivel tehnic. Așa s-a făcut că un singur cuvînt, „Proctor", și o carte de coduri au devenit un ghid suficient pentru echipa de decodare a telegramelor cifrate. Șeful ei era Oberleutnant dr. Wilhelm Vauck. Chiar el a lucrat la descifrarea nefastei telegrame secrete, în care apăreau adresele membrilor grupului Coro. După un susținut efort, Vauck a reușit să afle secretul cifrului. Despre acest succes a fost informat doar colaboratorul lui, Trexl, care a dezvăluit „îmbucurătoarea" veste lui Horst Heilmann.

Horst Heilmann era membru al grupului de Rezistență Coro. El și-a dat seama imediat ce pericol îi amenința pe prietenii lui și a încercat să-i avertizeze.

La 29 august 1942, imediat după ce a aflat vestea, a format numărul de telefon de la locuința lui Schulze-Boysen, dar a avut ghinion. Prietenul lui nu era la Berlin. Servitoarea i-a promis că va transmite domnului mesajul Cum se va întoarce, îl va suna pe domnul Heilmann. Acesta a fost momentul fatal care a decis soarta multor luptători germani din Rezistență. Horst Heilmann a dictat numărul secret al telefonului său de serviciu.

Între timp, Gestapoul se pregătea de vînătoare. Numele suspecților erau cunoscute, adresele — la fel. Era suficient să descindă dimineața la ușile lor. O mare derută a provocat la Gestapo numele și adresa lui Harro Schulze-Boysen. Nimeni nu vroia să creadă că ofițerul de informa-

ţii de la Ministerul aviaţiei şi membrul unei vestite familii germane putea să aibă ceva comun cu agenţii comunişti. Curînd, însă, legăturile s-au dezvăluit.

În noaptea de 29 spre 30 august 1942 a sunat telefonul la secţia de descifrare „Funkabwehr III". Horst Heilmann plecase acasă, dar în încăperea alăturată mai lucra şeful echipei, dr. Wilhelm Vauck. Cum telefonul nu contenea să sune, acesta s-a ridicat şi s-a dus în biroul alăturat. A ridicat receptorul.

— Da.

— Aş dori să vorbesc cu Horst Heilmann, s-a auzit un glas la celălalt capăt al firului.

— Nu e aici. Pot să-i transmit ceva ?

— Nu. Nu, mulţumesc... a răspuns omul după o clipă de ezitare.

— Cine întreabă ? a întrebat iar dr. Vauck.

— Schulze-Boysen.

Dr. Vauck şi-a pierdut pentru o clipă graiul. Omul despre care discutaseră toată ziua suna pe neaşteptate la numărul de telefon secret al secţiei de descifrare, care, de fapt, îi descoperise activitatea antistatală. Nefiind capabil de o reacţie rapidă, şeful echipei de descifrare se mulţumise să întrebe formal

— Vă scrieţi numele cu y, vă rog ?

— Da. Pentru ce ?

Dr. Vauck a luat imediat legătură cu Gestapoul. Şi-a dat seama de pericolul pe care putea să-l reprezinte o întîrziere. Suspectul Shulze-Boysen îl sunase pe Heilmann de la secţia de descifrare, care ştia că adresele au fost decodate. Reuşise oare să-i avertizeze sau nu ?

Pînă acum gestapoviştii îi supravegheau doar pe suspecţi, le urmăreau şi le înregistrau convorbirile telefonice. Dar chiar a doua zi, la 30 august 1942, s-au hotărît să facă prima mişcare. S-au dus să-l aresteze pe Harro Schulze-Boysen.

Berlin, Wilhelmstrasse, Ministerul aviaţiei Reichului. O clădire impozantă, simbolizînd grandomania naziştilor. În faţa intrării principale se opreşte un automobil din care coboară un bărbat în civil. Celălalt a rămas pe canapeaua din spate. Primul păşeşte încet şi solemn, aşa cum se cuvine pe o asemenea scară largă, de granit. La uşă se opreşte. Explică ceva ofiţerului de serviciu, apoi aşteaptă pînă ce acesta îi face legătura telefonică.

— Aici comisarul Wolf. Bună ziua, herr Oberleutnant. Vă rog să mă scuzaţi că vă deranjez, dar n-am încotro. Am lîngă mine un oaspete din Suedia, vreau să vă rog să fiţi amabil să veniţi cîteva minute jos, să ne traduceţi ceva.

Lui Harro Schulze-Boysen numele comisarului nu-i spunea nimic. Nu ştim dacă a presimţit ceva, dar a coborît în fugă scările, fără să-şi ia măcar chipiul. Comisarul Wolf s-a înclinat adînc în faţa lui, s-a scuzat încă o dată şi a spus că suedezul aşteaptă afară, în maşină, şi l-a rugat pe herr Oberleutnant să binevoiască să coboare scările.

Harro Schulze-Boysen era militar. Şi-a dat seama că era în uniformă, dar fără chipiu. A vrut să se întoarcă. Comisarul Wolf a stăruit să coboare. În clipa aceea Harro a început să bănuiască ceva, dar nu-i mai rămăsese suficient timp pentru raţionamente. Comisarul Wolf a deschis portiera automobilului. Harro Schulze-Boysen s-a înclinat în faţa „suedezului". Bărbatul din maşină a îndreptat spre el pistolul.

— Sînteţi arestat. Nu vă agitaţi ca să nu atrageţi atenţia ! Urcaţi !

Aceasta e una din versiunile cunoscute despre arestarea lui Harro Schulze-Boysen. A doua e mai simplă. La 30 august 1942, pe la prînz, suspectul, care încă nu bănuia nimic, a fost chemat în biroul şefului statului-major de la Ministerul aviaţiei, colonelul Bokelberg, care l-a arestat. Apoi l-a predat consilierului criminalist Kopkow, care aştepta în încăperea alăturată. Indiferent cum a decurs arestarea, cele două versiuni au un punct comun verosimil. Gestapoul nu îndrăznea să aresteze un membru al Wehrmachtului, cu atît mai puţin pe un ofiţer din Ministerul aviaţiei aflat pe „teritoriu militar suveran". Aşa se explică, deci, şiretlicul lui Wolf, care l-a atras pe suspect în stradă, ca şi arestarea acestuia din urmă în biroul şefului statului-major.

Soţia lui Harro, Vicky, fusese cîteva zile plecată la nişte rude din Bremen. S-a întors vineri, 4 septembrie. Nu bănuia nimic. Acasă nu era nimeni. A ridicat receptorul şi a sunat la minister. La numărul soţului ei a răspuns altă persoană. Aceasta i-a spus că ţine locul soţului ei. Harro fusese nevoit să plece intempestiv într-o călătorie de serviciu în străinătate. S-a grăbit atît de tare, încît n-a mai avut timp să-i scrie cîteva rînduri. În grabă,

nu și-a luat nici măcar mănușile și chipiul. Au rămas pe biroul lui.

Vicky și-a dat seama că relatarea nu era adevărată. Harro nu plecase. I-ar fi scris măcar cînd se întoarce. Presimțea că s-a întîmplat ceva. Temîndu-se să telefoneze, s-a urcat în tramvai și s-a dus la Mildred Harnack. De la ea a aflat că fusese arestat și soțul ei, Arwid. S-a întors cît a putut de repede acasă, a aruncat într-o valijoară cîteva lucruri absolut necesare și a plecat la rudele ei din Trier. S-a dus la gară, și-a cumpărat bilet, apoi a expediat o telegramă de la oficiul poștal ca s-o aștepte la gară. S-a suit într-un accelerat, dar n-a ajuns niciodată la Trier. În acea zi, nici Mildred Harnack nu s-a mai întors acasă de la cumpărături.

Soția lui Harro Schulze-Boysen a fost dată în seama gestapovistului Göpfert, care avea o secretară, pe nume Breiter. Conform fișei personale din evidența Gestapoului, aceasta era o adevărată forță a cancelariei secției IV A 2. Göpfert a interogat-o pe arestată, dar secretara n-avea ce scrie. Libertas Schulze-Boysen tăcea. Dar Gestapoul avea metodele lui, de tristă amintire, de a determina un arestat să mărturisească. Ani îndelungați se școliseră asasinii de profesie, așa că pînă la urmă smulgeau declarații chiar și de la nevinovați. Dar Libertas rezista. Într-o zi, însă, fără să-și dea seama a recunoscut.

Interogatoriile erau tot mai lungi. Petrecuse multe ore în aceeași încăpere cu gestapovistul și cu secretara lui. Într-o zi, cînd Göpfert ieșise din cameră și rămăsese singură cu gestapovista, au început să vorbească despre lucruri obișnuite, femeiești. Libertas Schulze-Boysen ajunsese într-o asemenea stare de oboseală psihică, încît a luat dorința drept realitate. Avea impresia că fata nu era de acord cu șeful ei și că o simpatiza. Complet epuizată psihic, Libertas, în disperarea ei, a crezut că fata îi fusese trimisă de cel de sus și, cum voia să salveze ce se mai putea, a rugat-o pe secretară să-l avertizeze pe radiotelegrafistul Hans Coppi. Credea că gestapovista nu o va trăda.

Gertrude Breiter a dat imediat fuga la etajul al treilea, în biroul consilierului criminalist Kopkow și i-a raportat.

În acele zile, Hans Coppi se afla în legătură permanentă cu Hössler. Cînd gestapoviștii au venit după Hössler, el era prin apropiere. Stătea chiar pe trotuarul de

vizavi. A plecat imediat la locuința de unde emisese pînă atunci, a demontat aparatul și l-a pus la adăpost. Nu se știe dacă a mai apucat s-o avertizeze pe proprietara locuinței, Erika Brockdorff. De Hössler era sigur. Acesta nu știa nimic despre locuința de rezervă numărul patru, așa că nu le-ar fi putut spune adresa nici dacă ar fi fost torturat.

La o oră după ce Hans Coppi dispăruse cu emițătorul, în fața casei de la intersecția lui Invalidenstrasse cu Chausseestrasse s-a oprit un automobil negru. Din el au sărit patru oameni și au urcat în fugă scările.

— Nu, domnilor, nu știu de nici un emițător, le-a spus proprietara locuinței, Erika von Brockdorff. N-am idee despre ce vorbiți.

— O să înțelegeți repede, urlă gestapovistul.

— Uitați-vă singuri în camera chiriașului, a răspuns tot liniștită doamna Brockdorff și apoi a continuat, mai degrabă pentru sine : Așa om bun și corect. Un asemenea om nu poate avea nimic rău pe conștiință.

— O să vedem noi, doamnă.

— Cum arată, de fapt, un emițător ?

Au cercetat locuința, dar n-au găsit nimic. Apoi doamna Erika și-a amintit ceva și a întrebat cu naivitate

— Căutați cumva o lădiță mică cu un mîner, cum au militarii ?

S-au strîns în jurul ei. Brusc, au devenit amabili.

— Acum o clipă a plecat cu ea un om care venea des în vizită la domnul Wiegner.

— Cum se numește ?

— Asta nu știu, vă rog. Niciodată nu m-au interesat musafirii chiriașilor mei.

— Cum arăta ?

— Gulerul ridicat, pălărie verde ca de pădurar.

— Avea ochelari ?

Proprietăreasa nu-și mai amintea.

Hössler n-a vorbit. Abia după ce a fost îndelung torturat a dezvăluit, se pare, numele conspirativ al șefului său. Nu știa unde locuia și cum se numea. Nu cunoștea codul, informațiile le primea gata cifrate. Între timp, gestapoviștii supravegheau locuințele suspecților, îi urmăreau, se interesau de ei prin vecini. Un agent o vizitase pe portăreasa din Fredericiastrasse și îi smulsese informația că locuința de care se interesa Gestapoul își

schimbase proprietarul de două ori în ultima jumătate de an.

— Şi nu vi s-a părut suspect ? a întrebat gestapovistul.

— Azi ? Mă rog dumneavoastră ! În orice clipă, orice femeie poate să primească o telegramă care s-o anunţe că soţul ei a căzut pentru führer şi naţiune.

— Cine au fost ultimii chiriaşi ?

— Doi soţi. Nu-mi amintesc numele lor. S-au mutat de curînd la Leipzig.

Gestapoul a luat legătura cu secţia de evidenţă a poliţiei din Leipzig. Informaţia era falsă. Astfel, pentru anchetatori, firul s-a întrerupt, dar, în acelaşi timp, au ieşit la iveală alte nume. La adresa din Friedenau locuia Adam Kuckhoff cu soţia, Gerda, născută Lorke. De la vecini, gestapoviştii au aflat că era scriitor. Responsabilul blocului, simpatizant al Partidului naţional-socialist, deţinea informaţii mai amănunţite. Kuckhoff era însurat, avea un fiu de patru ani şi o reputaţie bună. Scria cărţi, lucra la un film, călătorea mult.

Naziştii au afirmat că în cursul acţiunii de depistare a grupului berlinez au arestat cîteva sute de luptători antifascişti. Pe Adam Kuckhoff, care se afla în acea vreme la Praga, unde urma să toarne un film în studiourile „Barrandow", l-au dus la 11 septembrie 1942 la sediul praghez al Gestapoului, în palatul Pecek de pe Calea deţinuţilor politici, cum se numeşte astăzi strada. Pe soţia lui au arestat-o la Berlin împreună cu alţi suspecţi.

Majoritatea n-au vorbit. De la cîţiva au obţinut cu greu cîteva cuvinte. Dar gestapoviştilor care i-au anchetat nu le-a trebuit mult ca să depisteze alte urme. Centrul de decodare condus de dr. Vauck le-a ajutat să realizeze acest lucru. Apoi au început vînătoarea emiţătoarelor secrete în mai multe ţări deodată.

La 10 august, coloana maşinilor goniometrice a intrat în Amsterdam, de unde emitea unul din cele cîteva sute de posturi pe care le auziseră naziştii. La 16 august, au ajuns foarte aproape de obiectivul urmărit, atîta doar că semnalul indica cînd Zand Straat, cînd, din nou, Zand Dwars sau Hoog Straat. Cînd, peste două zile, au venit în acelaşi loc, emiţătorul se afla, după indicaţiile goniometrelor, undeva pe St. Anthonie Bree Straat.

Nu era cu putinţă ca un singur radiotelegrafist să lucreze în atîtea locuri diferite şi să schimbe posturile la

intervale atît de scurte ; căci, chiar dacă ar fi fost un sportiv de performanţă, nu putea să ajungă, fugind, de la unul la altul. Căutînd să dezlege misterul, naziştii au găsit doar două explicaţii posibile : fie că existau mai multe emiţătoare plasate în diferite locuri, fie că instalaseră antene pe diferite clădiri, iar acestea erau legate prin cablu cu un singur emiţător. Au găsit foarte repede un inginer olandez şi l-au trimis într-o expediţie pe acoperişuri. Inginerul a găsit cîteva antene pe acoperişurile unui grup de locuinţe. De la ele plecau cabluri spre fereastra unei locuinţe de la mansardă. La 15 septembrie, germanii au înconjurat staţia şi l-au arestat pe radiotelegrafist chiar în timp ce emitea. Avea pe masă cheia cifrului şi tabelele, dar reuşise să transmită semnalul de avertizare.

Centrala a alarmat imediat celelalte staţii şi, începînd de a doua zi dimineaţa, toate aparatele „Orchestrei roşii" au început să cînte după alte note. Radiotelegrafiştii au folosit cifruri noi, iar naziştii s-au întors exact acolo de unde plecaseră.

Dar au depistat curînd o altă urmă. Unul dintre arestaţi a dezvăluit faptul că şeful întregului grup era un oarecare Kent. Nu ştia cum se numea în realitate, nici de ce naţionalitate era, dar, după ce a fost torturat, a mărturisit că s-a întîlnit cu el o dată şi că-şi aminteşte unde locuieşte.

Agenţii nazişti l-au urcat pe nefericit într-o maşină şi au plecat cu el imediat la Bruxelles. La comandamentul local al Gestapoului au cerut o echipă puternică. Au înconjurat blocul suspect. Apoi au năvălit înăuntru. Cînd au scos din locuinţa indicată un bătrînel cu părul alb şi pe soţia lui de origine flamandă, radiotelegrafistul arestat a clătinat din cap. Bătrînelul nu era Kent.

Proprietarul casei le-a spus că chiriaşul de la etajul unde locuiau acum cei doi bătrîni se mutase în urmă cu o jumătate de an. Se numea Jean Morel şi soţia lui era străină : cehoaică sau unguroaică, vorbea prost franţuzeşte. În schimb băieţelul ei de şase ani ştia perfect trei limbi. Era o familie foarte agreabilă, monsieur Morel era un domn foarte fin, iar soţia lui — o frumuseţe. Proprietarul casei povestea despre ea ca şi cum ar fi fost îndrăgostit. Ba chiar scosese de undeva o fotografie a ei şi le-o arătase mîndru femeia cea frumoasă stătea într-un fotoliu, iar alături se afla fiul ei. Gestapovistul a confiscat

fotografia. Acum știa pe cine caută. Pe Jean Morel și pe soția lui, a cărei fotografie o avea la el. Această urmă era cartea cea mai mare din acest joc.

Micul șef trebuia să dispară.

Gestapoul nu știa ce să creadă despre toate acestea. Monsieur Morel făcea parte din cea mai aleasă societate. El să fie Micul șef ? Reprezentantul din Bruxelles al unei importante firme franceze care colabora cu autoritățile de ocupație ? Pînă și comandantul orașului, însuși domnul general, și-a amintit de frumoasa doamnă cînd i-au arătat fotografia. Desigur, era doamna Morel. Cum să n-o cunoască. Domnul Morel ? Un om de societate grozav. Un comerciant demn de încredere și un furnizor punctual, așa cum găsești foarte greu în timp de război. Un om de curaj, face afaceri bune cu comandamentul. În fine, firma e totodată unul din cei mai importanți furnizori ai organizației „Todt" și ai Wehrmachtului. Fortificația... și, spunînd aceasta, domnul general s-a oprit.

— Acum îmi amintesc... Înainte de Crăciun, Morel a plecat brusc și nu l-am mai văzut. Or, aceasta nu e în stilul lui. Știe întotdeauna ce se cuvine. I s-a întîmplat, probabil, ceva, dacă nu și-a luat nici rămas bun... Cum să fi dispărut așa dintr-o dată ?

Cercul se strîngea. Agenții Gestapoului cunoșteau numele conspirativ al Micului șef, începuseră chiar să bănuiască ce rol juca în „Orchestra roșie" firma pariziano-bruxelleză „Simex". Dar nu aveau dovezi, nu cunoșteau numele adevărate ale persoanelor din conducerea organizației și nici nu știau unde puteau fi găsite. În primul rînd, cunoșteau prea puține lucruri despre emițătoare, care se înmulțeau ca iepurii. Jean Gilbert dăduse dispoziții noi. Introdusese un sistem care, cel puțin la început, îi împiedicase pe nemți să decodeze alte telegrame. Iar organizația emitea în acea vreme pînă la cinci sute cincizeci pe lună.

Noul sistem era simplu și, în același timp, eficace. În locul unei singure chei, radiotelegrafiștii foloseau trei. Luptătorii din Rezistență erau împărțiți în trei grupe ; fiecare lucra separat, după alt sistem și cu altă cheie. Mai mult, fiecare grupă dispunea de nouă emițătoare. În general, grupele erau divizate în trei echipe a cîte trei oameni. Pînă acum, prima grupă era alcătuită din posturile 1—3, a doua din posturile 4—6, iar a treia din posturile 7—9. Conform noului proiect al lui Gilbert, organizația arăta astfel grupa se compunea din posturile 1—2—3,

ziua următoare era alcătuită din posturile 2—6—9, iar ziua a treia din posturile 3—4—7. La fel se desfășura activitatea în toate grupele. Acest sistem oferea fiecăreia din cele trei grupe, deci pentru toate cele nouă emițătoare, în total 504 posibilități de emisie. Naziștii ar fi trebuit să aibă niște creieri miraculoase ca să poată descoperi principiile noii scheme.

Noile măsuri și-au dovedit eficacitatea. În următoarele săptămîni germanii au identificat doar cîteva emițătoare, mai puțin însemnate ; apoi, serviciul de interceptare a mai descoperit un post. Faptul a provocat senzație la Cartierul general al Gestapoului. Postul folosea semnalul de apel PTX. Unindu-și forțele, urmăritorii au alcătuit numai din agenți de înaltă clasă o echipă specială, și căpitanul Piepe a încredințat dificila sarcină de șef unui om cu un singur număr de înregistrare, dar cu mai multe nume. Să-i spunem Schmidt. Comandantul lui era Sturmbannführerul SS Boemelburg.

Spre deosebire de ceilalți agenți care-i urmăreau pe spioni, Schmidt avea nu numai îndrăzneala și disciplina corespunzătoare, dar și multă fantezie, fără de care nu se descurcă nici spionul, nici cel care-l filează. Cînd și-a început călătoria, nu bănuia că ea se va termina abia pe malul Mării Mediterane. Urmînd cu coloana sa de interceptare direcția indicată de semnalele radiogoniometrice, a ajuns în împrejurimile orașului Grenoble. Se părea că emițătorul secret al grupului „Orchestra roșie“ lucra undeva în Elveția. Abia după război s-a constatat că Schmidt nu era departe de adevăr ; aceasta, însă, e o altă poveste. A reușit să identifice un emițător în masivul muntos Belledonne. Alte posturi se aflau, după toate probabilitățile, în apropierea Genevei. Tot atunci a identificat și stația, atît de mult căutată de el, PTX. Emitea din Marsilia. Dar să nu anticipăm.

La ceva mai bine de o oră de mers cu autobuzul din Grenoble se află satul de munte Allemond. Un ținut minunat, un rai pentru turiști. În timpul războiului, aceste meleaguri prezentau și o altă importanță — deveniseră centre ale mișcării antifasciste, ale Rezistenței franceze. Într-unul din hotelurile locale, „Trois cols“, lucra un post secret.

Schmidt a venit îmbrăcat civil. Ca un turist. Printr-o coincidență a fost cazat într-o cameră aflată pe același culoar cu radiotelegrafistul pe care-l căuta. Pentru mo-

ment, nici unul nu știa nimic despre misiunea celuilalt. Francezul și-a ghicit adversarul înainte ca Schmidt să-și dea seama cu cine avea de-a face. Într-o dimineață, radiotelegrafistul a plecat să facă o excursie în munți ; în rucsac avea emițătorul. A reușit să-și avertizeze la timp toți colegii din Geneva și Marsilia.

Schmidt a sosit la Marsilia la 30 octombrie, noaptea. Pentru mai multă siguranță, nu a locuit împreună cu ajutoarele lui ; chiar de a doua zi dimineață a pornit pe urmele lui Jean Morel. Știa cum arată, avea o fotografie cu soția și fiul lui. Cu ajutorul detectoarelor, va stabili în cîteva zile strada și casa care constituiau obiectivul vizat. Apoi va fi suficient să supravegheze toate persoanele care intră și ies din casă. Una din ele îl va conduce la Jean Morel.

La începutul lunii noiembrie, Schmidt a coborît în Gare du Prado și s-a dus la o pensiune de pe Rue des Jardins. Vorbea o franceză stricată cu accent britanic, de aceea, cînd a observat că proprietăreasa vorbea excelent englezește, a respirat ușurat. I-a cerut o cameră pentru cîteva zile se află aici în interes de serviciu și trebuie să plece mai departe ; se numește Groves, Peter Groves, e inginer și a venit din Marea Britanie. Bagajele le va aduce mai tîrziu, căci le lăsase la gară.

Ferestrele camerei lui dădeau spre o grădină. La capătul ei cel mai îndepărtat se afla o mare vilă stil „secession", unde proprietăreasa pensiunii avea alte camere de închiriat. Grădina era străbătută de o potecă ; aceasta înconjura clădirea, ajungînd la o portiță. Prin ea se ieșea în strada Hoefer, paralelă cu Rue des Jardins. În vila de vizavi se afla, probabil, emițătorul. Faptul era probat de detectarea din apropiere. Și unde era postul de emisie trebuia să fie și radiotelegrafistul ; nu era exclus să fie chiar șeful.

A doua zi, Schmidt a venit la micul dejun primul, cra obișnuit să se scoale înainte de șase. La Marsilia, însă, altul era stilul de viață. Chiar dacă în Franța ocupată războiul se simțea la fiecare pas, portul de la Mediterana făcea impresia unei oaze de liniște și bunăstare.

Cu siguranță că Jean Morel își abandonase identitatea de la Bruxelles, că acum folosea alt nume. De aceea, Schmidt a uzat de un șiretlic. Puțin după ora nouă, în sufrageria comună a pensiunii a luat loc la o măsuță de lîngă fereastra bovindoului o doamnă cu un copil. Părea

să aibă în jur de treizeci de ani, avea părul negru şi ochii mari. Se putea spune că era frumoasă. Schmidt o ştia din fotografie. În clipa aceea a realizat că era pe pista cea bună. Micul şef al „Orchestrei roşii“ trebuia să fie aici. Peste cîteva momente, în încăpere a intrat un bărbat suplu, bine îmbrăcat, cu o expresie spiritualizată. În mînă avea un cufăraş. S-a aşezat, a pus cufăraşul pe al patrulea scaun de la masă. Schmidt nu mai avea nici o îndoială, acesta era Micul şef !

Kent, alias Morel, s-a uitat la ceas, s-a ridicat şi a plecat. Schmidt ştia că la ora nouă douăzeci începea obişnuita emisiune de dimineaţă.

Schmidt s-a ridicat şi el, a întrebat-o în treacăt pe proprietara pensiunii cine erau frumoasa doamnă şi băieţelul. Aceasta i-a spus că erau soţia şi copilul lui señor Alfonso de Barientos, comerciant uruguayan, care nu se putea întoarce acasă. Aştepta de trei ani în Franţa să se termine războiul.

Schmidt a mulţumit şi a plecat în camera lui. Din ascunzătoarea de după perdea observa vila „secession“ din celălalt capăt al grădinii. Dacă au detectat corect, avea să se audă chiar acum emiţătorul din colţul din dreapta al clădirii, de la unul din etajele superioare. Minutele treceau şi nu se întîmpla nimic. Apoi, pe cărare au apărut două siluete. Unul din bărbaţi era señor Alfonso de Barientos. Avea în mînă un cufăraş.

Desigur, Kent, alias Morel, era foarte atent. Îl observase pe noul locatar. După ce a părăsit sufrageria, a întrebat-o la telefon pe proprietara pensiunii dacă nu l-a căutat cineva. Astfel a aflat despre „englezul“ care se interesase cu o clipă în urmă de doamna Elia, şi, deci, şi de el. Constatarea era atît de suspectă, încît s-a decis să acţioneze imediat. De altfel, cu cîteva zile înainte primise o informaţie importantă : armatele hitleriste se pregăteau să invadeze partea de sud a Franţei neocupate. Acţiunea putea începe în orice zi.

Din acest motiv, a organizat la hotelul „Bourgogne“ o consfătuire cu colaboratorii lui. Au făcut totul pentru a elimina posibilitatea ca inamicul să le ia urma şi ca ei să nu poată să scape. Pentru mai multă siguranţă, prudentul Kent a schimbat instrucţiunile şi a asigurat viitorul organizaţiei sale şi pentru eventualitatea că întreaga Franţă ar fi ajuns sub controlul Gestapoului. Sistemul

pe care vroia să-l introducă era perfect gîndit, iar principiul lui era atît de complicat, încît era nevoie de o enormă şansă ca el să poată fi descoperit.

Numărul staţiilor urma să rămînă acelaşi, dar radiotelegrafiştii aveau să se schimbe. Lungimile de undă şi frecvenţele rămîneau şi ele aceleaşi. Fiecare radiotelegrafist va avea la dispoziţie douăsprezece locuinţe conspirative, a căror listă era deja pregătită. Cheile cifrului erau şi ele deja stabilite. Noul sistem nu putea fi descoperit, căci nu utiliza nici o formulă dinainte stabilită ci se baza pe legea hazardului, a jocului de zaruri. Acestea dau posibilitatea să se arunce numărul maxim de douăsprezece puncte. Înainte de a emite, radiotelegrafistul va alege cu ajutorul zarurilor numărul locuinţei din care va emite. Deci, nici măcar el nu va şti cu o oră înaintea emisiunii la ce post va lucra. Şi cine nu ştie nimic nu poate să trădeze. Sistemul urma să intre în vigoare la cincisprezece noiembrie, ora unu noaptea ; pînă atunci toţi trebuiau să părăsească vechile locuinţe.

Kent urma să rămînă în continuare la Marsilia. Dacă s-ar fi întîmplat să iasă din joc, fiecare grupă urma să lucreze mai departe după indicaţiile centralei. Şi dacă vor fi ameninţaţi şi alţi agenţi ai reţelei ilegale, domnul Bérard va pleca la Barcelona şi se va anunţa în Calle de Madrid, numărul 17 la señor Juan Juste. Acolo va primi instrucţiuni pentru continuarea activităţii. Concomitent, domnul Noailles va pleca la Lausanne şi va lua legătura cu grupul Radó. Parola de recunoaştere : Rosa. În cazul în care grupului lui Kent i s-ar întîmpla ceva şi mai grav, sarcinile lui vor fi preluate de Geneva şi Lausanne.

Revenim la întîmplarea de la micul dejun. Kent a intuit că gestapoviştii erau pe urmele lui. Pînă acum fusese în siguranţă, lucrase în sudul neocupat de germani al Franţei, unde putea să intervină doar poliţia franceză. De ea nu se temea. Dar germanii aveau braţe lungi. Ar fi putut încerca să determine poliţia franceză să ordone arestarea familiei pretinsului comerciant uruguaian, Alfonso de Barientos. Cît timp vor putea susţine poliţiştii francezi că n-au suficiente motive pentru o asemenea intervenţie ? Şi dacă germanii vor invada sudul Franţei, cum se presupunea de mai mult timp ? Generalilor nazişti le intrase frica în oase : în paisprezece zile Montgomery înaintase în Africa de Nord opt sute cincizeci de kilometri. Germanii fuseseră nevoiţi să se retragă o mie

de kilometri. Trupele expediționare americane și britanice debarcaseră la Oran și la Casablanca, căzîndu-le nemților în spate. Și dacă Aliații vor debarca în sudul Franței ? Din punct de vedere strategic era, deci, necesar ca Wehrmachtul să ocupe acest teritoriu înainte de a fi prea tîrziu.

La nouă noiembrie, Hitler a ordonat ocuparea restului Franței guvernului de la Vichy. Acțiunea trebuia să înceapă peste trei zile. Dată fiind această schimbare bruscă a situației, Kent era nevoit să dispară rapid pentru a doua oară. Drept urmare, s-a prezentat la proprietara pensionului și a anunțat-o că se mută.

În mare măsură și agentul Schmidt intuise aceste mișcări. Aștepta doar ocazia favorabilă ca să înceapă vînătoarea. Acum nu-l mai voia doar pe Kent, îi voia pe toți membrii grupului. Prilejul s-a ivit la unsprezece noiembrie, cînd armatele naziste au năvălit în sud.

Agenții lui urmăreau fiecare pas al domnului Alfonso de Barientos. Supravegheau pensiunea și vila de la celălalt capăt al grădinii, unde se aflau radiotelegrafistul și emițătorul. Știau că el mergea regulat la ora unsprezece la casa cu numărul cinci de pe Rue de Diderot, că suna la ușa cu cartea de vizită a domnului Louis Granet și că intra în această locuință.

În ziua critică, la ora nouă, pe lîngă Gare du Prado din Marsilia au trecut trei automobile civile. Au oprit în fața casei de la colțul lui Rue de Toulon. Patru bărbați, îmbrăcați în costume la două rînduri de culoare închisă, dar cu o ținută vizibil militară, au năvălit înăuntru. L-au împins pe portar în stradă. Nu voiau să treacă neobservați, nu se ascundeau, vorbeau tare nemțește.

Doi dintre ei au luat-o la fugă pe scări. Un coridor lung, pe ambele laturi — uși. Ceilalți doi au căutat tabloul principal cu siguranțele. Au întrerupt curentul pentru ca radiotelegrafistul să nu poată avertiza centrala.

Schmidt s-a oprit la ușa apartamentului 17. A stat o clipă pe gînduri, apoi a apăsat clanța. Încuiat. A forțat ușa, și a năvălit înăuntru cu pistolul în mînă. Celălalt agent îl acoperea.

În încăpere se afla un bărbat care stătea la birou. Nu era Kent. L-a întrebat despre el. A răspuns că n-a auzit niciodată acest nume. Emițătorul ? Despre ce vorbește monsieur ? Domnii au greșit, probabil, adresa, aici e o

pensiune, un hotel ; studioul de radio e în cu totul altă parte, orice poliţist din Marsilia le poate da adresa.

Numai că Schmidt ştia bine cum arăta casa pe dinafară. Era convins că nu se înşelase. S-a dus la fereastră şi s-a aplecat în afară. Balconul... Aici vine cablul antenei, că doar îl văzuse de afară. Aceasta trebuia să fie camera ! Cum nu poate fi vorba de nici o confuzie, începe să cerceteze sistematic camera. Pe birou — o lampă conectată la priză. O uşă dă în baie. În spatele căzii descoperă o uşă îngustă. O deschide şi nimereşte într-o cameră. Încă o ieşire secretă şi, apoi, scara din dos. Schmidt coboară în fugă.

În ziua aceea, Kent sosise pentru emisiunea de dimineaţa ca de obicei ; azi avea mai mult ca oricînd nevoie să prindă bine centrala. După-amiază trebuia să se mute de la pensiune. Timpul îl presa. Aştepta ultimele indicaţii ale Marelui şef. Emisiunea a decurs normal. Raportul, recepţia. Deodată s-au auzit paşi şi zgomote neobişnuite. Beculeţul roşu de control, care clipea în ritmul semnalelor morse, s-a stins.

E adevărat, în timpul războiului curentul se întrerupea frecvent, dar cel ce luptă în clandestinitate trebuie să fie infinit mai atent decît oricare alt om. Radiotelegrafistul a deschis un chepeng din podea şi a ascuns cufăraşul cu emiţătorul sub parchet. Jean Morel, alias señor Alfonso de Barientos, alias Kent, a dispărut în baie. Scara din spate nu era păzită. A străbătut în fugă grădina, avea tălpi de cauciuc. A ajuns la portiţa din spate şi nu-l mai despărţea de strada Hoefer decît un singur pas. A băgat mîna în buzunar după cheia pe care se spune că o avea întotdeauna la el. În acel moment, a fost surprins cu totul întîmplător de unul din oamenii care stăteau de pază lîngă gard.

Conform acestei versiuni, soarta pusese la punct această întîlnire cu o precizie absolută. Dacă unul dintre ei ar fi întîrziat doar cu cîteva clipe, totul ar fi decurs altfel. De aceea, descrierea scenei arestării Micului şef e complet neverosimilă.

Versiunea simplă şi plauzibilă a Margaretei Barczov, partenera lui Kent, pe care, douăzeci de ani mai tîrziu aceasta a relatat-o publicistului francez Perrault, e, cu siguranţă, mult mai aproape de adevăr.

Sturmbannführerul SS Boemelburg şi oamenii lui, înarmaţi cu fotografia găsită de colegul lor de la Bruxelles

în Rue des Atrébates, au pornit pe urmele lui Kent, a emiţătoarelor şi ajutoarelor acestuia. Vechiul agent, care lucrase cîndva în Interpol, ştia unele amănunte despre perechea căutată. Madame Margareta se îmbrăca bine, iar Kent era cunoscut ca un mare gurmand. Ca urmare, Boemelburg şi-a început ancheta prin restaurantele din Marsilia. Chelnerii au memorie bună în privinţa consumatorilor şi sînt de cînd lumea o sursă preţioasă de informaţii. Boemelburg a aflat repede ceea ce avea nevoie. La o săptămînă după debarcarea infanteriei americane în Algeria şi la scurt timp după ce Wehrmachtul nazist ocupase Marsilia, s-a hotărît să treacă la atac.

Conform acestei versiuni, Kent nu locuia împreună cu Margareta Barczov în pensiunea din Rue des Jardins, ci în casa de raport cu numărul optzeci şi cinci din Rue de l'Abbée-de-Lépée. Într-o dimineaţă, Margareta a auzit soneria. Cînd a deschis, în faţa uşii se afla portăreasa. Venise să facă curăţenie, ca în fiecare dimineaţă. Dar abia făcuse un pas înăuntru şi a şi fost împinsă de poliţiştii francezi care petrecuseră toată noaptea în casă. Aceştia au năvălit în apartament. Astfel ar fi ajuns la doisprezece noiembrie Margareta Barczov şi Micul şef la comisariatul din Saint-Charles. Poliţia a acţionat la ordinul şi după indicaţiile Gestapoului, pentru că Sturmbannführerul SS Boemelburg lucra de cîteva zile cu maşinile lui goniometrice pe străzile Marsiliei. Nu era, deci, exclus să fi depistat şi emiţătorul instalat în vila din grădina pensiunii din Rue des Jardins.

L-au detectat, dar nu au mai putut să-l găsească. Or, aveau nevoie de el ca principală probă împotriva grupului de rezistenţi. Deocamdată, i-au arestat pe suspecţi care se legitimaseră, desigur, cu paşapoartele lor, în care cu puţină bunăvoinţă s-ar fi găsit cu siguranţă greşeli, dar nu acesta era esenţialul. Naziştilor le lipseau probele — cifruri, telegrame, şi, în general, orice fel de material scris, precum şi emiţătorul.

Aşa că s-au întors iarăşi în încăperea de unde, probabil, se emitea. Au mai ciocănit o dată zidurile, au căutat în fiecare colţ şi, în cele din urmă, au descoperit sub covor o scîndură desprinsă, iar sub ea — ascunzătoarea. Acum aveau şi emiţătorul.

Nu numai Kent şi tovarăşa lui au avut ghinion. Germanii l-au prins şi pe radiotelegrafistul Johann Wenzel. L-au arestat la Bruxelles la şaisprezece octombrie, în

timp ce emitea. N-a putut să tăgăduiască. Iar Gestapoul nu l-a prea menajat. De altfel, nici el n-a ţinut cu orice preţ să tacă. Ştia că-l vor tortura pînă va vorbi. A relatat atîtea istorioare pînă cînd a devenit suspect. I-au oferit libertatea în schimbul promisiunii că va transmite materiale pregătite de ei. La început s-a prefăcut că ezită, dar în cele din urmă a acceptat.

Naziştii s-au bucurat. Credeau în genialitatea lor şi în atotputernicia ideologiei fasciste, care, judecînd după exemplul lui Johann Wenzel, putea să facă minuni — să transforme un vechi comunist într-un nazist convins. Erau naivi, dar de lucrul acesta aveau să se convingă mult mai tîrziu.

Deci, Wenzel emitea mai departe, ba chiar cu conştiinţa împăcată. Avea, ca de altfel toţi radiotelegrafiştii, semnalul lui personal de avertizare — un cuvînt deformat sau, poate, doar o anumită literă transmisă într-un anume fel. Era suficient să introducă avertismentul insesizabil în orice telegramă, şi centrala ştia imediat despre ce este vorba. În cursul transmisiunii, la care îl surprinseseră gestapoviştii, nu mai avusese timp s-o facă. Acum, însă, putea să plaseze eroarea stabilită în prima telegramă transmisă în regie germană.

Gestapoviştii l-au obligat să facă un lucru grav. Şi l-a făcut, pentru că n-avea încotro. Dacă ar fi refuzat s-ar fi trădat şi astfel ar fi dăunat mai mult cauzei. Gestapoul i-a ordonat să trimită o telegramă în care îi cerea Marelui şef o întîlnire.

Jean Gilbert nu se întîlnea personal cu agenţii. Dar Wenzel a telegrafiat încă o dată şi a insistat asupra importanţei întîlnirii. În cele din urmă, Gilbert a acceptat; dar a procedat cu precauţie — l-a trimis la întîlnire pe adjunctul lui.

Pasajul Lido era în acei ani unul dintre cele mai selecte locuri din Paris. Un bar de noapte renumit în întreaga lume, o parfumerie, un magazin cu cravate de lux şi, de curînd, altul cu pardesie din piele de antilopă; o cofetărie, vînzători de ziare de seară, panouri cu fotografiile fetelor care puteau fi văzute în fiecare noapte la barul cu acelaşi nume şi cu bilete de intrare scumpe.

În faţa casei de bilete de la Lido s-au întîlnit doi bărbaţi. Monsieur Hermann — acesta era numele conspirativ al lui Wenzel şi al emiţătorului lui — s-a apropiat de omul de legătură. Au vorbit despre noile tabele cu coduri ale

emiţătorului unui alt agent important, Harry, despre emisiunile de rezervă şi despre alte lucruri ; dar toate acestea erau mai puţin importante. De fapt, au discutat pînă cînd de ei s-au apropiat trei bărbaţi şi i-au somat să-i urmeze. Omul de legătură al Marelui şef a fost arestat. Sau mai bine zis — sacrificat.

La prima vedere, s-ar părea că actul lui Johann Wenzel a fost gratuit. Dar logica vieţii în timp de pace e alta decît logica luptei în război. Radiotelegrafistul Wenzel, un luptător experimentat din Rezistenţă, ştia bine ce face. Considera că, în împrejurările date, esenţial era să-i lase pe nemţi să creadă că intoxică centrala de la Moscova cu informaţii false,

Germanii nu ştiau că centrala cunoştea jocul şi că îl juca în favoarea ei. În felul acesta, ea bloca importante forţe ale contraspionajului german şi, în plus, le deturna atenţia de la organizaţia clandestină care-şi continua nestînjenită munca. Mai mult, primea informaţii direct de la nazişti. Aceştia nu puteau să răspundă evaziv la întrebările directe, ci trebuiau, ca, ici-colo, să joace corect. Însuşi şeful pentru Occident al Abwehrului, Reile, era conştient că nu puteau să dea răspunsuri false la asemenea întrebări ale centralei de la Moscova

— Guderian se află, într-adevăr, pe frontul de răsărit ? Conduce armatele a doua şi a treia ?

— Divizia a şaptea de tancuri a părăsit Franţa ? Unde a fost transferată ?

— De la ce dată statul-major divizionar şi-a fixat sediul la Cherbourg. Ce număr are ?

— Grupului de armate al lui Jodl i-a fost ataşată Armata a patra de tancuri sau alta ?

— Cum decurge refacerea Diviziei a douăzeci şi şasea de tancuri din Franţa ?

Dar ce se întîmpla cu informaţiile false, cifrate şi trimise la Moscova ? Unele dintre ele erau însemnate. Nu era prea uşor să le deosebeşti. Dar nici celelalte nu l-au indus în eroare pe destinatar. Centrala de la Moscova primea informaţii din multe alte ţări şi surse. Specialiştii le comparau, le analizau şi reuşeau să deosebească informaţia falsă de cea adevărată. După arestarea la Marsilia a lui Kent de către agenţii nazişti, a fost declanşată ofensiva contra Marelui şef, Jean Gilbert. Consilierul criminalist al echipei speciale a Gestapoului, Karl Giering, şi căpitanul din Abwehrul lui Canaris, Harry Piepe, s-au

străduit timp de cincisprezece luni să pună mîna pe infailibilul agent. Cunoşteau misiunea firmei pariziene „Simex", aveau chiar şi fotografia adversarului lor, au încercat să se apropie de el prin intermediul partenerilor comerciali ai organizaţiei naziste „Todt". Toate încercările au fost zadarnice. Marele şef nu apărea pe scenă, iar ei nu ştiau cum să ajungă la el fără să-i sperie sutele de colaboratori.

Între timp le-a venit o idee. Jean Gilbert trebuia să cadă singur în cursă. Giering şi Piepe au venit la Paris, pasămite, să cumpere diamante. Au luat legătura cu o anumită doamnă Lihonin, care era angajată a organizaţiei „Todt" şi, în acelaşi timp, întreţinea relaţii cu firma „Simex". Au aflat că era văduva unui fost ataşat militar ţarist şi, deci, n-ar fi fost firesc să simpatizeze cu comuniştii. Au rugat-o să le medieze afacerea în valoare de un milion şi jumătate de franci. Puneau şi o condiţie : dată fiind importanţa sumei, actele urmau să fie semnate personal de directorul firmei „Simex". Madame Lihonin a acceptat, dar a doua zi le-a spus că directorul era bolnav, suferea de o boală de inimă.

Piepe şi colegul lui au aflat că Jean Gilbert era, într-adevăr, bolnav. Călătorea adesea pentru tratament la sanatoriul „Château des Ardennes". S-au încredinţat că în momentul acela nu era acolo. Apoi au întîlnit-o din nou pe madame Lihonin. A doua zi, aceasta le-a adus o veste îmbucurătoare. Directorul „Simex"-ului se va întoarce la Bruxelles şi va semna contractul.

Germanii înconjuraseră gara, gestapovişti în civil păzeau toate intrările şi ieşirile, pe peroane se aflau patrule discrete cu armele cu piedica trasă sub haină. Marele şef, Jean Gilbert, trebuia să părăsească gara numai cu cătuşe la mîini.

A sosit rapidul. Toţi călătorii au fost supuşi unui control amănunţit de către Gestapo. Jean Gilbert nu se afla printre ei. Bineînţeles, Giering şi Piepe nu bănuiau că Marele şef aflase din primul moment intenţiile naziştilor. I le transmisese madame Lihonin, care înţelesese ce vroiau germanii de la ea. Gestapoviştii au luat-o iarăşi de la început. Optsprezece luni întregi încercaseră să-l înşele pe Marele şef şi optsprezece luni le scăpase.

Au mai încercat de cîteva ori să ajungă la el prin diverse stratageme, dar experimentatul agent nu s-a lăsat

înșelat. A lichidat firma pariziană „Simex“ și pe cea din Bruxelles, „Simexco“ ; în birou au mai rămas doar cîțiva funcționari neînsemnați. Probele compromițătoare au fost îndepărtate, instalațiile de interceptare montate în toate încăperile au fost decuplate și ascunse.

În birourile firmelor conspirative apăreau tot mai des oaspeți nechemați care încercau să intre în contact cu vreunul din funcționarii superiori, dar plecau cum veneau. Apoi, Gestapoul a reușit să aresteze doi colaboratori apropiați ai Marelui șef, pe Alfred Corbin și pe Vladimir Keller. Cînd au interogat-o pe doamna Corbin, aceasta s-a prăbușit nervos. Era gata să spună tot gestapoviștilor, dar declara într-una că nu știe nimic. Într-adevăr, nu mințea. Dar ca să-și salveze soțul, era gata să spună germanilor orice.

24 noiembrie 1942. O zi urîtă de toamnă. Celulele închisorii franceze Fresnes sporeau atmosfera posomorîtă. Era ora unsprezece, cînd Marie Corbin a ciocănit la ușa celulei și l-a anunțat pe paznic că vrea să vorbească imediat cu anchetatorul. Apoi i-a spus gestapovistului că și-a amintit ceva care ar putea să-l pună pe urmele Marelui șef. Era convinsă că grație acestei informații își va salva soțul ; naivitatea o făcuse să creadă în promisiunea gestapovistului că-l va elibera pe Alfred Corbin ca răsplată.

Informația era simplă și la prima vedere părea minoră. Marie Corbin își amintise că în ultima perioadă Marele șef suferea de violente dureri de dinți ; le-a dat și adresa dentistului lui : doctor Maleplate, Rue de Rivoli, 13.

Experimentații gestapoviști n-au subestimat informația aparent neînsemnată. Și-au spus că oricine, chiar și cel mai mare spion, e și el om. Cînd îl dor dinții trebuie să se îngrijească. Mai ales dacă nu presimte că scaunul dentistului ar putea servi Gestapoului drept cursă.

Giering și Piepe și-au făcut, deci, apariția în cabinetul doctorului Maleplate din Rue de Rivoli și au constatat, consultîndu-i agenda, că Jean Gilbert urma să vină la tratament la 24 noiembrie, ora 14. Restul a fost doar o chestiune de rutină. Au ocupat casa, au împînzit străzile vecine cu agenți, au ascuns oameni în cabinet, l-au constrîns pe dentist să tacă și să se comporte normal în prezența lui Jean Gilbert. Cînd Marele șef s-a așezat pe scaunul stomatologic au sărit și l-au arestat.

Dar nici acum istoria grupului de informații „Orchestra roșie“ nu se încheiase. Agentul sovietic Leopold Trepper încă nu se predase. El pregătise din timp lichidarea rețelei și le spusese colaboratorilor săi că nici în eventualitatea arestării să nu capituleze, ci să încerce cu orice preț să-și recîștige libertatea. Vom vedea mai tîrziu că acesta nu era un plan fantezist.

Marele joc de pe frontul secret continua. Giering și Piepe au început să-l interogheze pe Marele șef, interogatoriul semăna mai mult cu o discuție prietenească la o cafea și o țigară bună. Știau că cea mai mare victorie cu care s-ar putea mîndri ar fi cîștigarea de partea lor a șefului agenților secreți. Dacă l-ar putea folosi pe Trepper împotriva rețelei de informații sovietice ar fi un adevărat succes. De aceea se purtau cu el cu mănuși, ca de la egal la egal. Iar Marele șef a intuit că mai are o șansă. Le-a divulgat germanilor doar ceea ce știau și din alte surse, le-a atras atenția că nu pot aștepta de la el să-și trădeze colaboratorii, s-a comportat cu ei ca un gentleman, întărindu-le treptat speranța secretă că ar puteá să se înțeleagă.

La rîndul lor, naziștii i-au sugerat, plini de tact, că a pierdut partida, că nu i-a mai rămas nici o speranță, pentru că în urma celor întîmplate și centrala l-a șters din evidențele ei. Marele șef și-a dat seama încotro băteau gestapoviștii. Ei bănuiau că majoritatea telegramelor secrete ajungeau la centrală prin intermediul emițătoarelor secrete ale Partidului Comunist Francez nedescoperite pînă atunci. Piepe și Giering, echipa de interceptare și întregul convoi de mașini cu instalații goniometrice încercau zadarnic de luni de zile să descopere cel puțin cîteva dintre ele.

Marele șef a declarat că nu are legătură directă cu nimeni din conducerea din clandestinitate a Partidului Comunist Francez. Principiul fiind ca fiecare agent să-și cunoască doar legătura directă, singurul lucru pe care l-ar putea încerca ar fi să se întîlnească cu Julietta.

— Cum se numește ? Unde locuiește ? au întrebat Giering și Piepe.

Bineînțeles, Marele șef nu știa și le-a explicat imediat că nici nu putea ști, deoarece regulile muncii conspirative interziceau acest lucru. L-au crezut. Le-a spus, totuși, cînd și unde se poate întîlni cu Julietta. Germanii și-au spus că sînt pe punctul de a cîștiga partida. Au

trimis ün om pe urmele ei. Acesta n-a făcut nimic, deşi cunoştea locul şi credea că ştie şi momentul hotărît pentru întîlnire. Julietta ştia că orice mesaj de la Marele şef e doar un joc fals. Ei lucrau exclusiv prin contacte personale.

Zile întregi a petrecut Leopold Trepper în birourile Gestapoului, unde era supus unor interogatorii alternative. Ca prizonier de marcă ce era, el îşi petrecea nopţile într-o celulă sever supravegheată. Numai că după un anumit timp şi la o anumită oră a dimineţii, cînd i se închid ochii de oboseală, orice paznic din orice închisoare îşi pierde obişnuita vigilenţă. Şi tocmai în aceste momente Marele şef întocmea un raport amănunţit pentru centrala sovietică. Credea că va putea scoate pe ascuns din închisoare raportul secret, şi chiar dacă la prima vedere acest lucru părea o utopie, planul era totuşi realist.

După ce omul trimis la Julietta eşuase în tentativa lui, gestapoviştilor nu le-a mai rămas altceva de făcut decît să-l trimită la întîlnire pe Marele şef. Ei au regizat scena, în care interpretau peste o sută de actori. Julietta lucra într-un mare magazin de dulciuri în apropiere de Chatelet. Gestapoviştii au înconjurat toată zona, ba chiar şi la intersecţii se aflau oameni de-ai lor în uniforme de agenţi de circulaţie. Marele şef trebuia să-i predea Juliettei un raport destinat centralei, în care informa că organizaţia lor de spionaj avea mari dificultăţi şi că de aceea era mai bine să întrerupă legătura radio şi s-o reia peste o lună, cînd apele se vor linişti. Marele şef trebuia să primească acordul Moscovei printr-un semnal stabilit — felicitări cu ocazia aniversării Armatei roşii.

Primise un însoţitor demn de încredere. Pe Willy Berg, un gestapovist solid şi bine antrenat. Acesta trebuia să asigure reuşita acţiunii. Marele şef a intrat în încăperea unde lucra Julietta supravegheat de cel puţin o duzină de agenţi. Willy Berg trebuia să rămînă în faţa uşii. Trepper i-a dat Juliettei raportul întocmit de gestapovişti. Ea trebuia să le ajute acestora să înceapă cu centrala sovietică o partidă falsă, în care îşi puneau mari speranţe. Dar Leopold Trepper îi strecurase fetei mai întîi raportul pe care reuşise să-l scrie în celulă şi să-l scoată din închisoare. El conţinea o expunere a situaţiei şi un plan de măsuri.

Raportul lui Trepper a ajuns în mîinile şefului mişcării de Rezistenţă condusă de Partidul Comunist Fran-

cez, Jacques Duclos. Acesta a decis că un document atît de important nu putea fi încredinţat nici unui emiţător, ci trebuia expediat prin curier întîi la Londra şi de acolo la Moscova. Deci şi această rundă fusese cîştigată tot de Marele şef şi de colaboratorii lui.

Piepe şi Giering erau nerăbdători. Începuseră să se îndoiască de reuşita manevrei lor. După cîteva zile, au trimis la Julietta un om care trebuia s-o întrebe discret dacă a reuşit să expedieze raportul la Moscova. Bineînţeles, raportul lor, care trebuia să declanşeze jocul fals. Mesagerul nu a realizat nimic. Julietta nu era la magazin, îşi luase cîteva zile de concediu. Giering şi Piepe au crezut că şi le luase ca să poată preda materialul omului de legătură al Partidului Comunist Francez. După o săptămînă, şefa magazinului le-a comunicat telefonic că Julietta tot nu se întorsese din concediu. I se îmbolnăvise o mătuşă la ţară, rămăsese s-o îngrijească şi nu ştia cînd se va întoarce.

La Gestapo s-a dat alarma. L-au adus din celulă pe Leopold Trepper şi i-au cerut explicaţii.

— Nu vă miraţi, a spus el. Doar n-aveţi de-a face cu timpiţi. Atîta vreme cît nu sînt convinşi că sînt liber, cît vor bănui că m-aţi arestat, nu veţi reuşi nimic. Fiecare se va teme. Nimeni nu trebuie să aibă nici cea mai mică bănuială că sînt în puşcărie.

L-au urcat într-un automobil cu agenţi în civil. Alt automobil îi urmărea. Marele şef a cerut ca maşina să oprească lîngă trotuar ; s-a plimbat prin faţa magazinelor, a intrat în cîteva, pentru ca — spunea el — să-l vadă cît mai multă lume. Le-a spus gestapoviştilor că trebuia să se întîlnească cu unul din oamenii lui de legătură. Deocamdată aştepta, pregătea planul şi supraveghea terenul pe care trebuia să se desfăşoare ultimul act al acţiunii „Orchestra roşie".

Naziştii au afirmat că ar fi făcut nenumărate arestări în rîndurile luptătorilor implicaţi în cazul „Orchestrei roşii". În Germania, Olanda, Belgia şi Franţa ar fi ajuns după gratii aproximativ opt sute de oameni. E plauzibil. Numai că publiciştii care, după terminarea războiului, s-au ocupat de istoria acestei gigantice organizaţii de informaţii au stabilit că în acţiunile „Orchestrei roşii" au fost implicaţi direct sau indirect circa treizeci şi cinci de mii de luptători din Rezistenţă.

Giering și Piepe, iar mai tîrziu consilierul criminalist Pannwitz, s-au înșelat amarnic crezînd că au lichidat sau că au paralizat pentru un timp acest serviciu de informații. Da, au reușit să descopere și să aresteze mulți radiotelegrafiști, să facă să amuțească emițătoarele lor. Dar, în același timp, zilnic zburau spre Moscova, doar din Europa centrală, informații secrete transmise de cinci sute de stații conectate la acest sistem. Kent fusese arestat, Hermann la fel, în cele din urmă puseseră mîna și pe Marele șef. Dar munca lor o preluaseră alții. În loc să mai primească informațiile din Paris sau Bruxelles, centrala din Moscova le primea de la Lausanne sau Geneva.

Nici destinul celor arestați n-a fost în toate cazurile tragic. Radiotelegrafistul Hermann — Johann Wenzel — le-a jucat naziștilor o festă pe care aceștia n-au uitat-o prea curînd. Era cuminte și smerit, așa cum se cuvine unui „colaborator" de treabă care expediază cu amabilitate informații germane trucate. Îl păzeau doi gestapoviști. Într-o noapte, cînd unul din ei s-a dus după lemne pentru foc, Wenzel i-a aplicat celuilalt o lovitură bine țintită. Apoi l-a încuiat în cameră și a fugit. A ajuns în Olanda, unde s-a încadrat într-o echipă de acolo.

Leopold Trepper știa că putea să-și recîștige libertatea doar printr-un șiretlic bine gîndit. Orgoliul german fusese foarte flatat de faptul că un agent secret de asemenea calibru nu ezitase prea mult și acceptase propunerea de colaborare. Naziștii erau mîndri că reușiseră să-l convingă. Erau siguri că a capitulat.

Cînd, după dispariția Juliettei, Trepper le-a explicat paznicilor lui că trebuie creată aparența că el este liber, germanii l-au mutat pe prizonier într-o vilă păzită din Neuilly. Aici Trepper trebuia să joace rolul Marelui șef, căruia nu i s-a întîmplat nimic și care continuă să lucreze. I-a spus lui Giering că trebuie să aibă asupra sa actele personale și bani, pentru eventualitatea că polițiștii francezi ar fi vrut să-l legitimeze. Au recunoscut că avea dreptate și i-au dat legitimația și portofelul.

La 13 septembrie 1943, unul din paznicii lui Trepper, Willy Berg, s-a prezentat la slujbă într-o stare dezolantă. Băuse toată noaptea și acum i se învîrtea capul și abia se mai ținea pe picioare. Așa se face că prizonierul l-a luat sub ocrotirea lui pe paznic. Nu știm dacă trebuiau să facă un drum în oraș sau dacă s-au dus la farmacie ca să le-

cuiască mahmureala lui Berg. Cert e că, în cursul dimineții, mașina lor s-a oprit pe o stradă din apropierea gării Saint-Lazare. Willy Berg a rămas în mașină, Leopold Trepper a intrat singur în farmacia „Bailly". A intrat, dar nu a mai ieșit. Farmacia avea o a doua ieșire care dădea în altă stradă. După o vreme, cînd, nemaiputînd să aștepte, Berg a intrat și el înăuntru, Marele șef se afla deja la gară unde își cumpărase un bilet pentru Saint-Germain-en-Laye.

Mai intîi, naziștii au ezitat. Poate că Pannwitz nu voia să recunoască imediat că se făcuse de rîs, poate că gestapoviștii aveau un plan de prindere a fugarului. Cert este însă că planul nu le-a reușit. După ce Leopold Trepper s-a aflat la adăpost într-o anumită pensiune din Bourg-La-Reine, poliția franceză a primit un ordin, datat 17 noiembrie 1943, în care se dispunea urmărirea lui Jean Gilbert — germanii nu cunoșteau nici adevăratul nume al Marelui șef și nici naționalitatea lui —, care lucra pentru mișcarea clandestină franceză și care comisese o escrocherie prin care indusese în eroare aparatul polițienesc. Nici un cuvînt despre spionaj, nici un cuvînt despre Gestapo, nimic despre organizația „Orchestra roșie", care activa în toate țările occidentale. Doar atît : o mare recompensă pentru capturarea lui. Zadarnic, însă.

Germanii au mobilizat unitățile Gestapoului, SD-ului, poliția și jandarmeria franceze. Sute de agenți în civil au primit fotografia lui Trepper și descrierea exactă a persoanei lui. Patrule, razii, controale inopinate. Zadarnic. Rezistența franceză era stăpînă pe situație. Leopold Trepper nu mai era Marele șef. dar prietenii lui luptau în continuare pe frontul invizibil, cel pe care se decidea, de asemenea, victoria asupra fascismului. Iar „Orchestra roșie" le-a cîntat lui Hitler și gestapoviștilor lui pînă în ultima zi. Pînă la înfrîngerea totală.

Transmite „Dora“

Venise la Geneva în martie 1940. În parcul Mon Repos tocmai înmuguriseră pomii. Cu aproximativ o săptămînă sau două în urmă, în cutia poştală cu numele lui Alexander Radó apăruse o vedere cu salutări dintr-o excursie. Era semnalul convenit, aşa că domnul cu ochelari, capul familiei de la etajul patru a aflat că va primi o vizită. Atîta doar că nu-l cunoştea pe Kent, nu ştia cum arată.

A sunat la uşa în spatele căreia se aflau şi birourile firmei „Geopress“, şi locuinţa familiei proprietarului firmei. Musafirul şi-a scos pălăria, l-a privit în tăcere pe Alexander Radó din cap pînă în picioare şi a intrat pe coridorul în care l-a întîmpinat mirosul dejunului pregătit. Kent era elegant îmbrăcat, avea o cravată la modă şi o servietă din piele de crocodil. Părul îi era pieptănat spre urechi, cu o cărare la mijloc. Semăna mai degrabă cu un bancher, cu un comerciant bogat, decît cu un agent al serviciului sovietic de informaţii.

— Am primit ordin de la Director s-o vizitez pe Dora, a spus cînd s-a aşezat, punînd picior peste picior spre a-i putea fi admiraţi pantofii cusuţi de mînă.

Aceasta era parola. Gazda o cunoştea din telegrama secretă pe care o primise recent de la centrala din Moscova şi ştia şi cum să răspundă.

— Sînteţi Kent.

— Este numele meu conspirativ, a răspuns oaspetele şi şi-a aprins o ţigară.

Aşa s-au întîlnit în primăvara anului 1940 şeful echipei din Geneva a serviciului de informaţii sovietic, Alexander Radó, cu Kent, alias Jean Morel, agent sovietic. Nu se cunoşteau. Kent nu ştia nimic despre greutăţile şefului reţelei din Elveţia, care semna în acea pe-

rioadă informaţiile cu numele conspirativ Albert, iar Alexander Radó nu bănuia nimic despre evenimentele din Bruxelles, din Ostende şi din Paris, unde activau pe atunci grupurile Marelui şi Micului şef.

Kent vorbea prost franţuzeşte ; îi adusese instrucţiuni. A deschis — poate prea eleganta — servietă şi a pus pe masă cărţile de coduri şi tabelele de cifruri. Apoi şi-a scos sacoul, s-a aşezat la masă şi s-a apucat să-l instruiască pe Radó.

Profesorul Radó spunea mai tîrziu despre Kent că pentru un agent avea o faţă „de cal" prea bătătoare la ochi, era trufaş şi se comporta arogant. Dar Kent era un specialist desăvîrşit, care îl instruise perfect pe Alexander Radó în tehnica transmiterii informaţiilor secrete. Coduri, cifruri, scheme de emisie, legături radio, construcţia emiţătoarelor, procurarea locuinţelor conspirative, alegerea colaboratorilor şi instruirea altor agenţi, în special a radiotelegrafiştilor — iată temele discutate pînă tîrziu în noapte.

— Ulterior veţi primi de la centrală instrucţiuni precise, îşi termină Kent expunerea. Se va stabili lungimea de undă pe care vor emite staţiile voastre, veţi primi planul de transmisii. Atît orele cît şi locurile se vor schimba. O dată veţi transmite din această locuinţă, a doua oară dintr-alta. Ca să nu vă poată detecta.

Şi-au luat rămas bun dimineaţă ; Kent a plecat la Lausanne. În felul acesta, drumurile celor doi mari agenţi sovietici s-au despărţit iar. Aceşti oameni care au jucat pe frontul secret al celui de al doilea război mondial un rol atît de important n-aveau să se mai întîlnească niciodată.

Serviciul de informaţii sovietic prevăzuse şi eventualele căderi. De aceea reţeaua lui era cel puţin dublă. Cînd, după raziile Gestapoului la Paris, Bruxelles şi Marsilia, au încetat să mai sosească telegrame semnate cu numele conspirative Kent şi Gilbert, aparatele de recepţie de pe Colinele lui Lenin au continuat să înregistreze mesaje cifrate semnate cu numele conspirativ Albert, iar mai tîrziu „Dora". De atunci, centrala din Moscova a început să primească din Geneva şi Lausanne importante informaţii cu caracter militar, referitoare la mişcările trupelor naziste, precum şi la intenţiile Înaltului comandament al Wehrmachtului (OKW). Vedeta jocului era Alexander Radó ; exagerînd, publicişti apuseni au scris mai tîrziu că tele-

gramele echipei lui au decis soarta celui de al doilea război mondial, că înfrîngerea Germaniei hitleriste n-a fost decisă pe frontul de la Kursk. Stalingrad sau din Normandia, ci la Geneva.

Această înaltă apreciere a activităţii echipei din Elveţia a serviciului de informaţii sovietic e justificată cel puţin parţial. Cînd, după victoria asupra nazismului, au apărut textele unor telegrame semnate „Dora", s-a constatat un lucru incredibil : agenţii sovietici aflaseră în timpul celui de-al doilea război mondial şi secrete pe care le cunoşteau doar Adolf Hitler şi cîţiva din cei mai apropiaţi colaboratori ai lui. Informatorul se afla, deci, chiar în preajma lui Hitler. Nici pînă astăzi nu s-a putut dezvălui pînă la capăt acest mister. La aproape treizeci de ani după război am încercat să fac acest lucru într-o convorbire avută cu Sándor Radó în locuinţa lui budapestană, precum şi în discuţia din biroul din Sankt-Gallen al şefului din acea vreme al serviciului de informaţii elveţian, maiorul Hausamann ; dar fără rezultate. Rudolf Rössler, principalul informator al grupului „Dora", nu mai trăia, iar în timpul vieţii tăcuse. Aşa se face că în reconstituirea cazului grupului elveţian „Dora" nu am putut să fac altceva decît să elaborez ipoteza cea mai verosimilă asupra lui.

E un lucru ciudat, dar la succesul agenţilor sovietici au contribuit şi germanii. După vînătoarea organizată împotriva membrilor grupurilor bruxellez şi parizian, naziştii se umflaseră zdravăn în pene. Şeful Gestapoului, Müller, primise de la subordonaţi un raport privind lichidarea în serie a agenţilor sovietici ; nu era, deci, de mirare că rapoartele lui către superiori erau mai mult decît optimiste şi tot mai puţin obiective. Conform afirmaţiilor lui, reţeaua serviciului sovietic de informaţii din Europa occidentală şi centrală fusese definitiv lichidată.

Asemenea informaţii se citesc şi se ascultă cu plăcere ; aşa se face că succesul a fost sărbătorit nu numai de Hermann Göring, mareşal al Reichului, ci şi de comandantul-şef al forţelor armate hitleriste, feldmareşalul Keitel, şi de alte căpetenii militare naziste. Nu ştiau cît de mult se înşală. Dorinţa era luată drept realitate, nu cunoşteau situaţia reală. Au exagerat enorm importanţa difuzării de către ei a unor informaţii trucate, fără să-şi dea seama că puteau fi victimele propriului lor joc. Erau convinşi, după cum am văzut în capitolul „Orchestra roşie", că radiotelegrafistul Wenzel, vechi şi experimentat luptător co-

munist, și-a abandonat peste noapte convingerile politice și a trecut de partea lor. Nici prin cap nu le-a trecut că îi înșelase. Șefii statului totalitar erau orbi și surzi la tot ce nu avea o legătură cu succesele lor. Propagandiștii lui Hitler erau îngîmfați și le lipsea spiritul critic. Reușiseră să înșele o însemnată parte a poporului german și credeau că prin aceleași mijloace puteau să atragă la credința lor monstruoasă și reprezentanți ai altor popoare. Nu cunoșteau mentalitatea sovieticilor, cehoslovacilor, francezilor. Nu realizau că oamenii cu gîndire normală n-ar putea să treacă niciodată de partea lor. Așa au ajuns victimele propriei lor îngîmfări.

Firma genevează „Geopress" din Rue de Lausanne 113, cunoscut institut cartografic, era în același timp și tipografie de hărți simple și sinoptice, și agenție de presă specializată. La știrile obișnuite adăuga o sinteză a evenimentelor de pe front, iar după fiecare operație militară tipărea planurile reduse ale bătăliilor. Redacțiile ziarelor solicitau intens aceste materiale și e de la sine înțeles că proprietarul firmei „Geopress", Alexander Radó, avea mult de lucru.

Casa din Rue de Lausanne 113 era o casă de raport banală, ca toate celelalte din anii '30. Bătrîna doamnă Marguerite Kervan mi-a povestit despre familia Radó că era alcătuită din oameni drăguți și politicoși, care trăiau în armonie, că aveau doi băieți zdraveni ; doamna Helena — ea îi spunea Lena — se îngrijea exemplar de familie, locuința lor era întotdeauna ca o floare.

— Nimeni din împrejurimi nu bănuia că familia Radó era o familie de agenți. Și, într-o bună zi, fără să spună ceva, au plecat. Salutați-i din partea mea, vă rog !

Numai că atunci cînd strîngeam material pentru această lucrare doamna Lena nu mai trăia. Așa că nu i-am transmis mesajul de la madame Kervan și nici pe acela al domnului Savary care, spre deosebire de bătrîna doamnă, după terminarea războiului s-a interesat în mod deosebit de activitatea de spionaj a foștilor lui vecini. Și lui îi mulțumesc pentru cîteva informații valoroase.

Cu profesorul universitar Sándor Radó m-am întîlnit în locuința lui de la Budapesta. Nimic din profesorul din fața mea nu-l trăda pe agentul legendar. Am luat loc în camera lui de lucru plină cu mobilă sculptată și mi-a arătat opera vieții lui — un atlas Larousse ; am înțeles că în ființa lui se îmbina personalitatea omului de știință cu personali-

tatea agentului. Ambele erau sudate de convingerile comunistului care știa ce și pentru ce face.

Nu avea nici douăzeci de ani cînd, pe timpul Republicii ungare, a fost numit comisar politic pe lîngă Ferenc Münnich în secția a șasea a armatei roșii ungare. După ce republica a fost înfrîntă, Sándor Radó a emigrat la Viena unde și-a făcut studiile și și-a început activitatea gazetărească. A fost unul dintre întemeietorii primei agenții sovietice de presă „Rosta", la a cărei fondare un rol important a avut și un alt emigrant ungur, Béla Kun.

În calitate de corespondent al acestei agenții de presă, Sándor Radó a plecat pentru prima oară în Uniunea Sovietică. Din 1922 a trăit la Berlin ; apoi, doi ani a fost în Uniunea Sovietică, după care, în 1933, a plecat la Paris. Cînd firma „Geopress" s-a instalat în Rue de Lausanne din Geneva, Radó era deja un cartograf renumit în întreaga lume, membru al Societății regale britanice de geografie și membru corespondent al unor institute de geografie italiene, germane și americane.

În Elveția, Radó a venit de la Paris. Acolo și-a avut la început sediul firma lui „Geopress", înființată, probabil, la indicația centralei de la Moscova. În 1937, a luat legătura cu rezidenții din Elveția care reprezentau interesele sovietice în acest domeniu. Rețeaua de informații din Geneva era doar o parte a serviciului sovietic de informații, care prevăzuse evoluția situației politice europene. După ce Hitler a ajuns la putere în Germania și a elaborat planurile de invadare a statelor europene, pregătindu-se să-și cotropească vecinii, serviciul de informații al Armatei sovietice s-a îngrijit să-și asigure materiale din toate zonele Europei ; a făcut-o cu mult succes, fapt ce a putut fi dovedit abia mult timp după război.

La început, informațiile furnizate de grupul din Elveția ajungeau la Paris ; de aici materialul fotografiat era trimis la Moscova printr-un curier special. Nu era o legătură nici prea rapidă și nici sigură. După ocuparea de către Germania a părții de nord a Franței, drumul folosit nu devenise impracticabil, dar pe el apăruseră piedici și capcane. Alexander Radó trebuia să găsească o modalitate mai sigură și, mai ales, mai rapidă de transmitere a telegramelor secrete. În acest scop îi adusese Kent la Geneva noile instrucțiuni.

Organizaţia lui Albert nu era în vremea aceea singura de acest fel din Elveţia. Acolo mai lucra un grup independent. Era condus de Maria Schultz, cunoscută sub numele conspirativ de Sonia. Nici ea nu era un novice. Înainte lucrase tot în acest domeniu împreună cu soţul ei în Polonia şi în Orientul Îndepărtat. În 1937, au venit în Elveţia şi s-au instalat într-o modestă căsuţă de ţară la Caux sur Montreaux, de unde dirijau grupul de agenţi. Acesta şi-a sporit în 1938 efectivul, primindu-l pe englezul Alexander A. Foote, numit Allan, care avea să joace un rol însemnat. Pînă atunci lucrase, sub numele conspirativ de Jim, la München, unde urmărise pregătirile naziştilor pentru viitorul război. În august 1939, Foote s-a întors dintr-o călătorie prin Germania nazistă şi a scris un raport despre tot ce a văzut acolo. Tocmai atunci Sonia primise de la centrala din Moscova ordinul de a-şi aduna toţi colaboratorii de pe teritoriul german şi de a începe o nouă etapă de instruire.

Alexander Foote lucra în Germania cu vechiul său prieten, Bill Philipps, cu care luptase în brigăzile internaţionale în războiul civil din Spania. Acesta se întorsese şi el „la matcă", şi pentru că amîndoi aveau un moment de linişte şi inactivitate s-au apucat să înveţe să manipuleze emiţătoarele pe unde scurte. În primăvara anului 1940, în decurs de cîteva săptămîni, Foote şi Philipps ajunseseră radiotelegrafişti calificaţi şi în eter porniseră noi semnale de apel. Prin spaţiu au început să zboare telegrame secrete semnate cu criptonimul „Dora".

Emiţătorul Soniei era pe atunci singurul post sovietic de emisie din Elveţia. Grupul lui Radó nu avea nici unul. Cînd, mai tîrziu, s-a constatat că circulaţia informaţiilor prin mijloacele obişnuite devenise greoaie, Sonia a primit de la centrală indicaţia să ia legătura cu Albert şi să-i pună la dispoziţie un post de emisie. Forţele ambelor grupe trebuiau, deci, să se unească.

La început au ales un mijloc de contact dificil : Sonia venea cu informaţiile de la Caux la Geneva, Albert le cifra, apoi se întorcea la Caux, iar Foote sau Philipps le transmiteau centralei. Era o modalitate nu numai periculoasă, dar şi prea lentă. Telegramele îşi pierdeau actualitatea din cauza întîrzierii datorate drumului ; Sonia nu putea să parcurgă distanţa dintre cele două localităţi într-o singură zi, aşa cum ar fi trebuit. În plus, totul ar fi bătut cu siguranţă la ochi. De aceea s-a înţeles cu Albert

să mute emiţătorul la Geneva. Grupul „Dora" procura atît de multe informaţii importante, încît acoperea activitatea grupului Soniei.

Albert îşi procurase un emiţător, dar avea nevoie şi de un radiotelegrafist. Alexander Foote a venit la Geneva în august 1940 cu scopul de a instrui un om. Dar nu era de loc uşoar să găseşti un luptător capabil şi, totodată, un bun tehnician pentru o activitate atît de pretenţioasă. Din fericire, Albert întreţinea de ani de zile relaţii cu mişcarea locală ; preşedintele partidului de stînga, Léon Nicole, i-a recomandat un om de încredere. Era vorba de Edmond Hamel, proprietarul unui magazin de piese de radio. Foote a instalat aparatul de emisie la primul etaj, deasupra micului magazin, pe strada principală a cartierului muncitoresc Plainpalais, Rue de Carouge 26 şi i-a învăţat pe Edmond şi pe soţia lui Olga să manipuleze aparatul de mare randament.

Hamel a primit şi o altă sarcină, mai dificilă din punct de vedere tehnic. Întrucît e firesc ca un negustor de accesorii radio să cumpere diferite piese pentru montarea de radioreceptoare, el putea să procure piese pentru alte cîteva emiţătoare de înalt randament, să le asambleze şi să le pună treptat în funcţiune. Organizaţia intenţiona ca în cel mai scurt timp să-şi lărgească activitatea.

Întrucît grupul lui Albert devenise complet independent, Maria Schultz a părăsit Elveţia, încredinţîndu-şi micul ei grup lui Foote. Acesta era subordonat lui Albert. La sfîrşitul anului 1940, organizaţia „Dora" era pregătită să preia misiuni secrete.

Cum nu se putea vorbi despre o armată elveţiană în adevăratul sens al cuvîntului, tot aşa nu i-a trecut nimănui prin cap că Elveţia ar putea avea un serviciu secret de mare eficacitate. Cu toate acestea, el exista. Era unul din cele mai ciudate din lume : întreţinea relaţii incredibil de cordiale cu cele mai înalte foruri militare din Berlin ; operă a cîtorva ofiţeri în retragere ai armatei elveţiene, el era mai mult sau mai puţin o întreprindere particulară, poate singurul serviciu de informaţii din istorie cu un asemenea caracter. Aceşti ofiţeri s-au mutat în spaţioasa vilă „Steig", din apropierea orăşelului Triescheh şi au întemeiat pentru propria lor delectare o centrală de informaţii particulară. Şeful şi părintele ei spiritual era maiorul Hans Hausamann, din Teufen.

Am încercat să aflu cum s-a născut ideea creării unei centrale de spionaj atît de ciudate. M-am dus la Sankt-Gallen, unde trăia fostul maior Hausamann, după război proprietarul şi preşedintele unei societăţi comerciale. La început a răspuns fără plăcere la întrebările mele, mai tîrziu, cînd am stabilit că a fost unul din cei care au ajutat la salvarea tezaurului Republicii Cehoslovace de nazişti, respectiv la transportarea lui din Banca Elveţiei într-un loc sigur, bătrînul domn a început să fie mai comunicativ. Despre împrejurările pentru a căror elucidare veniserm la Sankt-Gallen n-am aflat însă nimic nou. Am încercat să aflu cine era omul misterios din preajma lui Hitler care oferea grupului de informaţii „Dora", precum şi serviciului de informaţii al lui Hausamann, date atît de sigure. Zadarnic. Maiorul Hausamann nu-i cunoştea numele. Urmele ajungeau — ca, de altfel, de mai multe ori pînă atunci — la numele lui Rudolf Rössler, care primea informaţii strict secrete fără să spună nimănui de la cine.

După vizita în biroul lui Hausamann am avut impresia că, în cazul serviciului de informaţii elveţian, era, într-adevăr, vorba despre o întreprindere întrucîtva riscantă şi romantică a unor ofiţeri elveţieni care nu vroiau să renunţe la satisfacţiile meseriei lor şi, ca într-un scenariu de film, trecuseră la activitatea de informaţii, iar, graţie unor împrejurări favorabile, obţinuseră chiar şi succese importante. În acelaşi timp, am avut senzaţia că acţiunea nu putea fi doar o treabă de amatori. În spatele pregătirii, organizării şi dirijării competente se afla, probabil, Secret Service-ul britanic, care, de altfel, finanţa grupul.

Într-o perioadă deosebit de scurtă, maiorul Hausamann a reuşit să stabilească legături preţioase, să organizeze sistemul tehnic al serviciului de informaţii şi să ajungă la sursele unor informaţii excepţionale. Ar fi trebuit să aibă o capacitate miraculoasă, ca, singur şi fără ajutor, să creeze doar în cîteva luni în Germania nazistă şi în Italia fascistă o reţea de agenţi şi ca aceasta să funcţioneze cu o mare precizie. Cine cunoaşte cît de cît metodele Gestapoului îşi poate imagina despre ce întreprindere riscantă era vorba.

Braţele organizaţiei lui Hausamann ajungeau foarte sus, iar grupul lui Sándor Radó îşi procura informaţiile cele mai preţioase din aceeaşi sursă. Proveneau din cele mai înalte sfere ale Wehrmachtului, informatorul participa chiar la şedinţele de la Înaltul comandament al ar-

matei germane, avea, fără îndoială, acces la documentele cele mai secrete, cu menţiunea „Geheime Reichssache", secret de stat.

Misterul informatorului necunoscut i-a preocupat pe publicişti din multe ţări timp de treizeci de ani. Mulţi au încercat să descopere numele omului din preajma lui Hitler. Unii au înclinat să creadă că ar fi fost chiar omul lui de încredere, secretarul şi şeful cancelariei lui Hitler, mult căutatul Martin Bormann. La această ipotetică şi prin nimic susţinută afirmaţie s-a ajuns, probabil, pentru că, suprasolicitîndu-şi imaginaţia, autorii au încercat să descifreze numele conspirativ al grupului elveţian „Pakbo".

După ei, misteriosul „Pakbo" era Martin Bormann şi criptonimul ar fi fost un artefact al iniţialelor Partei Kanzelei Bormann. Era, desigur, numai produsul imaginaţiei romantice a celor care nu s-au străduit să caute pînă la capăt documente. Adevăratul conducător al grupului de Rezistenţă „Pakbo" a adus toate ipotezele la adevărata lor dimensiune atunci cînd a publicat o informaţie, iar mai tîrziu chiar o carte * despre activitatea grupului său. Astfel, misterul a fost dezlegat. Numele conspirativ „Pakbo" era alcătuit din iniţialele locurilor unde trăiau sau lucrau agenţii secreţi *P*ontresina, *A*rth-Goldau, *K*reuzlingen, *B*erna, *O*rselina. Conducătorul grupului „Pakbo", concomitent şi radiotelegrafistul ei, se numea dr. Otto Pünter.

În august, cînd deasupra Europei se adunaseră norii războiului, elveţienii au întreprins măsuri de ordin militar care să asigure inviolabilitatea graniţelor de stat, precum şi neutralitatea tradiţională a ţării. Comandant-şef al armatei elveţiene a fost numit generalul Henry Guisan. Acesta a trecut la reorganizarea unităţilor militare şi a încredinţat colonelului Roger Masson conducerea secţiei a cincea a Marelui stat-major, adică a serviciului de informaţii al armatei. Organizaţia de înalt randament a maiorului Hausamann, care pînă atunci fusese doar o agenţie particulară, trebuia să devină baza secţiei de informaţii a Marelui stat-major al armatei elveţiene. Generalul Guisan a salutat posibilitatea colaborării cu un serviciu de informaţii atît de bine pus la punct şi a decis să folosească specificul lui de instituţie particulară. A integrat-o în secţia corespunzătoare a Marelui stat-major, dar i-a lăsat maiorului Hausamann mînă liberă într-o serie de acţiuni.

---

* Otto Pünter. *Die Anschluss fand nicht statt*, Bern 1967.

I-a cerut să lărgească considerabil reţeaua agenţilor şi colaboratorilor atît în ţară, cît şi în străinătate.

E verosimil ca în aceste împrejurări maiorul Hausamann să fi stabilit contacte cu doi oameni care au jucat un rol important în evenimentele ce au urmat. Unul dintre ei era dr. Xaver Schnieper, fiul unui fost consilier guvernamental din Lucerna, prieten bun al proprietarului editurii „Vita Nova" din Lucerna, Rudolf Rössler. Lucy, cum a fost numit mai tîrziu Rössler, era un duşman declarat al Germaniei hitleriste. S-a născut la Kaufbeuren în Bavaria, a studiat la Augsburg şi mai tîrziu a lucrat ca ziarist la Berlin. După venirea la putere a lui Hitler, Rössler a fost nevoit să părăsească Germania. A emigrat în Elveţia şi s-a instalat la Lucerna unde a înfiinţat o editură.

Majoritatea specialiştilor sînt de acord că Rössler era un publicist deosebit de dotat şi, în special, un comentator experimentat şi foarte solicitat al evenimentelor politico-militare. Articolele lui de fond erau nu numai pertinente şi atractive, dar cuprindeau şi informaţii foarte veridice. Rössler avea multe relaţii în fosta lui patrie şi reuşea să obţină informaţii direct de la sursă, chiar şi în timpul războiului. De aceea e verosimil ca, prin intermediul prietenului său Schnieper, să fi luat legătura cu Hausamann şi să se fi hotărît să colaboreze cu el.

Ulterior, Rudolf Rössler a folosit toate relaţiile lui excepţionale din Germania nazistă şi a procurat informaţii secrete, pe care le-a furnizat organizaţiei de spionaj a Marelui stat-major elveţian. Erau informaţii proaspete, care trebuiau expediate prin curier diplomatic sau, şi mai rapid, prin radio. Specialiştii au formulat multe ipoteze referitoare la modalitatea de transmitere a telegramelor, dar nu au ajuns la o concluzie convingătoare. Cert e că exista o legătură rapidă.

La Berlin nimeni n-ar fi putut să lucreze cu un emiţător atît de puternic, fără ca în scurt timp să nu trezească bănuieli. Nici în Elveţia nu se ştia dacă vreunul din posturile înregistrate intercepta aceste informaţii. Rămîne, deci, doar o singură posibilitate : informaţiile erau transmise de emiţătorul uneia din reprezentanţele diplomatice. Chiar dacă e singura explicaţie logică, ea n-a fost niciodată confirmată. Şi, întrucît Lucy nu mai trăieşte, răspunsul corect n-o să-l aflăm, probabil, niciodată.

Iunie 1941. În biroul lui Albert a sunat telefonul. Era agentul Taylor care cerea o întrevedere. Era o problemă importantă care nu suferea amînare. Albert nu se întîlnea personal cu colaboratorii și Taylor știa acest lucru. În plus, Taylor era unul din cei mai prudenți agenți. Era salariat al Biroului internațional al muncii și avea relații vaste. Se numea Christian Schneider, s-a născut în Germania ; era doctor în științe politice și colabora la editura lui Rössler. Unii specialiști occidentali afirmă că era agent al Intelligence Service-ului ; mai tîrziu a ieșit la iveală că a fost timp îndelungat în contact cu grupul „Dora", fără ca prietenul și partenerul lui să bănuiască.

Albert și-a dat seama că trebuie să fie vorba de ceva foarte important dacă Taylor riscă să se deconspire, folosind telefonul. Și mai mult l-a mirat faptul că acesta vroia să vină imediat la „Geopress". Taylor a luat un taxi și, după cîteva minute, cei doi stăteau față în față.

Aducea, într-adevăr, o informație excepțională Hitler se hotărîse să atace Uniunea Sovietică. Stabilise deja și data atacului ! Informația sosise în Elveția chiar atunci, deci decizia lui Hitler nu putea fi mai veche de două zile. Atacul trebuia să înceapă la 22 iunie 1941.

Informația i-a tăiat respirația lui Albert. Fiecare mare putere, — și naziștii în primul rînd — avea grijă să ia toate măsurile pentru ca o informație atît de importantă să nu ajungă la urechi nedorite. Data planificatei invadări a teritoriului sovietic era cunoscută cu siguranță doar de Hitler și de cîțiva generali ai lui. Cum ajunsese Taylor la asemenea informație ?

A dat un răspuns evaziv. Informația ar proveni de la un cunoscut care o deținea de la cineva care lucra la Înaltul comandament al Wehrmachtului și care, la rîndul lui, o trimisese secției de informații a Marelui stat-major elvețian. O predase curierul diplomatic al unui anumit stat. Taylor nu-l cunoștea. Informatorul lucra pentru serviciul de informații elvețian, iar acesta din urmă nu-i putea dezvălui numele. Dar garanta pentru autenticitatea informației și, de aceea, dorea ca Albert s-o cifreze și s-o trimită imediat centralei.

În aceeași seară, la ora stabilită, radiotelegrafistul Foote a expediat următoarea telegramă

„«Dora» către Director.

De la Taylor.

Hitler s-a hotărît să atace Uniunea Sovietică la 22 iunie. Decizia a fost luată în urmă cu două zile.

Informaţia a fost adusă azi de un curier la statul-major elveţian. «Dora»".

Două zile mai tîrziu, centrala sovietică a primit aceeaşi informaţie din Berlin, de la grupul Coro, şi de la alţi cîţiva agenţi, printre care şi de la dr. Sorge, din Japonia. De la grupul „Dora" sosise prima, cu un avans de două zile. De aceea a trezit interes, iar centrala sovietică a putut verifica autenticitatea ei încă înainte de 22 iunie. Astfel, Albert a primit chiar a doua zi de la centrală o telegramă, în care Directorul îi cerea să asigure cu orice preţ furnizarea de informaţii din aceeaşi sursă.

Taylor şi un alt agent — un ziarist cu numele conspirativ Long, care trăia în Elveţia — se specializaseră în procurarea unor informaţii de acest gen. Long se ducea la Berna, unde se întîlnea cu un cunoscut de-al lui, ofiţer la marele stat-major. Acesta primea informaţii din aceeaşi sursă ca şi Taylor. De aceea Long îi oferise lui Albert alte cîteva informaţii din Franţa în schimbul celor pe care dorea el însuşi să le procure. Long s-a întors cu o pradă bogată. Germania a atacat U.R.S.S., războiul se extindea. Cînd Albert a citit informaţiile, nu a avut nici un dubiu că informatorul era acelaşi. Erau informaţii militare preţioase şi atît de numeroase încît Alexander Foote a transmis două zile întregi.

1. Armata germană a suferit pe frontul de răsărit pierderi atît de mari, încît majoritatea diviziilor au pierdut capacitatea de luptă. Diviziile de pe frontul de răsărit sînt alcătuite în principal din trupe cu o instrucţie de 4 pînă la 6 luni. Există şi trupe cu o instrucţie de numai o lună. Cu asemenea soldaţi îşi completează germanii diviziile.

2. Generalii de la Înaltul comandament al armatei consideră şi acum că războiul va dura cel puţin treizeci de luni. Ei opinau că după aceea va fi posibil să se înceapă tratative pentru o pace de compromis.

3. Ordinul lui Hitler privind ocuparea Murmanskului şi atacul contra Caucazului presupunea ca pînă la 15 septembrie să fie ocupate Leningradul şi Odessa. Întrucît nu s-a întîmplat aşa, germanii au fost obligaţi să renunţe la amîndouă planurile.

4. Armata germană avea la sfîrşitul lunii septembrie în total 400 de divizii, 1 500 000 de oameni în organizaţia „Todt", aproximativ un milion de oameni în aviaţie (pi-

loți și personal la sol), în afară de trupele de transmisiuni și de apărare antiaeriană.

5. În Franța, armata germană dispune de douăzeci-douăzeci și două de divizii, majoritatea din Landsturm. Efectivul trupelor e variabil, se fac continuu mobilizări. La începutul lunii octombrie au fost transferate unități din garnizoanele din Bordeaux și din sudul acestui oraș.

6. Germanii au stabilit data atacului asupra Moscovei pentru 14 sau cel mai tîrziu pentru 20 octombrie. Vehiculele de campanie ale serviciului de propagandă staționează la Briansk și așteaptă ordinul.

7. În urmă cu cîteva zile, Înaltul comandament al armatei a dat ordinul de organizare a asediului de lungă durată al Moscovei. Acum cîteva zile, OKW a transferat artileria grea de coastă de la Königsberg și artileria grea de la Breslau (azi Kaliningrad și Wroclaw. — *V.P.B.*) pe frontul de la Moscova. Presa germană a primit ordin să scrie despre cucerirea Moscovei.

Era, deci, o recoltă bogată de informații importante din punct de vedere strategic. La sfîrșitul ultimei emisiuni, mult după miezul nopții, Foote a transmis centralei explicațiile lui Albert privitoare la locul și modul cum au fost procurate în bloc atîtea informații prețioase :

„Toate informațiile au fost predate Marelui stat-major elvețian de un ofițer german de la Înaltul comandament al armatei. Vom desemna secția de informații a Marelui stat-major elvețian cu numele conspirativ de «Lucy»".

Nu era vorba doar de informațiile primite de Albert, prin intermediul lui Taylor sau Long, de la Rössler. După prima informație uluitoare referitoare la data atacului Germaniei împotriva Uniunii Sovietice a urmat un șir de informații militare sigure. Proveneau din toate colțurile Europei ocupate, de la Marea Baltică la Marea Neagră. Desigur, sursa nu putea fi un singur agent.

Și nici nu era.

De la Berlin parvenise o informație de la agentul Luise. La 26 octombrie 1941, șeful centralei sovietice de informații de pe Colinele lui Lenin a primit următorul raport :

„La sfîrșitul lunii iunie, germanii aveau 32 de divizii de tancuri, dintre care 10 — în rezervă. Pînă la sfîrșitul lunii septembrie, din aceste 32 de divizii nouă au fost complet distruse, iar alte șase au pierdut 60% din efectiv.

Jumătate au fost deja completate. Patru divizii au pierdut 30% din tancuri, care au fost completate. «Dora»".

La 9 decembrie 1941, ofiţeri din München au furnizat următoarele informaţii :

„Iernarea armatei germane a fost stabilită la începutul lunii noiembrie pe linia Rostov—Smolensk—Viazma—Leningrad.

În luptele pentru Moscova şi Crimeea armata nazistă a aruncat toate rezervele în oameni şi materiale. Cazărmile germane şi taberele de instrucţie sînt aproape goale. Instrucţia infanteriei a fost întreruptă opt săptămîni.

Germanii au transferat pentru atacul asupra Moscovei şi Sevastopolului mortiere şi artilerie grea cu ajutorul tractoarelor şi al carelor blindate.

OKW se temea încă la începutul lui noiembrie că operaţiile militare nu vor fi încununate de succes, deoarece constatase că trupele sovietice care se retrăgeau s-au oprit în faţa Moscovei. «Dora»".

Grupul „Dora" a transmis o informaţie aflată de Long de la un colonel elveţian din Marele stat-major. Acesta avusese o discuţie la 11 noiembrie 1941 cu aghiotantul generalului Brauchitsch, care recunoscuse că „în ultimele patru săptămîni germanii pierduseră aproximativ 32 000 de oameni pe zi. Nici unităţile naziste de elită n-au dominat situaţia, ci au fost descompletate sau complet distruse. Comandamentul sovietic a aruncat în luptă abia acum unităţile lui de elită. Ele depăşesc numeric unităţile germane".

Grupul de informaţii „Dora" lucra cu randament maxim. Sándor Radó avea la dispoziţie în 1942 două emiţătoare radio folosite la capacitate maximă. La ele lucrau trei radiotelegrafişti, un număr mic dacă ţinem cont de avalanşa de informaţii. Era necesar să fie găsiţi şi instruiţi alţii. Unul dintre aceştia a fost Margareta Bolli ; o femeie tînără, înaltă, brunetă. Provenea dintr-o familie sigură, de antifascişti. O instruise Jim Foote. Edmond Hamel construise special pentru ea alt emiţător şi tînăra, care primise numele conspirativ Rosa, se mutase în noua locuinţă din strada Henri Mussard din Geneva. La poliţie declarase că era studentă şi venise dintr-un canton de limbă germană pentru a se perfecţiona în franceză.

La începutul anului 1942, Long a procurat alte informaţii de la un avocat al Partidului naţional-socialist, care îl apărase pe Hitler în 1923, după înăbuşirea puciului fas-

cist. Acum ajuta la descifrarea intenţiilor naziste referitoare la ofensiva de primăvară. Avocatul avea, desigur, bune relaţii cu membrii statului-major al regiunii militare numărul 12, pentru că la 8 martie 1942 radioemiţătorul din Geneva transmitea următoarele :

„Operaţia militară îndreptată contra Turciei trebuie să înceapă concomitent cu operaţia din flancul sudic al frontului de răsărit şi cu aceea în direcţia Caucaz şi Teheran. Termen : a treia duminică din aprilie. «Dora»".

La 17 martie 1942, A. A. Foote i-a trimis lui Long o informaţie primită de la un consilier al ambasadei Elveţiei de la Berlin. Centrala de la Moscova a aflat că „pentru moment, germanii au amînat atacul contra Suediei şi au contramandat majoritatea măsurilor legate de el. Deşi atacul contra Turciei nu era încă hotărît definitiv, era, totuşi, probabil. Înaltul comandament al armatei consideră atacul planificat pe linia Don-Caucaz drept hotărîtor. OKW opinează că dacă vor reuşi să ocupe zăcămintele de petrol de la Baku şi dacă armata germană va rezista pe poziţii pînă la sfîrşitul anului 1943, victoria e sigură".

Conducerea serviciului sovietic de informaţii de la Moscova nu-şi însuşea necritic informaţiile secrete. Cel puţin la început, diversitatea informaţiilor a determinat o prudenţă firească. Dacă naziştii încercau prin intermediul unor informaţii interesante să-şi plaseze oamenii în serviciul de informaţii sovietic ? Dacă tocmai aceste informaţii excepţional de preţioase urmau să fie biletul de intrare al agenţilor în organizaţia din Elveţia ? Erau ele sau nu atuuri ale Abwehrului ?

Nu erau. După război s-a constatat că informaţiile semnate „Lucy" proveneau de la un număr mare de informatori. Lucy avea în Germania nazistă prieteni buni, plasaţi în posturi înalte ale Wehrmachtului.

Mulţi ani după terminarea celui de al doilea război mondial publiciştii au încercat să-i depisteze pe adevăraţii informatori, precum şi modul în care erau transmise informaţiile ultrasecrete. Alexander Foote, care după război a descris aceste operaţii secrete, credea că singura cale posibilă era transmiterea prin radio a informaţiilor. Numai că, în acest caz, curajosul agent berlinez — după toate probabilităţile participant nemijlocit la discuţiile în legătură cu situaţia de pe front, care aveau loc zilnic la Cartierul general al lui Hitler — ar fi trebuit ca, imediat

după terminarea ședințelor, să dea fuga la emițător și să transmită neîntîrziat informațiile. În aceeași zi Lucy le primea undeva la Lausanne. Această modalitate era, totuși, puțin probabilă. Cît ar fi putut lucra neobservat acest agent ? O lună, două ? E puțin probabil că putea s-o facă mai mult. Pentru că germanii interceptau toate transmisiile radio.

Dacă n-au putut găsi o explicație exhaustivă, publiciștii au încercat să găsească cel puțin una plauzibilă. Istoricul englez Charles Wighton a avansat opinia că „asemenea informații ar fi putut să le procure și să le predea serviciul de informații al Bisericii catolice, deci Vaticanul".

Cîțiva înalți ofițeri ai Marelui stat-major elvețian erau catolici fervenți și se împrieteniseră cu membri ai clerului superior. Se știe că serviciul de informații elvețian întreținea raporturi active cu serviciul de informații al Vaticanului, cu sediul într-o mănăstire din apropierea Freiburgului, în Pădurea Neagră. Altă legătură secretă a agenților Vaticanului a fost descoperită de-a lungul granițelor austriece, unde agenții locali își aveau propriile posibilități de acțiune.

Elveția neutră a avut în timpul războiului o situație specială. Prelații elvețieni puteau călători chiar și în timpul celei mai mari tensiuni internaționale, puteau vizita țări ale căror trupe se înfruntau pe front. Cum s-a văzut mai tîrziu, acești prelați erau în contact direct cu serviciul de informații al Vaticanului. Se știe că mulți înalți demnitari ai partidului nazist, chiar și ofițeri superiori SS sau ai Gestapoului erau catolici fervenți. De altfel, la Vatican au avut loc și tratative secrete ale unor emisari naziști pentru o pace separată.

În legătură cu informatorul enigmatic s-au emis tot felul de opinii naive. Charles Wighton afirmă, de pildă, că cel care procura informațiile secrete era un comunist aflat într-o poziție extrem de importantă în angrenajul politico-militar nazist ; mai mult, el vrea să găsească o legătură între grupul „Dora" din Elveția și activitatea altui legendar agent sovietic, dr. Richard Sorge, care lucra în Japonia.

Istoricul britanic mai afirmă că în acest caz — fabricat de el și deloc atestat documentar — ar fi acționat o singură persoană, care a rămas pînă azi necunoscută și care l-ar fi protejat ani de zile pe Richard Sorge. Știm că o

asemenea persoană n-a existat. Reconstituirea activității grupului „Ramsay“ de la Tokio probează faptul.

Povestirile cu mari maeștri ai serviciilor secrete sînt desigur dramatice și pasionante. E vorba în ele despre idei mari, despre evenimente internaționale cruciale și cîteodată și despre desfășurarea luptelor de pe front ; dar activitatea propriu-zisă chiar și a celui mai celebru agent e de regulă simplă — un procent de romantism și nouăzeci și nouă procente de trudă epuizantă, de sîrguință de furnică și de uriașă tensiune nervoasă. Iar agentul secret de elită e o ființă hăituită, neprotejată de nimeni, niciodată. Faptul este atestat de viața lui Sándor Radó, de viața colaboratorilor săi. Dar nu toate secretele luptelor de pe frontul invizibil pot fi complet dezvăluite. Serviciile secrete întocmesc, desigur, bilanțuri, dar nu fac publice consecințele activității lor. Nici chiar după obținerea victoriei, nici chiar după treizeci de ani. Dacă e posibil, nu le dau niciodată publicității.

Să ne împăcăm, deci, cu gîndul că, probabil, nu vom afla niciodată numele acelui agent secret legendar din preajma lui Hitler. Nu-l cunoaște nici Sándor Radó. Esențial e, însă, faptul că informațiile pe care le primea aveau o valoare uriașă. E absolut evident că nu putea să le procure și să le transmită doar un singur om. Ar fi fost peste puterile lui. Dar demne de remarcat sînt anumite împrejurări care merită să fie relevate.

Pînă cînd naziștii nu au descoperit grupul de la Berlin al „Orchestrei roșii“, nu i-au aruncat după gratii și nu i-au executat pe Schulze-Boysen, pe Harnack și pe ceilalți, informațiile soseau de la Berlin și proveneau, fără îndoială, din sursele organizației Coro. Mai tîrziu, deși membrii grupului fuseseră exterminați, șuvoiul de informații n-a contenit, ci dimpotrivă. Pe scenă a apărut emigrantul german și luptătorul antifascist Rudolf Rössler. Dar nici el nu putea fi misteriosul informator cu cunoștințe enciclopedice. Trăia în Elveția, primea informațiile și le transmitea mai departe.

Sigur e că Gestapoul nu i-a depistat pe toți membrii grupului Coro de la Berlin. Unii dintre ei au putut fi avertizați, alții au reușit să dispară la timp. Despre existența altora naziștii n-au aflat niciodată nimic. Chiar Gestapoul a recunoscut acest lucru. În Bavaria, de pildă, au fost arestați mult mai tîrziu doi bărbați, care întreținеau relații cu Harro Schulze-Boysen și care, în același timp, aveau

legături și cu grupul din Elveția. Lucrau sub numele conspirative Barras și Lambert.

Însuși Sándor Radó nu a vrut să-și creadă ochilor cînd a primit anumite informații secrete al căror conținut avea efectul unei bombe. A recunoscut că a început să-l bănuiască și pe Taylor. De unde le avea ? Că doar era un simplu translator la Biroul internațional al muncii de la Geneva ? Cum putea să aibă acces la informații de la Marele stat-major nazist ? El fusese cel care aflase cu un avans considerabil data la care armatele naziste urmau să declanșeze atacul prin surprindere împotriva Uniunii Sovietice, el fusese cel care uimise prin informații literalmente senzaționale.

Șeful grupului „Dora" și-a comunicat îndoielile centralei de la Moscova și Taylor a fost supus peste cîteva zile unui test de control. Trebuia să afle numărul unităților germane din sectorul sudic al frontului sovietic, numărul prizonierilor germani de pe teritoriul Uniunii Sovietice, informații pe care trebuia să le procure folosind datele de care dispuneau numai naziștii. Chiar dacă această telegramă abundă în cifre, merită s-o citățm. Ea oferă probe în legătură cu posibilitățile unui informator al grupului elvețian „Dora".

„15.VIII.1942. Către Director.

De la Taylor.

Comunic numărul aproximativ al tuturor unităților germane care au participat de la 1 mai la luptele din sectorul sudic al frontului de răsărit, în special la cele dintre Don și Donеț, precum și la cele din bazinul Donețului și din peninsula Crimeea :

Diviziile blindate : 7, 11, 14, 16, 22.

Diviziile motorizate : 18, 60, 70.

Diviziile mobile : 5, 99, 100, 101.

Corpul de armată 49, alcătuit din două divizii de vînători de munte.

Diviziile de infanterie : 15, 22, 24, 28, 35, 50, 57, 62, 68, 75, 79, 95, 111, 113, 132, 164, 170, 211, 216, 221, 254, 257, 262, 268, 312.

Regimentul 61 de care blindate și o brigadă bavareză SS, o brigadă de artilerie (de care ține Regimentul 20 de artilerie grea din Küstrin), un detașament mixt SS de forța unui regiment, alcătuit din subunități SS ale unor voluntari danezi, norvegieni și germani.

Numărul prizonierilor de război germani deținuți în prezent în Uniunea Sovietică este de 151 000".

La terminarea războiului s-a dovedit că aceste informații erau exacte. După transmiterea informațiilor cuprinzînd date atît de amănunțite, Sándor Radó l-a întrebat pe Taylor de unde le deținea. Agentul secret a refuzat să răspundă.

Grupul de interceptare nazist din Cranz viza nu numai emițătoarele „Orchestrei roșii" din Berlin, Paris și Bruxelles — și mai tîrziu și din Marsilia —, ci, bineînțeles, și postul de emisie al grupului „Dora".

Poliția federală elvețiană știa că de pe teritoriul național se transmiteau pe o cale ilegală informații secrete. Conform legilor în vigoare referitoare la neutralitate, faptul nu trebuia să fie tolerat. E greu de spus că polițiștii elvețieni au pornit la căutarea emițătoarelor secrete cu un zel excesiv ; dar serviciul e servici. Aveau aparate de interceptare care după cîteva măsurători arătau exact de unde se emite. Vrînd-nevrînd trebuiau să intervină.

Era o seară urîtă de octombrie. Vînt și ploaie, puțin după ora nouă. La colțul unei străzi, în apropierea unui magazin, s-a oprit o mașină a poliției. Din direcția opusă a sosit altă mașină cu luminile aprinse. Semăna cu o dubă poștală, din cele care se folosesc la distribuirea coletelor. Ambele mașini au parcat, dar nu a coborît nimeni din ele. Cei patru bărbați din limuzină stăteau nemișcați și priveau spre trotuarul de vizavi unde se afla duba poștală. În spatele parbrizului acesteia a clipit de trei ori lumina unei lanterne de buzunar. Cei patru au deschis portiera și au sărit afară.

Ușa casei din Rue de Carouge 26, la al cărei parter se afla magazinul de accesorii radiotehnice al lui Edmond Hamel, era încuiată. Bărbatul în civil a apăsat butonul soneriei. Sunetul a răsunat pe coridor ca un semnal de alarmă. La primul etaj s-a luminat o fereastră. Unul din civili o ținea sub observație continuă. Fereastra s-a deschis și în cadrul ei a apărut o siluetă de femeie :

— Cine e ?

— Poliția, deschideți !

Olga Hamel, cunoscută în organizație sub numele de Maud, a fugit de la fereastră la soțul ei. Acesta stătea în fața aparatului și emitea. Fără să spună un cuvînt, Maud a luat de pe masă hîrtiile și a fugit cu ele în bucătărie. Le-a aruncat împreună cu cheia de codificare în

sobă. S-a întors în cameră, s-a uitat să vadă dacă totul era în ordine. Apoi a coborît liniştită scările.

A deschis. L-a privit uimită pe omul din uşă. A făcut cu mîna un gest care demonstra elocvent că nu înţelege nimic. Poliţiştii au urcat la etajul întîi ca şi cum ar fi cunoscut casa. Doamna Olga mergea încet în urma lor. În încăperea luminată, aflată chiar deasupra magazinului, stătea la masă soţul ei, Edmond Hamel, proprietarul magazinului cu articole pentru radioamatori. Pe masă avea un aparat, în colţ se afla o grămadă de sîrme încîlcite.

Poliţiştii s-au aşezat în jurul aparatului care semăna mult cu un radio receptor de amator. Inspectorul a arătat spre el şi i-a spus domnului Hamel că tocmai stabilea o legătură radio interzisă cu străinătatea, faptă contrară regulamentelor şi, deci, susceptibilă de a fi penalizată. L-au invitat să-i urmeze ; au luat şi aparatul.

Edmond Hamel s-a enervat. Le-a imputat poliţiştilor că şi-au permis să dea năvală atît de tîrziu în locuinţa lui. Ce treabă mai e şi asta ? El nu face nimic necinstit, cutia de pe masă e un aparat de înaltă frecvenţă pentru curent oscilatoriu şi nu un emiţător. Cum le-a putut trece prin minte o asemenea aberaţie ? El face un tratament. Suferă de nevralgii rebele şi nu poate să-şi permită să cumpere un aparat scump. De altfel, e domeniul lui, de ce n-ar putea să-şi facă un asemenea aparat ? Desigur, arată cam ciudat, dar cine ştie dacă nu e mai bun decît aparatele acelea elegante care se vînd atît de scump.

Poliţiştii nu s-au lăsat cu una cu două. Auziseră doar cu propriile urechi semnalele morse. Edmond Hamel nega că ar cunoaşte vreo literă a alfabetului morse, dar recunoştea că aparatul său de raze nu era perfect pus la punct, producea scîntei.

Desigur, vreo imperfecţiune ţehnică — piuia oare într-adevăr ? Să mă uit, interesant lucru, în electronica curenţilor slabi orice e posibil !

O asemenea explicaţie sună neobişnuit în vreme de război. Dar în Elveţia legea era lege chiar în vremea Gestapoului şi a lagărelor de concentrare cu crematorii şi ea trebuia să fie respectată şi de poliţie. Omul bănuit nu putea fi acuzat, poliţia trebuia să prezinte probe clare. Or, ea nu le avea. Chiar dacă interceptaseră semnale morse, chiar dacă se aflau lîngă un aparat care ar fi putut să emită asemenea semnale, poliţiştii nu aveau, totuşi, probe incontestabile. Doar afirmaţii contra afirmaţii. Poliţia

spunea că Hamel emisese, el susținea contrariul. Olga Hamel stătea liniștită. Hîrtiile arseseră de mult în sobă, soțul ei reușise să îndepărteze antena, care zăcea acum printre celelalte sîrme în grămada din colț.

Polițiștii l-au urcat pe negustorul de piese radio în mașină și, odată cu el, au luat și ciudatul aparat pentru tratamentul nevralgiilor. De îndată ce mașinile au dispărut după colț, Maud a coborît pe scara de serviciu și a plecat la Albert. Alerga pe străzile pustii și ude spre partea cealaltă a orașului. A ajuns la gară ; acolo a luat un taxi și, prudentă, a cerut șoferului să oprească la cîteva case depărtare de locuința șefului. A reușit să-și avertizeze la timp echipa. Albert a informat imediat centrala în legătură cu complicația ivită. Răspunsul a fost lapidar : mai multă prudență. Să se organizeze în așa fel munca, încît fiecare agent să poată lucra și singur.

Avertismentul nu era gratuit. La cîteva zile după ce poliția l-a eliberat pe Edmond Hamel, deoarece la interogatoriu nu a aflat nimic de la el, Alexander Foote i-a solicitat lui Albert o întrevedere. Nu era un lucru obișnuit și, poate, nici prea înțelept, dar era necesar. Foote aflase că pe celălalt mal al lacului Léman, pe teritoriul francez ocupat de naziști, cutreiera o echipă germană de interceptare. Ce urmărea ? Încerca să stabilească pozițiile emițătoarelor din Elveția. Foote știa acest lucru de la Lorenz și Laura Wilmer, care se aflau în hotelul montan din apropiere de Annecy chiar atunci cînd apăruse acolo echipa de interceptare.

Cînd serviciul de interceptare german a reușit să înregistreze prima telegramă cifrată, specialiștii în decodare au constatat că avea numărul 207. Era 6 septembrie 1941. Au socotit că grupul transmitea lunar optzeci de informații. (Mai tîrziu aveau să fie o sută douăzeci și, în cele din urmă, o sută cincizeci). Germanii țineau o evidență exactă și, chiar dacă erau neputincioși în fața activității agenților sovietici, înregistrau desfășurarea unei bătălii dinainte pierdute. La sfîrșitul anului, grupul „Dora" ajunsese să transmită două sute de informații pe lună și, după cîtva timp, chiar dublu. „Dora" transmitea, deci, zilnic centralei mai mult de zece informații militare importante. O bucată de timp germanii au crezut că prin arestarea și condamnarea lui Arwid Harnack și a lui Harro Schulze-Boysen au paralizat activitatea subversivă a inamicului. Acum, amiralul Canaris, Ribbentrop, Hitler și

Heydrich au înțeles că, de fapt, agenții lor n-au realizat nimic. Serviciul de informații sovietic lucra cu toată capacitatea ca și pînă atunci. Mai mult, organizația lui Albert lucra cu eficacitatea celei mai prompte agenții de presă din timp de pace. La 16 februarie 1942, Moscova i-a pus următoarele întrebări :

„1. Lucy sau Werther să afle imediat dacă Viazma și Rjev vor fi evacuate. Cînd se va încheia evacuarea și ce anume va fi evacuat ?

2. E posibil să se producă schimbări în Înaltul comandament al Wehrmachtului ? Se poate miza pe întoarcerea bătrînilor generali în frunte cu Brauchitsch ?

Răspundeți urgent. Directorul".

Și răspunsul a venit imediat.

Lui Heydrich nu i-a mai rămas nimic altceva de făcut decît să folosească agenți experimentați, care să lucreze pentru Gestapo pe teritoriul elvețian. Aceștia au primit sarcini și roluri precise. Unul trebuia să se ocupe de depistarea șefului grupei „Dora", al doilea trebuia să pornească pe urmele emițătoarelor și mai ales să afle numele și adresa lui Alexander Foote. Unul din gestapoviști, Hans Peters, a avut noroc : a reușit să intre în grațiile radiotelegrafistei care activa sub numele Rosa.

Rosa comisese o mare imprudență. Poate că era prea tînără — avea 23 de ani — pentru o muncă atît de responsabilă, poate că era doar superficială în alegerea cunoștințelor. Preda lui Foote și lui Albert informații și le primea cifrate. Locuia la marginea orașului și era sigură că nimeni nu va căuta în cămăruța ei un emițător secret.

Era frumoasă, îi plăcea să se îmbrace bine. Nimeni nu se aștepta să se comporte ca o călugăriță ; frecventa un salon de coafură și acolo făcuse cunoștință cu unul din lucrători. Hans Peters era un tînăr înalt și blond. Fusese ceea ce se cheamă o dragoste la prima vedere. Cei doi s-au întîlnit mai întîi în parc, apoi s-au dus la cinema, după care au cinat la un restaurant. Încet-încet, drăguțul și atentul Hans îi strecurase Rosei, care nu bănuia nimic, că era membru al unui grup ilegal antifascist, se dăduse drept comunist, cînd el, de fapt, era agent al Gestapoului.

Rosei îi plăcea mult noul ei prieten și era doar o chestiune de timp să-l cheme la ea acasă, unde era emițătorul. Devenise amanta lui, la început se întîlneau în diverse

locuri, apoi Peters s-a mutat în locuința ei. Și frivolitatea Rosei avea să devină începutul sfîrșitului.

Șefa uneia din cele mai importante celule ale organizației „Dora" era Ester Bössendorfer. Cîndva, în 1941, Sándor Radó primise de la Moscova ordin să ia legătura cu ea și să-i preia grupa. Ester folosea numele conspirativ de Sissy. Locuia împreună cu Paul Böttcher, fruntaș al Partidului Comunist din Germania, care fusese membru al Comitetului Central al partidului, deputat în parlamentul din Saxonia și președinte al fracțiunii comuniste. După venirea lui Hitler la putere, Böttcher a emigrat ; în Elveția s-a întîlnit cu Ester Bössendorfer, cu care s-a împrietenit. Vecinii îl considerau soțul doamnei Bössendorfer. Ester era originară din Polonia, dar trăise cu părinții ei în Germania, apoi venise în Elveția, unde a primit cetățenia elvețiană și lucra ca secretară la Biroul internațional al muncii.

Cînd, după război, documentele Gestapoului au putut fi examinate, s-a constatat că Hermann Henseler, agent german de pe teritoriul elvețian, avea misiunea să se infiltreze împreună cu un alt agent, frizerul Hans Peters, în grupul de informații sovietic condus de Sándor Radó. Peters a reușit. Margareta Bolli — Rosa — i-a înlesnit misiunea. Dar cum ajunsese Peters pe urmele ei ?

În memoriile sale, Sándor Radó opinează că aceasta n-a fost o întîlnire întîmplătoare. Hans Peters s-a angajat la salonul de coafură frecventat regulat și de Lena Radó. Probabil că Hans Peters ajunsese la salon pe urmele ei ; apoi, constatase că la același coafor venea și tînăra Rosa. Conform ipotezei lui Radó se putea ca abia după aceea să fi solicitat o slujbă la salonul cu pricina, unde a cunoscut-o pe viitoarea lui iubită. Ar fi putut să fie așa, dar și altfel ; acesta nu este un amănunt esențial. Important e că reușise să cîștige încrederea naivei fete care lucra ca radiotelegrafistă a grupului „Dora".

În decembrie 1942, poliția elvețiană a făcut o percheziție la locuința lui Kurz, unul din colaboratorii Esterei Bössendorfer. El era legătura lui Sissy cu Taylor. Poliția nu a găsit nimic, dar a continuat să-l urmărească pe Kurz. Din nou Albert a fost nevoit să instituie măsuri stricte de securitate. I-a avertizat pe membrii grupului asupra pericolului și din acea clipă poliția cantonală elvețiană n-a mai făcut nici un progres.

Din ordinul direct al lui Heydrich, germanii depuneau eforturi maxime. Au încercat să stoarcă informaţii de la soţii Johanna şi Georg Wilmer, care ar fi trebuit să-i ducă pe urmele lui Foote. Aceştia, însă, nu ştiau nimic despre emiţătoare, erau specializaţi doar în tehnica fotografiei. Aveau o vastă experienţă, lucraseră în Japonia, iar înainte de război — la Berlin. Naziştii îşi făcuseră iluzii că ar fi putut reuşi să-i „convertească". Pentru moment, eforturile lor erau zadarnice. Dar a intervenit întîmplarea nefericită cu radiotelegrafista Rosa...

Avînd încredere în Hans Peters, Rosa i-a dezvăluit foarte multe lucruri, în afară de cele pe care le observase el însuşi. După două luni de convieţuire nu mai avea nici un fel de secrete faţă de el. Nu-i spusese, totuşi, nimic despre scopul drumurilor ei regulate între Geneva şi Lausanne, dar el îşi imaginase uşor că era vorba despre o misiune de curier. Ducea telegramele superiorului ei Foote. Desigur, agentului german nu-i erau de nici un folos informaţiile cifrate, ele oricum erau înregistrate de serviciul de interceptare nazist.

La şaisprezece martie 1943, a ajuns în mîinile Rosei, desigur dintr-o neglijenţă, o informaţie necifrată ; pe drum a citit-o. Era una dintre cele mai importante telegrame. După ce i-a predat-o lui Foote şi s-a întors acasă nu a fost în stare să păstreze secretul doar pentru ea. Hans Peters a aflat atunci ceea ce Heydrich şi amiralul Canaris ştiau de mult : grupul de informaţii cu numele conspirativ „Dora" trimitea centralei de la Moscova informaţii de prima calitate şi de o excepţională importanţă militară.

Abia după mulţi ani s-a aflat despre ce informaţie preţioasă era vorbă. O trimisese de la Berlin agentul Werther şi provenea direct de la Cartierul general al führerului.

„Directorului, de la Werther — 12.3.

Scopul acţiunilor de învăluire germane din nordul Harkovului este recucerirea Belgorodului. Pentru ca să poată să păstreze Harkovul, naziştii trebuie să recucerească poziţiile pe care le deţineau la est de oraş înainte de începerea ofensivei de vară. Deplasarea cîtorva divizii ale Armatei a treia de tancuri în sud indică faptul că Grupul de armate al lui Kluge nu va fi implicat în cursul viitoarelor cinci-sprezece-douăzeci de zile în nici un fel de lupte grele de tancuri şi că, deci, pentru flancul stîng al acestui grup de armate din zona Dvinei Superioare şi a Smolenskului nu va apărea nici un fel de situaţie critică. Înaltul comanda-

ment al armatei germane crede în valabilitatea acestor supoziții, pentru că transferul parțial al Armatei a noua s-a și efectuat și a mai rămas suficient timp pentru distrugerea căilor ferate și a altor obiective din teritoriul evacuat. Prognozele meteorologice, conform cărora dezghețul va continua, au influențat și ele această decizie. Planul pare a fi, totuși, foarte riscant, deoarece Armata roșie se află deja la Velikie Luki, urmează să pătrundă în zona Viazmei, iar Brianskul și Konotopul sînt și ele ținta unor acțiuni ale trupelor sovietice. În felul acesta, s-ar ajunge la destrămarea întregului front răsăritean. «Dora»".

Grație muncii specialiștilor, amiralul Canaris a strîns treptat o serie de informații incomplete. Pe baza informațiilor furnizate de Hans Peters, a dedus că Foote lucra ca radiotelegrafist și că avea legături atît cu serviciul de informații sovietic, cît și Intelligence Service-ul. Dar aceasta era doar o ipoteză. Abwehrul a observat un lucru și mai important. Centrala sovietică fusese informată despre pregătirea ofensivei germane din primăvara anului 1943 cu două luni înainte ! Sute de informații zburau prin eter, agenții comunicau generalilor sovietici detaliile planurilor strategice germane.

Telegramă din 17.4.1943 :

„Directorului, de la Olga și Teddy.

Consecințele mobilizării totale în ceea ce privește sporirea efectivelor trupelor germane de la data de 1 ianuarie 1943 pînă la sfîrșitul lunii martie : creșterea numărului recruților apți de luptă cu 286 000 de oameni. În plus, rezerve de 290 000 de persoane. Sporirea efectivelor prin transferarea din alte unități, inclusiv prin înrolarea voluntarilor : aproximativ 95 000 de oameni. În rezervă se mai află 57 000 de voluntari din rîndurile minorilor. «Dora»".

Unul din șefii serviciului de interceptare nazist, W.F. Flicke, a scris după război despre evenimentele din acea vreme :

„La Matthäikirchplatz din Berlin (sediul central al serviciului de interceptare nazist) se întrebau : mai există date secrete ale armatei germane, care să nu fi ajuns la Moscova ? S-a mai întîmplat vreodată în istorie ca serviciul de informații al inamicului să fie atît de perfect organizat, să lucreze atît de exact, să fie continuu aprovizionat cu informații ?"

La optsprezece mai, seara tîrziu, în biroul șefului firmei „Geopress" a sunat telefonul. Era Sissy. Vocea ei trăda o

stare de nervozitate : sunase de la un telefon public din piața Cornavin și insista să se întîlnească imediat. Prudentul Albert i-a spus că o va suna la bufetul gării ca să-i spună cînd și unde urmau să se întîlnească. Abia mai tîrziu, după ce au luat loc într-unul din vechile restaurante de pe malul lacului Léman, unde se prepara fondue de fromage, care se consumă cu rachiu de cireșe, a aflat șeful grupului motivul tulburării lui Sissy.

— L-au arestat pe Maurice !

Maurice era unul din membrii filierei din Franța și lucra pentru Sissy. Agenții Abwehrului îi luaseră urma în Franța, așteptaseră să se întoarcă din Elveția și-l arestaseră. Un fapt dureros, dar nu cel mai rău care s-ar fi putut întîmpla. Organizația știa că se pot produce și căderi. Dar Sissy i-a spus șefului că Maurice cunoștea numele ei adevărat și adresa. Faptul contravenea regulamentului, se încălcase unul din principiile fundamentale ale conspirației ; Sissy i-a explicat lui Albert că Maurice îi aflase atît numele cît și adresa mai mult sau mai puțin întîmplător — lucrau doar de atîția ani împreună. Nu-și mai aducea aminte în ce împrejurare încălcaseră legile severe ale serviciului secret. Se știa că Gestapoul are metodele lui de a smulge secrete oamenilor. Ce se va întîmpla dacă Maurice va vorbi ? Sándor Radó a liniștit-o : pe teritoriul neutrei Elveții nici cei mai brutali gestapoviști nu puteau să facă nimic. Ar fi putut doar să reclame organizația lor poliției cantonale ; dar aceasta nu lua în considerație o acuzație dacă nu era întemeiată pe dovezi. Iar dovezi împotriva grupului „Dora“ nu avea nimeni, nici măcar Gestapoul. Cu toate acestea, a recomandat tuturor agenților să fie mai prudenți și a interzis pînă la noi ordine relațiile directe. Între oamenii de legătură, care aveau contacte cu radiotelegrafiștii, a plasat pentru mai multă siguranță alți intermediari ; într-un cuvînt, a făcut tot ce se putea, pentru ca, în eventualitatea arestării unuia dintre agenți, ceilalți să nu fie afectați. Mai mult, a avut în vedere și posibilitatea ca poliția să revină pe urmele comerciantului Edmond Hamel.

Dar, pentru moment, nu existau motive de îngrijorare. Deși fusese torturat, Maurice nu vorbise, așa că Gestapoul nu a putut să reclame nimic poliției cantonale. Aceasta i-a urmărit cîtva timp pe soții Hamel, dar, după cîteva luni de la percheziție, întrucît ei s-au comportat normal și nu au comis acte sancționabile, și-a retras agenții.

Disperaţi, germanii au încercat să întindă o cursă agenţilor sovietici din Elveţia. În acest scop, l-au ales pe Alexander Foote, despre care credeau în mod eronat că deţine o funcţie importantă în organizaţie. În cursul acţiunii au folosit cele cîteva date nesemnificative pe care le aflaseră în timpul interogării lui Maurice în închisoarea din Dijon. Aşa se face că într-o bună zi Foote a primit un telefon de la un individ. Acesta pretindea că a venit din Franţa, fiind trimis de Maurice, şi că trebuia să ia de la Foote banii pentru finanţarea filialei de acolo. S-au întîlnit şi curierul a vorbit mai mult decît trebuia, a pus întrebări deplasate; Alexander l-a dibuit din primul moment.

Alexander Foote primise, într-adevăr, ordin să ia legătura cu un curier al centralei de la Moscova. Ştia că trebuia să-i dea bani pentru finanţarea secţiei din Franţa. Urma să se întîlnească cu el la 28, 29 sau 31 martie la Lausanne sau la 4, 5 şi 7 aprilie la Geneva. Cu toate acestea, sesizase încă de la început că ceva nu e în regulă. Se întîlniseră, îşi spuseseră parola, Foote îi predase curierului o parte din bani, îi explicase pentru ce nu-i putea da mai mult şi stabiliseră altă întîlnire la 6 mai în Gara centrală din Berna. Acolo îi predase o altă sumă, promiţîndu-i că îi va aduce restul la următoarea întîlnire. Curierul îi spusese că la întîlnire va veni altcineva, apoi, fără să spună un cuvînt, îi predase lui Foote un plic portocaliu şi dispăruse. În plic era o carte franceză apărută de curînd în Elveţia.

Foote a comunicat centralei toate aceste împrejurări suspecte ; la 2 iulie 1943 a primit următorul răspuns :

„Această întîmplare denotă că Gestapoul a reuşit să vă urmărească pînă la locuinţă şi să vă afle numele. De aceea luaţi fără întîrziere următoarele măsuri de precauţie :

1. Îndepărtaţi din locuinţă toate obiectele suspecte.

2. Încetaţi transmisiile, ascundeţi emiţătorul undeva în afara locuinţei dumneavoastră.

3. Fiţi pregătit pentru eventuale provocări ale Gestapoului. Dacă poliţia elveţiană vă va supune la un interogatoriu, negaţi totul.

4. Cu Albert veţi mai putea să vă întîlniţi o singură dată. Apoi, întrerupeţi pentru o vreme orice legătură. Sfătuiţi-vă cu el dacă n-ar fi mai bine ca pînă la toamnă să vă mutaţi la Tessin, în oraş sau în altă parte. Dacă veţi reuşi să ascundeţi emiţătorul într-o locuinţă sigură, de unde veţi putea transmite de două-trei ori pe lună, atunci contactaţi-ne, dar numai în cazuri excepţionale. Fiţi calm.

Cît timp nu au probe împotriva dumneavoastră, nu vă amenință nici un pericol. Directorul".

Prin urmare, naziștii greșiseră din nou ținta ; cu Foote nu au izbutit să facă nimic. Așa că, peste cîteva săptămîni, au încercat ceva asemănător cu Sissy. Și acesta era un semnal de alarmă. Însemna că îi cunoșteau numele și adresa ; era clar că într-un mod oarecare ajunseseră pe urmele organizației.

Mai tîrziu, lucrurile s-au clarificat. Conform directivelor centralei, secția din Franța trimisese, într-adevăr, un curier special la Foote, care era casierul secției din Elveția. Dar naziștii îl arestaseră pe curier la graniță, îl închiseseră și îl înlocuiseră cu un agent al lor. Astfel s-a ajuns la întîlnirea stranie, după care, deși Foote fusese destul de vigilent, agentul nazist îl urmărise pînă acasă și-i aflase adresa.

Albert a fost din nou nevoit să reorganizeze diversele secții și relațiile dintre ele. Grupul trebuia să-și continue activitatea. Iar Alexander Foote și Sissy urmau să stea o vreme de-o parte.

Între timp, serviciul de interceptare nazist reușise să decodeze cîteva telegrame pe care le înregistrase mai demult. Ofițerii de acolo au constatat îngroziți că Comandamentul suprem sovietic primea informații amănunțite despre planurile strategice secrete de pe frontul de răsărit. Într-adevăr, grupul de la Geneva, „Dora", cunoștea multe din intențiile secrete ale naziștilor, dar succesul cel mai mare avea să-l înregistreze abia atunci cînd a dezvăluit pregătirile și elementele de culise ale bătăliei de la Kursk. Publiciștii occidentali au făcut mai tîrziu afirmația necritică și exagerată că bătălia de la Kursk a fost cîștigată la Geneva. Lucrurile n-au stat așa, chiar dacă „Dora", echipa agenților sovietici, a contribuit după puterile ei la victoria Armatei sovietice. Realizările ei se înscriu printre succesele cele mai mari înregistrate pe frontul secret în cel de al doilea război mondial.

La 1 iulie 1943, Hitler și-a convocat la Cartierul general din Rastenburg generalii și le-a prezentat planurile operației „Citadela". Marea ofensivă de vară a început la 5 iulie 1943 cu atacul de învăluire împotriva pozițiilor avansate ale frontului sovietic de la Kursk. A doua zi după ce Hitler fixase data atacului — care a însemnat începutul sfîrșitului definitiv al Wehrmachtului nazist —, deci la 2 iulie 1943, un general locotenent sovietic le comunica

comandanților de pe frontul de la Voronej, convocați la statul-major din satul Zorinskie Dvorî din apropiere de Kursk,că inamicul va declanșa atacul între trei și cinci iulie. De unde știa ?

Cunoaștem cum s-a încheiat pentru Wehrmacht bătălia de la Kursk. Hitler anunțase începerea ei cu cuvintele : „De astăzi înainte veți participa la mari ofensive ale căror consecințe pot decide soarta războiului. Izbînda voastră va convinge mai mult ca oricînd întreaga lume de faptul că cei ce înfruntă armata germană nu pot avea nici o speranță... Puternica lovitură pe care o vom da Armatei sovietice va trebui s-o zdruncine pînă-n temelii... Înțelegeți că de urmările acestei bătălii depinde totul".

Hitler a avut dreptate. Urmările bătăliei de la Kursk au influențat desfășurarea operațiilor militare. Armata nazistă a fost înfrîntă mai întîi în bătălia fără precedent de tancuri de la Prohovka, apoi în teribilele contraatacuri sovietice. Astfel, operația „Citadela" a lui Hitler a eșuat, iar comandanții naziști au fost siliți ca la 17 iulie să ordone încetarea atacului. A început înaintarea victorioasă a Armatei roșii.

Abwehrul a avut contribuția lui la înfrîngerea germană. Inițiații și-au exprimat mirarea că amiralul Canaris a supraviețuit insuccesului și că a rămas în post și după crahul operației „Citadela". O contribuție activă la succesul Armatei roșii a avut-o serviciul de informații sovietic și, în cadrul lui, grupul din Elveția „Dora". Sándor Radó a primit următoarea sarcină : să afle tot ce se putea despre planurile inamicului, despre eventualele schimbări și decizii tactice.

Cu o zi înainte de începerea ofensivei, Werther informa de la Berlin :

„Germanii au constatat că, drept răspuns la regruparea în curs a armatelor lui Mannstein, trupele sovietice au concentrat mari forțe motorizate în regiunea Kursk și la est de Harkov. Germanii nu pot îngădui noi concentrări sovietice la vest și sud-vest de Kursk, deoarece un atac sovietic în acest sector poate periclita tot frontul central. Dacă sovieticii se vor pregăti să atace, germanii vor fi obligați să declanșeze un atac preventiv, pentru a preîntîmpina acest atac al Armatei roșii înaintea desfășurării acesteia și înainte ca ea să se năpustească asupra apărării germane pe tot frontul central, obligînd Armatele 3 și 4 de blindate să treacă în defensivă, «Dora»".

La doar patruzeci și opt de ore după declanșarea atacului german, Foote transmitea centralei de la Moscova altă informație din surse O.K.W.

„Werther :

Comandamentul forțelor de uscat (germane. — *V.P.B)* a declanșat azi un atac decisiv împotriva grupului de armate de la Kursk al Armatei roșii cu scopul de a încercui Kurskul. Au fost angajate în luptă întreaga Armată a patra de blindate și o parte a Armatei a treia blindate, care se concentrează în prezent în întregime pe direcția Briansk. Comandamentul forțelor terestre ține cu orice preț să asigure superioritatea trupelor sale în direcția Kursk.

Evoluția bătăliei depinde de împrejurarea dacă Comandamentul Armatei roșii va declanșa sau nu un atac în sectoarele Kaluga și Smolensk ; cu alte cuvinte, dacă va fi sau nu posibil ca aproape jumătate din diviziile blindate germane să fie concentrate între Orel și Volciansk.

Pentru asigurarea succesului, Înaltul comandament german va angaja în luptă grosul rezervelor Grupului de armate al lui Mannstein, care sînt trimise continuu într-acolo prin Harkov. Înaltul comandament nu crede că aripa dreaptă și sectorul central al Grupului de armate al lui Mannstein ar fi periclitate.

Comandamentul militar german e de părere că în prezent situația e mai puțin critică pe linia Orel-Briansk deoarece

a) e puțin probabil ca comandamentul sovietic să lanseze un atac de mari proporții atîta vreme cît nu a survenit o activizare a operațiilor anglo-americane în Europa ;

b) pe frontul germano-sovietic, Germania nu poate obține nimic printr-o apărare pasivă ; de aceea ea trebuie să intre în acțiune. «Dora»“.

Și conținutul acestor telegrame secrete, care ajungeau cifrate la Moscova, învederează importanța operațiunii secrete „Dora“. Agenții ei nu se limitau la un anumit cîmp de luptă, ci urmăreau concomitent situația militaro-politică din mai multe state. Astfel, agentul Werther, după toate aparențele atotcunoscător și rămas pînă azi necunoscut, a trimis la 28 iunie 1943 următoarea informație despre evoluția situației din Italia :

„a) Ca urmare a atacurilor aeriene anglo-americane, declanșate la 14 iunie, încă de la 15 iunie apărarea Siciliei de către italieni a eșuat total. Șoselele și liniile ferate sînt atît de avariate, încît angajarea în luptă a unităților ita-

liene motorizate, concentrate la Calata și Salemi, nu e posibilă. Germanii consideră că atacurile aeriene pregătesc o debarcare pe litoralul vestic al Siciliei.

b) Atacurile aeriene aliate urmăresc cu siguranță să izoleze complet Sardinia, Sicilia și Calabria. Pe aeroporturile din Apulia, avioanele germane sînt gata de luptă. La cererea Germaniei, Italia întărește litoralul din preajma șoselei spre Otranto. Vor să întreprindă aceste măsuri pentru că se tem de un atac aliat în Grecia de nord-vest, Corfu și Albania. Germanii sînt siliți să le solicite italienilor participarea la realizarea acestor măsuri. Înaltul comandament al armatei a și renunțat la Sicilia. Ca și întreaga Italie, ea e considerată un avanpost strategic al Balcanilor. «Dora»".

Unul dintre informatorii principali ai grupului de informații „Dora" era omul ce purta numele conspirativ de Lucy, Rudolf Rössler. Deși despre el se cunoșteau foarte puține lucruri, după război a devenit o figură legendară și, pînă i s-a reconstituit biografia, a fost obiectul multor speculații și ficțiuni. Atîta timp cît protocoalele proceselor juridice de mai tîrziu, despre care va mai fi vorba, n-au fost cunoscute, nu s-a știut aproape nimic despre trecutul și activitatea lui ; căci agentul de elită Lucy știa să tacă. N-a dezvăluit niciodată, nici măcar superiorului său, Sándor Radó, pe care-l stima foarte mult, sursele informațiilor sale. Și întrucît, spre deosebire de alți agenți, el a continuat să lucreze și după război în acest domeniu, e de înțeles de ce nu a fost dispus să vorbească despre el și despre activitatea lui nici măcar în anii '50. În decursul anilor, în Germania, Elveția și la noi au fost descoperite multe date despre Rössler ; putem, deci, încerca să-i reconstituim biografia. O facem nu pentru a îndeplini o formalitate, și nici pentru a spori prestigiul unui autor, care, după ani de muncă, a descoperit adevărul. În biografia lui Rudolf Rössler trebuie căutate mobilul și justificarea celor săvîrșite de el și, în același timp, răspunsul la nedumeririle multor publiciști occidentali, care nu pot găsi o explicație a activității lui Lucy. El a avut convingeri politice ferme, a fost un internaționalist ; în același timp, a fost un patriot german care a militat împotriva fascismului nu numai în al doilea război mondial, ci și după 1945, cînd a combătut formele mascate ale acestuia. Nu a fost comunist, dar a luptat alături de forțele progresului.

S-a născut în vechiul orășel bavarez Kaufbeuren, în familia protestantă a unui funcționar superior silvic. În primul război mondial a plecat ca voluntar entuziast pe front. S-a întors dezamăgit și edificat și s-a dedicat ziaristicii. În anii '20 a lucrat ca redactor la un ziar din Augsburg ; mai tîrziu a editat o revistă literară și a condus Asociația populară de teatru. Soția lui a lucrat ca vînzătoare într-un magazin universal.

După ce naziștii au luat puterea, Rössler și soția sa au părăsit Germania, s-au instalat în Elveția, unde, în timpul războiului, el a înființat la Lucerna editura „Vita nova". Și acest nume („Viață nouă") era simbolic. Rössler lupta pentru o viață nouă, mai bună. Avea relații excepționale atît în Germania, de unde primea informații strict secrete, cît și în Elveția, în special cu serviciul de informații elvețian, condus de maiorul Hausamann.

Multe confuzii, create în jurul figurii legendarului Lucy în special de ziariștii occidentali, le-a clarificat Rössler însuși în cursul celui de-al doilea proces din 1953. Citez din memoriile lui Radó : „Se pretinde că aș fi un spion. Un spion este, după cum se știe, un om care, violînd legile îndeobște admise ale războiului, îl induce în eroare pe inamic — de exemplu, poartă uniforma inamicului pentru a se strecura pe teritoriul acestuia — sau recurge la înșelăciune, fraudă, sau, eventual, la violență pentru a pune mîna pe secrete importante. Dar nici măcar în rechizitoriu nu se afirmă că aș fi procedat în felul acesta sau într-un mod asemănător."

Rössler nu are dreptate întru totul. Nu există vreun cod după ale cărui prescripții ar putea fi catalogat un asemenea om. Dar important nu este acest lucru, ci părerea lui Rössler despre munca sa și despre sensul ei. A lucrat cu convingerea că servește binele, progresul și pacea. De aceea, putem crede fără rezerve în cuvintele lui : „n-am considerat niciodată că activitatea mea ar putea să dăuneze relațiilor externe ale Elveției, ca stat neutru". În legătură cu activitatea lui din timpul războiului, Edgar Bonjour, profesor universitar la Basel, arăta : „Rössler era îndreptățit să gîndească în felul acesta, cu atît mai mult cu cît Elveția și Uniunea Sovietică nu s-au situat niciodată pe poziții de adversitate în timpul războiului, iar interesele țării gazdă n-au fost deloc lezate de pe urma celor comunicate de el sovieticilor".

La începutul lui august, deasupra grupului „Dora“ au început să se strîngă nori. Șeful firmei geneveze „Geopress“ a fost vizitat într-o zi de un publicist francez, Yves Rameau, care-l cunoștea pe Sándor Radó încă din timpul ședерii lui la Paris. A venit după mulți ani la Geneva și s-a prezentat șefului grupului „Dora“ ca un vechi și bun cunoscut. Afirma că fusese obligat să fugă de naziști în Elveția, sublinia legătura lui cu mișcarea franceză clandestină, știa despre arestarea lui Kent și a Marelui șef, Gilbert. A relatat cum se ascundea de Gestapo, cum, pînă la urmă, l-au prins și l-au internat în lagărul de concentrare Vernet, de unde a reușit să fugă, cum a procurat un radioemițător cu care intenționa să ia legătura cu centrala de la Moscova. Dar nu avea cifrul și codul.

Albert știa că Yves Rameau, alias Ewald Zweig, colaborase cu naziștii. Rameau cunoștea, într-adevăr, incredibil de multe lucruri despre Rezistența franceză, dar încerca într-un mod prea insistent să-și ofere serviciile șefului grupului „Dora“ și vroia să i se răspundă la cîteva întrebări. Sándor Radó a fost atent, s-a comportat rezervat, nu s-a arătat interesat de nimic și nici nu i-a spus nimic. Rameau și-a reluat explicațiile, scoțînd în evidență relațiile și posibilitățile lui vaste, internaționale ; dar eforturile lui Rameau au fost zadarnice. Albert i-a recomandat să se adreseze unei redacții sau, direct, poliției elveține. El era proprietarul unei agenții, tipărea hărți pentru presă, nimic mai mult. Informațiile secrete nu erau domeniul lui. Apoi, a conceput și a cifrat o telegramă către Moscova în care a descris cele întîmplate.

Răspunsul a venit la 7 august și i-a confirmat temerile:

„Yves Rameau e, într-adevăr, agent al Gestapoului. E clar că vizita lui a fost inspirată de Gestapou. De altfel, o așteptam, și v-am atras atenția. Comunicați-ne imediat în mod amănunțit ce a vrut de la dumneavoastră. Ce știa despre problemele pariziene ? A întrebat de Pierre ? L-ați avertizat ? Fiți prudent, cîntăriți fiecare cuvînt și fiecare pas. Directorul“.

Cu aceasta, episodul s-a încheiat. Yves Rameau nu a mai apărut, dar vizita lui i-a arătat șefului grupului „Dora“ că ceva nu era în ordine.

La 9 septembrie, o echipă a poliției elveține, condusă de locotenentul Maurice Treyer, a început să caute emițătoarele secrete. Echipa avea trei detectoare. N-a durat mult și casele de unde se transmitea au fost localizate.

La scurt timp după aceea, Rosa şi-a avertizat şeful că o vreme nu va mai lucra. Avea impresia că imobilul în care locuia era supravegheat. Ziua şi noaptea, pe sub geamurile ei se perindau necunoscuţi în civil, care citeau ziarul, fumau sau rămîneau ore întregi pe trotuar fără vreun motiv aparent. Abia pleca unul, că apărea altul. După cîteva zile, reveneau aceleaşi figuri.

Albert s-a întîlnit cu Rosa într-o cafenea de la periferia Genevei şi şi-a dat seama pe loc că fata avea nervii zdruncinaţi. I-a ordonat să demonteze emiţătorul, să distrugă imediat toate probele ; cheile cifrurilor, cărţile cu coduri, schema emisiunilor, telegramele neexpediate să i le predea lui Alexander Foote — într-un cuvînt, să ia toate măsurile ca la o eventuală percheziţie poliţia să nu găsească nimic compromiţător.

În aceeaşi seară, după ce s-a lăsat întunericul, pe strada Rosei a apărut un bărbat cu un geamantan. A intrat în casa în care locuia fata. După un sfert de oră, a părăsit-o, purtînd în mînă acelaşi geamantan. Patrula în civil, care mergea pe trotuarul opus, l-a văzut. Bărbatul era un om obişnuit, ca mulţi alţii. Cum putea să-i treacă prin cap agentului de poliţie elveţian că în geamantan se afla emiţătorul din cauza căruia trebuia să bată ore-n şir trotuarele ?

După ce postul de emisie şi-a încetat activitatea, echipa de interceptare i-a comunicat schimbarea locotenentului Treyer ; un poliţist în civil a intrat, sub un pretext oarecare, în locuinţa Rosei şi a constatat că era goală. Nici urmă de domnişoara Margareta Bolli şi de emiţător. Dar fata cea nechibzuită nu-şi ascultase şeful şi nu plecase din oraş. Îşi părăsise locuinţa, dar se mutase la iubitul ei, la agentul Gestapoului, Hans Peters. Acesta putea să urmărească fiecare mişcare a Rosei fără să trebuiască să mişte un deget.

Se spune că transmiterea prin radio a informaţiilor secrete, perfect cifrate, a produs o revoluţie în tehnica de informaţii ; în acelaşi timp, ea constituia, însă, şi una din părţile slabe ale acestei activităţi. La urma urmelor, şi întîmplările relatate în această carte constituie o dovadă. Acelaşi lucru îl demonstrează şi cazul grupului „Dora".

Aproximativ şaptezeci de poliţişti elveţieni în civil şi în uniformă au participat la depistarea altui emiţător. Însuşi prefectul poliţiei a condus această acţiune, care

semăna mai degrabă cu asaltarea unei citadele inexpugnabile decît cu capturarea unui cuplu. Şedinţa care a avut loc în jurul planului Genevei amintea de o conferinţă a unor generali înaintea atacului. Zeci de automobile trebuiau să ajute la deplasarea echipelor de poliţie. Autocamioane blocau străzile înconjurătoare. Domnul prefect avea planul exact al clădirii, precum şi o schiţă detaliată a împrejurimilor. Fiecare potecă, fiecare pom din grădina casei de pe Route de Florissant 197 figura în plan. Poliţia a studiat pînă şi trecutul acestui imobil. Pe vremuri, aici fusese o casă de corecţie.

Poliţia elveţiană se mai făcuse o dată de rîs în cazul soţilor Hamel din Rue de Carouge 26. Astfel se explică aceste pregătiri atît de minuţioase. Domnul prefect nu-şi mai putea permite alt insucces. Aşa se face că de obiectivul suspect se apropiau pe furiş zeci de inspectori în civil, că, practic, întregul cartier era ocupat de poliţişti. Astfel se explică şi prezenţa a două maşini cu aparate de goniometrie, pline cu operatori.

Aşteptau ca staţia secretă să emită grupuri de numere formate din cîte cinci cifre. I-au comunicat domnului prefect că totul decurge conform planului. Vinovatul trebuia prins asupra faptului. Şeful poliţiei a dat ordin să înceapă asaltul. Obiectivul : apartamentul numărul unsprezece, etajul doi, în stînga. Acolo trebuie să fie bîrlogul agentului.

Bărbaţi cu gulerele ridicate au ocupat scările. Au urcat pînă în pod. Au blocat toate ieşirile. În jurul emiţătorului se aflau şaptezeci de oameni, cu tot atîtea revolvere cu piedica trasă.

Au forţat uşa şi au intrat într-o încăpere luminată.

— Mîinile sus ! Sînteţi arestaţi !

Şaptezeci de poliţişti au arestat în seara aceea un bărbat şi o femeie, soţia lui, au confiscat emiţătorul şi o serie de documente. Bărbatul se numea Edmond Hamel, iar soţia lui — Olga, numită şi Maud. Mulţi dintre poliţişti îi cunoşteau de la precedenta descindere, cînd familia Hamel scăpase cu faţa curată. Acum s-a întîmplat invers, şi cei doi nu se mai puteau apăra.

Poliţiştii elveţieni au percheziţionat locuinţa, întreaga casă. Lîngă emiţător au găsit mai multe telegrame neexpediate. Sub duşumea au descoperit arhiva grupului „Dora" registrele de conturi cu notele de plată ale agenţilor, textele cîtorva telegrame, curate şi cifrate, cartea

de coduri, într-un cuvînt tot ; aceste materiale nu trebuiau cu nici un preț să ajungă în mîinile unor persoane străine. Au pus emițătorul și documentele într-o mașină și au plecat cu cei doi arestați mai întîi la locuința lor de deasupra magazinului, din Rue Carouge. Acolo au găsit alte materiale compromițătoare. Între timp, detașamentele de poliție se retrăseseră din străzile înconjurătoare și din vechiul parc Alfred Bertrand, care se întindea din spatele vilei pînă spre granița franceză, aflată în apropiere. În timp ce Hamel-ii erau duși la procuratură, alți polițiști cercetau locuința lor centimetru cu centimetru.

Sádor Radó primise în seara respectivă de la Werther o informație importantă, referitoare la evenimentele de pe frontul de est. Avea prețul unei mici victorii. O cifrase, și, pentru că nu avea pe cine să trimită la casa de pe Route de Florissant și vroia, totodată, să ia puțin aer după o zi obositoare, a plecat el însuși la familia Hamel.

Toți radiotelegrafiștii grupului aveau semnele lor secrete, dinainte stabilite, pentru avertizarea oamenilor de legătură. Dacă s-ar fi întîmplat ceva neprevăzut cu emițătorul, omul de legătură și-ar fi dat seama mai înainte de a pătrunde în locuință și de a cădea în capcană.

Albert s-a uitat la fereastra soților Hamel, unde trebuia să fie semnul stabilit. Nevăzînd nimic, a urcat scara, a apăsat pe clanță, dar ușa era încuiată. A coborît, a privit fereastra și deodată a avut o presimțire ciudată. S-a întors, s-a dus la cea mai apropiată cabină telefonică și l-a sunat pe Hamel. Nu a răspuns nimeni. A doua zi a aflat din ziare că Edmond și Maud fuseseră arestați.

Nici Rosa, ascunsă la iubitul ei, n-a scăpat de poliție. În aceeași noapte, polițiștii au năvălit în locuința ei de pe strada Henri Mussard, numărul 8. N-au găsit-o. A doua zi dimineața s-au dus la locuința prietenului ei, trădătorul, și i-au arestat pe amîndoi. Pe Hans Peters l-au eliberat în aceeași dimineață, cu scuzele de rigoare.

În raportul locotenentului Treyer către superiori se arată că echipa de detectare a localizat și cel de-al treilea emițător, cu care lucra Jim — Alexander Foote. La nouă octombrie, au stabilit că emițătorul se afla la Lausanne. La douăzeci octombrie știau în ce cartier lucrează, iar cinci zile mai tîrziu au localizat casa în care se afla : strada Longeray, numărul 2, etajul IV. Știau că apartamentul aparține cetățeanului britanic Alexander Foote. Au interceptat telegrame și le-au predat secției de deco-

dare a Marelui stat-major elveţian. La unsprezece noiembrie 1943, poliţia elveţiană a localizat şi staţia cu indicativul OVV.

Pentru ca radiolocatoarele să poată stabili exact locul radioemiţătorului, au folosit un vechi şi cunoscut truc, cu care ne-am mai întîlnit în cursul acţiunii de depistare a grupului din Bruxelles al „Orchestrei roşii". Au întrerupt treptat curentul electric, mai întîi în anumite cartiere, apoi în anumite clădiri, urmărind în tot acest timp emiţătorul. Încetarea funcţionării lui însemna localizarea obiectivului. O metodă simplă, dar eficace într-o perioadă care încă nu cunoaştea tranzistorii. S-a dovedit utilă în multe cazuri, iar în unele le-a fost fatală agenţilor secreţi.

Pe Alexander Foote l-au interogat inspectorii de poliţie Pasche şi Knecht. Nu vroiau să creadă că nu avea contact direct cu informatorul din Berlin. În cursul interogatoriilor, Foote a înţeles că poliţia elveţiană a aflat despre organizaţia „Dora" de la germani, care localizaseră şi ei emiţătoarele din Elveţia romandă şi comunicaseră poziţiile lor aproximative. Poliţia elveţiană primise de la germani şi fotografia lui Foote, făcută probabil atunci cînd l-a întîlnit pe „curierul" Yves Rameau. Inspectorul Knecht i-a dezvăluit lui Foote că Gestapoul era pe urmele organizaţiei. Faptul că poliţia elveţiană l-a băgat la închisoare i-a salvat viaţa. Mai tîrziu, acest lucru s-a confirmat : Gestapoul plănuise răpirea radiotelegrafistului Foote la 23 noiembrie.

În urma acestor evenimente, Alexander Radó a fost nevoit să se retragă. Mai întîi, a folosit o locuinţă secretă, apoi a ajuns împreună cu familia sa la maquisarzii din Haute-Savoie. Ulterior, a stat ascuns la Paris.

Apoi, războiul s-a terminat şi era de aşteptat să se termine şi aventura dramatică a agenţilor grupului de informaţii „Dora". Dar n-a fost aşa.

Cotidianul bernez „Der Bund" insera la 31 octombrie 1947 următoarea ştire :

„Joi după-amiază s-a deschis la tribunalul divizionar 1 A procesul referitor la afacerea de spionaj din anii 1941—1943. Sînt acuzate şase persoane, trei dintre ele în absenţă. E vorba despre Alexander Radó, cetăţean ungur, cartograf, cu domiciliu necunoscut, şi soţia lui Helena Radó, precum şi despre inginerul Alexander A. Foote, cetăţean britanic, cu domiciliu necunoscut.

În fața tribunalului militar au ajuns : Edmond Charles Hamel născut în 1910, din Noirmont (Jura bernează), radiotehnician, cu domiciliul la Geneva ; soția lui, Olga Hamel ; Margareta Bolli (astăzi Margrit Schwarz-Bolli), născută în 1919, cu domiciliul, pe atunci, la Basel.

Alexander Radó, care a lucrat ca agent al serviciului de informații sovietic, e acuzat că din aprilie 1941 pînă în octombrie 1943 a organizat pe teritoriul elvețian un serviciu de informații pe care l-a folosit în dauna Germaniei și Italiei și în avantajul Uniunii Sovietice ; a instalat în acest scop la Geneva și Lausanne posturi secrete de emisie pe unde scurte. A angajat contra plată diferiți agenți, pe care i-a însărcinat cu transmiterea prin radio a informațiilor culese. Radó mai este acuzat și de spionaj împotriva statului elvețian. A făcut spionaj militar prin faptul că a dezvăluit amănunte în legătură cu mobilizarea în Elveția, precum și detalii tehnice despre tunul antiaerian «Oerlikon».

Edmond Hamel, soția lui și Margrit Schwarz-Bolli sînt acuzați că au colaborat cu Radó la transmiterea informațiilor. La soții Hamel din Geneva și la Margrit Schwarz-Bolli s-au găsit emițătoare secrete. Alexander Foote a lucrat la Lausanne. Emițătorul lui a fost descoperit la scurt timp după ce a fost confiscată stația soților Hamel".

Același cotidian scria în ziua de 7 noiembrie 1947 :

„Vineri seara, după două zile de dezbateri, tribunalul militar A 1 a pronunțat sentința în procesul de spionaj împotriva celor șase acuzați, dintre care trei nu s-au prezentat. Condamnarea concordă cu propunerile procurorului, maiorul Loew.

Inginerul britanic de patruzeci și doi de ani Alexander Foote, cu domiciliu necunoscut, a fost găsit vinovat pentru că a făcut spionaj în detrimentul unui stat străin (Germania), încălcînd legile cu privire la neutralitate, la interzicerea stațiilor de transmisie radio ; a fost condamnat la următoarele pedepse : privare de libertate pe o perioadă de doi ani și jumătate, plata unei amenzi de 800 de franci, expulzare pe cincisprezece ani și plata a 8/30 din cheltuielile de judecată. Obiectele confiscate, sumele din contul curent, ca și alte sume depuse sau confiscate revin statului.

Cetățeanul ungur de patruzeci și opt de ani Alexander Radó a fost găsit vinovat pentru că a făcut spionaj mi-

litar în detrimentul unui stat străin (Germania), precum și pentru faptele penale referitoare la încălcarea neutralității, folosirea ilegală a emițătoarelor radio, dezvăluirea unor secrete militare și pentru trecerea ilegală a graniței. A fost condamnat la următoarele pedepse : privarea de libertate pe o perioadă de trei ani, plata unei amenzi de 10 000 de franci, expulzare pe timp de cincisprezece ani și plata a 10/30 din cheltuielile de judecată. Soția sa Helena Radó, în vîrstă de patruzeci și șase de ani, a fost găsită vinovată pentru că a făcut spionaj în favoarea unui stat străin (Uniunea Sovietică) și a trecut ilegal granița. A fost condamnată la următoarele pedepse : privarea de libertate pe un an, expulzare pe timp de zece ani și plata a 3/30 din cheltuielile de judecată. Toți acuzații au fost condamnați în absență".

Sînt cazuri cînd problema vinei și a pedepsei e discutabilă. Sînt operații de spionaj care au intrat în istorie, dar luptătorilor de pe frontul invizibil nu li se acordă ordine și medalii. Nici un maestru al artei spionajului, care a ajutat la cîștigarea războiului, nu s-a așteptat la recunoașterea publică a meritelor lui. Sau n-a mai apucat-o. Așa e viața.

Radiotehnicianul Edmond Hamel a fost condamnat, condiționat, la un an, soția lui Olga — la șapte luni, Margrit Schwarz-Bolli — la zece luni, tot condiționat. Ceilalți membri ai grupului „Dora" erau deja în siguranță. Dar ce s-a întîmplat cu cea mai misterioasă figură a cazului, cu Rudolf Rössler, omul care nu a dezvăluit nimic despre sine ? De la cine primea informațiile acelea ultrasecrete ? Cine era informatorul lui ?

Enigmaticul Lucy n-a vorbit nici după terminarea celui de al doilea război mondial. În presă au apărut tot felul de speculații în legătură cu cel care-i furniza informațiile, dar Lucy n-a confirmat ipotezele. Conform uneia din versiuni, ar fi dezvăluit fiului prietenului său, dr. Xaver Schnieper, numele ofițerilor germani care i-au furnizat informațiile, dar ar fi pus condiția ca ele să fie făcute publice abia după douăzeci de ani. Rudolf Rössler a murit în 1958 ; un an mai tîrziu, Schnieper jr. a fost victima unui accident de automobil. Și a luat taina cu el în mormînt.

Istoria serviciilor secrete e vie, nu cred în așa-numitele cazuri încheiate, moarte. Iar acesta este unul dintre ele. Cînd, în 1966, am discutat cu maiorul Hausamann despre activitatea lui din timpul războiului și l-am chestionat în legătură cu organizarea legendarului Birou Ha al centralei de informații militare elvețiene, care, conform spuselor lui, a procurat și predat în cursul războiului 35 000—40 000 de informații secrete, am avut sentimentul justificat că nu se știe încă totul despre acest caz, că maiorul ar mai fi putut să-mi spună anumite lucruri. Mai tîrziu, bătrînul domn mi-a trimis alte materiale. Aproape toate telegramele lui sînt copiate pe 771 filme a cîte 36 de clișee fiecare și se află la arhiva militară de la Koblenz din Germania occidentală.

În decursul anilor au apărut multe ipoteze în legătură cu felul cum procura Rudolf Rössler cele mai secrete informații, cunoscute doar de cîteva persoane din anturajul lui Hitler. Se spune că informațiile ar fi fost transmise de la Berlin prin telefonul de serviciu de către un ofițer superior al Wehrmachtului la Milano, de unde erau trimise prin curier la Lucerna lui Rössler sau, după caz, erau predate în orășelul de graniță Chiasso. Această ipoteză nu s-a confirmat.

Sándor Radó înclină spre altă pistă. Între Germania și Elveția exista chiar și în timpul războiului un trafic de frontieră foarte intens. În Elveția trăiau mulți germani, iar alții veneau acolo pentru tratament medical. Contactarea acestui tip de martori oculari ar fi putut duce la culegerea unor informații cu caracter general, de pildă, despre starea de spirit a populației germane ; dar nici de la militari și nici de la civili, oricît de hotărîți ar fi fost ei să lupte împotriva lui Hitler, nu se puteau colecta informații în legătură cu planurile strategice ale Înaltului comandament al armatei.

Rössler însuși a încercat în cursul celui de-al doilea proces al său din Elveția să convingă tribunalul că multe din informații le procurase tocmai în modul acesta foarte simplu. Avea o vastă arhivă de materiale decupate din ziare (a dat cifra de 20 000), era un ziarist și un comentator rutinat. Știa să tragă concluzii din informațiile presei cotidiene. Dar nici în acest mod nu se poate explica

existența unor telegrame cuprinzînd date referitoare la viitor — la planurile generalilor naziști.

Cîțiva publiciști înclină să creadă că Rössler avea un receptor și că primea informațiile de la Berlin prin radio, de la un om aflat în preajma lui Hitler. Ipoteza e neverosimilă.

După cum știm din cazul „Orchestrei roșii", precum și din această reconstituire, Abwehrul a făcut mari eforturi să găsească emițătoarele secrete, iar pe majoritatea lor le-a și depistat. Și poliția elvețiană avea aparate de detectare, cu ajutorul cărora a descoperit emițătoarele grupului „Dora". Este inexplicabil cum s-a putut întîmpla ca luni de zile germanii sau elvețienii să nu ajungă pe urmele lui Rudolf Rössler, iar Gestapoul sau Abwehrul să nu descopere emițătorul informatorului german care lucra chiar în centrul Berlinului !

Promptitudinea cu care parveneau informațiile indică faptul că ele erau transmise telegrafic. Aici se află sorgintea altei ipoteze și anume că informațiile erau transmise chiar de posturi de emisie germane oficiale, de exemplu de stația centrală a Abwehrului, a Wehrmachtului sau a Ministerului afacerilor externe și că le recepționa tot un post german, de pildă, cel al ambasadei germane de la Berna sau cel al consulatului german. Viceconsulul german din Zürich, Hans Berndt Gisevius, era un membru activ al Rezistenței antihitleriste și unul din autorii planurilor de îndepărtare a lui Hitler printr-un atentat. Dacă ținem seama de cantitatea de informații secrete furnizate de Rössler grupului lui Sándor Radó, de timpul necesar pentru transmisii și de numărul oamenilor care ar fi trebuit să fie inițiați în acest sistem foarte riscant, e aproape imposibil să ne imaginăm cum s-a putut păstra acest secret atît în timpul războiului, cît, mai ales, după război, pînă în zilele noastre. Ipoteza e cu atît mai neverosimilă, dacă ne gîndim că orice german ar fi fost bucuros să se poată mîndri cu participarea la o asemenea acțiune.

Nu vom reproduce toate speculațiile care s-au făcut de-a lungul anilor. Nici una dintre ele n-a fost atestată nici documentar, nici prin mărturii și se părea că secretul enigmaticului informator nu va fi descoperit niciodată. De curînd au fost deblocate noi documente secrete

din perioada celui de al doilea război mondial, care au aruncat o lumină nouă asupra multor evenimente din timpul războiului și mai ales asupra operațiilor secrete. Astăzi știm că serviciul de informații polonez, și după el, cele britanic și francez cunoșteau secretul mașinilor de cifrat naziste „Enigma", că un inginer polonez a reușit să construiască o mașină similară, că în tot timpul războiului serviciul de informații britanic nu numai că a interceptat majoritatea informațiilor secrete, dar, în același timp, le-a decodat și le-a valorificat. Firește, informațiile trebuiau folosite, altfel tot efortul n-ar fi avut sens. Se înțelege că în perioada celor mai grele lupte de pe frontul de est ele nu puteau fi folosite în altă parte decît în Uniunea Sovietică și că pentru Military Intelligence ele nu aveau aproape nici o valoare. Dacă MI 6 furniza informații ultrasecrete grupului „Dora" din Elveția, o făcea și în interesul poporului englez.

Să analizăm acum alt aspect. În 1975, istoricul american Brown a publicat o seamă de considerații interesante despre cîteva episoade ale luptei de pe frontul invizibil al celui de al doilea război mondial. Multe elemente se bazează pe dezvăluirile colonelului Winterbotham care a acționat pe acest front și cunoștea, ca puțini alții, secretul mașinilor de cifrat „Enigma" și ale canalului de informații „Ultra" încă de acum cincizeci de ani, cînd au fost făcute publice primele informații despre ele.

Reflectînd asupra noilor realități, aveam la îndemînă și alte posibilități de a elucida misterul agentului secret care i-a furnizat lui Rössler informații atît de prețioase.

Cunoaștem împrejurările care au permis dezvăluirea secretului mașinilor germane de cifrat „Enigma" și construirea sistemului „Ultra". Pînă acum n-am pomenit de o altă ipoteză plauzibilă, anume aceea că cheile cifrurilor și codurilor au fost puse la dispoziția serviciului de informații britanic de opoziția antihitleristă din rîndurile ofițerilor superiori ai Wehrmachtului.

Că nu era vorba doar de o rezistență platonică contra lui Hitler este azi un fapt evident. Atentatul din berăria münchenеză, de la 8 noiembrie 1939, condițiile intenționat confuze și felul straniu în care s-a desfășurat ancheta, ca și modul incredibil de indulgent pentru sistemul

nazist cu care a fost tratat atentatorul Elser, care aproape că i-a supraviețuit lui Hitler — toate acestea dezvăluie rădăcinile adînci ale unei mișcări de Rezistență ce s-a manifestat chiar de la începutul războiului.

Conspiratorii din rîndurile ofițerilor superiori ai Wehrmachtului nu au ezitat să atenteze la viața lui Hitler, să pună la cale chiar și un asasinat cu bombe. De ce n-ar fi folosit, deci, procedee mai puțin riscante, ba chiar mult mai elegante. Era suficient să dezvăluie serviciului de informații britanic cheile cifrurilor „Enigmei", ajungea să folosească sprijinul aliatului firesc, al serviciului de informații inamic, al lui Military Intelligence ! Aveau conspiratorii posibilități tehnice pentru realizarea acestui plan ? Bineînțeles că aveau. Dacă optăm pentru una dintre cele mai simple posibilități, ajungem la explicația cea mai plauzibilă a secretului informatorului lui Rössler.

Generalul Erich Fellgiebel a fost unul dintre conspiratorii care au pregătit și realizat atentatul contra lui Adolf Hitler din 20 iulie 1944. Era șeful serviciului de informații al armatei germane, deci șeful suprem al unui vast sistem de transmitere a informațiilor în Reichul lui Hitler ; a ținut pînă în ultima clipă legătura cu atentatorul, colonelul Stauffenberg de la Cartierul general al lui Hitler, din „Bîrlogul lupilor". El urma să joace unul din rolurile principale în complot : după atentat trebuia să raporteze la Berlin rezultatul, și, în plus, să se îngrijească de scoaterea din uz a tuturor sistemelor de comunicații, astfel încît, după explozie, Cartierul general al lui Hitler să rămînă izolat. Printr-un concurs de multe împrejurări nefericite, atentatul nu a decurs conform planului. Conspiratorii, printre care și generalul Fellgiebel și adjunctul lui, generalul locotenent Fritz Thiele, au fost executați la 4 septembrie 1944.

După Brown *, Hitler era convins că Fellgiebel și Thiele aveau legături cu englezii, ba chiar mersese atît de departe, încît, într-o convorbire cu ministrul Albert Speer, afirmase că „Fellgiebel are o legătură telefonică directă cu Elveția". Afirmația nu e nemotivată. Fellgiebel ordonase să se instaleze sute de kilometri de cabluri telefonice și pentru teleimprimatoare în scopul realizării

* Anthony Cave Brown. *Bodyguard of Lies*. New York, 1975.

legăturilor secrete ale conspiratorilor fără să știe nimeni, nici Abwehrul, nici Gestapoul.

În afară de aceasta, Felligiebel patrona întregul sistem de fabricare și exploatare a mașinilor de cifrat „Enigma". Controla experimentele, el și experții lui semnau certificatele de funcționare, iar noul sistem de cifrare a fost introdus, la recomandarea lui, în toate marile unități ale armatei germane. Fellgiebel și Thiele dispuneau de o forță uriașă, supravegheau întregul aparat complicat al tehnicii de informații, inclusiv legătura cu SS-ul și Abwehrul. Lor le era subordonată secția care se îngrijea de elaborarea cheilor de cifruri și a sistemelor de coduri, precum și de distribuirea lor la unități, ei garantau siguranța sistemului și trebuiau să asigure paza lui. În subordinea lor se afla și serviciul de interceptare.

Felligiebel era un adversar declarat al lui Hitler și chiar la începutul războiului a afirmat că va face tot ce va putea pentru a contracara planurile acestui dement, care ducea Germania la pierzanie. Era membru al Marelui stat-major, știa, deci, tot și era ferm convins că strategia lui Hitler era o aberație din punct de vedere militar. Dintre toți conspiratorii care au încercat înlăturarea lui Hitler, Fellgiebel dispunea de cele mai reale posibilități pentru înfăptuirea acestui plan. Nu cu ajutorul bombei, a pumnalului sau a otrăvii, ci cu o armă neobișnuită : cu ajutorul radioemițătorului. Putea în felul acesta să saboteze ani întregi planurile lui Hitler de cucerire a Europei. Pentru el nu era greu să stabilească o legătură radio cu cine voia și unde voia. Avea în seif codurile, cifrurile, tabelele orare și schemele de emisie. În condițiile numărului enorm de emisiuni ce inundau eterul în timpul celui de al doilea război mondial, el a avut cea mai mare șansă de a stabili, dar și de a tăinui mult timp o legătură radio.

Dacă așa au stat lucrurile, atunci aceasta a fost una din cele mai mari acțiuni de camuflaj din istoria luptelor de pe frontul secret. Participanții au tăcut ; și au continuat să tacă încă mult timp după victoria asupra fascismului. Secretul sistemului „Ultra" trebuia să fie cu orice preț păstrat. Pentru el au fost sacrificați 554 de locuitori

ai orașului britanic Coventry, el a ajuns obiectul unor manevre complicate de camuflaj și al unor înscenări costisitoare. E, prin urmare, de înțeles că secretul trebuia să fie asigurat și în cazul operațiunii „Dora". De aceea, legendarul Rudolf Rössler a fost, de fapt, doar un intermediar bine ales, și e verosimil faptul că nici el nu cunoștea sursa informațiilor grație cărora a ajuns celebru. De altfel, pentru rezultatele efective nici nu era necesar.

În încheiere

După cincisprezece ani, m-am întors la cîteva dintre cazurile de spionaj care cunosc o resurecţie. O serie de cauze şi conexiuni, învăluite pînă acum în mister, se pot explica pe baza datelor noi, unele concluzii ferme anterioare apar ca îndoielnice, unele merite incontestabile — ca problematice. Anumite bătălii din cel de al doilea război mondial şi cîteva victorii ale Aliaţilor apar într-o lumină nouă.

Am avut norocul să primesc pentru cartea mea materiale, pînă acum nepublicate, de la unul din cei ce au alcătuit trioul de matematicieni polonezi care a descifrat tainele maşinii germane de cifrat „Enigma". Scriu, deci, de pe poziţiile unui autor ce deţine informaţii de prima mînă şi mulţumesc tuturor celor care m-au ajutat : contemporanilor, martorilor, participanţilor, în special maiorului Hans Hausamann, profesorului doctor Sándor Radó, lui Marian Rejewski şi altora, care nu pot sau nu vor să fie numiţi.

V.P.B.

Praga, 1981

Bibliografie

Accoce, Pierre-Quet, Pierre. *Vikingova linie*. Praga, 1970.

Alsop, Stewart-Braden, Thomas. *Sub Rosa : The OSS and American Espionage*. New York, 1964.

Barkas, G. *The Camouflage Story*. London, 1952.

Bazna, Elyeza. *I was Cicero*. New York, 1962.

Bertrand, Gustav. *Enigma, ou la plus grande énigme de la guerre 1939—1945*. Paris, 1973.

Best, S.P. *The Venlo Incident*. London, 1950.

Boveri, Margaret. *Treason in 20th Century*. New York, 1963.

Brown, Anthony Cave. *Bodyguard of Lies*. New York, 1975.

Busch, Tristan. *Enttarvter Geheimdienst*. Zürich, 1946.

Cookridge, E.H. *Inside S.O.E.* London, 1966.

Deacon, R. A. *History of the British Secret Service*. London, 1969.

Deakin, F. W. *The Brutal Friendship : Mussolini's Last Years*. London, 1962.

Delmer, Sefton. *Black Boomerang*. New York, 1947.

Dulles, Allen W. *Der lautlose Krieg*. München, 1968.
Germany's Underground. London, 1947.
The Secret Surrender. New York, 1966.

Dunajský, Milan. *Špionáž a politika*. Bratislava, 1966.

Farago, Ladislas. *Codebrecher am Werk*. Berlin, 1967.

Flicke, W.F. *Agenten funken nach Moskau*. Wels, 1957.
Rotte Kapelle. Wels, 1957.

Foote, Alexander. *Handbook for Spies*. New York, 1949.

Gramont, Sanche de. *Der geheime Krieg*. München, 1964.

Groehler, Olaf. *Krieg im Westen*. Berlin, 1958.

Houbart, Jaques — Rankovitch, Jean Michel. *Guerre sans drapeau*. Paris, 1966.

Hyde, Montgomery. *Tichý Kanadan*. Praha, 1969.
Cynthia. London, 1966.

Kahn, David. *The Codebreakers*. New York, 1967.

Kimche, J. *Spying for Peace*. London, 1961.

Knatchbull-Hugessen, Sir H. *Diplomat in Peace and War*. London, 1949.

Kuckhoff, Greta. *Vom Rosenkranz zur Roten Kapelle*. Berlin, 1972.

Leverkuehn, Paul. *Der geheime Nachrichtendienst der deutschen Wehrmacht im Kriege*. München, 1964.

Manvell, Roger-Fraenkel, Heinrich. *The Canaris Conspiracy*. London, 1969.

Marchetti, Victor-Marks, John D. *CIA*. Stuttgart, 1974.

Matt, Alfons. *Zwischen allen Fronten*. Stuttgart, 1969.

Montagu, Ewen. *The Man Who Never Was*. London, 1966.

Moyzisch, L.C.. *Operation Cicero*. London. 1950.

Peillard, Leonce. *Geschichte des U-Bootkrieges 1939/1945*. Wien, 1970.

Perrault, Gilles. *L'Orchestre rouge*. Paris, 1967.

Petit, Domingo, Pastor. *L'Espionage*. Paris, 1970.

Kol. *První světová válka*. Praha, 1968.

Pünter, Otto. *Der Anschluss fand nicht statt*. Bern, 1967.

Radó, Sándor. *Dóra hlási*. Bratislava, 1972. (Cartea a apărut și în limba română : Radó Sándor. *Sub pseudonimul Dora*. București, Editura politică, 1974).

Schramm, Wilhelm von. *Verrat im Zweiten Weltkrieg*. Düsseldorf, 1967.

Schröter, Heinz. *Geheime Reichsache 330*. Klagenfurt, 1970.

Schuller, Frank-Moore. *The Pearl Harbor Cover-Up*. New York, 1976.

Tajemství tajných služeb USA. Praha, 1975.

Teherán, Jalta, Postupim (Sbírka dokumentů). Praha, 1973.

Thürk, Harry. *Pearl Harbor*. Bratislava, 1968.

Toland, John. *Banzai*. Paris, 1963.

Wighton, Charles. *Meisterspione der Welt*. Düsseldorf, 1963.

Winterbotham, Frederick, W. *Aktion Ultra*, Frankfurt, 1976.

Wohlstetter, Roberta. *Pearl Harbor, Signale und Entscheidungen*. Stuttgart, 1966.

Wojtkiewicz, Stanislaw Strumph. *Sekret „Enigmy"*, Warszawa, 1978.

Cuprins

Cărţile în joc 5
Rebusul cu sardeaua 13
Telegrama lui Zimmermann 18
Secretul „Enigmei“ 47
O tăcere atît de scumpă 71
Pierderea orientării 79
Un tînăr cu reputaţie bună 95
Bătălia de la capul Matapan 109
Cu cinci degete 123
„Codul purpuriu“ 168
Capcană pentru spioni 210
„Rebecca“ 216
Operaţiunea „Mincemeat“ 240
„Orchestra roşie“ 255
Transmite „Dora“ 315
În Încheiere 361
Bibliografie 363

Tehnoredactor : FLORICA PĂSLARU

Format 16/54×84. Coli editurá 21,83. Coli tipar 23.
Bun de tipar 10 mai 1984. Apărut — mai 1984.

Comanda nr. 9 991/30 570
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti,
Republica Socialistă România

CLUB COLECȚIA Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

AVENTURA

SCORPIONUL

COLECȚIA SFINX

fondată în 1895 bpt serie nouă

COLECȚIA SFINX